

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน :
ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย

ผศ.ดร.สุนทร วรหาร

ธันวาคม 2559

สัญญาเลขที่ TRG 5780xxx

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการบดสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน
อาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อ
ความหมาย

ผศ.ดร.สุนทร วรรณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย
สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

รูปแบบ Abstract (บทคัดย่อ)

Project Code :

(รหัสโครงการ)

Project Title :

(ชื่อโครงการ)

Investigator : ชื่อนักวิจัย และสถาบัน

(ชื่อนักวิจัย)

E-mail Address :

Project Period :

(ระยะเวลาโครงการ)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง 2) เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายจากบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน 3) เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำสู่ ประชาคมโลก ผลการศึกษาพบว่าในมิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายนั้น พบการสื่อความหมายร่วมกันในประเด็นต่อไปนี้คือ ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายด้านความเชื่อต่างๆ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้อง ถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ ต่างๆ ผู้และคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่อง ลางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เซ็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเซ็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้น เกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปทีอื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้าย เป็นลางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายใน

ครอบครัวว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่อยู่ป่าช้าส่วนที่เป็นตัวอยู่ที่บ้านและส่วนที่จะอยู่บนท้องฟ้าที่เมืองแถน สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีตโดยโดยบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษผ่านบทสวด สื่อความหมายให้เห็นถึงบ้านเมืองในอดีต สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตาย สื่อความหมายให้เห็นถึงความเคารพความรักความผูกพันที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล ส่วนการสื่อความหมายที่ต่างนั้นปรากฏในบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย สื่อความหมายถึงการให้อาามิสสินจ้างสื่อให้เห็นถึงการทูลจิตในสังคมและที่ปรากฏในบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาวจะสื่อความหมายถึงการยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตายความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สำหรับการสื่อความหมายในบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในเวียดนามจากการสัมภาษณ์ผู้รู้กล่าวว่าไม่มีความแตกต่างเพราะเป็นบทสวดชุดเดียวกันมีความใกล้เคียงกับ สปป. ลาวมากที่สุด มีความเป็นดั้งเดิม ส่วนบทสวดบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยมีการพลวัตปรับเปลี่ยนไปมาก

คำสำคัญ : ไทดำ บทสวด อาเซียน พิธีศพ

Output จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจาก สกว.

1. ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ (ระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ชื่อวารสาร ปี เล่มที่ เลขที่ และหน้า) หรือผลงานตามที่คาดไว้ในสัญญาโครงการ
2. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - เชิงพาณิชย์ (มีการนำไปผลิต/ขาย/ก่อให้เกิดรายได้ หรือมีการนำไปประยุกต์ใช้โดยภาคธุรกิจ/บุคคลทั่วไป)
 - เชิงนโยบาย (มีการกำหนดนโยบายอิงงานวิจัย/เกิดมาตรการใหม่/เปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับหรือวิธีทำงาน)
 - เชิงสาธารณะ (มีเครือข่ายความร่วมมือ/สร้างกระแสมหาชนในวงกว้าง)
 - เชิงวิชาการ (มีการพัฒนาการเรียนการสอน/สร้างนักวิจัยใหม่)
3. อื่นๆ (เช่น ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในประเทศ การเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการ หนังสือ การจดสิทธิบัตร)

Abstract

Project Code : TRG 5780xxx

Project Title : the cultural dimensions of beliefs, traditions, rituals and meanings through the funeral chanting of the ethnic Taidum

Investigator : SUNTORN WORAHAN Ubonratchathani Rajabhat University

E-mail Address : Sworahan@yahoo.com

Project Period : June 2014 – December 2016

A study on the chanting ritual performed in the funeral of the ethnic Taidum aimed to explore the cultural dimensions of beliefs, traditions, rituals and meanings through the funeral chanting of the ethnic Taidum, to compare beliefs and traditions relating to the funeral rites and to preserve and revive the culture of the ethnic Taidum to the ASEAN community. The study found that in the cultural dimensions of beliefs, traditions, rituals and meanings, gratitude and mourning were found. Other beliefs found were the ritual was to be performed according to the tradition; otherwise the bad thing could befall. There was a belief that after a person died, he or she had to be told the person had died. There was a belief in the omen and bad fortune. If these were present, the bad thing could be expected. There was a belief that a person got sick because his or her 'kwan' or 'soul' leaves his or her body. There was a belief that a nightmare was a bad omen. As regards the family relations, a man was compared to the front legs of an elephant, meaning that men played more important role. As for the treatment of sickness, the ethnic Taidum used both herbs and superstition. The superstitious rite was performed by a witch doctor. Khwan according to the belief of this ethnic group was divided into three parts: one lived in a grave yard, another lived in a house and the last lived in the sky. There were other practices which symbolized

the nostalgic feeling, the utopian city, the respect for the guardian deities, the world after death and love and bonds in a family. The chanting in the ethnic group in the study indicated a bribery, corruption and bad conduct in society. On the contrary, the chanting as performed in the funeral of ethnic Taidum in Laos symbolized a glory and praise of the dead, and hospitality. The interview of those concerned showed that the chanting in Laos remained somehow unchanged while that in Thailand had changed.

Keywords : Ritual Performed, Tai Dum, ASEAN, Uneral Meaning

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง 2) เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายจากบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน 3) เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำสู่ ประชาคมโลก ผลการศึกษาพบว่าในมิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายนั้น พบการสื่อความหมายร่วมกันในประเด็นต่อไปนี้คือ ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายด้านความเชื่อต่างๆ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้อง ถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ ต่างๆ ผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกัน ไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่อง ลางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอก เหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้น เกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้าย เป็นลางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายใน ครอบครัวว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทดำจะรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี สื่อความ หมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่อยู่ป่าช้าส่วนที่เป็นตัวอยู่ที่ บ้านและส่วนที่จะอยู่บนท้องฟ้าที่เมืองแถน สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อความหมาย ให้เห็นถึงการโหยหาอดีตโดยโดยบันทึกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษผ่านบทสวด สื่อ ความหมายให้เห็นถึงบ้านเมืองในอดีต สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความเคารพความ เกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลัง ความตาย สื่อความหมายให้เห็นถึงความเคารพความรักความผูกพันที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล ส่วนการสื่อความหมายที่ต่างนั้นปรากฏในบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย สื่อความหมายถึงการให้อามิสสินจ้างสื่อให้เห็นถึงการทุจริตในสังคมและที่ปรากฏในบทสวดใน

พิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาวจะสื่อความหมายถึงการยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย
 ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สำหรับการสื่อความหมายในบทธวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน
 เวียดนามจากการสัมภาษณ์ผู้รู้กล่าวว่าไม่มีความแตกต่างเพราะเป็นบทธวดชุดเดียวกันมีความ
 ใกล้เคียงกับ สปป. ลาวมากที่สุด มีความเป็นดั้งเดิม ส่วนบทธวดบทธวดในพิธีศพของชาติพันธุ์
 ไทดำในประเทศไทยมีการพลวัตปรับเปลี่ยนไปมาก

คำสำคัญ : ไทดำ บทธวด อาเซียน พิธีศพ การสื่อความหมาย

แบบสรุปผู้บริหาร

(Executive Summary)

1. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย/แผนงาน

1.1 ชื่อแผนงานวิจัย (ภาษาไทย) บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย

(ภาษาอังกฤษ) the cultural dimensions of beliefs, traditions, rituals and meanings through the funeral chanting of the ethnic Taidum

1.2 ชื่อผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร วรหาร คุณวุฒิ ปรด. ภาษาไทย สถานที่ติดต่อ ทำงาน สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทรศัพท์ 0-4535-2000 ต่อ 1502, 1527, 1543 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 08-3798-6222

2. สรุปโครงการวิจัย

2.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

เนื่องจากในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยจะเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community : AEC) พร้อมกับเพื่อนประเทศสมาชิกอาเซียนอีก 9 ประเทศ รวมตัวกันเพื่อ ความร่วมมือกันทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งได้มีการพัฒนาการเรื่อยมา จนถึงขณะนี้ได้มีกฎบัตรอาเซียน ซึ่งเป็นเสมือนแนวทางการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนซึ่งประกอบด้วย 3 สิ่งหลักๆ คือ การเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ (AEC) สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องพัฒนาไปด้วยกัน แต่คนส่วนใหญ่มักจะพูดถึงแต่ AEC ซึ่งก็คือด้านเศรษฐกิจหรือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คงเป็นเพราะว่าเรื่องเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ดูจะจับต้องได้มากกว่าเรื่องอื่นๆ อีกทั้งในการขับเคลื่อนส่วนใหญ่แล้วที่มักจะก้าวไปเร็วกว่าส่วนอื่นๆ ก็คือภาคธุรกิจ ดังนั้น คนอาจจะรับรู้เรื่อง AEC มากกว่ามิติความร่วมมืออื่นๆ ของอาเซียน อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือทั้ง 3 เสาหลักของอาเซียนก็มีความสำคัญ

ด้วยกันทั้งสิ้น เพราะการสร้างประชาคมอาเซียนย่อมหมายถึงการร่วมมือและหลอมรวมกันในทุกมิติ และแต่ละมิติก็ล้วนมีความสำคัญและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เราคงไม่อาจผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้หากปราศจากความมั่นคงทางการเมือง หรือความเข้าใจกันของคนในอาเซียนโดยเฉพาะมิติของทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกันหากเราจะคบค้ากับสมาชิกอาเซียนกลุ่มใดจะต้องศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มนั้นให้เข้าใจ หากมีการประพฤติปฏิบัติต่อกันที่ผิดจากวัฒนธรรมที่แต่ละฝ่ายคุ้นเคยอาจจะทำให้เกิดใจกันอาจจะส่งผลเสียต่อการคบค้าหรือทำธุรกิจร่วมกันได้

วัฒนธรรมของแต่ละประเทศนั้นจะมีทั้งวัฒนธรรมโดยรวมของประเทศและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นและในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีวัฒนธรรมเฉพาะของแต่ละชาติพันธุ์ย่อยลงไปอีก สำหรับในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้นมีผู้คนหลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์ และบางชาติพันธุ์ก็จะเคร่งในวัฒนธรรมของตนยิ่งมึนในวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เป็นสำคัญโดยเฉพาะชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ในหลายประเทศทั้งในประเทศเวียดนามเขตสิบสองจุไท (เวียดนามเหนือ) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และในประเทศไทย (ศิริพร ณ ถลาง. 2545) ผู้วิจัยได้มีโอกาสดูไปสัมผัสกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทดำเมืองซอน แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อเก็บข้อมูลคำขับไทดำ เมื่อปี พ.ศ. 2553-2554 มีกรณีประเด็นที่ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกสะอิดสะเอียนและมีความสนใจเกี่ยวกับ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม เกี่ยวกับการตายของชาวไทดำ โดยเรื่องมีอยู่ว่า ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคำขับและได้ข้อมูลว่ามีช่างขับซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญมาก ข้าพเจ้าได้เข้าไปทำความรู้จักคุ้นเคยและเก็บข้อมูลในเบื้องต้นแต่ด้วยความจำกัดในเรื่องเวลาจึงต้องกลับประเทศไทยและได้นัดแนะกับผู้ให้ข้อมูลว่าจะกลับมาเก็บข้อมูลใหม่ในโอกาสต่อไป เมื่อข้าพเจ้ากลับไปเก็บข้อมูลอีกครั้งปรากฏว่าปราชญ์ชาวบ้านผู้นั้นไม่สามารถให้ข้อมูลคำขับได้เป็นเวลา 1 ปี เนื่องจากคุณแม่อายุได้เสียชีวิต ซึ่งพ่ออุปถัมภ์ เลื่องบุญตา (2553 : สัมภาษณ์) ได้ชี้แจงประเพณีการตายของชาวไทดำว่าจะมีข้อห้ามข้อหนึ่งคือหากพ่อแม่เสียชีวิตลูกจะต้องไว้ทุกข์ 1 ปี ห้ามแสดงออกซึ่งความรื่นเริงไม่ให้มีการขับการร้อง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยหันกลับมาสนใจเกี่ยวกับประเพณีการตายของชาวไทดำว่าทำไมจึงต้องเคร่งในประเพณีนี้กันขนาดนั้น ทั้งที่ผู้วิจัยอุตส่าห์พยายามเดินทางไปจากเมืองไทยไกลโพ้นเสียทรัพย์เสียเวลา เขาน่าจะสนใจหรือน่าจะอะลุ่มอล่วย ลดความเคร่งครัดลงบ้างแต่กลับไม่เลย เพื่อไม่ให้เสียเวลาเปล่าผู้วิจัยจึงพลิกวิกฤติเป็นโอกาสหันมาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการตายแทน ซึ่งไม่ชอน เลื่องคำมา (สัมภาษณ์ : 2554) ปราชญ์ชาวบ้านผู้ซึ่งเชี่ยวชาญในประเพณีพิธีกรรมเล่าว่าปกติแล้วพิธีการในงานศพจะเป็นเรื่องเฉพาะภายในของชาวไทดำจะมีความเคร่งครัดทุกขั้นตอน โดยเฉพาะบทสวดของชาวไทดำที่ใช้ในพิธีจะมีความยาวมากและใช้ประกอบในพิธีทุกขั้นตอน บทนี้จะนำมาอ่านออกเสียงเล่นแบบทั่วไปไม่ได้ยกเว้นแต่ใช้ประกอบพิธีกรรมหรือสำหรับผู้ที่ฝึกหัดเพื่อเป็นผู้สืบทอด

พิธีกรรมเท่านั้น แต่ด้วยความคุ้นเคยและความเมตตาที่ท่านมีให้ผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงได้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการตายอันจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตน เมื่อลงเก็บข้อมูลในชุมชนไทดำต่อไป ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ได้โอกาสขอบทสวดในพิธีศพ (บันทึกไว้โดยนักวิชาการลูกหลานชาวไทดำเป็นภาษาลาว) เพื่อไปศึกษาเรียนรู้ ซึ่งท่านก็ให้แต่ไม่สามารถอ่านให้ฟังได้ให้อ่านและศึกษาด้วยตนเองห้ามอ่านออกเสียงหากไม่เข้าใจคำศัพท์ใดก็ให้ถามโดยการพูด

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาบทสวดในพิธีศพของชาวไทดำเมืองซอน แขวงหัวพัน สปป. ลาว พบว่า ในบทสวดจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และมีการสื่อความหมายบางอย่างจากบรรพบุรุษถึงลูกหลาน มีการบันทึกประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตดั้งเดิมแฝงฝังอุดมการณ์ให้ลูกหลานไทดำสืบต่อ จากความน่าสนใจในบทสวดดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจว่า บทสวดในพิธีศพของชาวไทดำในกลุ่มอาเซียนทั้งหมด ซึ่งทั้งในเวียดนาม (มีนักวิชาการได้ศึกษาไว้บ้างแล้วได้แก่สมิทร ปิติพัฒน์ (2545) ซึ่งได้ศึกษาสรุปเนื้อหาของพิธีสวดศพไว้ในหนังสือ “ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไท สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” ส่วนเอกสารของอภิญวัฒน์ โพธิ์सान (2552) ได้ศึกษา “สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง”และคนอื่นๆ) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และในประเทศไทย (มีปราชญ์ชาวบ้านได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มไว้แล้วซึ่งได้ทราบข้อมูลเมื่อเข้าร่วมประชุมในหัวข้อ “ชาติพันธุ์ กระบวนทัศน์ใหม่ในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม(ไทยโซ่ง/ไทดำ) ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2554 จัดโดยสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งผู้วิจัยได้พูดคุยขอข้อมูลไว้เป็นเบื้องต้นแล้ว และได้รับการตอบรับจากปราชญ์ชาวบ้านแล้ว) ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันหรือไม่ มากน้อยเพียงใด สะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม คล้ายกันหรือไม่ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวยังไม่มีผู้ศึกษามาก่อน การศึกษาดังกล่าวจะทำให้เกิดประโยชน์ในวงวิชาการโดยเฉพาะด้านคติชนวิทยา มนุษยวิทยาและไทศึกษา อีกทั้งเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจเพื่อนบ้านในมิติวัฒนธรรมโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ

2.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง

2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายจากบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน

3) เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำสู่ประชาคมโลก

2.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังต่อไปนี้

1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกตามประเด็นที่ศึกษาค้นคว้า

1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชาวไทยไทดำ

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน

1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสื่อความหมาย ทางวัฒนธรรม

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

2. เก็บข้อมูลภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล บทสวดในพิธีศพ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ของชาวไทยไทดำในอาเซียน โดยใช้วิธีต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สังเกต

2.2 สังเกตแบบมีส่วนร่วมถ้าพบสถานการณ์จริง

2.3 สัมภาษณ์

2.4 บันทึกเสียงคำสัมภาษณ์

(2) **ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล** แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม (Construction of Cultural Meaning) เป็นแนวคิดที่นำเสนอให้เห็นว่าวัฒนธรรมหนึ่งๆ มักมีการให้ความหมายของสิ่งต่างๆ ไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน โดยผู้คนในวัฒนธรรมนั้นๆ ต่างก็ร่วมกันให้ความหมายสิ่งเหล่านั้นจนกลายเป็นความหมายที่รับรู้กันอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมดังกล่าว ดังแนวคิดของ อมรา พงศาพิชญ์ (2549 : 50) ซึ่งกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมในสาขามานุษยวิทยาความหมาย ไว้ว่า “วัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเอง ผู้ที่อยู่ในสังคมมีบทบาทในการกำหนดวัฒนธรรมเป็นผู้ให้ความหมาย วัฒนธรรมจึงเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมกับวัฒนธรรมเดิม มีการให้ความหมายใหม่ ตีความใหม่ กลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่อง” ในขณะเดียวกันนี้อมรายังได้กล่าวว่า งานที่ศึกษาศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่จึงอาจนำเสนอได้ 2 รูปแบบ คือ (1) การบรรยายข้อเท็จจริง (description) (2) การอธิบายให้ความหมาย (interpretation) การบรรยายข้อเท็จจริงอาจรายงานในลักษณะชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพของสถานที่ กิจกรรมและปรากฏการณ์ ส่วนใหญ่จะไม่มี การตีความให้ความหมาย แต่เนื่องจากวัฒนธรรมมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ การศึกษาและนำเสนอโดยการตีความหมายให้ความหมายจึงเป็นสิ่งจำเป็น

รวมทั้งแนวคิดของ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Gulture. 1997 อ้างถึง อคินรพีพัฒน์. 2551 : 74) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรมคือ โลกทัศน์ ค่านิยม และคุณสมบัติอื่นๆ ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง (หรือสังคมหนึ่ง) โดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่นๆ” นอกจากนี้ เกียร์ซ ยังเสนอให้เห็นว่าเราจะรู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมได้อย่างไร โดยเกียร์ซ เขียนว่า “แนวคิดวัฒนธรรมที่ข้าพเจ้ายึดถือ...บ่งชี้ถึงรูปแบบของความหมายที่ได้รับสืบทอดกันมา ในรูปของสัญลักษณ์ เป็นระบบของแนวคิดที่ได้รับสืบทอดกันมาและแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ซึ่งผู้คนใช้ในการติดต่อสื่อสาร เก็บรักษาไว้ และพัฒนา เพื่อสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับชีวิตและทัศนคติที่มีต่อชีวิต” แนวคิดดังกล่าวนี้ อคิน (2551 : 76) ได้ขยายความว่า “การที่เรารู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมได้นั้นก็ด้วยการตีความหมาย แปล หรือ ดึงเอาความหมายที่ซ่อนอยู่ในสัญลักษณ์ที่คนได้สร้างออกมา เพื่อที่จะใช้ในการสื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อชีวิต” ดังนั้นผู้วิจัยจึงอาจสรุปได้ว่า การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่กลุ่มคนในชุมชนหนึ่งๆ ได้ร่วมกันสร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นโลกทัศน์ ค่านิยม ประเพณี

ความเชื่อ คติประเพณี และสิ่งอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากชนกลุ่มอื่น โดยการสื่อสารผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ที่บรรจุไปด้วยความหมาย

จากแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายของนักวิชาการทั้งสองท่านดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยใช้เป็นแนวคิดทฤษฎีหลักในการที่จะนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 วิเคราะห์การสื่อความหมายในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม จากบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน

2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการสื่อความหมายในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม จากบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน

(3) การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

2.4 ผลการวิจัย

ผลการศึกษาบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผู้วิจัยจะสรุปผลในมิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายและการเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายตามลำดับดังนี้

1. บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย ซึ่งจะได้กล่าวถึงผลการศึกษาบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว ส่วนบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศเวียดนามนั้นจากการสัมภาษณ์ คุณตาชวลิตร อารยดิษฐ์ธรรม (2559: สัมภาษณ์) ว่าไม่มีความแตกต่างจากประเทศไทยผู้วิจัยจึงอนุมานว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน สำหรับการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำที่พบในประเทศไทยและ สปป. ลาว มีดังนี้

1.1 การสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย จากการศึกษาพบการสื่อความหมายในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1.1 มีความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ ในขณะที่ป่วยผู้เป็นลูกหลานจะดูแลรักษาและเมื่อถึงคราวตายโดยเฉพาะผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่ชาวไทยจะทำจะจัดงานศพให้ได้อย่างเต็มความสามารถสิ่งที่นำมาทำเป็นอาหารให้วิญญาณผู้ตายกินจะต้องเป็นวัหรือควายจะไม่เอาสัตว์เล็ก และจัดมอบข้าวของให้เอาไปใช้ในโลกลงต่อไป การกระทำสิ่งเหล่านี้สื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู

1.1.2 การสื่อความหมายด้านความเชื่อ การสื่อถึงด้านความเชื่อของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาวผ่านบทสวดมีหลายประเด็น ได้แก่ เชื่อเรื่องเคราะห์เข็ญ มีความเชื่อว่าการที่คนเราจะเป็นอะไรนั้นเป็นเพราะมีเคราะห์เข็ญเข้ามาในชีวิตจึงทำให้เกิดเจ็บป่วยหรือสิ่งที่ไม่ดีเข้ามาในชีวิต เชื่อกับผี ขวัญ มดหมอ โดยเชื่อว่าคนเจ็บป่วยจะมีสาเหตุจากมีผีมาเอาขวัญไปแล้วทำให้เกิดการเจ็บป่วยจะทราบว่ามีผีตัวไหนเป็นผู้นำขวัญไปหรือขวัญอาจจะหนีไปเองหาเที่ยวแล้วไม่ยอมกลับมา การที่จะรู้ได้ต้องไปหาหมอเอื้องซึ่งจะทำพิธีเอื้อง (ส่องตรวจตรา) ดูว่าขวัญไปไหนต้องรักษาโดยไข่มดไปตามขวัญถ้าหากไปไม่ไกลมดก็จะให้บริวารน้อยไม่ต้องมีฤทธิ์เดชมากนัก แต่ถ้าหากถูกจับไปไกลไปบนท้องฟ้าโดยเฉพาะถูกแถนจับไปก็ถือว่าเป็นเคราะห์ร้ายแรงทำผิดอย่างหนัก การที่จะตามขวัญมาได้ต้องใช้บริวารที่เก่งมากและต้องเหาะบินขึ้นบนท้องฟ้าได้อาจจะเป็นม้าที่บินได้หรือตัวลวงเป็นต้น เชื่อว่าแถนเป็นผู้สร้างมนุษย์โดยให้แม่นางฮางแมเข้า ปู้นับว่าเป็นคนหล่อคนสร้าง จึงเกิดเป็นมนุษย์ มีความเชื่อว่าตายไปแล้วขวัญแบ่งออกเป็นส่วนๆ จะไปเป็นคำซึ่งจะแบ่งเป็นส่วนปลายจะอยู่ที่ป่าช้าขวัญก็จะไปอยู่ที่ท้องฟ้าและส่วนกลางจะอัญเชิญมาไว้ที่กะหลอห้อง เพื่อปกป้องรักษาลูกหลาน มีความเชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทยดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ดีตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ สิ่งที่เป็นเคราะห์เข็ญได้แก่ ไขขาวเป็นเลือดคือข้าวเกิดมีสีแดงคล้ายเลือดซึ่งปกติข้าวสารจะมีสีขาวแต่กลับกลายเป็นสีแดงคล้ายเลือด “จตจัตกผือนหงายจินายตกพาข้าว” ความหมายคือมีจตจัตกซึ่งเป็นแมลงตกลงในชุดสำหรับอาหารขณะที่รับประทานนี่ก็เป็นเคราะห์เข็ญทันที ซึ่งเคราะห์เข็ญเหล่านี้จะหมดไปถ้าหากมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วยสิ่งไม่ดีเหล่านี้ก็จะไม่เกิดกับลูกหลาน

1.1.3 สื่อความหมายให้เห็นถึงการดำรงชีพตามสภาพธรรมชาติแบบพอเพียง มีการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์

1.1.4 สื่อความหมายให้เห็นถึงการใช้กุศโลบายเพื่อบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ คือจะบอกเส้นทางจากถิ่นหรือเมืองนั้นๆ ไปจนถึงเมืองแก่งเมืองล่อผ่านบทสวดในพิธีศพ เพื่อให้ลืมเส้นทางเมื่อต้องการกลับถิ่นฐานเดิม

1.1.5 สื่อความหมายให้เห็นถึงบ้านเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งจะกล่าวพรรณนาไว้ในเมืองแก่งซึ่งมีลักษณะคล้ายกับศาสนาพุทธในยุคพระศรีอารียเมตตรัยที่ชาวพุทธศาสนาปรารถนา

1.1.6 สื่อความหมายให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหลายประเภทบางประเภทจะต้องมีอามิสสินจ้างจึงจะให้ความสะดวก แต่บางประเภทก็ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

1.1.7 สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีต โดยนำเส้นทางจากถิ่นที่อยู่ปัจจุบันโยนไปหาถิ่นฐานเดิมเมื่อไปถึงก็ให้ไปชมเมืองเก่าให้ไปไรราก่อนที่จะขึ้นเมืองฟ้า นี่แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกของบรรพบุรุษที่โหยหาอดีตที่ถูกกวาดต้อนมาโดยที่ไม่ได้สมัครใจ ยกเว้นแต่บางกลุ่มที่อพยพมาด้วยตนเองเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้อต่อการทำมาหากินและจากสภาวะสงคราม

1.1.8 สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก เพราะเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มักจะมีหมากเข้าไปเกี่ยวข้องจากบทสวดนี้จะไม่ได้กล่าวถึงการสูบบุหรี่ แต่ปรากฏวัฒนธรรมการกินหมากหรือเคี้ยวหมาก

1.1.9 สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนามีการใช้เงินซื้อหรือใช้สอยเป็นค่าต่างๆ

1.1.10 สื่อสารให้ทราบว่าผีและคนอยู่ร่วมกันไม่ได้เพราะอยู่คนละภพคนละสถานภาพ เมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไปได้

1.2 การสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว จากการศึกษาพบการสื่อความหมายในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1 สื่อความหมายให้เห็นถึงการยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย เมื่อคนตายไปแล้วในการประกอบพิธีจะต้องพูดถึงคุณความดีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตายซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไททั่วไปจะไม่กล่าวถึงพฤติกรรมในด้านลบสิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่เคยกระทำไว้ เป็นการให้อโหสิกรรมต่อกันให้เลิกแล้วต่อกันในสิ่งที่เคยกระทำอันล่วงเกินต่อกันสิ่งที่คับข้องหมองใจกันก็ให้เลิกแล้วต่อกัน

1.2.2 สื่อความหมายให้เห็นถึงความกตัญญูคุณ และความอาลัยอาวรณ์

โดยเฉพาะผู้ที่ตายเป็นพ่อแม่ชาวไทยดำจะจัดงานศพให้ได้อย่างเต็มความสามารถสิ่งที่นำมาทำเป็นอาหารให้วิญญาณผู้ตายกินจะต้องเป็นวัวหรือควายจะไม่เอาสัตว์เล็กสิ่งที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู

1.2.3 สื่อความหมายให้เห็นถึงความเชื่อ การสื่อความหมายด้านความเชื่อของชาติพันธุ์ไทดำผ่านบทสวดมีหลายประเด็น ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหาก

ทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ต่างๆ ผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไม่เช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่องลางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทยดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเป็นลางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไป

1.2.4 สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวผู้ชาย

จะเป็นผู้นำเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนทำกับข้าวกับปลาดูแลการงานในบ้านในเรือนเป็นสำคัญ ส่วนฝ่ายชายจะต้องทำงานนอกบ้าน ทำไร่ทำนาหรือทำงานที่หนักต้องใช้กำลังมาก

1.2.5 สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษา

โดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี

1.2.6 สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่อยู่ป่าหัวที่ทำเฮี้ยวให้บันดินดำทำแท่นบันดินแนดินแก่นทำเรือนน่าจะเป็นขวัญปลาย ส่วนขวัญกลางจะเข็ญไปไว้เป็นด้าให้ปกป้องรักษาลูกหลานจะเข็ญไปไว้ที่กะหลอห้องส่วนขวัญกจะให้กลายไปบนท้องฟ้าไปที่เมืองถน

1.2.7 สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก เพราะเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มักจะมี

หมากเข้าไปเกี่ยวข้องจากบทสวดนี้จะไม่ได้อ้างถึงการสูบบุหรี่ แต่ปรากฏวัฒนธรรมการกินหมากหรือเคี้ยวหมาก จากบทสวดข้อต้นกล่าวว่า “นั่นก็จุดพักที่หนึ่งเสือเปี้ยกขึ้นอย่าตกหมากคำเดียวให้เคี้ยวแล้วกลายไป” นี่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมการกินหมากทั้งชายและหญิงเป็นสำคัญ

1.2.8 สื่อความหมายให้เห็นถึงการบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ

เป็นการโหยหาอดีตคือจะบอกเส้นทางจากถิ่นหรือเมืองนั้นๆ ไปจนถึงเมืองถนเมืองล่อ ดังนั้นในพิธีศพซึ่งเป็นพิธีที่ประเพณีของชาวไทยดำในชุมชนหมู่บ้านทุกคนต้องมาช่วยงานกันห้ามทำงานส่วนตัวจะต้องพักไว้ก่อนไม่เช่นนั้นก็จะผิดจารีตประเพณี การนำบันทึกเส้นทางมาใส่ในบทสวดจึงเป็นกุศโลบายให้ลูกหลานได้รู้เส้นทางกลับภูมิลำเนาเดิมในสมัยก่อนนั้นบรรพบุรุษชาวไทยดำบางส่วนที่คิดที่จะกลับถิ่นฐานเดิม (สำหรับกลุ่มที่ถูกบังคับกวาดต้อนมา) แต่เมื่อมาถึงรุ่นหลังสืบต่อมาก็ได้

ปรับตัวหรือเคยชินกับถิ่นฐานใหม่ก็ไม่คิดจะย้ายไปไหนการบอกทางจึงเป็นเพียงประวัติศาสตร์ทำให้รู้จักตนเองว่ามีรากเหง้ามาจากที่ใด

1.2.9 สื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งจะกล่าวพรรณนาไว้ในเมืองแกนซึ่งมีลักษณะคล้ายกับศาสนาพุทธในยุคพระศรีอาริยเมตตรัยที่ชาวพุทธศาสนาปรารถนา

1.2.10 สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ซึ่งได้แก่แกนซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ ทุกอย่างที่เป็นของแกนถือว่าเป็นของสูงจะต้องให้ความเคารพ

1.2.11 สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนามีการใช้เงินซื้อหรือใช้สอยเป็นค่าต่างๆ

1.2.12 สื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล เช่นการนับถือดำในสิ่งเดียวกันแล้วเมื่อตายไปถามหาญาติพี่น้องสิ่งเดียวกันและก็นำพานข้าวไปฝาก

2. การเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายของบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน จากการศึกษาค้นคว้าพบบทสวดหลักเป็นเนื้อความเดียวกันในทุกประเทศดังนั้นการสื่อความหมายจึงมีลักษณะร่วมหรือคล้ายกัน แต่ก็มีบางส่วนที่มีความแตกต่างเนื่องจากเนื้อความในบทสวดมีความแตกต่างผิดเพี้ยนไปบ้างเล็กน้อย ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบจึงจะดูในสามส่วนได้แก่

2.1 เนื้อความในบทสวด

2.2 ขนาดความยาวของบทสวด

2.3 การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนั้นเนื่องจากบทสวดหลักเป็นเนื้อความเดียวกันจึงสื่อความหมายร่วมหรือคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ได้ ดังนั้นการสื่อความหมายจึงแบ่งได้ 2 ลักษณะได้แก่

2.3.1 สื่อความหมายร่วมกัน เนื่องจากบทขับในพิธีศพเนื้อความหลักจะตรงกัน ดังนั้นการสื่อความหมายร่วมกันจึงเป็นส่วนใหญ่ ความหมายที่สื่อออกมานั้นได้แก่ ความกตัญญู รู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายด้านความเชื่อต่างๆ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แกนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ แกนเป็นผู้ให้ชีวิตสัตว์ต่างๆ และรูปลักษณะของสัตว์ฟ้าเป็นผู้นำหนด ความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มี

ความเชื่อที่ว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่องลางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งทีตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเหมือนเป็นลางบอกเหตุ ต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวผู้ชายจะเป็นผู้นำเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนทำกับข้าวกับปลาดูแลการงานในบ้านในเรื่องเป็นสำคัญ สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่อยู่ป่าเหวที่ทำเอียวให้ป็นดินดำทำแท่นป็นดินแน่นดินแค้นทำเรือนน่าจะเป็นขวัญปลาย ส่วนขวัญกลางจะเข็ญไปไว้เป็นด้าให้ปกป้องรักษาลูกหลานจะเข็ญไปไว้ที่กะหลอห้องส่วนขวัญกจะให้กลายไปบนท้องฟ้าไปที่เมืองแถน สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีตโดยพยายามบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ สื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความสำคัญเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนามีการใช้เงินซื้อหรือใช้สอยเป็นค่าต่างๆ สื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล

2.3.2 สื่อความหมายต่าง เป็นการสื่อความหมายที่ต่างออกไปจากประเทศอื่น อาจจะมีความเป็นลักษณะเฉพาะในประเทศนั้น ได้แก่

2.3.2.1 การสื่อความหมายเฉพาะในประเทศไทยที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่นได้แก่ การสื่อความหมายให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหลายประเภทบางประเภทจะต้องมีอาภรณ์จึงจะให้ความสะดวก ซึ่งจะปรากฏเด่นชัดและกล่าวถึงหลายครั้งแสดงให้เห็นถึงความคิดของคนไทดำเมื่ออยู่ในรัฐที่คนในสังคมมีความคิดปฏิบัติกันเช่นไรก็จะปรับตัวตามเมื่อเข้าเมืองตาลัวต้องหลัวตามนั่นเอง

2.3.2.2 การสื่อความหมายเฉพาะใน สปป. ลาว ที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่นได้แก่ การยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย เมื่อคนตายไปแล้วในการประกอบ

พิธีจะต้องพูดถึงคุณความดีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะกล่าวซ้ำหลายครั้งโดยบอกให้ผู้ตายเอาอาหารไปฝากแก่ดำให้ไปบอกไปแจ้งโดยมีของฝากไปด้วยซึ่งต่างจากประเทศไทยที่ไม่ได้กล่าวถึงหรือเน้นย้ำในด้านนี้แต่จะกล่าวเน้นย้ำเรื่องการใช้เงินสำหรับไปจ่ายผ่านด้านต่างๆ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดวิถีชีวิตจิตใจระบบการปกครองของคนในรัฐชาตินั้นๆ

2.5 ข้อเสนอแนะ

1. นอกจากการศึกษาการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพซึ่งเป็นงานอวมงคลแล้ว ควรจะศึกษาบทสวดในงานที่เป็นมงคลเช่นบทสวดในพิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่เพื่อให้เห็นมุมมองโลกทัศน์ในการสื่อความหมายว่ามีความต่างอย่างไร
2. ควรจะศึกษาการสื่อความหมายผ่านคำขับซึ่งเป็นการแสดงออกในขณะมีความสุขว่า จะมีมุมมองหรือโลกทัศน์ต่างไปอย่างไร

Abstract

A study on the chanting ritual performed in the funeral of the ethnic Taidum aimed to explore the cultural dimensions of beliefs, traditions, rituals and meanings through the funeral chanting of the ethnic Taidum, to compare beliefs and traditions relating to the funeral rites and to preserve and revive the culture of the ethnic Taidum to the ASEAN community. The study found that in the cultural dimensions of beliefs, traditions, rituals and meanings, gratitude and mourning were found. Other beliefs found were the ritual was to be performed according to the tradition; otherwise the bad thing could befall. There was a belief that after a person died, he or she had to be told the person had died. There was a belief in the omen and bad fortune. If these were present, the bad thing could be expected. There was a belief that a person got sick because his or her 'kwan' or 'soul' leaves his or her body. There was a belief that a nightmare was a bad omen. As regards the family relations, a man was compared to the front legs of an elephant, meaning that men played more important role. As for the treatment of sickness, the ethnic Taidum used both herbs and superstition. The superstitious rite was performed by a witch doctor. Khwan according to the belief of this ethnic group was divided into three parts: one lived in a grave yard, another lived in a house and the last lived in the sky. There were other practices which symbolized the nostalgic feeling, the utopian city, the respect for the guardian deities, the world after death and love and bonds in a family. The chanting in the ethnic group in the study indicated a bribery, corruption and bad conduct in society. On the contrary, the chanting as performed in the funeral of ethnic Taidum in Laos symbolized a glory and praise of the dead, and hospitality. The interview of those concerned showed that the chanting in Laos remained somehow unchanged while that in Thailand had changed.

Keywords : Ritual Performed, Tai Dum, ASEAN, Uneral Meaning

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง 2) เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายจากบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน 3) เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำสู่ ประชาคมโลก ผลการศึกษาพบว่าในมิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายนั้น พบการสื่อความหมายร่วมกันในประเด็นต่อไปนี้คือ ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายด้านความเชื่อต่างๆ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้อง ถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ ต่างๆ ผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่อง ลางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้น เกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้าย เป็นลางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายใน ครอบครัวว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่อยู่ป่าช้าส่วนที่เป็นตัวอยู่ที่บ้านและส่วนที่จะอยู่บนท้องฟ้าที่เมืองแถน สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีตโดยโดยบันทึกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษผ่านบทสวด สื่อความหมายให้เห็นถึงบ้านเมืองในอุดมคติ สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตาย สื่อความหมายให้เห็นถึงความเคารพความรักความผูกพันที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล ส่วนการสื่อความหมายที่ต่างนั้นปรากฏในบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย สื่อความหมายถึงการให้อามิสสินจ้างสื่อให้เห็นถึงการทุจริตในสังคมและที่ปรากฏในบทสวดใน

พิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาวจะสื่อความหมายถึงการยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย
 ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สำหรับการสื่อความหมายในบทธวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน
 เวียดนามจากการสัมภาษณ์ผู้รู้กล่าวว่าไม่มีความแตกต่างเพราะเป็นบทธวดชุดเดียวกันมีความ
 ใกล้เคียงกับ สปป. ลาวมากที่สุด มีความเป็นดั้งเดิม ส่วนบทธวดบทธวดในพิธีศพของชาติพันธุ์
 ไทดำในประเทศไทยมีการพลวัตปรับเปลี่ยนไปมาก

คำสำคัญ : ไทดำ บทธวด อาเซียน พิธีศพ การสื่อความหมาย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
วิธีการดำเนินการวิจัย	5
ทฤษฎี สมมติฐานและหรือกรอบแนวความคิดของการวิจัย	8
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
บทที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทดำ	19
ประวัติความเป็นมาของไทดำ	19
วัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทดำ	25
จักรวาลทัศน์ความเชื่อของชาวไทดำ	34
บทที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำ	38
ความรู้เกี่ยวกับพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน สปป.ลาว	38
ความรู้เกี่ยวกับพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย	53
บทที่ 4 การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำและ	
การเปรียบเทียบ	60
บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยกับการสื่อความหมายทาง	
วัฒนธรรม	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 (ต่อ)	
บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว กับการสื่อความหมาย ทางวัฒนธรรม	73
บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำในเวียดนามกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม	90
การเปรียบเทียบการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ ไทดำในอาเซียน	92
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	96
สรุปผล	140
อภิปรายผล	102
ข้อเสนอแนะ	106
บรรณานุกรม	107
ประวัติย่อของผู้วิจัย	110

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

เนื่องจากในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยจะเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community : AEC) พร้อมกับเพื่อนประเทศสมาชิกอาเซียนอีก 9 ประเทศ รวมตัวกันเพื่อ ความร่วมมือกันทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งได้มีการพัฒนาการเรื่อยมา จนถึงขณะนี้ได้มีกฎบัตรอาเซียน ซึ่งเป็นเสมือนแนวทางการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนซึ่งประกอบด้วย 3 สิ่งหลักๆ คือ การเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ (AEC) สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องพัฒนาไปด้วยกัน แต่คนส่วนใหญ่มักจะพูดถึงแต่ AEC ซึ่งก็คือด้านเศรษฐกิจหรือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คงเป็นเพราะว่าเรื่องเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ดูจะจับต้องได้มากกว่าเรื่องอื่นๆ อีกทั้งในการขับเคลื่อนส่วนใหญ่แล้วที่มักจะก้าวไปเร็วกว่าส่วนอื่นๆ ก็คือภาคธุรกิจ ดังนั้น คนอาจจะรับรู้เรื่อง AEC มากกว่ามิติความร่วมมืออื่นๆ ของอาเซียน อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือทั้ง 3 เสาหลักของอาเซียนก็มีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น เพราะการสร้างประชาคมอาเซียนย่อมหมายถึงการร่วมมือและหลอมรวมกันในทุกมิติ และแต่ละมิติก็ล้วนมีความสำคัญและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เราคงไม่อาจผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้หากปราศจากความมั่นคงทางการเมือง หรือความเข้าใจกันของคนในอาเซียนโดยเฉพาะมิติของทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกันหากเราจะคบค้ากับสมาชิกอาเซียนกลุ่มใดจะต้องศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มนั้นให้เข้าใจ หากมีการประพฤติปฏิบัติต่อกันที่ผิดจากวัฒนธรรมที่แต่ละฝ่ายคุ้นเคยอาจจะทำให้เกิดใจกันอาจจะส่งผลเสียต่อการคบค้าหรือทำธุรกิจร่วมกันได้

วัฒนธรรมของแต่ละประเทศนั้นจะมีทั้งวัฒนธรรมโดยรวมของประเทศและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นและในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีวัฒนธรรมเฉพาะของแต่ละชาติพันธุ์ย่อยลงไปอีก สำหรับในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้นก็มีผู้คนหลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์ และบางชาติพันธุ์ก็จะเคร่งในวัฒนธรรมของตนยึดมั่นในวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เป็นสำคัญโดยเฉพาะชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ในหลายประเทศทั้งในประเทศเวียดนามเขตสิบสองจุไท (เวียดนามเหนือ) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และในประเทศไทย (ศิราพร ณ ถลาง. 2545) ผู้วิจัยได้มีโอกาสดูไปสัมผัสกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทดำเมืองซอน แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อเก็บข้อมูลค่าขับไทดำ เมื่อปี พ.ศ. 2553-2554 มีกรณีประเด็นที่ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกสะอึกและมีความสนใจเกี่ยวกับ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม เกี่ยวกับ

การตายของชาวไทดำ โดยเรื่องมีอยู่ว่า ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคำขับและได้ข้อมูลว่ามีช่างขับซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญมาก ข้าพเจ้าได้เข้าไปทำความเข้าใจกับคุณเคยและเก็บข้อมูลในเบื้องต้นแต่ด้วยความจำกัดในเรื่องเวลาจึงต้องกลับประเทศไทยและได้นัดแนะกับผู้ให้ข้อมูลว่าจะกลับมาเก็บข้อมูลใหม่ในโอกาสต่อไป เมื่อข้าพเจ้ากลับไปเก็บข้อมูลอีกครั้งปรากฏว่าปราชญ์ชาวบ้านผู้นั้นไม่สามารถให้ข้อมูลคำขับได้เป็นเวลา 1 ปี เนื่องจากคุณแม่ได้เสียชีวิต ซึ่งพ่ออุปบ่ง เลื่องบุญตา (2553 : สัมภาษณ์) ได้ชี้แจงประเพณีการตายของชาวไทดำว่าจะมีข้อห้ามข้อหนึ่งคือหากพ่อแม่เสียชีวิตลูกจะต้องไว้ทุกข์ 1 ปี ห้ามแสดงออกซึ่งความรื่นเริงไม่ให้มีการขับการร้อง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยหันกลับมาสนใจเกี่ยวกับประเพณีการตายของชาวไทดำว่าทำไมจึงต้องเคร่งในประเพณีนี้กันขนาดนั้น ทั้งที่ผู้วิจัยอุตส่าห์พยายามเดินทางไปจากเมืองไทยไกลโพ้นเสียทรัพย์เสียเวลา เขาน่าจะเห็นใจหรือน่าจะอะลุ่มอล่วย ลดความเคร่งครัดลงบ้างแต่กลับไม่เลย เพื่อให้ไม่เสียเวลาเปล่าผู้วิจัยจึงพลิกวิกฤติเป็นโอกาสหันมาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการตายแทน ซึ่งไมซอน เลื่องคำมา (สัมภาษณ์ : 2554) ปราชญ์ชาวบ้านผู้ซึ่งเชี่ยวชาญในประเพณีพิธีกรรมเล่าว่าปกติแล้วพิธีการในงานศพจะเป็นเรื่องเฉพาะภายในของชาวไทดำจะมีความเคร่งครัดทุกขั้นตอน โดยเฉพาะบทสวดของชาวไทดำที่ใช้ในพิธีจะมีความยาวมากและใช้ประกอบในพิธีทุกขั้นตอน บทนี้จะนำมาอ่านออกเสียงเล่นแบบทั่วไปไม่ได้ยกเว้นแต่ใช้ประกอบพิธีกรรมหรือสำหรับผู้ที่ฝึกหัดเพื่อเป็นผู้สืบทอดพิธีกรรมเท่านั้น แต่ด้วยความคุ้นเคยและความเมตตาที่ท่านมีให้ผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงได้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการตายอันจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตนเมื่อลงเก็บข้อมูลในชุมชนไทดำต่อไป ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ได้โอกาสขอบทสวดในพิธีศพ (บันทึกไว้โดยนักวิชาการลูกหลานชาวไทดำเป็นภาษาลาว) เพื่อไปศึกษาเรียนรู้ ซึ่งท่านก็ให้แต่ไม่สามารถอ่านให้ฟังได้ให้อ่านและศึกษาด้วยตนเองห้ามอ่านออกเสียงหากไม่เข้าใจคำศัพท์ใดก็ให้ถามโดยการพูด

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาบทสวดในพิธีศพของชาวไทดำเมืองซอน แขวงหัวพัน สปป. ลาว พบว่า ในบทสวดจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และมีการสื่อความหมายบางอย่างจากบรรพบุรุษถึงลูกหลาน มีการบันทึกประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตดั้งเดิมแฝงฝังอุดมการณ์ให้ลูกหลานไทดำสืบทอด จากความน่าสนใจในบทสวดดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจว่า บทสวดในพิธีศพของชาวไทดำในกลุ่มอาเซียนทั้งหมด ซึ่งทั้งในเวียดนาม (มีนักวิชาการได้ศึกษาไว้บ้างแล้วได้แก่สมิตร ปิติพัฒน์ (2545) ซึ่งได้ศึกษาสรุปเนื้อหาของพิธีสวดศพไว้ในหนังสือ “ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไท สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” ส่วนเอกสารของอภิญวัฒน์ โพธิ์सान (2552) ได้ศึกษา “สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง”และคนอื่นๆ) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และในประเทศไทย (มีปราชญ์ชาวบ้านได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มไว้แล้วซึ่งได้ทราบข้อมูลเมื่อเข้าร่วมประชุมในหัวข้อ “ชาติพันธุ์ กระบวนทัศน์ใหม่ในการ

สืบสานภาษาและวัฒนธรรม(ไทยโซ่ง/ไทดำ) ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2554 จัดโดย สำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งผู้วิจัยได้พูดคุยขอข้อมูลไว้เป็นเบื้องต้นแล้ว และได้รับการตอบรับจากปราชญ์ชาวบ้านแล้วว่า มีความเหมือนหรือต่างกันหรือไม่ มากน้อยเพียงใด สะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม คล้ายกันหรือไม่ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวยังไม่มีผู้ศึกษามาก่อน การศึกษาดังกล่าวจะทำให้เกิดประโยชน์ในวงวิชาการโดยเฉพาะด้านคติชนวิทยา มนุษยวิทยาและไทศึกษา อีกทั้งเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจเพื่อนบ้านในมิติวัฒนธรรมโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่าน บทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง
- 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายจากบทสวดใน พิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน
- 3) เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำสู่ประชาคมโลก

ขอบเขตของการวิจัย

จะศึกษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่าน บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียนจากต้นกำเนิดที่ประเทศเวียดนามจะใช้เอกสารที่ สุมิตร ปิติพัฒน์ ได้ศึกษาสรุปเนื้อความของพิธีสวดศพไว้ในหนังสือ “ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไท สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” และเอกสารของอภิวัฒน์ โพธิ์सान ที่ศึกษา “สารัตถะคติ ความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง” เป็นสำคัญและจะเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมและกลางทางที่ สปป. ลาว จะเก็บข้อมูลที่เมืองซอนเป็นหลักและที่อื่นเป็นข้อมูลประกอบ และปลายทางที่ ประเทศไทยได้แก่ชาติพันธุ์ไทดำบ้านนาป่าหนาด ชุมชนไทโซ่งหนองปรัง อำเภอเขาย้อย

จังหวัดเพชรบุรี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม อำเภออุทองจังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทำให้เข้าใจมิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง

2) สามารถเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำที่

เป็นต้นกำเนิดได้แก่ไทดำในเวียดนาม กลางทางได้แก่ไทดำใน สปป. ลาว และปลายทางได้แก่ไทดำในประเทศไทยว่ามีลักษณะพลวัตอย่างไร

3) เป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำสู่ประชาคมโลก

4) เป็นการขยายวงวิชาการเกี่ยวกับคติชนวิทยา ไทยศึกษา สังคมวิทยา และมนุษยวิทยาให้กว้างขึ้น

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ความเชื่อ หมายถึง เห็นด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ เป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ใต้จิตสำนึกของคนที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือปรากฏการณ์ ทำให้เกิดการแสดงความเคารพอ่อนน้อม เอาใจใส่ เช่น สรรว บุญ หรือนำมาสู่การจัดพิธีกรรม

ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณีและที่คนส่วนใหญ่ยอมรับนับถือและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา

พิธีกรรม หมายถึง การบูชา แบบอย่างของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์ หรือธรรมเนียมประเพณีให้กระทำและให้ให้เกิดความขลัง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังต่อไปนี้

1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกตามประเด็นที่ศึกษาค้นคว้า

1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชาวไทยดำ

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน

1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสื่อความหมาย ทางวัฒนธรรม

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

2. เก็บข้อมูลภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล บทสวดในพิธีศพ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ของชาวไทยดำในอาเซียน โดยใช้วิธีต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สังเกต

2.2 สังเกตแบบมีส่วนร่วมถ้าพบสถานการณ์จริง

2.3 สัมภาษณ์

2.4 บันทึกเสียงคำสัมภาษณ์

(2) ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ การสร้าง

ความหมายทางวัฒนธรรม (Construction of Cultural Meaning) เป็นแนวคิดที่นำเสนอให้เห็นว่าวัฒนธรรมหนึ่งๆ มักมีการให้ความหมายของสิ่งต่างๆ ไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งมีทั้งเหมือนและ

แตกต่างกัน โดยผู้คนในวัฒนธรรมนั้นๆ ต่างก็ร่วมกันให้ความหมายสิ่งเหล่านั้นจนกลายเป็นความหมายที่รับรู้กันอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมดังกล่าว ดังแนวคิดของ อมรา พงศาพิชญ์ (2549 : 50) ซึ่งกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมในสาขามานุษยวิทยาความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเอง ผู้ที่อยู่ในสังคมมีบทบาทในการกำหนดวัฒนธรรมเป็นผู้ให้ความหมาย วัฒนธรรมจึงเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมกับวัฒนธรรมเดิม มีการให้ความหมายใหม่ ตีความใหม่ กลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่อง” ในขณะเดียวกันนี้อมรายังได้กล่าวว่า งานที่ศึกษาศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่จึงอาจนำเสนอได้ 2 รูปแบบ คือ (1) การบรรยายข้อเท็จจริง (description) (2) การอธิบายให้ความหมาย (interpretation) การบรรยายข้อเท็จจริงอาจรายงานในลักษณะชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพของสถานที่ กิจกรรมและปรากฏการณ์ ส่วนใหญ่จะไม่มี การตีความให้ความหมาย แต่เนื่องจากวัฒนธรรมมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ การศึกษาและนำเสนอโดยการตีความหมายให้ความหมายจึงเป็นสิ่งจำเป็น

รวมทั้งแนวคิดของ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Gulture. 1997 อ้างถึง อคินรพีพัฒน์. 2551 : 74) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรมคือ โลกทัศน์ ค่านิยม และคุณสมบัติอื่นๆ ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง (หรือสังคมหนึ่ง) โดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่นๆ” นอกจากนี้ เกียร์ซ ยังเสนอให้เห็นว่าเราจะรู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมได้อย่างไร โดยเกียร์ซ เขียนว่า “แนวคิดวัฒนธรรมที่ข้าพเจ้ายึดถือ...บ่งชี้ถึงรูปแบบของความหมายที่ได้รับสืบทอดกันมา ในรูปของสัญลักษณ์ เป็นระบบของแนวคิดที่ได้รับสืบทอดกันมาและแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ซึ่งผู้คนใช้ในการติดต่อสื่อสาร เก็บรักษาไว้ และพัฒนา เพื่อสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับชีวิตและทัศนะที่มีต่อชีวิต” แนวคิดดังกล่าวนี้ อคิน (2551 : 76) ได้ขยายความว่า “การที่เราจะรู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมได้นั้นก็ด้วยการตีความหมาย แปล หรือ ดึงเอาความหมายที่ซ่อนอยู่ในสัญลักษณ์ที่คนได้สร้างออกมา เพื่อที่จะใช้ในการสื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อชีวิต” ดังนั้นผู้วิจัยจึงอาจสรุปได้ว่า การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่กลุ่มคนในชุมชนหนึ่งๆ ได้ร่วมกันสร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นโลกทัศน์ ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ ศิลปะ และสิ่งอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากชนกลุ่มอื่น โดยการสื่อสารผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ที่บรรจุไปด้วยความหมาย

จากแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายของนักวิชาการทั้งสองท่านดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยใช้เป็นแนวคิดทฤษฎีหลักในการที่จะนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 วิเคราะห์การสื่อความหมายในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม จากบทสวดพิธีศพ
ของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน

2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการสื่อความหมายในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม จาก
บทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน

(3) การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์
(Analytical Description)

ทฤษฎี สมมติฐาน และหรือกรอบแนวความคิดของการวิจัย

บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ
ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย

ทบทวนวรรณกรรม สํารวจ
ข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทดำ
ในอาเซียน

-ไทย

-สปป. ลาว

-เวียดนาม

สํารวจข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับ
พิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในเวียดนาม
ที่นักวิชาการศึกษาไว้เก็บ

รวบรวมข้อมูลภาคสนามจาก
ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน
พ่อบุญ แม่บุด พ่อหมอบ ในประเทศไทย

เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน
ชาวบ้าน พ่อบุญ แม่บุด และหมอบ ใน
สปป. ลาว

-วิเคราะห์ข้อมูล

-วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

-นำเสนอผลการวิเคราะห์

-สรุปรูปแบบวิจัย

-ตีพิมพ์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

นำเสนอผลการวิจัยต่อฝ่ายวิชาการสำนักงานวิจัยแห่งชาติ

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ดังนี้

1. การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับชาวไทดำ

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับชาวไทดำ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อทบทวนวรรณกรรมโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อตามลำดับคือ ประวัติศาสตร์ชาวไทดำ จักรวาลทัศน์ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการแต่งกาย การสร้างบ้านเรือน และระบบอักษรของชาวไทดำ ทั้งนี้จะขอนำเสนอโดยเรียงลำดับตามปีที่แต่งเพื่อให้มองเห็นพัฒนาการการศึกษา ดังนี้

1.1 ประวัติศาสตร์ชาวไทดำ มีผู้ศึกษาประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับชาวไทดำไว้ดังนี้ กัญญา ลีลาลัย (2544) กล่าวไว้ในหนังสือ **ประวัติศาสตร์ชนชาติไทย** ว่า หลังคริสต์ศตวรรษที่ 16 เจ้าเมืองของกลุ่มไท ได้แก่ เมืองแกลงเมืองไลได้สู้รบกันจนกระทั่งแตกออกเป็น 16 เมืองที่เป็นอิสระต่อกันกลายเป็นความสัมพันธ์แบบสหพันธรัฐไทขึ้นมาใหม่เรียกว่า สิบหกเจ้าไทหรือสิบหกจุไท แต่จากดินแดนสิบหกจุไท ก็ได้กลายมาเป็นสิบสองจุไท ในสมัยที่ลัทธิล่าอาณานิคมแผ่เข้าครอบงำภูมิภาคนี้ เมื่อมีการเซ็นสัญญาเทียนสินระหว่างฝรั่งเศส (ยึดครองเวียดนาม) กับจีน ตามสนธิสัญญานั้นฝรั่งเศส ดินแดนไทยในการปกครองของฝรั่งเศสจึงเหลือ 10 เมือง ต่อมาฝรั่งเศสตกลงให้เมืองไทหกเมืองเป็นของจีน (ฝ่ายจีนอ้างว่าเป็นของจีน ตามหลักฐานการส่งบรรณาการ) ยกอำเภอขึ้นเป็นเมืองอีกจำนวน 2 เมือง จึงเพิ่มเป็น 12 เมืองจึงเรียกเป็นสิบสองเจ้าไทหรือสิบสองจุไท

นอกจากนี้ กัญญา ยังได้กล่าวอีกว่าหลังจากนั้นดินแดนที่เรียกว่าสิบสองจุไทก็มีศูนย์กลาง

อยู่ 2 แห่ง ทางใต้มีศูนย์กลางที่เมืองแกลง ประกอบด้วยเมืองไทดำ 8 เมืองส่วนทางเหนือมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองไล ประกอบด้วยเมืองไทขาว 4 เมือง ด้วยเหตุที่รัฐสิบสองจุไทอยู่ในรอยต่อระหว่างจีน เวียดนาม และ ลาว ทำให้หลายครั้งชะตากรรมต้องผันแปรไปตามการเมืองของประเทศที่ใหญ่กว่า เช่นในช่วงที่อาณาจักรล้านช้างเกิดแตกแยกกลายเป็นสองนครคือหลวงพระบางกับเวียงจันทน์ เมืองเชียงขวาง (เมืองพวน) ได้แยกขึ้นกับเวียงจันทน์แทน ภายหลังจึงหลุดออกจากสิบสองจุไทไป และหัวพันทั้งห้าทั้งหกซึ่งเป็นที่อยู่ของชาวไทดำ

ที่เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของสิบสองจุไทแต่ต่อมาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรหลวงพระบาง ในหนังสือประวัติศาสตร์ไทยได้แสดงแผนที่ของสิบสองจุไทจะเห็นได้ชัดเจนว่า หัวพันทั้งห้าทั้งหก (ห้าเหนือ) อยู่ในเขตสิบสองจุไท เมืองเชียงขวางเป็นดินแดนตรงกลางระหว่างสิบสองจุไทและลาว

ส่วน ภัททิยา ยิมเรวัต. (2544) กล่าวถึง ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทว่า เมื่อสมัยล้านช้างซึ่งมีกรุงศรีสัตนาคนหุตเป็นเมืองหลวงและมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองสิบสองจุไท ได้มีอำนาจและแผ่ขยายอาณาเขตไปครอบครองหัวพันทั้งห้าทั้งหกวมไปถึงสิบสองจุไท ประมาณ พ.ศ. 1800 สิบสองจุไทจึงได้เข้าไปอยู่ในความคุ้มครองของเมืองหลวงพระบาง เช่นเดียวกับเมืองหัวพันทั้งห้าทั้งหก ปี พ.ศ. 2250 อาณาจักรล้านช้างถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งนั้นเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง บรรดาเมืองขึ้นของอาณาจักรล้านช้าง คือเมืองหัวพันทั้งห้าทั้งหกและเมืองสิบสองจุไท ต่างก็ถูกมองว่าเป็นเมืองขึ้นของทั้งสองฝ่ายด้วย ส่วนการส่งส่วยก็ต้องส่งให้ทุกฝ่ายเช่นกัน สำหรับ ศิราพร ณ ถลาง (2545) ได้กล่าวถึงประวัติของชาวไทดำไว้ในหนังสือ **ชนชาติไทในนิทาน** ว่าไทดำเป็นชนชาติไทที่อาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทในเขตเวียงจันทน์ตอนเหนือที่มีอาณาเขตติดกับภาคใต้ของจีนและภาคเหนือของลาว ไทดำตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง เมืองสำคัญของไทดำคือเมืองถน (เตียนเบียนฟู) เมืองลา (เซินลา) เป็นต้น นอกจากนั้นยังอาศัยอยู่แขวงหัวพันทั้งห้าทั้งหกของประเทศลาวด้วย ชาติพันธุ์ไทดำนิยมใส่ขันสีดำหรือน้ำเงินคราม ใส่เสื้อสีเข้มคอปิด

นอกจากนั้น ศิราพร ยังกล่าวว่า แคว้นสิบสองจุไทเป็นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของคนไท ก่อนที่ญวนจะขยายอำนาจเข้าไป มีระบบการปกครองที่มีเจ้าเมือง 12 เมือง ปกครองโดยค่อนข้างมีอิสระต่อกัน บางเมืองก็เกี่ยวข้องกันโดยการแต่งงาน ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเจ้าส่วนมากเป็นสกุลล่อและสกุลคำ ในพุทธศตวรรษที่ 19-20 เคยอยู่ในความคุ้มครองของหลวงพระบาง เคยส่งบรรณาธิการให้ทั้งลาวและเวียงจันทน์ เมื่อฝรั่งเศสยึดเวียงจันทน์เป็นอาณานิคม ได้รวมสิบสองจุไทเข้าไปด้วยเพราะถือว่าเคยส่งบรรณาการให้ญวน เมื่อญวนพยายามยึดบ้านเมืองคืนจากพวกฝรั่งเศสคนไทดำได้ช่วยเวียงจันทน์รบจนได้รับชัยชนะและได้ประกาศอิสรภาพที่เมืองเตียนเบียนฟู เมื่อเวียงจันทน์แบ่งเป็นเวียงจันทน์เหนือและเวียงจันทน์ใต้ตามแนวเส้นขนานที่ 17 เวียงจันทน์เหนือก็ให้อิสระในการปกครองกับแคว้นสิบสองจุไท เพราะถือว่าช่วยรบกับฝรั่งเศสในช่วงสงครามอินโดจีนหรือสงครามฝรั่งเศสอินโดจีนนั้นไทดำได้อพยพหนีเข้ามาฝั่งลาวบริเวณแขวงหัวพัน แขวงเชียงขวาง เวียงจันทน์ ก็มาก เมื่อลาวถูกฝรั่งเศสยึดเป็นอาณานิคม

ทั้งชาวลาวและชาวไทดำก็อพยพเข้าประเทศไทย คนไทยเรียกไทดำที่อาศัยอยู่ในจังหวัด สกลนคร จังหวัดนครพนมว่า ผู้ไทย หรือญไท

สำหรับ วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ และคณะ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **คนไทยในเวียดนาม : ภาษาและวัฒนธรรม** กล่าวว่าคนไทดำเคยเป็นชาวเมือง ตามประวัติศาสตร์ล่าสุดคนไทดำได้เป็นผู้ปกครองระดับ “เจ้า” มากที่สุดในบรรดาชนเผ่าไททั้งหมด ในครั้งที่เป็นส่วนการปกครองระดับล่างสมัยจีนปกครอง “ดินแดนตอนใต้” อยู่ โดยจีนยินยอมให้คนท้องถิ่นเป็นผู้ปกครองในระดับนี้ได้ มีบันทึกจีนว่าผู้ปกครองเหล่านี้เรียกตนเองว่าเป็น “เจียว-จ้าว” มีมากมายหลายแห่ง

มาถึงสมัยเวียดนาม คำว่า “เจ้า” กลายเป็นคำว่า “จู่” และมีส่วนการปกครองของคนไทย ที่เรียกชื่อว่า “สิบสองจุไท” เป็นดินแดนในการปกครองของไทดำ 8 เมือง คือเมืองแถง เมืองควาย เมืองตุง เมืองม้วย เมืองลา เมืองโมะ เมืองวาด และเมือง สาง อีก 4 เมืองเป็นไทขาว คือ เมืองไล เมืองมน เมืองเจียง เมืองบาง

ในเอกสาร **บรรดาชนเผ่าใน สปป.ลาว** . ของ สินไซ มณีวง และคณะ (2551) กล่าวถึงบรรดาชนเผ่าใน สปป.ลาวว่า ไทดำจัดอยู่ในเผ่าไต ซึ่งมีการนุ่งห่มด้วยสีดำ เผ่าไตได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ สปป.ลาว มาหลายร้อยปีแล้วโดยเคลื่อนย้ายมาจากตอนใต้ของประเทศจีนเข้าสู่ประเทศลาว เดินทางตามแม่น้ำดำ แม่น้ำเมา มาที่เมืองเซินลา เมืองเตียนเบียนฟู และเมืองไลเจา ประเทศเวียดนาม แล้วเข้าสู่ สปป.ลาว แขวงทางตอนเหนือ ลงมาจนถึงแขวงบอลิคำไซส่วนสถาบันคั่นคว่าชนเผ่าและศาสนาของ สปป.ลาว (2009) ได้เขียนเอกสาร **ชอกฮูชนเผ่าในลาว** โดยจัดกลุ่มไทดำอยู่ในกลุ่มไตซึ่งลักษณะการตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แม่น้ำ ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่ม

จากการศึกษาการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวไทดำ ทำให้ทราบภูมิหลัง ความเป็นมา การต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ของชนชาติ ทำให้มองเห็นบริบทต่าง ๆ ที่ชนชาติไทดำได้สัมผัสและผ่านพบ อันจะส่งผลต่อการสร้างสังคมวัฒนธรรม คติความเชื่อ การศึกษาส่วนนี้จะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นแง่มุมและเข้าใจความเป็นมาภูมิหลังของชาวไทดำมากยิ่งขึ้นอันจะทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพการสื่อสารทางวัฒนธรรมผ่านคำขับได้ละเอียด ครอบคลุม รอบคอบ เกิดความถูกต้องและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.2 จักรวาลทรรศน์ ความเชื่อ ของชาวไทดำ ในด้านจักรวาล ความเชื่อของชาวไทดำ นั้นมีผู้ศึกษาไว้ เช่น จากผลงานการศึกษาค้นคว้าของ เก็ม จ่อง (2533) เรื่อง “คนไทยดำและคนไทยขาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม : ชื่ออันสำคัญไฉน” ในวารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้กล่าวถึงชาวไทดำว่า ชาวไทดำจะตั้งหอผีอยู่หน้าบ้านใครบ้านมัน โดยไม่รวมอยู่ติด ๆ กันเหมือนอย่างเช่นพวกชาวไทขาว ส่วนศรัทธา ณ กลาง (2545) กล่าวว่า คนไทดำนั้นมีความเชื่อว่า แถนเป็นผู้สร้างมนุษย์ เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์ และพิธีกรรมบูชาแถนแต่ละแถนก็ไม่เหมือนกันตามโอกาสและประโยชน์ที่จะได้จากแถน เช่นถ้าอยากร่ำรวยก็ทำพิธีเสนแถนบุญแถนจ้ง ถ้าจะขอฝนก็ทำพิธีเสนแถนสูงแถนขาว เป็นต้น โลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำไม่มีนรก สวรรค์ เพราะไม่ได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนา แต่แยกจักรวาลออกเป็น 4 ระดับ คือ เมืองบนฟ้า ซึ่งเป็นเมืองของแถน เมืองกลางหาเป็นเมืองของผีที่ไม่มีคนเช่นหรือผีของคนที่ยายลำบาก เมืองลุ่ม คือเมืองมนุษย์ และเมืองลุ่มที่อยู่ใต้ดิน เป็นเมืองของคนแคระ ผีนา ผีป่า ผีน้ำ เจือกก็คือตัวนาคคืองูที่มีหางอน และถือว่าเจือกเป็นเจ้าของเมืองน้ำ และมีพิธีเสนวงน้ำด้วย

สำหรับ สมิตร์ ปิติพัฒน์ (2545) ได้ศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างระบบความเชื่อและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำไว้ในงานศึกษาวิจัยเรื่อง **ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไทยสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม** โดยจัดแบ่งโครงสร้างระบบความเชื่อและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำออกเป็นสองขั้วในลักษณะตรงข้ามกัน (binary Opposition) อย่างชัดเจน ตำแหน่งเมืองฟ้าที่อยู่ของผีฟ้าและผีอื่น ๆ ตั้งอยู่ตอนบนของโครงสร้าง ส่วนเมืองลุ่มหรือโลกของมนุษย์ตั้งอยู่ตอนล่างใต้เมืองฟ้าผีฟ้าและผีต่าง ๆ ส่วนที่อยู่บนฟ้าง้วนมีอำนาจอิทธิฤทธิ์ ตรงข้ามกับมนุษย์ที่อยู่เมืองลุ่ม ซึ่งไม่มีอำนาจพิเศษใด ๆ (ยกเว้นอำนาจที่ชนชั้นปกครองอ้างว่าได้รับมอบผ่านผีฟ้าอีกทอดหนึ่ง) ผีต่าง ๆ แม้จะไม่มีร่างมองเห็นได้ แต่ก็ถือว่ามิตัวตนและอำนาจจึงเป็นตัวแทนสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (Supernatural) ส่วนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนั้น สามารถมองเห็นรูปพรรณสัณฐานด้วยตาเปล่าและจับต้องได้ด้วยระบบประสาทสัมผัสอื่น ๆ คือธรรมชาติ (nature) ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติในลักษณะที่ต้องรองรับความประสงค์ของผีต่าง ๆ อย่างสิ้นเชิง (subordinate) แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์จึงอยู่ภายใต้การตีความของสัญลักษณ์ที่ส่งมาจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังนั้นกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนของสังคมจึงผูกติดอยู่กับความเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งหากผู้คนยึดถือปฏิบัติได้ผลดี เชื่อกันว่าแบบแผน

เหล่านั้น ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของผี (ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งเหนือธรรมชาติ) หากสิ่งใดที่เป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และความเป็นไปของธรรมชาติแล้วก็มัก เชื่อกันว่าเกิดการละเมิดผี หรืออีกนัยหนึ่งเกิดความไม่สมดุลขึ้นในโครงสร้างระหว่างตัวของคนกับ ตัวของผี เมื่อผีถูกละเมิดจึงส่งสัญญาณบอกเหตุมาเตือนหรือลงโทษ เพื่อให้มนุษย์รับรู้และหาทาง แก้ไขปัญหานั้น มนุษย์จึงต้องมีเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผีซึ่งก็คือการประกอบพิธีกรรม โดยบุคคลที่มีความสามารถพิเศษในการสื่อสารกับผีได้ (มดและหมอ) บุคคลที่สามารถติดต่อกับผีได้ย่อมถูกเลือกโดยตรงจากผีในกรณีของมด หรือถูกเลือกโดยการแต่งตั้งของเจ้าเมืองที่ รับอำนาจการปกครองผ่านผีฟ้า ในกรณีของหมอ ทั้งมดและหมอต้องเรียนรู้วิธีการติดต่อกับ ผีจากผู้อาวุโสที่เป็นมดและหมอที่สืบทอดหน้าที่พิเศษนี้มาแต่โบราณ มดและหมอ ในแต่ละ ชุมชนมีจำนวนไม่มากนัก

นอกจากนี้ สุมิตร ยังได้อธิบายถึงมโนทัศน์เรื่องขวัญว่ามีความสำคัญมากในระบบ ความเชื่อของชาวไทดำ ขวัญเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่เคลื่อนไหวได้ เมื่อคนมีชีวิตตามปกติขวัญ จะอยู่ในร่างกายคนตามอวัยวะต่าง ๆ อย่างครบถ้วน แต่ถ้าขวัญออกจากร่างกายไปบางส่วน เมื่อคนตกใจ หรือร่างกายอ่อนแอจนเจ็บไข้ ครอบครัวผู้นั้นต้องประกอบพิธีเรียกขวัญให้กลับ เข้าอยู่ในร่างกายตามเดิม คนจึงจะหายจากการเจ็บป่วย สามารถดำเนินชีวิตตามปกติต่อไป แต่ถ้าขวัญไม่กลับเข้าร่างเดิม การเจ็บป่วยก็จะไม่ทุเลาเบาบางลง หากขวัญออกจากร่างกาย จนหมด คนก็จะตาย เคลื่อนไหวไม่ได้อีกตลอดไป ขวัญที่ออกจากร่างกายจึงกลายเป็น “ผี ขวัญ” กล่าวคือไม่มีรูปร่างแต่ก็อาจสามารถทำอะไรบางอย่างที่กระทบกระเทือนถึงผู้ที่ยังมีชีวิต อยู่ได้ โดยเฉพาะลูกหลานที่อยู่ในครอบครัว ขวัญของผู้ตายบางส่วนนั้นจะถูกเชิญมาไว้ใน บ้านเรือนเพื่อดูแลคุ้มครองลูกหลานในครอบครัว อีกส่วนหนึ่งจะส่งขึ้นไปอยู่กับผีบรรพบุรุษ (ด้า) ในเมืองฟ้า ขวัญจึงสามารถเคลื่อนไหวไปอยู่ได้ทั้งเมืองลุ่ม (โลกมนุษย์) และเมืองฟ้า (สวรรค์) ในเวลาเดียวกัน ขวัญเมื่ออยู่ในร่างกายก็เป็นคน เมื่อออกจากร่างกายก็กลายเป็นผี ฉะนั้นขวัญจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมระหว่างความเป็น (ชีวิต) กับความตาย (ผี) ขวัญเป็นคนที่ได้ เป็นผีก็ได้ ขวัญจึงเป็นเนื้อแท้ของตัวตนของบุคคล ส่วนร่างกายนั้นไม่ ค่อยสำคัญนัก เพราะไทดำเชื่อว่าขวัญของคนไม่ได้สลายไปตามร่างกายแต่ประการใด ขวัญจึงมี คุณสมบัติเป็นอมตะที่ครอบครัวต้องให้ความเคารพและเซ่นไหว้ผีขวัญของบรรพบุรุษตามประเพณี ในเอกสาร บรรดาชนเผ่าใน สปป.ลาว ของ สิ้นไซ มณีวง และคณะ (2551) กล่าวถึง บรรดาชนเผ่าใน สปป.ลาว ว่า ประเพณี สังคม วัฒนธรรม และความเชื่อของชาวไทดำ

นั้น นับว่ายังมีความสมบูรณ์ เพราะมีการสืบทอดกันมาตลอดเวลา ชนเผ่าไทจะนับถือผี เช่น ผีพ่อ ผีแม่ ผีเรือน ผีบ้าน ผีเมือง ผีป่า และผีนาค เป็นต้น แต่ผีที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกคือผีเรือน ทั้งนี้ทุกเรือนจะตั้งร้านบูชาผี (เทวดาเรือน) ซึ่งจะเป็นที่สิงสถิตของวิญญาณพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นสถานที่ที่ชาวไทยต้องสักการบูชากราบไหว้จึงได้แก่ เทวดาเรือน หอผีบ้าน หิ้งผีมด ป่าช้า เป็นต้น

ผลงานการศึกษาในมิติของความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยต๋ายังพบในงานศึกษาของอภิวัฒน์ โพธิ์สาน (2552) เรื่อง **สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง** กรณีศึกษาลาวโซ่งในเขตตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร เพื่อเสนอสารัตถะแห่งคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง พร้อมทั้งได้อธิบายส่วนของสารัตถะแห่งคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่งอย่างมีความสมเหตุสมผล โดยศึกษาผ่านความเชื่อเรื่องผีและขวัญ ตลอดจนพิธีกรรมว่าด้วยเรื่องของการเกิด การแต่งงาน การรักษาโรค และการตาย ซึ่งเป็นการสื่อสารวัฒนธรรมสู่สังคมให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเป็นตัวตนของลาวโซ่ง ในเขตตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ให้มีความเข้าใจและชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการศึกษาการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับจักรวาลของชาวไทยต๋าลดจนสารัตถะคติความเชื่อทำให้มองเห็นและเข้าใจความเป็นตัวตนของชาวไทยต๋าซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงแนวความคิด จิตวิญญาณจะทำให้การศึกษามิติการสื่อสารทางวัฒนธรรมผ่านคำขบขันได้ง่ายขึ้น

1.3 ประเพณี พิธีกรรม ด้านประเพณีพิธีกรรมนั้น ม. ศรีบุษรา (2522) กล่าวถึงพิธีกรรมของชาวไทยต๋าไว้ในหนังสือ **ไทดำรำพัน** ไว้ว่า ชาวดำได้รักษาพิธีการตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด เช่น การเกิด ก่อนที่เด็กจะเกิดจะต้องมีการเชิญอาจารย์ทางไสยศาสตร์มาบ้าน เมื่อมีคนเจ็บจะต้องเชิญผู้ทรงคุณทางไสยศาสตร์มาทำพิธีไล่ผีและเชิญขวัญวิญญาณที่เลือนลอยหลงทางไปในเวลาฝัน ในงานศพ มีพิธีกรรมที่กระทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ อยู่หลายปี เพื่อส่งวิญญาณผู้ตายให้ไปในทางที่ชอบ ในพิธีจะมีการล้มว๊ว ควาย ฆ่าไก่ ถ้าผู้ตายมีตำแหน่งสูงหรือเป็นหัวหน้าก็จะฆ่าควายเผือกหลายตัวยิ่งขึ้น ซึ่งในการทำพิธีก็จะมีกฎต่าง ๆ ของสังคม เช่น งดการบริโภคเนื้อควายที่เป็นเครื่องสังเวยเทวะแห่งไล่เจ้า ไม่บริโภคอาหารที่จัดไว้เพื่อหญิงเพ็งคลอดบุตร ห้ามเข้าไปในหมู่บ้านระหว่างที่มีงานพิธีคำเมือง

งตเว้นกล่าวถึงสิ่งของบางอย่าง นอกจากนี้ยังมีปฏิทินฤกษ์ยามซึ่งมีพื้นเพเดิมมาจากชาวจีน เช่น การกำหนดฤกษ์ยามต่าง ๆ ในการเดินทางไปล่าสัตว์ หาปลา หรือการกำหนดฤกษ์ในการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น ฤกษ์การแต่งงาน

ส่วน เสมอชัย พูลสุวรรณ (2544) กล่าวถึงพิธีเรียกขวัญ พิธีส่งขวัญผู้ตายและพิธีเสนเอือนของชาวไทยไตไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง **ลาวโซ่งกับคริสต์ศาสนา** ว่าด้วยเหตุที่ชาวลาวโซ่งหรือชาวไทยไตมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องขวัญซึ่งจะประจำอยู่ในร่างกายทั้งหมด 32 ขวัญ ถ้าขวัญอยู่พร้อมเพรียงกันร่างกายก็จะเป็นสุข หากขวัญบางส่วนไม่อยู่ในร่างกายก็จะทำให้เกิดเป็นไข้ได้ทุกครั้ง ต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กลับเข้ามาสู่ร่างกายดังเดิมจึงจะหายจากอาการป่วยไข้ เมื่อคนตายไปขวัญทั้งหมดก็จะออกจากร่างกายของผู้นั้นไปอย่างถาวรและกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ กลายสภาพเป็นผี หากผู้ตายเป็นผู้อาวุโสของตระกูล ผู้ตายก็จะทำพิธีส่งขวัญ (ส่วนหนึ่ง) ไปสู่เมืองแถนบนสวรรค์ซึ่งเรียกว่าเมืองฟ้า และรับขวัญบางส่วนให้กลับมาอยู่ที่หิ้งบูชาผีบรรพบุรุษภายในเรือนขวัญของผู้ตายส่วนนี้ก็จะกลายเป็นผีเรือน คอยคุ้มครองดูแลลูกหลานต่อไป ดังนั้นลูกหลานจะต้องทำพิธีเช่นไหว้ผีเรือนที่เรียกว่า “ปาดตง” ถ้าเป็นผีผู้ดำ (ผีผู้ใหญ่) ต้องทำพิธีทุก 5 วัน หรือถ้าเป็นผีผู้น้อยต้องทำทุก 10 วัน “ปาดตง” เป็นพิธีขนาดเล็ก ทำได้โดยนำอาหารแบบที่ทำกินในชีวิตประจำวันไปเช่นไหว้ผีเรือนในกะหล่ำห่อ นอกจากทำปาดตงเป็นกิจวัตรแล้วลูกหลานยังต้องทำพิธีเสนใหญ่ ฆ่าควายเป็นเครื่องเซ่นและใช้หมอปะกอบพิธีที่เป็นผู้ดำ ส่วนการเสนเรือนผู้น้อยใช้เพียงฆ่าหมูเป็นเครื่องเซ่นไหว้ก็พอ

สำหรับ งามพิศ สัตย์สงวน (2545) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ของไทยไตหรือลาวโซ่งไว้ในผลงานวิจัยเรื่อง **สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง** ว่าชาวไทยโซ่งหรือลาวโซ่งจะเชื่อในเรื่องของผีและขวัญดังนั้นจึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ สำหรับเรื่องผีมีความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยแบ่งออกเป็น

1) ผีฟ้าหรือผีแถน เป็นสิ่งที่สิงสถิตอยู่บนสวรรค์หรือในเมืองฟ้า ลักษณะคล้ายเทวดา ซึ่งอาจให้คุณหรือโทษได้ มีอำนาจมากในการควบคุมมนุษย์และดินฟ้าอากาศ เป็นผู้ดลบันดาลให้มนุษย์มาเกิด ที่เรียกว่า ผีบันให้มาเกิด โดยการช่วยเหลือของปู่ช่างหล่อพ่อช่างตี ช่วยตบแต่ง แม่เฒ่าและแม่นางช่วยหล่อหลอม เมื่อปั้นเสร็จแล้วก็มอบให้แถนชาติเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตส่งมาให้เกิด ดังนั้นมนุษย์จึงอยู่ภายใต้อำนาจของผีแถน และต้องปฏิบัติตาม

ความประสงค์ของผีแกน เพื่อผีแกนจะได้คุ้มครอง และดลบันดาลให้แต่สิ่งดี ๆ เกิดขึ้น เช่น ความสุข ความสงบ ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องอาจถูกแกนลงโทษ ทำให้เจ็บป่วยถึงตายได้

2) ผีบ้านผีเมือง แต่ละเมืองจะมีผีสิงสถิตอยู่ เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองปกป้องบ้านเมือง ให้อุดมสมบูรณ์ ร่มเย็นเป็นสุข ความเชื่อดังกล่าวคล้ายเทพารักษ์ในประเทศไทย

3) ผีป่าผีเขา โดยมีความเชื่อว่าป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ลำธารและสิ่งธรรมชาติอื่น ๆ จะมีผีสิงสถิตอยู่ ถ้าคนละเมิดอาจเกิดภัยต่าง ๆ ขึ้นได้จึงต้องระวังในการตัดต้นไม้ เดินป่า และใช้แม่น้ำลำธารต่าง ๆ เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนผีต่าง ๆ

4) ผีเจ้าหรือผีประจำหมู่บ้าน ในหมู่บ้านต่าง ๆ จะมีศาลเจ้าปู่หรือศาลพ่อบุ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญประจำหมู่บ้านถือว่าเป็นผีเจ้าที่ประจำหมู่บ้านที่จะคอยปกป้องดูแลหมู่บ้านนั้น ๆ ชาวบ้านจะต้องทำพิธีสักการะพ่อบุทุกปี

5) ผีบรรพบุรุษ หรือเรียกว่าผีเรือน ซึ่งได้แก่ผีพ่อแม่ ผีปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้ว ลูกหลานได้เชิญมาไว้บนเรือนโดยจัดไว้มุมในห้องหนึ่งโดยเฉพาะเรียกว่า “กะหลอห้อง” จะทำสิ่งใดก็นึกถึงผีเรือนของตนก่อนเสมอ แม้คนมาเยี่ยมในยามวิกาลก็ต้องไปบอกกล่าวผีเรือนเพื่อไม่ให้ผิดผี ถ้าหากผิดผีจะต้องเสียผีโดยเสียเครื่องเช่นให้ผี ซึ่งปกติแล้วทุกบ้านจะทำพิธีไหว้ผีเรือนทุก 10 วันหรือ 5 วัน ซึ่งเรียกว่า “ปาดตง”

6) ผีขวัญ ตามความเชื่อเรื่องขวัญเป็นความเชื่อที่เก่าแก่มาก จึงมีพิธีที่จัดให้กับผีเรือนคือการแบ่งขวัญผีเรือน

7) ผีนา เนื่องด้วยชาวไทยดำมีวัฒนธรรมข้าว ซึ่งต้องปลูกในที่นา ดังนั้นจึงต้องไหว้ผีนาก่อนทำนาและช่วงที่เก็บข้าวขึ้นยุ้ง

นอกจากนี้ยังมีผลงานการวิจัยของ สุมิตร ปิติพัฒน์ (2545) กล่าวถึงพิธีกรรมในรายงานการวิจัยเรื่อง **ไทดำในสิบสองจุไทสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม** โดยกล่าวถึงการทำพิธีกรรมว่าผู้ประกอบการพิธีกรรมได้แก่ “มดกับหมอ” เมื่อมีอาการเจ็บไข้ชาวไทดำจะรักษาด้วยยาพื้นบ้าน ซึ่งประกอบด้วยรากไม้และว่านต่าง ๆ ก่อน ถ้าไม่ทุเลาลงมีอาการเรื้อรังหรือเจ็บไข้มีอาการแปลก ๆ เขาเชื่อกันว่าการเจ็บไข้เกิดจากการกระทำของผีต่าง ๆ ต้องเชิญมด (sorcerer) มารักษา มदनั้นเป็นได้ทั้งเพศหญิงเพศชายแต่ผู้ที่จะเป็นมดต้องมีเชื้อสาย

เกี่ยวกับมด โดยมีพ่อแม่หรือบรรพบุรุษเป็นมดมาก่อนและมีมดจะเข้าทรงแสดงความจำนงว่าอยาก
ให้บุคคลนั้นเป็นมดต่อไปโดยการทำให้บุคคลนั้นเจ็บป่วยหลังจากที่ผู้นั้นตัดสินใจว่าจะเป็นมดแล้ว
อาการเจ็บป่วยนั้นก็จะหาย เขาก็จะเริ่มฝึกหัดเล่าเรียนทางไสยศาสตร์และวิธีประกอบพิธีกรรม
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาคนไข้ โดยการติดต่อผีแต่ละชนิด ซึ่งถ่ายทอดโดยมดที่มีความ
เชี่ยวชาญนี้โดยเฉพาะ มดผู้หญิงเรียกว่า “แม่มด” มดผู้ชายเรียกว่า “พ่อมด” หรือมดลาว มด
จึงเป็นเสมือนแพทย์ผู้รักษาโรคโดยวิธีไสยศาสตร์ซึ่งวิธีการประกอบไปด้วยเวทมนตร์คาถาและ
การใช้อำนาจลึกลับต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดภายในกลุ่มโดยเฉพาะ ไม่เปิดเผยหรือเผยแพร่แก่คนอื่น
ๆ มดยังต้องบูชาผีมดตั้งหิ้งบูชาผีมดแยกจากผีบรรพบุรุษที่อยู่ในเรือน มดต้องปฏิบัติต่างจาก
คนอื่น เช่น ห้ามบริโภคเนื้อสุนัข ปู ลิง และตะพาบ เป็นต้น ส่วนหมอจะทำหน้าที่เป็นผู้
ประกอบพิธีกรรม หมอเป็นผู้รู้หนังสือและรอบรู้เกี่ยวกับระเบียบ จารีตและประเพณีของ
บ้านเมือง ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแก่เจ้าเมืองและราษฎร
ทั่วไป เมื่อมีข้อสงสัยแลพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ดีของประชาชน หมอจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา
แก่เจ้าเมืองโดยอ้างอิงหลักฐานจากหนังสือและระเบียบประเพณีเก่าของบ้านเมืองเป็นหลัก ฉะนั้น
หมอจึงมีอิทธิพลมากคนหนึ่งในสังคมไทดำ

ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำเขาย้อย (2553) ได้กล่าวถึงประเพณีที่งดงามของชาวไทดำ
ไว้ในเอกสาร **ประเพณีและพิธีกรรมชนเผ่าไท** โดยกล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ เช่น **ประเพณี
เสนเอือน** หรือประเพณีเซ่นผีเรือน เพราะเชื่อว่าถ้าได้เซ่นแล้ว ผีบรรพบุรุษจะมาปกป้อง
รักษาลูกหลานเครือญาติให้เกิดความสุขความเจริญ **ประเพณีเกี่ยวขวง** (ไอ้สาว) คำว่า
“ขวง” หมายถึงสถานที่แห่งหนึ่งในลานบ้าน มักยกเป็นแคร่ ซึ่งยามกลางคืนในฤดูว่างงานจาก
การทำงาน สาว ๆ ประจำหมู่บ้านมานั่งรวมกันลงขวง ทำงานฝีมือผู้หญิง เช่น ปั่นด้าย ปัก
หน้าหมอน เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่ม ๆ มาจีบ การนั่งขวงเป็นประเพณีมาแต่เดิม
เพื่อให้ได้ประโยชน์ในการผลิตเครื่องนุ่งห่มอย่างหนึ่ง และเพื่อเปิดโอกาสหนุ่มสาวในการเลือก
คู่ครอง **ประเพณีเล่นคอน** (อันคอน) เป็นประเพณีการเล่น (ร้องรำ ขับ ขับคล้าย ๆ ขับ
เสภา) แต่หางเสียงเนิบ ๆ ฟังทอด ๆ กว่าเซ็งเอวและไอ้สาวอย่างหนึ่ง หนุ่ม ๆ มักจะรวม
พวกของตนเป็นกลุ่ม ๆ ประมาณ 5-10 คนขึ้นไป ซึ่งในจำนวนนั้นจะต้องมีหมอแคน (คน
เป่าแคน) หมอลำ (คนร้องผสมแคน) หมอขับ (คนร้องเพลงระหว่างที่เล่นคอน) ไปด้วย และ
ประเพณีขับมด เป็นจารีตในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของไทดำกล่าวคือ เป็นการรักษาทางจิต
โดยหมอมดมาทำพิธีรักษาด้วยการขับมดและเสี่ยงทาย เพื่อให้ทราบสาเหตุของการเจ็บป่วย

การรักษาเริ่มด้วยการให้ผู้ช่วยหมอมด 2 คนช่วยกันเป่าปี่ หมอมดจะทำการขั้บมดเพื่อเชิญผี
มดให้มาช่วยในการวินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วย โดยสุ่มถามผีมดว่าถูกผีอะไรทำ เช่น ถาม
ว่าถูกผีเรือนทำไหม แล้วเสี่ยงทายหาคำตอบด้วยการสาดข้าวสารลงบนพื้น 3 ครั้ง ให้ได้
จำนวนคู่-คี่สลับกัน กล่าวคือ ถ้าครั้งแรกได้จำนวนคู่ ครั้งที่สองจะต้องได้จำนวนคี่และครั้งที่
สามได้จำนวนคู่ แสดงว่าผีเรือน ถ้าเสี่ยงทายไม่ได้จำนวนดังกล่าวก็จะเป่าปี่ขั้บมดต่อไปอีก
จนจบคำขั้บมด

บทที่ 2

ความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทดำ

การศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทดำนั้นจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจชาติพันธุ์ไทดำในแง่มุมต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมจารีตประเพณี จักรวาลทัศน์หรือคติความเชื่อ การเข้าใจสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทดำเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังกล่าวผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทดำ วัฒนธรรม ประเพณีของชาติพันธุ์ไทดำ จักรวาลทัศน์หรือคติความเชื่อของชาติพันธุ์ไทดำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของไทดำ การศึกษาประวัติความเป็นมาของไทดำนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นภูมิหลังชัดเจนยิ่งขึ้น จึงจะขอกล่าวถึงที่มาของคำว่า “ไทดำ” และประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทดำต่อไป

1.1 ที่มาของคำว่า “ไทดำ” คำว่า “ไตดำ” หรือ “ไทดำ” นั้นเนื่องจากชาวไทดำนิยมสวมใส่เสื้อผ้าสีดำ คนไทยทั่วไปจึงเรียกชาวไทดำ ว่า “ลาวโซ่งดำ” “ไทดำ” “ลาวซ่งดำ” “ผู้ไทดำ” “ผู้ไตซ่งดำ” “ไทดำ” “ไทดำดำ” ซึ่งก็คือ “ไทดำ” นั่นเอง แต่คำว่า “ไทดำ” จะเป็นที่ยึดกันอย่างแพร่หลาย คำว่า “โซ่ง” มาจากคำว่า “ซ่ง” ซึ่งเป็นภาษาไทดำ หมายถึง “กางเกง” แต่ไทดำเรียกตัวเองว่า “ไต” (Tai) (เพชรตะบอง ไพศุณย์. 2553 : 11)

ส่วนที่เรียกว่า ลาวโซ่ง หรือลาวโซ่งดำ นั้นเป็นชื่อที่คนไทย เรียกกลุ่มชาวไทดำ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย สาเหตุที่มีคำว่า “ลาว” ประกอบด้วยนั้นเนื่องจากได้ถูกกวาดต้อนมาจาก ส.ป.ป. ลาว แต่สำหรับชาวไทดำ ที่อยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ จะเรียกชื่อตัวเองว่า ไทดำ ไทล้า หรือ ไตดำ ไตล้า สำหรับชาวไทดำ ที่อยู่ในประเทศไทย ต้องการให้ชนกลุ่มอื่นเรียกพวกตนว่า ไทดำ หรือไททรงดำเพราะพวกตนสืบเชื้อสายมาจากชนชาติไต (ไท) สำหรับส่วนที่เรียกว่า ผู้ไทดำ หรือผู้ไททรงดำนั้น สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติลาว (2119 : 77) กล่าวว่า เดิมชาวผู้ไททั้งที่อยู่ในประเทศไทยและในลาวนั้น ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ทุ่งน่าน้อยอ้อยหนู เมืองเตียนเบียนฟู ประเทศเวียตนาม แต่ก่อนนั้นขึ้นกับกลุ่มไทดำและไทขาวแต่เมื่อได้เคลื่อนย้ายมาที่ภาคกลางของลาวแล้ว ได้เปลี่ยนชื่อเป็นเผ่าผู้ไท สำหรับ ผู้ที่อยู่ทางภาคเหนือของลาวยังใช้ชื่อเดิมคือ ไตขาว ไตดำ ไตแดง ลักษณะภาษามีความใกล้เคียงกันเข้าใจว่าไทดำเป็นชาวผู้ไท ดังนั้นจึงเรียกชาวไทดำว่า “ผู้ไทดำ”

1.2 ประวัติของชาติพันธุ์ไทดำ ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทดำนั้นมีตำนานร่วมกันกับชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งจะมีการกล่าวถึงตำนานการเกิดของชนเผ่าไทซึ่ง

รวมไทดำอยู่ด้วย และการตั้งบ้านเมืองของชนชาติไท การปกครองการอยู่ร่วมกัน และการอพยพโยกย้ายลงมาทางใต้ด้วยสาเหตุต่าง ๆ และไทดำกับการมาอยู่ใน ส.ป.ป. ลาว ดังนี้

ตำนานการกำเนิดชาติพันธุ์ไทดำ ตำนานการเกิดชาติพันธุ์ไทดำนั้น มีตำนานร่วมกันกับชนชาติไทกลุ่มอื่น ๆ โดยมีเมืองแถนเป็นจุดเริ่มต้นของตำนานเมื่อชนเผ่าไทมีที่มาจากตำนานร่วมกันแล้วภายหลังจึงแยกออกเป็นไทกลุ่มต่าง ๆ

กัญญา ลีลาลัย (2544 : 313) ได้กล่าวถึงตำนานไทดำว่า ปู่ลางเซิงขุนเค็กและขุนคาน สร้างบ้านเรือนในเมืองลุ่ม ต่อมาไม่เช่นไรหวี ผีจึงโกรธ ได้บันดาลให้น้ำท่วมบ้านเมือง ทั้งสามจึงต่อแพพาครอบครัวของตนว่ายน้ำไปหาพระยาแถนซึ่งอยู่บนสวรรค์เพื่อร้องทุกข์ พระยาแถนให้ครอบครัวทั้งสามอยู่บนสวรรค์ แต่ทั้งสามครอบครัวอยู่บนสวรรค์แล้วเกิดความอึดอัดใจ ขอมาอยู่เมืองคนตามเดิม พระยาแถนจึงให้ลงมาอยู่ที่ตำบลนาบ่อน้อยอ้อยหนู และมอบควายให้มาช่วยทำนาด้วย ต่อมาเกิดน้ำเต่าลูกใหญ่ขึ้นในตำบลนี้ น้ำเต่าโตขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อโตเต็มที่ปู่ลางเซิงและขุนทั้งสองจึงเจาะน้ำเต่าออกเป็น 2 รู รูหนึ่งขุนคานเจาะด้วยเหล็กเผาไฟ อีกรูหนึ่งขุนเค็กเจาะด้วยส่ว ปรากฏว่ามีคนจำนวนมากกรูกันออกมาจากน้ำเต่านั้น ข้า ขมุ ออกมาทางรูที่เหล็กเผาเจาะจึงมีผิวดำ พวกนี้กระจ่ายไปอยู่ตามภูเขา ส่วนพวกกลุ่มไท ออกทางรูที่เจาะด้วยส่วจึงมีผิวขาว กระจ่ายอยู่ตามที่ลุ่มต่าง ๆ คนเหล่านี้ออกมาจากน้ำเต่าเป็นจำนวนมากใช้เวลา 3 วัน 3 คืน จึงหมด แต่บางตำนานกล่าวว่ามีการเจาะน้ำเต่าด้วยไฟเพียงรูเดียว กลุ่มที่ออกมาก่อนคือพวกข้าถูกความร้อนจึงมีผิวดำ พวกที่ออกมาทีหลังคือพวกกลุ่มไท เมื่อมีผิวน้ำเต่าเย็นและเขม่าไฟสีดำติดออกมากับพวกข้าขมุหมดแล้ว พวกไทจึงมีผิวขาว เมื่อมีผู้คนออกมามากมายปู่ลางเซิงขุนเค็กและขุนคานไม่สามารถดูแลปกครองทุกคนหมดได้ จึงได้ขอความช่วยเหลือจากพระยาแถน พระยาแถนส่งขุนครุกับขุนครองมาช่วยปกครอง แต่ก็ยังไม่สามารถจัดระเบียบปกครองได้ พระยาแถนจึงได้ส่งขุนบรมลงมาปกครอง พร้อมประทานชายาให้ 2 องค์ คือ นางเอตแคง และนางยมพาลา ชายาทั้งสองของขุนบรมให้กำเนิดลูกชาย 7 คน ต่อมาขุนบรมได้ส่งลูกชาย 6 คนไปสร้างบ้านแปงเมืองในอาณาจักรต่าง ๆ

๑. นอกจากตำนานที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กัญญา ลีลาลัย ยังกล่าวว่า ในพงศาวดารเมืองแกลงได้กล่าวถึงน้ำเต่าปุงในอีกลักษณะหนึ่ง โดยกล่าวว่า มีเทพบุตรเทพดา 5 คู่ถึงกำหนดจะต้องมาจุติจึงปรึกษากันว่าจะมาร่วมกันสร้างบ้านแปงเมือง ในแผ่นดินที่ขณะนั้นยังเป็นเพียงท้องทุ่งและป่าเขา จึงอธิษฐานให้เกิดน้ำเต่าปุง แล้วทั้ง 11 องค์จึงเข้าไปอยู่ในน้ำเต่านั้น น้ำเต่านั้นลอยมาตกที่ภูเขาทางทิศตะวันออกของเมืองแกลง แล้วน้ำเต่านั้นก็แตกออก ข้าจะออกมาเป็นคู่แรก ผู้ไทดำออกมาเป็นคู่ที่สอง ลาวออกมาเป็นคู่ที่สาม ฮ่อออกมาเป็นคู่ที่ 4 และแกว (ญวน) ออกมาเป็นคู่ที่ห้า เมื่อออกมาแล้วจึงพากันไปชำระกายและดื่มน้ำที่หนองสกกหนองฮายอันเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ผิวพรรณผ่องใส แต่ข้าจะกลัวความหนาว จึงไม่ได้ร่วมชำระกายและดื่มน้ำที่หนองน้ำนั้นจึงทำให้ผิวกายหมองคล้ำแตกต่างจากพี่น้องคนอื่น ๆ นอกจากนั้นข้ายังไม่คิดสร้างบ้านแปงเมืองเหมือนคู่อื่น ๆ อีกด้วย ส่วนคู่อื่น ๆ นั้นได้แยกย้ายกันไปสร้างบ้านแปงเมืองในที่ต่างกันไป

๒. **ถิ่นกำเนิดของชาติพันธุ์ไทดำ** สำหรับถิ่นที่ตั้งดั้งเดิมของชาวไทดำนั้นส่วนใหญ่จะกล่าวตรงกันว่า มีถิ่นกำเนิดที่สิบสองจุไท โดยเฉพาะที่เมืองน่านน้อยอ้อยหนู บริเวณเมืองเตียนเบียนฟู ซึ่งสมิทร ปิติพัฒน์ (2545 : 1) ได้กล่าวถึงประวัติไทดำว่า แคว้นสิบสองจุไทหรือสิบสองเจ้าไท เป็นถิ่นเดิมของไทดำ ซึ่งตั้งอยู่ที่ชายแดนด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม ติดต่อกับเขตของลาวที่แขวงพงสาลีหลวงพระบางและหัวพัน
๓. เดิมแคว้นสิบสองจุไทเรียกว่าสิบหกเจ้าไท เพราะมี 16 เมือง ได้แก่ เมืองลอ เมืองเตียนเมืองเต็ก เมืองลาย เมืองหวาด เมืองมวก เมืองลา เมืองม้วย เมืองแกลง เมืองไล เมืองตุง เมืองฮวาง เมืองเตียง เมืองเจียงเขม เมืองจุก เมืองเซียงมี ส่วนมนู อุดมเวช (2537 : 79) ได้กล่าวอีกว่า ต่อมาฝรั่งเศสทำสัญญายกให้กับจีน 6 เมือง คือ เมืองตุง เมืองฮวาง เมืองเตียง เมืองเจียงเขม เมืองจุก เมืองเซียงมี จากที่กล่าวมาแล้วสอดคล้องกับแนวคิดของ กัญญา ลีลาลัย (2544: 318-315) ซึ่งกล่าวว่า หลังคริสต์ศตวรรษที่ 16 เจ้าเมืองของกลุ่มไท ได้แก่เมืองแกลงเมืองไลได้สู้รบกันจนกระทั่งแตกออกเป็น 16 เมืองที่เป็นอิสระต่อกันกลายเป็นความสัมพันธ์แบบสหพันธรัฐไทขึ้นมาใหม่เรียกว่า สิบหกเจ้าไทหรือสิบหกจุไท แต่จากดินแดนสิบหกจุไท ก็ได้กลายมาเป็นสิบสองจุไท ในสมัยที่ลัทธิล่าอาณานิคมแผ่เข้าครอบงำภูมิภาคนี้ เมื่อมีการเซ็นสัญญาที่ยินสินระหว่างฝรั่งเศส (ยึดครองเวียดนาม) กับจีน ตามสนธิสัญญานั้นฝรั่งเศส ตกลงให้เมืองไทหกเมืองเป็นของจีน (ฝ่ายจีนอ้างว่าเป็นของจีน ตามหลักฐานการส่งบรรณาการ) ดินแดนไทยในการปกครองของฝรั่งเศสจึงเหลือ 11 เมือง ต่อมาฝรั่งเศส ยกอำเภอลำปางขึ้นเป็นเมืองอีกจำนวน 2 เมือง จึงเพิ่มเป็น 12 เมืองจึงเรียกเป็นสิบสองเจ้าไทหรือสิบสองจุไท หลังจากนั้นดินแดนที่เรียกว่าสิบสองจุไทก็มีศูนย์กลาง อยู่ 2 แห่ง ทางใต้มีศูนย์กลางที่เมืองแกลง ประกอบด้วยเมืองไทดำ 8 เมืองส่วนทางเหนือมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองไล ประกอบด้วยเมืองไทขาว 4 เมือง สำหรับ ศิราพร ณ ถลาง (2545 : 37) ได้กล่าวถึงประวัติของชาวไทดำไว้ในแนวเดียวกันว่า ไทดำเป็นชนชาติไทที่อาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทในเขตเวียดนามตอนเหนือ แคว้นสิบสองจุไทเป็นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของคนไท ก่อนที่ญวนจะขยายอำนาจเข้าไปแคว้นสิบสองจุไทมีอาณาเขตติดกับภาคใต้ของจีนและภาคเหนือของลาว ไทดำตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง เมืองสำคัญของไทดำคือเมืองแกลง (เตียนเบียนฟู) เมืองลา (เซินลา) เป็นต้น นอกจากนั้นยังอาศัยอยู่แขวงหัวพันทั้งห้าทั้งหกของประเทศลาวด้วย
๔. สำหรับ เพชรตะบอง ไพศุณย์ (2553 : 12) ได้กล่าวถึงประวัติไทดำว่า ในอดีตนั้นไทดำอยู่ร่วมกับคนไทกลุ่มอื่น ๆ ในอาณาจักรน่านเจ้า เมื่ออาณาจักรน่านเจ้าล่มสลายแล้วไทดำจึงได้ไปตั้งอาณาจักรของตนเองขึ้น “เรียกว่าสิบหกเจ้าไท กลุ่มไทดำต้องปรับตัวให้เข้ากับคนในพื้นที่ถิ่นดั้งเดิมเพราะบริเวณสิบสองจุไทนั้นเดิมมีผู้คนมาอาศัยอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่ทราบว่าเป็นกลุ่มใดบ้าง ดินแดนสิบสอง จุไทนั้นจะมีเมืองแกลงหรือเมืองเตียนเบียนฟูเป็นเมืองศูนย์กลางหรือเมืองหลวง และต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเมืองหลวงไปยังเมืองอื่นตามเจ้าเมืองผู้ที่ได้เป็นกษัตริย์ เช่น เมืองหม้วย เมืองสาง ส่วนลักษณะภูมิประเทศของดินแดนสิบหกจุไทเป็นภูเขาน้อยใหญ่ที่

สลับซับซ้อน และมีความสูงชัน เป็นดินแดนหมีนขุนเขา อากาศค่อนข้างหนาวตลอดปี มีที่ราบกว้างใหญ่ 4 ท่ง คือ ท่งเมืองแกง ท่งเมืองลอ ท่งเมืองถาน ท่งเมืองเต็ก เป็นพื้นที่ทำนาปลูกข้าว มีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำดำ (แต้) แม่น้ำแดง (ต้า) ฝรั่งเศสเรียกดินแดนนี้ว่าสิบสองจุไทย ดินแดนสิบสองจุไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในทางภาคตะวันตก เจียงหนือของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยมีอาณาเขตตั้งนี้ทางทิศเหนือจรดประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทิศใต้จรดประเทศ ส.ป.ป.ลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทิศตะวันออกจรดสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทิศตะวันตกจรดประเทศ ส.ป.ป.ลาว ดินแดนสิบสองจุไทยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำ (น้ำแต้) แม่น้ำแดง (ต้า) แม่น้ำฮู และแม่น้ำโขงดังที่กล่าวไว้ในหนังสือความโตใหญ่ว่า“ก่อเป็นน้ำเก่าแก้ว ก่อเป็นปะแต ต้าว อุ๋ ของ” (Tai Studies Center, 1999 : 1)

๕.

จากข้อมูลที่มีผู้ที่ศึกษาไปแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าชาวไทดำจะอยู่ในสิบสองจุไทยในเบื้องต้น เมื่อฝรั่งเศสเข้ามายึดครองแล้วได้แบ่งอาณาเขตกับจีนจึงทำให้พื้นที่ของชาวไทดำที่เป็นเขตสิบสองจุไทยปรากฏอยู่ทั้งในเวียดนามและจีนดังที่ มนุ อุดมเวช (2537 : 81) กล่าวว่า ในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีไทดำอยู่ทางตอนใต้ส่วนที่ติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นไทดำที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่อยู่ในดินแดนที่ตกเป็นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงระยะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและฝรั่งเศสแบ่งอาณาเขตกัน ไทดำในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีอยู่ที่ เมืองตุง เมืองฮวาง เมืองเตียง เมืองเจียงแซม เมืองจุก และ เมืองเซียงมี ส่วนชาวไทดำที่อาศัยอยู่ในเวียดนามปัจจุบันนั้น สุมิตร ปิตัพฒน์ (2545 : 194-195) กล่าวว่า ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีไทดำอยู่หลายจังหวัดทั้งภาคเหนือโดยเฉพาะทิศตะวันตกเจียงหนือของเวียดนามที่เป็นที่อยู่ดั้งเดิมของไทดำจนถึงปัจจุบันมีไทดำเกือบสองล้านคนยังคงดำรงชีวิตอยู่ที่นั่นตราบนานทุกวันนี้ บริเวณที่มีไทดำอาศัยอยู่มากที่สุด คือ เมืองลอ เมืองเตียน เมืองเต็ก เมืองลาย เมืองหวาด เมืองมัวะ เมืองลา เมืองม้วย เมืองแกง เมืองไล เมืองมุน เมืองควาย ส่วนทางภาคใต้ก็มีไทดำอาศัยอยู่เช่นกันซึ่ง ม.ศรีบุษรา (2531 : 57) กล่าวว่าชาวไทดำที่อยู่ทางภาคใต้้นั้นเป็นไทดำที่อพยพไปเมื่อเมืองแกงแตกในปี พ.ศ.2497 อยู่ที่ตำบลตุงเจีย จังหวัดดาลัด ซึ่งอพยพไปราว 4,111 คน

การปกครองของชาวไทในสิบสองจุไทย การปกครองของชาวไทในสิบสองจุไทยนั้นแต่ละเมืองจะปกครองตนเองต่างก็มีอิสระในการปกครองตนเองแต่ทุกเมืองก็มีความสัมพันธ์กันเป็นการรวมกันอยู่อย่างหลวม ๆ ส่วนชาติพันธุ์ไทดำจะมีบทบาทสำคัญในการปกครองในดินแดนสิบสองจุไทยดังที่ ศิราพร ณ ถลาง (2545 : 37) กล่าวว่า การปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในดินแดนสิบสองจุไทยนั้นมีระบบการปกครองที่มีเจ้าเมือง 12 เมือง ปกครองโดยค่อนข้างมีอิสระต่อกันบางเมือง ก็เกี่ยวข้องกันโดยการแต่งงาน ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเจ้า ส่วนมากเป็นสกุลลอและสกุลคำ ซึ่งเป็นชาวไทดำสำหรับ วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ และคณะ (2545 : 93) กล่าวว่า คนไทดำเคยเป็นชาว เมือง ตามประวัติศาสตร์ล่าสุดคนไทดำได้เป็นผู้ปกครองระดับ “เจ้า” มากที่สุดในบรรดาชนเผ่าไททั้งหมด ในครั้งที่เป็นส่วนการปกครองระดับล่างสมัยจีน

ปกครองดินแดนตอนใต้ของจีนได้ยินยอม ให้คนท้องถิ่นเป็นผู้ปกครองตนเองในระดับนี้ได้ มีบันทึกจีนว่าผู้ปกครองเหล่านี้เรียกตนเองว่าเป็น “เจี้ยว-จ้าว” มีมากมายหลายแห่ง มาถึงสมัยเวียดนาม คำว่า “เจ้า” กลายเป็นคำว่า “จู่” และส่วนการปกครองของคนไทย ที่เรียกชื่อว่า “สิบสองจุไท” เป็นดินแดนในการปกครองของไทยดำ 8 เมือง คือเมือง แดง เมืองควาย เมืองตุง เมืองม้วย เมืองลา เมืองโมะ เมืองวาด และเมือง สาง อีก 4 เมืองเป็นไทขาว คือ เมืองไล เมืองมน เมืองเจียง เมืองบาง และต่อมาชาวไทได้มีการอพยพไปในเขตต่าง ๆ โดยเฉพาะทางใต้ในเขตอินโดจีน ได้แก่ประเทศ ส.ป.ป. ลาว และประเทศไทย เป็นจำนวนมาก

การอพยพลงมาจากใต้ของชาติพันธุ์ไทดำ ไทดำได้มีการโยกย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัยลงมาจากใต้ส่วนใหญ่จะเป็นสาเหตุมาจากสงครามเป็นสำคัญ กัญญา ลีลาลัย (2544 : 313) กล่าวว่า

สาเหตุที่ชาวไทบางส่วนได้อพยพลงมาจากใต้เนื่องจากในคราวที่ฝรั่งเศสได้ทำสงครามกับเวียดนามในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสได้จัดตั้งสหพันธรัฐไทขึ้นที่เมืองไลเจา ผู้นำชาวไทในเวียดนามแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเข้าร่วมกับเวียดนามต่อสู้กับฝรั่งเศสมาตั้งแต่ต้น อีกฝ่ายหนึ่งต้องการเป็นสหพันธรัฐไทเพราะเห็นว่าแม้อยู่ภายใต้สหพันธ์ฝรั่งเศสแต่ก็มีสถานะเทียบเท่ากับลาว จึงเข้าร่วมกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสตกเป็นฝ่ายรับเรื่อยมา จึงถอนกำลังจากจุดอื่น ๆ แล้วถอยร่นเข้าสู่เมืองเดียนเบียนฟู ซึ่งมีลักษณะเป็นเมืองในหุบเขา พร้อมดำเนินการสร้างค่ายรอบเมือง พอถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2497 เมืองเดียนเบียนฟูซึ่งเป็นที่ยึดมั่นสุดท้ายของฝรั่งเศสก็แตก ชาวไทดำที่อยู่ฝ่ายฝรั่งเศสประมาณ 4,111 คน ได้อพยพลงมาสู่เวียดนามใต้และประมาณ 5,111 คน อพยพเข้าสู่ประเทศลาว หรือสำหรับบางคนที่ไม่ชอบความวุ่นวายจากสงครามก็อพยพลงมากซึ่งผลกระทบที่เกิดจากภัยสงครามและการยึดครองของฝรั่งเศสนั้น มีผลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทในดินแดนสิบสองจุไทเป็นอย่างมาก สมิตร์ ปิติพัฒน์ (2545 : 9) ได้กล่าวว่า เมื่อฝรั่งเศสทำการยึดครองประเทศ ส.ป.ป.ลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และกัมพูชาประชาธิปไตยได้แล้ว ได้กำหนดเขตเป็นรัฐชาติเป็นกลุ่มประเทศอินโดจีนขึ้น ทำให้กลุ่มคนพื้นเมืองต่าง ๆ ได้รับผลกระทบ เกิดปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนพื้นเมืองและเกิดการต่อต้านจากกลุ่มชนต่าง ๆ ชาวไทดำซึ่งเป็นกลุ่มคนหนึ่งที่รับผลกระทบอย่างรุนแรง โดยฝรั่งเศสแบ่งดินแดนสิบสองจุไทออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งยกให้จีน (สิบสองปันนา) มี 6 เมือง คือ เมืองตุง เมืองฮวาง เมืองเตียง เมืองเจียงแฉม เมืองจู้ก และ เมืองเซียงมี อีกส่วนหนึ่งอยู่กับประเทศเวียดนามที่ฝรั่งเศสปกครองอยู่มี 11 เมือง คือ เมืองลอ เมืองเตียน เมืองเติ็ก เมืองสาง เมืองหวาด เมืองมัวะ เมืองลา เมืองหม้วย เมืองแดง เมืองไล บางกลุ่มที่ไม่ต้องการอยู่ในความปกครองของชนชาติอื่นก็ได้อพยพหนีลงมาทางใต้ ส่วน ศิราพร ณ ถลาง (2545) ได้กล่าวถึงการอพยพของชาวไทดำซึ่งในช่วงสงครามอินโดจีนหรือสงครามฝรั่งเศสเห็นว่า ไทดำได้อพยพหนีเข้ามาฝั่งลาวบริเวณแขวงหัวพัน แขวงเชียงขวาง แขวงเวียงจันทน์ ก็มากเมื่อลาวถูกฝรั่งเศสยึดเป็นอาณานิคมทั้ง

ชาวลาวและชาวไทดำก็อพยพเข้าประเทศไทยอีกคนไทยเรียกไทดำที่อาศัยอยู่ในจังหวัด สกลนคร จังหวัดนครพนมว่า ผู้ไท หรือภูไท

ชาติพันธุ์ไทดำกับ ส.ป.ป. ลาว ชาติพันธุ์ไทดำมีความสัมพันธ์กับ ส.ป.ป. ลาว มา นานแล้วตั้งแต่สมัยที่อยู่ดินแดนสิบสองจุไทจนมาถึงยุคการอพยพโยกย้ายหรือถูกกวาดต้อนเข้า มาสู่ ส.ป.ป. ลาว ดังที่ ภัททิยา ยิมเรวัต. (2544 : 12-13) กล่าวถึงประวัติศาสตร์สิบสองจุไทที่มี ความสัมพันธ์กับ ส.ป.ป. ลาว ว่า เมื่อสมัยล้านช้างซึ่งมีกรุงศรีสัตนาคนหุตเป็นเมืองหลวงและมี อาณาเขตติดต่อกับเมืองสิบสองจุไท ล้านช้างได้มีอำนาจและแผ่ขยายอาณาเขตไป ครอบครองหัวพันทั้งห้าทั้งหก รวมไปถึงสิบสองจุไท ประมาณ พ.ศ. 1811 สิบสองจุไทจึงได้ เข้าไปอยู่ในความคุ้มครองของเมืองหลวงพระบาง เช่นเดียวกับเมืองหัวพันทั้งห้าทั้งหก ปี พ.ศ. 2251 อาณาจักรล้านช้างถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งนั้นเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง และอีกฝ่ายเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลวง บรรดาเมืองขึ้นของอาณาจักรล้านช้าง คือเมือง หัวพันทั้งห้าทั้งหกและเมืองสิบสองจุไท ต่างก็ถูกมองว่าเป็นเมืองขึ้นของทั้งสองฝ่ายด้วย ส่วน การส่งส่วยก็ต้องส่งให้ทุกฝ่ายเช่นกัน หัวพันทั้งห้าทั้งหกซึ่งเป็นที่อยู่ของชาวไทดำซึ่งเดิมเคยเป็น ส่วนหนึ่งของสิบสองจุไทแต่ต่อมาได้กลายเป็น ส่วนหนึ่งของอาณาจักรหลวงพระบาง ในหนังสือ ประวัติศาสตร์ไทย ได้แสดงแผนที่ของสิบสองจุไทจะเห็นได้ชัดเจนว่า หัวพันทั้งห้าทั้งหก (ห้า เหนือ) อยู่ในเขตสิบสองจุไท

ส่วน ม.ศรีบุษรา (2531 : 57-58) กล่าวว่าไทดำเข้ามาใน ส.ป.ป. ลาว ครั้งเมื่อเมือง แดงแตกในปี พ.ศ. 2497 สองกลุ่มคือ กลุ่มแรกประมาณ 2,111 คนอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ ที่บริเวณเมืองหลวงพระบาง อีกกลุ่มหนึ่งประมาณ 3,111 คนอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้าน นางาม แขวงเชียงขวาง และ ต่อมาไทดำส่วนหนึ่งได้อพยพไปอยู่ที่บ้านอีโล แขวงเวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ.2518 กลุ่มไทดำจากส.ป.ป. ลาวและเวียดนาม ได้อพยพหนีภัยสงคราม คอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย

ขณะเดียวกัน เพชรตะบอง ไพศุณย์ (2553 : 12) กล่าวว่าใน ส.ป.ป.ลาว มีไทดำอยู่ทุก แขวงทางภาคเหนือตั้งแต่แขวงเวียงจันทน์ขึ้นไป มีจำนวน 11 แขวง กับ 1 เขตการปกครอง ได้แก่ เขตปกครองนครเวียงจันทน์ แขวงเวียงจันทน์ แขวงหลวงพระบาง แขวงอุดมไซ แขวงบ่อ แก้ว แขวงพงสาลี แขวงหัวพัน แขวงเชียงขวาง แขวงไชยะบูลี แขวงบอลิคำไซ และแขวงหลวง น้ำทา ในอดีตบริเวณเมืองหลวงน้ำทานี้เป็นเมืองของไทดำที่อยู่ในอาณาเขตอาณาจักรสิบสองจุไท ด้วย เมื่อเมืองแดงแตกไทดำในสิบสองจุไทได้อพยพเข้ามาที่เมืองหลวงน้ำทา ที่บ้านปุง บ้านต่งดี บ้านต่งอัม บ้านน้ำแฉ่นและบ้านต่งใจใต้ เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงได้กระจายกันออกไปตั้ง หมู่บ้านอยู่ทั่วเขตทุ่งราบหลวงน้ำทา และเคลื่อนย้ายไปยังแขวงอื่น ๆ ของลาวด้วย สำหรับ สิน ไซ มณีวง และคณะ (2551 : 11) กล่าวถึงบรรดาชนเผ่าใน ส.ป.ป. ลาวว่า ไทดำจัดอยู่ในเผ่าไต ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ ส.ป.ป. ลาว มาหลายร้อยปีแล้วโดยเคลื่อนย้ายมาจากตอนใต้ของ ประเทศจีนเข้าสู่ประเทศลาว เดินทางตามแม่น้ำดำแม่น้ำเมมา มาที่เมืองเซินลา เมืองเดียนเบียน

ฟู และเมืองไลเจา ประเทศเวียดนาม แล้วเข้าสู่ ส.ป.ป. ลาว แขวงทางตอนเหนือ ลงมาจนถึง แขวงบอลิคำไซ

ในเว็บไซต์ (online : <http://th.wikipedia.org/wiki/>) ได้กล่าวถึงการอพยพของชาวไทยดำ ลงมาทางใต้ลงมาสู่ ส.ป.ป. ลาว และประเทศไทยว่า ในปี พ.ศ. 2438 และ ปี พ.ศ. 2439 ได้เกิด การอพยพครั้งใหญ่ของชาวไทยดำขึ้นสาเหตุก็มาจากศึกสงครามแย่งชิงอำนาจกัน ระหว่างบรรดา หัวหน้า ของไตต่างกลุ่มต่าง ๆ ในแคว้นสิบสองจุไท พวกเขาจึงได้อพยพเข้ามาในประเทศลาว และ ในภาคอีสาน ของประเทศไทยในเวลานั้น ชาวไทดำส่วนมากได้ตั้งถิ่นฐานใน แขวงหลวงน้ำทา แขวงบ่อแก้ว แขวงอุดมไซ และ แขวงทั้งหมดในประเทศลาว ส่วนในประเทศไทย จะอพยพเข้า มาอยู่ที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งมีการอพยพเข้าออก ย้ายกลับไปกลับมาระหว่างในลาว กับฝั่งไทยหลายครั้ง สุดท้ายก็ตั้งถิ่นฐานถาวรที่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2496 จนถึงปี พ.ศ. 2497 ได้เกิดสงครามในเมืองเตียนเบียนฟู ซึ่งเป็นหนึ่งในเมืองของแคว้นสิบสองจุไทเดิม ชาวไทดำจึงได้อพยพหลบหนีการเกณฑ์ทหาร ของฝรั่งเศส เข้ามาในประเทศลาว และ ไทยอีกระลอกหนึ่งในสมัย สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช ครั้นพระองค์ทรงไปตีกรุงเวียงจันทน์ ในปี พ.ศ. 2322 พระองค์ทรงได้กวาดต้อนชาว ไทดำที่อพยพมาจากสิบสองจุไท ส่งไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองเพชรบุรี และต่อมาในปี พ.ศ. 2335 รัช สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และในปี พ.ศ. 2381 สมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ก็ทรงยกทัพไปตีล้านช้าง และได้กวาดต้อนมา อีก ซึ่งในปัจจุบัน ตั้งถิ่นฐานกระจายกันอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร พิษณุโลก กาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี เลย ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ปัจจุบัน เรียกคนเหล่านี้ว่า ชาวไทยโซ่ง หรือ “ไทยทรงดำ”

จะเห็นได้ว่าชาวไทยดำมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีพัฒนาการมาพร้อมกับชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่น ๆ โดยเคลื่อนย้ายมาจากอาณาจักรหนองแสแล้วอพยพมาสร้างบ้านเมืองที่ เมืองนาน้อยอ้อยหนู เกิดเป็นแคว้นสิบสองจุไทที่มีความอุดมสมบูรณ์มีความสุขสงบในบางยุค สมัยแล้วก็มาประสบกับภัยสงครามจากชนเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่รอบด้านและลัทธิล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส ทำให้ผู้รักความสงบไม่ชอบสงครามต้องหนีการอพยพโยกย้ายลงมาทางใต้ด้วยความสมัครใจ โดยเดินทางมาจนถึงแดนลาว แต่ก็มีส่วนที่ต้องมาอยู่ทางใต้นั้นมาด้วยความจำเป็น เพราะ ถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยศึกในภาวะสงคราม

2 วัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทยดำ ชาวไทดำ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เป็น กลุ่มชน มีวัฒนธรรมประเพณีที่งดงาม มีภาษาพูด ภาษาเขียน เป็นของตนเอง มีการแต่งกายที่มี ความเป็นเอกลักษณ์ สิ่งที่ดึงดูดทุกอย่างบรรพบุรุษได้สั่งสม สืบทอดสู่ลูกหลานไม่ขาดสาย ศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ กรมชนเผ่า (2551 : 11-13) กล่าวว่า ด้านประเพณี สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อของชาวไทยดำนั้น นับว่ายังมีความสมบูรณ์ เพราะมีการสืบทอดกันมา ตลอดเวลา และเนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่รวมกันเฉพาะกลุ่มของตน โดยเลือกทำเลที่ตั้ง

บ้านเรือนอยู่ในหุบเขา การเดินทางเข้าไปลำบากจึงทำให้ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ดังนั้นวัฒนธรรม ประเพณีจึงมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์และสามารถรักษาความเป็นดั้งเดิมไว้ได้มาก สำหรับวัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทดำ ที่สำคัญได้แก่

ประเพณีการเกิด นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนถึงวันคลอด ผู้เป็นแม่คงทำงานตามปกติ ไม่มีการพักผ่อน โดยเชื่อว่าการออกใช้แรงงานนั้นจะทำให้คลอดลูกง่าย เพชรตะบอง ไพศุณย์ (2553 : 97) กล่าวว่า การที่คนท้องทำงานนั้นจะทำให้ท้องได้เคลื่อนไหวโยกไปมา (ก๊อน) ทำให้ลูกในท้องได้ออกกำลังกายไม่อ้วนไม่มีไขมันมากทำให้คลอดง่าย แต่มีข้อห้ามคือ ห้ามข้ามไถ ข้ามคราด เพราะจะทำให้ตั้งท้อง 12 เดือนเหมือนควาย (ลูกเกิดมาจะโง่) ไม่ให้กินน้ำร้อนเพราะเด็กเกิดมาจะหัวแดงเลี้ยงยาก ห้ามขมู เพราะลูกเกิดมาจะแลปลิ้นเหมือนงู ห้ามฆ่าหมูเพราะลูกเกิดมาจะหายใจครืดคราด ห้ามกินเนื้อติดกระดูกเพราะจะทำให้รักติดมดลูกรกจะออกยาก และห้ามฆ่าสัตว์ทุกชนิดเมื่อมีอาการเจ็บท้องก่อนคลอดนั้นจะต้องทำพิธีเช่นผีเรือนก่อนซึ่งเรียกว่า "วานขวัญผีเรือน" การวานขวัญผีเรือนนั้น วีระ อินพันทังและคณะ (2549 : 49) กล่าวว่าเป็นการเซ่นไหว้ผีญาติพี่น้องที่ตายขณะคลอดบุตร เพื่อไม่ให้มารบกวนขณะที่กำลังคลอด การประกอบพิธีกรรมให้หมอขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่ 1 ตัว เช่นให้ผีญาติพี่น้องที่ตายทั้งกลมหรือตายในขณะคลอดลูก กินก่อน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้มารังควาญรบกวนในขณะคลอด เมื่อเด็กคลอดพ้นจากครรภ์มารดาแล้ว ก็จะตัดสายรกซึ่งเรียกว่าสายแห่ยาวประมาณ 2 ข้อมือ อาบน้ำเด็กน้อยด้วยน้ำอุ่นแล้วจึงนำไปวางไว้ในกระดัง ต้องรองนกระทั้งสายรกลูตออกมา เมื่อสายรกลูตพ้นออกจากครรภ์แล้วจึงนำไปไว้ในป่า การมัดและการตัดสะดือของเด็กแรกเกิดนั้น อภิวัฒน์ โพธิ์สาน (2552 : 134) กล่าวถึงไว้ว่า ในการตัดสายสะดือเด็ก หมอตำแยจะมัดก่อนแล้วจึงตัดด้วยความระมัดระวัง โดยจะไม่ใช้มีดหรือเหล็กมีคมตัด ด้วยเกรงว่ามีดหรือเหล็กอาจไม่มีความสะอาดพอหากนำไปตัดสายสะดือเด็กแล้ว อาจทำให้ติดเชื้อโรคได้ ดังนั้นจึงใช้มีดที่คม ๆ ไปตัดไม้รวกซึ่งชาวไทดำเรียก "ไม้ ฮั่วะ" ผ่าเอาผิวที่คมประหนึ่งใบมีดโกน มาตัดแล้วนำไปล้างบรรจุใส่กระบอกล้างไม้ฝ่ที่เตรียมไว้แล้วนำไปแขวนที่คอกไม้ใหญ่ในป่าบั้งแห่ ซึ่งเป็นป่าสำหรับทิ้งรกเด็กแรกเกิด โดยแขวนสูงจากพื้นดินระดับเสมอสีรษะคนเดินผ่าน ส่วนแม่ก็ให้ล้างชำระทำความสะอาดร่างกายเล็กน้อยแล้วนั่งอยู่ไฟเรียกว่า "อยู่กำเดือน" เมื่อถึงเตาไฟให้หันหน้าเข้าหาเตาไฟ เอามือควักเขม่าควันไฟมากิน หลังจากนั้นต้มน้ำร้อนอยู่ไฟและอาบน้ำร้อนที่ต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน การอยู่กำหรืออยู่ไฟ ภายหลังคลอดเริ่มอยู่ไฟตั้งแต่วันแรกเป็นเวลา 31 วัน ในระยะแรก การอยู่ไฟจะนั่งอยู่ที่เตาไฟตลอดเวลา 3 วัน เรียกว่า "อยู่กำไฟ" แม้กำเดือนหรือหญิงที่อยู่ไฟจะต้องระมัดระวังเรื่องอาหาร รับประทานได้แต่ข้าวเหนียวหนึ่งกับเกลือคั่วหรือเกลือเผาจนครบ 3 วัน จึงจะ"ออกกำไฟ" ในระยะนี้จะมีญาติพี่น้องและผู้ใกล้ชิดมาเยี่ยมเยียนและอยู่เป็นเพื่อนตลอดเวลา เมื่อออกกำไฟแล้ว ให้ไปสระผมที่ทำน้ำแต่จะไม่อาบน้ำ ใช้ผ้ารัดเอวไว้ผืนหนึ่งพร้อมกับคาด "ผ้าฮ้ายผืนใต้ไฟ" (ชุดติดไฟ) ทับไว้อยู่ข้างนอกเพื่อให้เกิดความอบอุ่นแก่ร่างกาย สุमितร์ ปิติพัฒน์ (2546 : 81) กล่าวถึงการสระผมว่า หากแม่ลูกอ่อนสระผม 3

วัน จะเป็นการเร่งให้แม่มีน้ำนมให้ลูกกิน เมื่อกลับมาถึงเรือนแล้วทำพิธีเช่นผียาไฟโดยใช้ไข่ไก่ 1 ฟอง ไปวางไว้ตรงที่ทารกคลอด ทำพิธีสู่ขวัญให้แก่เด็กน้อย สู่ขวัญนมและสู่ขวัญที่นอนเพื่อขอให้ช่วยดูแลรักษาและเลี้ยงดูเด็กน้อยที่เกิดใหม่ ส่วนแม่ใช้ไก่ต้ม ข้าวต้ม ขนม จัดใส่สำรับ ทำพิธีสู่ขวัญ หลังจากนั้นเมื่อถึงเวลากลางคืนก็ให้แม่และเด็กน้อยย้ายไปนอนบริเวณที่นอนตามปกติ แต่ผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟต่อไปจนกระทั่งครบ 31 วัน จึงออกจาก "อยู่กำเดื่อน" อาหารการกินในเวลายุ่งไฟจะไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทั่วไป มีแต่ผักและปลาบางชนิด เช่น ปลาคิง ปลาแก้ม โดยการนำมาปิ้ง หรือกินข้าวหลาม เมื่อครบ 21 วัน ฆ่าเป็ด 1 ตัว ทำพิธีเช่นผี จากนั้นจึงเริ่มรับประทานเนื้อสัตว์ได้ โดยเริ่มจากเปิดก่อนต่อมาเป็นไก่ หมู ปลาย่าง ปลาไหลย่าง ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น เนื้อวัว เนื้อควาย จนกว่าจะออกจากกำเดื่อน โดยเฉพาะเนื้อควายเผือกห้ามรับประทานเด็ดขาด เพราะจะทำให้มีอาการแสดงอาจถึงตายได้

ประเพณีวัยหนุ่ม เมื่อลูกเกิดมามีชีวิตรอดจากความตายในวัยเด็กแล้วเมื่อโตเป็นหนุ่มสาวพ่อแม่ก็จะคอยอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนป้อนยาตายายก็จะพากันหล่อหลอมกลมเกลียวให้รู้จักวัฒนธรรมเดิมของหมู่บ้าน อภิวัฒน์ โพธิ์สาน (2552 : 153) กล่าวว่า เมื่อลูกหลานของตนเจริญเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มสาว พ่อแม่ป้อนยาตายาย ย่อมหวังให้แต่งงานมีครอบครัวเพื่อสืบเผ่าพันธุ์ ดังนั้นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้ลูก ให้การศึกษาอบรม โดยพ่อแม่สอนลูกชายให้รู้จักการทำไร่ไถนา จักสาน เช่น สาน กะเหล็บ กระบุง ข้อง ไช และภาชนะต่าง ๆ ส่วนแม่จะสอนลูกสาวให้รู้จัก weaving การเรือน บั่นฝ้าย เลี้ยงไหม สานไหม ทอผ้า และการประดิษฐ์ลวดลายต่าง ๆ บนผืนผ้า เลือกคู่ครอง เมื่ออายุย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ภัททิยา ยิมเรวัต (2544 : 239-242) กล่าวว่า ตามฮีตของคนไทนั้นถ้าหากว่า “หญิงฮู้เย็ดฝ้าย ชายฮู้สานแห” ได้เมื่อใดก็แต่งงานได้แล้ว การหาคู่ครองสำหรับฝ่ายชายเมื่อเป็นหนุ่มอายุ 17-18 ปีแล้วก่อนจะแต่งงาน ผู้ชายจะออกไปเล่นตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อหาคุ้รักเรียกว่า “ไปอิน” ส่วนผู้สาวจะชวนเพื่อน ๆ ไปลงช่วง บั่นฝ้ายเป็นกลุ่ม ๆ ในยามค่ำคืนของฤดูหนาว ส่วนผู้บ่าวก็จะชวนกันไปเกี่ยวสวบบั่นฝ้าย โดยเป่าปี่แล้วขับ วงเวียนไปมาตามช่วงโน้नบ้างช่วงนี้บ้าง มีการขับโต้ตอบกันไปมาระหว่างหนุ่มสาวจนดึกดื่นจึงกลับขึ้นเรือนโดยมีผู้บ่าว (หนุ่ม) ที่ชอบพอกันติดตามไปส่ง กระทำเช่นนี้เป็นกิจวัตรประจำจนเกิดความรักซึ่งกันและกัน ฝ่ายชายจะเล่าให้พ่อแม่ฟังเกี่ยวกับเรื่องที่ตนไปรักหญิงสาวแล้วอยากได้เป็นภรรยา หลังจากนั้นพ่อแม่ก็จะไปหาหรือบรรดาลูกบ้านอาที่นับถือ แล้วแต่ง “พ่อไซ้” ไปถามผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง 2-3 ครั้ง โดยปกติการไปถามครั้งแรกหรือครั้งที่สองพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะยังไม่ตอบตกลงหรืออาจบอกปัดก็ได้ ดังนั้นจึงไปถามอีกเป็นครั้งที่สามเรียกว่า ถามขาด เมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงตอบรับก็เป็นอันว่าตกลงให้แต่งงานกันได้ หลังจากนั้นจะเตรียมพิธีกินดองน้อย กินดองน้อย เป็นพิธีสู่ขอเรียกว่า “ไปส่อง”

สำหรับขั้นตอนก่อนที่จะแต่งงานของชาวไทดำ เพชรตะบอง ไพศุณย์ (2553 : 116) กล่าวว่าไว้ว่า จะมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การเจาะ คือการไปถามพ่อแม่ฝ่ายหญิงว่าชอบหรือไม่ โดยแต่งส่ามไปสอบถามโดยส่ามจะมอบข้าวหาคัญหรือกะเหล็บให้ เป็นทำนองไปบอกกล่าวว่า

ขณะนี้ลูกชายมารักชอบลูกสาวบ้านนี้ จึงขอเป็นลูกเป็นหลานจะมีความคิดเห็นอย่างไร หากเวลาผ่านไป 3 วันแล้วฝ่ายหญิงไม่ส่งข่าวหาตบิณแสดงว่าตอบรับ ขั้นที่ 2 การไปใหม่ เป็นการไปถามว่าจะยอมแต่งงานด้วยหรือไม่ หลังจากที่ไปเจาะแล้วฝ่ายหญิงไม่ขัดข้องการไปครั้งนี้ให้ล้ามคนเดิมโดยการถือข้าหมากไปตอนเย็นหลังจากมอบข้าหรือกะหล่ำปลีหมากให้เฒ่าแก่ลุงตา แล้วก็พูดคุยตกลงกันนัดมือที่จะมาพบกันอีกครั้งหนึ่งเรียกว่าจะมา “สอง” เมื่อผ่านไป 3 วันถ้าฝ่ายหญิงไม่คืนข้าหมากแสดงว่าตอบรับ ขั้นตอนที่ 3 การสอง คือการไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงโดยล้ามคนเก่านำสิ่งของไปบ้านของฝ่ายหญิงในตอนเย็น เฒ่าแก่จะมาเยอะมากในวันนี้ เพื่อจะได้นัดแนะวันแต่งงานกัน ฝ่ายชายจะนอนที่บ้านฝ่ายหญิง ช่วยฝ่ายหญิงทำงานจนกว่าจะถึงวันแต่งงาน แล้วจึงถึงขั้นตอนที่ 4 ขึ้นแต่งงาน

สำหรับขั้นตอนการสองนั้นเว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวว่า ฝ่ายชายจะจัดเตรียมพาข้าวหรือขันหมากสุขอ โดยฆ่าไก่ 4 ตัว แยกเป็น 4 ห่อ สิ่งของประกอบพิธีสุขอจะทำเป็นห่ออย่างละ 4 ห่อ ได้แก่ ปลาบั้ง 4 ห่อ หนัหาด 4 ห่อ (เปลือกไม้ใช้เกี่ยวกับหมาก) พลุ 4 ห่อ เหล้า 4 ขวด จัดใส่สำหรับมอบให้เฒ่าแก่ญาติฝ่ายเจ้าสาว แล้วมอบตัวเป็นเชยกวันในวันนั้น เพื่อเตรียมพิธีกินดองใหญ่ (แต่งงาน) ต่อไป เชยกวันจะอาศัยอยู่ที่บ้านเจ้าสาวเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่พิธีกินดอง โดยใช้เวลา 2 เดือน ถึง 1 ปี บางรายอาจใช้เวลา 3-4 ปี และยังมีพิธีอยู่กินกันฉันสามีภรรยา เพราะผีผีเรือน จะต้องนอนอยู่ทางวัน (ปลายเท้าของพ่อตาแม่ยาย) หลังจากพิธีสอง ฝ่ายหญิงยังมีสิทธิเสรีในการพูดคุยกับผู้ชายคนอื่นที่มาเกี่ยวพาราสิ โดยที่สามีจะต้องทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นและไม่โกรธ ทั้งนี้เพื่อทดสอบความอดทน ออกกลั่นในอารมณ์

พิธีแต่งงานหรือกินดองใหญ่ การแต่งงานหรือกินดองใหญ่เป็นพิธีแต่งงานของชาวไทยดำ ซึ่ง วีระ อินพันทัง และคณะ (2549 : 49) กล่าวว่าชาวไทยดำจะไม่แต่งงานในวันที่ถือว่าเป็นวันอัปมงคล ได้แก่ มื่อกัต มื่อโชด และในเดือน 5 เพราะเชื่อว่าจะอยู่กันได้ไม่นาน และขั้นตอนในการแต่งงานจะมี 4 ขั้นคือ สอง สู่ ส่ง สา เว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวถึงพิธีกินดองใหญ่ว่า มีกำหนด 3 วัน บางครั้งจะจัดพิธีพร้อมกับการ"เสนเรือน" วันแรกฝ่ายชายจะทำพิธีเซ่นผีเรือนที่บ้านเจ้าสาว โดยฆ่าหมู 1 ตัว ไก่ 8 ตัว ปลาบั้ง 8 ห่อ หาด 8 ห่อ พลุ 8 ห่อ เหล้า 2 ไห พร้อมกับเงินสินเลี้ยงหรือค่าน้ำนม 5 หมัน 2 ปี ฆ่าควาย 1 ตัว เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน วันที่สองสะใภ้ใหม่จะไปหยามเรือนพ่อปู่แม่ย่า คือ ไปเยี่ยมพ่อแม่ของสามีตั้งแต่ตอนเช้าเพื่อแสดงความเคารพ สะใภ้จะต้องมีของไปฝาก เช่น ผ้าเปียว (ผ้าคลุมศีรษะของสตรีเผ่าไทดำ) ผ้าปู ที่นอน ชิ่นไหม เสื้อ ถูย้อม ที่ทำจากฝีมือของตนเอง ส่วนพ่อปู่แม่ย่าจะให้เงินรับไหว้จำนวน 5-11 หมัน หรือให้สิ่งของตอบแทนตามสมควร แก่ฐานะ หลังจากนั้นก็จะไปบิไหว้ญาติผู้ใหญ่ของสามี จนกระทั่งถึงตอนบ่ายจึงเดินทางกลับไปรับประทานอาหารเรียกว่า "กินงายหัว" ส่วนวันที่สามของพิธีแต่งงานเป็นวันสรุปเพื่อเก็บของที่เยี่ยมมาจัดงานส่ง ทำอาหารเลี้ยงผู้ที่อยู่ช่วยงาน ส่วนมากจะเป็นญาติพี่น้องเพื่อนสนิทและเพื่อน

บ้านใกล้เคียงธรรมเนียมดั้งเดิมของไทยดำ ผู้เป็นชายจะต้องอยู่ที่บ้านของพ่อตาแมยาย มีกำหนดนานถึง 12 ปี จึงจะมีสิทธิ์กลับคืนไปอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายสามีหรือปลูกเรือนใหญ่อยู่ใกล้ ๆ กับพ่อแม่และญาติฝ่ายสามี ต่อมาลดลงเหลือ 8 ปี ปัจจุบันลดลงเหลือ 4 ปี "มานทาง" หญิงใดมีท้องนอกสมรสเรียกว่า "มานทาง" จะถูกสังคมลงโทษ โดยถูกอำนาจการปกครองของหมู่บ้านปรับใหม่ทั้งชายและหญิงเป็นเงิน 1 หมัน 5 ปี เรียกว่า "เงินล้างน้ำล้างท่า" แล้วให้อยู่กินเป็นสามีภรรยากัน ถ้าหากฝ่ายชายไม่ยอมรับเป็นภรรยาจะต้องเสียค่าปรับใหม่ให้แก่ฝ่ายหญิงเป็นเงิน 31 หมัน ในกรณีที่หญิงนั้นตายจะถูกชาวบ้านปรับใหม่เรียกว่า "เฮียวชาว" โดยให้ฆ่าควาย 1 ตัวเพื่อเลี้ยงผู้มาช่วยงานศพแล้วมอบความรับผิดชอบการจัดงานศพให้ฝ่ายชายรับภาระทั้งหมด

ประเพณีการเสนเรือน พิธีเสนเรือนเป็นพิธีเซ่นไหว้ผีเรือนของเผ่าไทดำซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ตามปกติพิธีเสนเรือนนั้นจะปฏิบัติกันทุกครอบครัวเป็นประจำ 2-3 ปีต่อครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะและความพร้อมของแต่ละครอบครัว ชาวไทดำเชื่อว่าการเสนเรือนเป็นการทำเพื่อให้ผีเรือนคือผีบรรพบุรุษจะได้คุ้มครองบุตรหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากินเจริญก้าวหน้า

การเสนเรือนนั้น เพชรตะบอง ไพศุณย์ (2553 : 97) อธิบายว่า คำว่า “เสนเรือน เสนเอือน หล่อเอือน หรือ หล่อ” คำเหล่านี้มีความหมายเดียวกัน หมายถึงการนำสิ่งของไปเซ่นไหว้ผีเรือน ซึ่งมีลักษณะคล้ายการทำบุญบ้านของศาสนาพุทธ คำว่า “เสนเอือน เสนเรือน หรือเสน” ใช้สำหรับการเซ่นไหว้ผีเรือนผู้น้อย ส่วนคำว่า “หล่อเอือน หล่อ” ใช้สำหรับผีเรือนผู้ต่ำ การจัดทำพิธีเสนหรือพิธีหล่อ ไทดำทุกครอบครัวจะจัดพิธีทุก 3 ปีหรือถ้าหากจัดได้ทุกปียิ่งดีจะเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ผู้ประกอบพิธีกรรมคือ “หมอเสน” ส่วนผู้ร่วมพิธีได้แก่บรรดาลูกหลานและญาติ ๆ รวมทั้งแขกเชิญ ในกรณีที่เจ้าบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวเป็นพนักงานของรัฐมีตำแหน่งสำคัญจะเชิญแขกจำนวนมาก บางครั้งแขกมาร่วมงาน 211-311 คน ญาติที่มาร่วมงาน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือญาติสืบสายโลหิตจะแต่งกายแบบธรรมดา และญาติจากการแต่งงานได้แก่ฝ่ายชายหรือสะใภ้ จะแต่งกายพิเศษด้วยชุด “เสื้ออี” หรือเสื้อยาวเพื่อเป็นการเคารพผีเรือนและเป็นที่สังเกตให้ผู้มาร่วมงานรู้ว่าเป็นชายหรือสะใภ้

ในเว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวว่า ก่อนทำพิธีเสนเรือนจะจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ เหล้า หมู 1 ตัว ตามปกติจะเตรียมต้มเหล้าไว้ล่วงหน้าใส่ไหฝังดินไว้ 6 เดือน ถึง 1 ปี เพื่อให้ได้เหล้าที่มีคุณภาพดี ส่วนหมูจะเตรียมเลี้ยงไว้ล่วงหน้าเป็นเวลา 1 ปี พิธีเสนเรือน เริ่มตั้งแต่ในตอนเช้า โดยมีหมอเสนเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในห้องผีเรือน ผู้เข้าร่วมพิธีได้แก่ญาติที่อยู่ในสิงหรือตระกูลเดียวกัน พิธีกรรมเริ่มจากเจ้าบ้านยกสำรับเครื่องเซ่นถวายผีเรือน จากนั้นหมอเสนจะเริ่มประกอบพิธีโดยกล่าวเชิญผีเรือนให้มารับเครื่องเซ่น โดยเรียกชื่อผีเรือนจาก“ป๊อ”รายชื่อผีเรือน ให้มากินเครื่องเซ่นทีละคน ขณะที่เรียกชื่อผีเรือนหมอเสนจะใช้ไม้ทุบ (ตะเกียบ) คีบอาหารและเครื่องเซ่นป้อนให้ผีเรือนกิน โดยหย่อนลง

ทางช่องเล็ก ๆ ลงไปได้ถึบ้านแล้วหยอดน้ำตามลงไป จนกระทั่งเรียกชื่อผีเรือนครบทุกคน พิธีเช่นนี้ให้ผีกินอาหารเช่นนี้จะทำ 2 ครั้ง คือตอนเช้าและกลางวัน หลังจากนั้นจะเสนเหล้าหลวงโดยใช้เหล้า 1 ขวด และกับแก้มเป็นเครื่องเช่น หมอเสนจะทำพิธีเรียกผีบรรพบุรุษมากินตามรายชื่อในปี่ผีเรือนจนครบทุกคนเป็นเสร็จพิธี

การเสนเรือนมีหลายประเภท งามพิศ สัตย์สงวน (2545 : 142) กล่าวถึงประเภทของพิธีเสนออกเป็น 8 ประเภทได้แก่

การเสนเรียกขวัญหรือเสนคันเลื้อ เป็นการเสนให้ผู้ที่กำลังเจ็บป่วยหายจากอาการเจ็บป่วย โดยให้ผี (หรือเทวดา) ชวนนำขวัญของผู้ป่วยให้กลับมาสู่ตัว

เสนสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีเรียกขวัญอย่างธรรมดา ผู้ที่มีเคราะห์เป็นเพราะผีอื่นทำให้ได้รับเคราะห์หรือโชคร้าย ต้องทำพิธีเสนเป็นการเรียกขวัญให้กลับคืนมา

เสนรับผิมด เป็นพิธีเสนให้ผีแม่ผด (ผด หมายถึง หมอที่ทำพิธี) แก่แก่ให้มาอยู่ด้วย เป็นพิธีการรับมอบหรือครอบครูแก่ผู้รับหน้าที่เป็นแม่ผดคนใหม่ หลังจากที่เคยได้สอนความรู้ในเรื่องพิธีการแก่แม่ผดคนนั้นแล้ว

เสนฆ่าเกิด เป็นพิธีเสนเพื่อฆ่าแม่เดิมของเด็กเมื่อแรกเกิด เพราะไทดำเชื่อว่าเมื่อชาติก่อนเด็กคนนี้มีแม่มาก่อนเมื่อมาเกิดใหม่วิญญาณของแม่เดิมยังตามมาอีก ซึ่งจะมีผลทำให้เด็กต้องเจ็บป่วยอด ๆ แอด ๆ จึงต้องทำพิธีเสนฆ่าแม่เดิม

เสนตง เป็นพิธีเรียกขวัญอย่างหนึ่ง คือการที่คนในบ้านมีอาการเจ็บป่วยอยู่เสมอเมื่อไปถาม หมอเยื้อง (หมอตู หมอสอง) บอกว่าแถนจับผีเรือนของตนไป จึงต้องทำพิธีเสนตงแก้ไขให้แถนปล่อยผีเรือนกลับมา

เสนกวัดไกว หรือเสนกวัดก้วย เป็นพิธีเสนมัดกวาดให้สิ่งชั่วร้ายออกไปจากเรือน พิธีมัดรังควาน เนื่องจากบ้านนั้นมีคนตายจึงเรียกว่า “เฮือนฮ้าย” เมื่อจัดการเผาศพผู้ตายไปแล้วประมาณ 1 เดือน จึงทำพิธีนี้เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกจากบ้านเรือน

เสนปาดตง เป็นการนำเครื่องเซ่นไหว้ให้ผีเรือนของตนกิน เพื่อผีเรือนจะได้คุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข

เสนตั้งบัง เป็นการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่เป็นผู้มีเวทมนต์ มีวิชาสามารถรักษาไข้ ถอนพิษไข้ได้ เมื่อผู้นั้นตายไป ลูกหลานต้องอัญเชิญมาเป็นผีเรือน

ขั้มผด เป็นจารีตในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของไทดำกล่าวคือ เมื่อมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังในครอบครัว รักษาด้วยหมอยาพื้นเมืองแล้วไม่หาย สามิภรรยาหรือญาติของผู้ป่วยจะไปหา "หมอเหยา" มาเสกเป่าเยียวยาแก้ไข ถ้ายังไม่หายก็จะไปเชิญหมอมดมาทำพิธีรักษาหมอมดจะรักษาต่อไปสุมิตร ปิติพัฒน์ (2546 : 33) กล่าวว่า เมื่อมีการเจ็บไข้ไทดำจะรักษาด้วยยาพื้นบ้าน ซึ่งประกอบด้วยรากไม้และว่านต่าง ๆ ก่อน ถ้าไม่ทุเลาลงมีอาการเรื้อรังหรือเจ็บไข้มีอาการแปลก ๆ เขาเชื่อกันว่าเจ็บไข้ขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำของผีต่าง ๆ ต้องเชิญมด

(Sorcerer) มารักษา ซึ่งมดนั้นเป็นได้ทั้งเพศชายเพศหญิง แต่ผู้จะเป็นมดต้องมีเชื้อสายเกี่ยวโยงกับมดโดยมีพ่อแม่หรือบรรพบุรุษเป็นมดมาก่อน และมดจะมาเข้าทรงแสดงความจริงว่าอยากให้คุณคนนั้นเป็นมดต่อไป โดยทำให้คุณคนนั้นป่วย หลังจากที่ผู้ทรงตัดสินใจว่าจะเป็นมดแล้วอาการเจ็บป่วยก็จะหาย เขาก็จะเริ่มฝึกหัดเล่าเรียนทางไสยศาสตร์ และวิธีประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาคนไข้โดยการติดต่อผีแต่ละชนิด ซึ่งถ่ายทอดโดยมดที่มีความชำนาญนี้โดยเฉพาะ มดผู้หญิงเรียกว่า “แม่มด” มดผู้ชายเรียกว่า “พ่อมด” หรือ “มดลาว” พ่อมดหรือมดลาวจะประกอบพิธีรักษาคนไข้ที่มีอาการหนักเพราะมีเวทมนต์เครื่องรางของขลังต่าง ๆ สำหรับบังคับผีได้ และมีความเชื่อในอำนาจที่อยู่ในวัตถุที่เป็นเครื่องรางของขลังเช่น ดาบ พัด เขี้ยวเสือ เขี้ยวหมูป่า ลูกหินต่าง ๆ ในเว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวว่า หมอมดจะรักษาด้วยการขับมดและเสี่ยงทาย เพื่อให้ทราบสาเหตุของการเจ็บป่วย ถ้าหากถูกผีทำก็จะทำพิธีเลี้ยงผีแก้ไขอาการเจ็บป่วย เดิมการรักษาของหมอมดมีค่าคาย (ขึ้นครู) 2 ปี แต่ปัจจุบันใช้เงิน 1,111 กีบ เทียน 8 คู่ ไข่ 2 ฟอง กระเทียม 2-3 หัว ผาย 1 มัด เกลือ 1 ห่อ ข้าวสารใส่กะละมัง หวี และปอຍผม 1 ปอຍ เพื่อถวายให้ผีมด การรักษาเริ่มด้วยการให้ผู้ช่วยหมอมด 2 คนช่วยกันเป่าปี หมอมดจะทำการขับมดเพื่อเชิญผีมดให้มาช่วยในการวินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วย โดยสุ่มถามผีมดว่าถูกผีอะไรทำ เช่น ถามว่าถูกผีเรือนทำไหม แล้วเสี่ยงทายหาคำตอบด้วยการสาดข้าวสารลงบนพื้น 3 ครั้ง ให้ได้จำนวนคู่-คี่สลับกัน กล่าวคือ ถ้าครั้งแรกได้จำนวนคู่ ครั้งที่สองจะต้องได้จำนวนคี่ และครั้งที่สามได้จำนวนคู่ แสดงว่าผีเรือนทำ ถ้าเสี่ยงทายไม่ได้จำนวนดังกล่าวก็จะเป่าปีขับมดต่อไปอีกจนจบคำขับมด แล้วเสี่ยงทายอีกเช่นนี้จนกระทั่งได้จำนวนคู่สลับคี่ตามที่ต้องการ ดังนั้นการขับมดจึงใช้เวลา นานอาจใช้เวลาตั้งแต่ตอนบ่ายจนกระทั่งถึงกลางคืน เมื่อทราบถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยว่าถูกผีใดมาทำ หมอมดก็จะให้ญาติผู้ป่วยจัดเตรียมเหล้า อาหาร และสิ่งของสำหรับเซ่นเลี้ยง เพื่อให้เลิกทำแก่ผู้เจ็บป่วยการรักษาของหมอมดไม่มีข้อห้ามในการรักษาพร้อมกับแพทย์แผนปัจจุบัน แม้ว่าคนป่วยจะนอนอยู่โรงพยาบาล หมอมดทำพิธีรักษาที่บ้านไปด้วยก็ได้ ผู้ร่วมพิธีขับมดได้แก่ ญาติพี่น้องใกล้ชิดเพื่อนบ้านใกล้เคียง รวมทั้งคนในหมู่บ้านจะมาร่วมโดยไม่ต้องบอกกล่าว ขับมดเป็นการรักษาทาง ด้านจิตใจ การเชิญหมอมดมารักษาแสดงว่าลูกผี (สามี) รักแพง รวมทั้งมีญาติและเพื่อนบ้านมาเยี่ยมเยียนทำให้ผู้ป่วยมีขวัญและกำลังใจดีขึ้น ซึ่งอาจทำให้หายจากการเจ็บป่วย

ประเพณีการเล่นคอน (อินคอน) เป็นประเพณีหนึ่งของชาวไทดำที่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสมาพบปะกันเพื่อเลือกคู่ครองและเป็นการละเล่นสนุกสนานสร้างความบันเทิงในอีกรูปแบบหนึ่ง เพชรตะบอง ไพศุนย์ (2553 : 211-213) กล่าวถึงการเล่นคอนไว้ว่า การเล่นคอนเป็นการโยนลูกช่วงระหว่างชาย-หญิงเป็นการเล่นของหนุ่มสาวเป็นกลุ่ม ๆ วิธีทำลูกมะกอกนั้น นำเอาผ้าสีเหลืองสีดำมาเย็บเป็นถุง ภายในบรรจุเมล็ดฝ้ายหรือเม็ดมะขามหรืออาจจะใช้อะไรอื่นซึ่งสามารถโยนรับกันได้โดยไม่เจ็บมือขณะรับ โดยฝ่ายหญิงจะเป็นผู้โยนให้ฝ่ายชายรับ

ก่อนแล้วลัดกันโยน ถ้าฝ่ายใดรับไม่ได้จะต้องเสียสิ่งของให้อีกฝ่ายหนึ่ง และจะคืนให้ภายหลังจากเลิกเล่นคอน ขณะเล่นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก็จะขับโต้ตอบกันไปมา

ในเว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวว่า การเล่นคอนเป็นประเพณีการเล่น (ร้องรำ ขับ ขับกลั้ว ๆ ขับเสภา) แต่หางเสียงเนิบฟังทอด ๆ กว่าเซิ้งเอว และโอสาวอย่างหนึ่ง มักเริ่มต้นตั้งแต่เดือนห้าขึ้นหนึ่งค่ำเป็นต้นไป และจะเลิกเล่นคอนต่อเมื่อหมอผีประจำหมู่บ้าน กำหนดให้ชาวบ้านเลี้ยงศาลเจ้าประจำหมู่บ้านล่วงไปแล้ว เมื่อเริ่มย่างเข้าเดือนห้า หนุม ๆ ต่างตำบล (ตำบลเดียวกันจะเที่ยวเล่นคอนในหมู่บ้านของตนนั้นไม่นิยมกระทำกัน) มักจะรวมพวกของตนเป็นกลุ่ม ๆ ประมาณ 5-11 คนขึ้นไป ซึ่งในจำนวนนั้นจะต้องมีหมอแคน (คนเป่าแคน) หมอลำ (คนร้องผสมแคน) หมอขับ (คนร้องเพลงระหว่างที่เล่นคอน) ไปด้วย การแต่งกายขณะที่กำลังเล่นคอน (เฉพาะคนที่ทอดช่วง) ทั้งชายหญิง นิยมใส่เสื้อฮีเป็นสำคัญ ส่วนลักษณะรูปแบบของการเล่นคอนนั้น มนุ อุดมเดช (2547 : 185) กล่าวว่า การเล่นคอนมี 2 รูปแบบคือ “อินคอนเตียว” และ “อินคอนค้ำ” ทั้งสองรูปแบบลักษณะการเล่นเหมือนกันแต่ “อินคอนค้ำ” เป็นกรณีที่ชายหนุ่มออกจากบ้าน ไปเล่นสนุกสนานตามช่วง ในหมู่บ้านอื่น ๆ ตลอดคืนตลอดวัน เป็นเวลาหลาย ๆ วันส่วน “อินคอนเตียว” คือการที่ชายหนุ่มออกจากบ้านไปเล่นคอนตามช่วงตั้งแต่หัวค่ำแล้วกลับมาเมื่อเสร็จการอินคอนในตอนเช้า

ประเพณีเที่ยวช่วง เมื่อว่างจากภารกิจการทำงานโดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวหญิงสาวชาวไทดำจะลงช่วง มนุ อุดมเดช (2547 : 184) กล่าวว่า ในภาวะที่ไม่ใช่เทศกาลพิเศษใดยามค่ำคืนหญิงสาวนิยมลงจากเรือนไปก่อกองไฟที่ลานบ้านแล้วปั้นฝ้าย ปั่นด้าย ตำข้าวทุกคืน เรียกว่า “อยู่ช่วง” ซึ่งใน

แต่ละช่วง จะมีหญิงสาวประมาณ 2-5 คน ในเวลานั้นชายหนุ่มก็ไปเที่ยวหาเพื่อพูดคุยกันอาจจะคุยกันเล่นหรืออาจกลายเป็นคู่รักกันเลยก็ได้ บางท้องถิ่นเมื่อเลิกช่วงแล้วหญิงสาวก็จะกลับขึ้นเรือนถ้าหากชายหนุ่มรักก็จะตามไปที่บ้าน เมื่อต้องการให้หญิงสาวออกมาคุยด้วยก็จะใช้ไม้แห่ขึ้นตรงที่ห้องนอนของหญิงสาว โดยมีสัญลักษณ์เป็นที่เข้าใจกันทั้งสองฝ่ายหรือไม่ก็อาจใช้มือแห่ขึ้นไปเมื่อรู้ว่าเป็นคนรักก็ออกมาคุยกันที่ลานเรือนเป็นต้น

ในเว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวว่า การเที่ยวช่วงคือการไปโอสาว คำว่า “ช่วง ” หมายถึงสถานที่แห่งหนึ่งในลานบ้าน มักยกเป็นแคร่ ซึ่งยามกลางคืนใน ถูว่างงานจากการทำนา สาว ๆ ประจำหมู่บ้านกลุ่มหนึ่ง (ถ้าหมู่บ้าน ขนาดใหญ่ มีหญิงสาวมากก็แบ่งเป็นหลายกลุ่มที่เป็นบ้านใกล้เคียง และตกลงกันว่าจะใช้สถานที่บ้านของใครเป็น “ช่วง ”) ประมาณ 3 – 4 คนขึ้นไป มานั่งรวมกันทำงานฝีมือผู้หญิง เช่น ปั่นด้าย ปักหน้าหมอน เป็นต้น

เริ่มนั่งช่วงประมาณ 21.11 น. การนั่งช่วงนี้เป็นประเพณีมาแต่เดิมเพื่อให้ได้ประโยชน์ในการผลิตเครื่องนุ่งห่มอย่างหนึ่ง และเพื่อเปิดโอกาสหนุ่มสาวในการเลือกคู่ครอง

ประเพณีการแต่งกาย การแต่งกายของไทยดำนั้น ม. ศรีบุษรา (2522 : 23) กล่าวว่า การแต่งกายเครื่องนุ่งห่ม ผู้ชายนุ่งกางเกงขาแคบ ห่มเสืยยาวอย่างฉ้วนเกล้าผมมวย ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่นไว้ผมมวยเมื่อมีสามีแล้วก็เกล้าสูงเป็นเครื่องหมายสำคัญ ผ้านุ่งห่มนั้นใช้สีด้าทั้งสิ้น สำหรับความแตกต่างในด้านการแต่งกายของผู้หญิงไทยขาวและไทยดำนั้น ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม และ สุจิตต์ วงศ์เทศ (2534 : 56) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงไทยดำจะมุ่นผมหรือมวยผมตั้งเกล้าให้สูงแล้วมีผ้าโพกหัว ซึ่งต่างจากผู้หญิงไทยขาวไม่ต้องมุ่นผมแต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการแต่งกายของไทยดำและไทยขาวได้มีการเปลี่ยนแปลงประยุกต์ไปบ้างตามสมัยนิยมของสังคม

ในเว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวถึงการแต่งกายของชาวไทดำว่า ผู้ชายนุ่งกางเกงขาสั้นปลายแคบเรียวยาวปิดเข่า นุ่งแบบกางเกงจีนเรียกว่า “ส้วงขาตัน” หรือ “ส้วงก้อม” แปลว่า กางเกงขาสั้น ตัวเสื้อเป็นเสื้อแขนยาวทรงกระบอก ปลายแขนปล่อยกว้างขนาดข้อมือผ่าหน้าตลอด ติดกระดุมเงินยอดแหลมมีลวดลาย เรียงกันถี่ประมาณ 11-19 เม็ด ตัวสั้นเลยเอวไปนิดหน่อย ตัวเสื้อเย็บเข้ารูปทรงกระสอบ หน้าอกผาย คอตั้ง ด้านข้างตอนปลายผ่าทั้ง 2 ข้าง ใช้เศษผ้า 2-3 ชั้นตัดขนาดรอยผ่าเย็บติดไปกับรอยผ่า เรียกว่า เสื้อซอน ส่วนผู้หญิงในชีวิตประจำวันจะนุ่งผ้าถุงพื้นด้าประกอบด้วยผ้า 3 ชั้น ชั้นที่ 1 เป็นสีด้า ไม่มีลวดลายกว้างประมาณ 12 นิ้ว เป็นชั้นทั้งผืน ชั้นที่ 2 เป็นชั้นสีด้าสลับลายสีขาว ชั้นที่ 3 กว้างประมาณ 1 ฟุต มีลวดลายสีขาวสองสามริ้ว เย็บติดเป็นตีนชิ้น ถ้าสามีตายต้องเลาะตีนชิ้นนี้ออก เพื่อไว้ทุกข์ ส่วนเสื้อใช้แขนยาวทรงกระบอก ตัวเสื้อเย็บเข้าตัว คอตั้งผ่าอกตลอด ติดกระดุม เงินถี่ 11 เม็ด เรียกว่า เสื้อก้อม บางทีจะใช้ผ้าคาดอกเรียกว่าผ้าเปี้ยว ปักลวดลายไว้ที่ชายทั้งสอง ชายหญิงที่แต่งงานแล้วจะใช้ ผ้าเปี้ยวสีด้าหรือครามแก่ ในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีแต่งงาน ชาวไทดำจะแต่งชุดใหญ่ เรียกว่า เสื้อฮี ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายย้อมคราม มี 2 ด้าน เสื้อฮีของ ชายยาวคลุมสะโพก คอกลม ก้นรอบคอด้วยผ้าไหมสีแดง แล้วเดินด้วยเส้นทับด้วยผ้าไหมสีอื่น ตรงคอด้านข้างติดกระดุมแบบ คล้อง 1 เม็ด ผ่าตลอดตั้งแต่กระดุมป้ายทบมาทางด้านข้าง แขนเสื้อเป็นแขนกระบอกยาวปลายแคบ ชายเสื้อจะปักด้วยผ้าไหมสีต่าง ๆ พร้อมติดกระดุมชิ้นเล็ก ๆ ด้านข้างผ่าตั้งแต่ปลายเสื้อจนถึงเอว ปักตกแต่งอย่างงดงาม ส่วนของผู้หญิงตัวเสื้อใหญ่และ ยาวกว่ามาก คอแหลมเล็ก ไม่ผ่าหน้า แขนเสื้อแคบเป็นแขนกระบอก ใส่ถุงกับผ้าถุง ทรงผมของลาวโซ่ง สมัยก่อนเด็กหญิงและชายจะถูกกร้อนผมพอเริ่มเป็นหนุ่มสาว ผู้ชายจะตัดผมทรงดอกกระพุ่ม หรือทรงสูง ส่วนผู้หญิงเริ่มไว้ผมยาวสำหรับหญิงที่สามีตาย ต้องปล่อยผมสยาย ไม่เกล้าผม และห้ามใช้เครื่องประดับทุกชนิดระหว่างที่ไว้ทุกข์ 1 ปี ต้องทำผมแบบปั้นเกล้าตก คือให้กลุ่มผมอยู่ข้างหลัง เมื่อออกทุกข์แล้วจึงทำผมเกล้าแบบเดิมได้

ประเพณีการสร้างบ้านเรือน การสร้างบ้านเรือนของไทยดำนั้น ม. ศรีบุษรา (2522 : 23) กล่าวว่า การสร้างบ้านเรือนของชาวไทยดำจะเป็นโรงเช่นเดียวกับลาวทั่วไปแต่ปลูกกันในที่เฉลี่ยทางด้านสกัดนั้นทำเป็นวงโค้งกลมเหมือนกระโจมโรงหีบ ใหญ่ยาวถึง 9-11 ห้อง เรือนหลังหนึ่งอยู่ด้วยกันได้หลายครัวเรือน ลูกเขย ลูกสะใภ้ และพวกญาติพี่น้องมักอยู่รวมในบ้านเดียวกัน ไม่ได้ทำห้อง ๆ อย่างมิดชิด ตรงกลางเรือนนั้นมีเตาไฟเรียงกัน 3-4 เตา ตามแต่เรือนใหญ่หรือเล็ก เตาไฟนี้จัดไว้สำหรับผิงไฟเพื่อความอบอุ่นเพราะในเขตที่ชาวไทยดำอาศัยอยู่จะเป็นหุบเขาจึงมักจะมีหนาวเย็นมากโดยเฉพาะหน้าหนาวและส่วนเตาไฟที่ใช้สำหรับประกอบอาหารก็มีอีกเตาหนึ่งต่างหากพื้นเรือนจะทำด้วยไม้ไผ่ไม่เหียะ เป็นไม้ที่บางนำมาจักสานเป็นลายสองลายสาม ในเว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวถึง การสร้างบ้านเรือนแบบดั้งเดิม ชาวไทดำจะสร้างบ้านด้วยวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หญ้าแฝก หญ้าคา ต้นไม้ต่าง ๆ เสาค้ำด้วยต้นไม้นื้อแข็งที่มียาง (ไว้สำหรับวางคาน) ทั้งต้น พื้นบ้านเป็นฟากสับ ที่ทำด้วยไม้ไผ่ทาบให้แบนเป็นชั้น ๆ แผลออกเป็นแผ่นติดกัน หรือไม้ก็เป็นกระดานไม้จริง ซึ่งเลื่อยและตากให้เป็นแผ่นหลังคาและปีกนกห้วยท้ายบ้านลากลงมาเสมอกับชายคาบ้านและมีลักษณะโค้งเป็นกระโจมมุงด้วยแฝก มีลักษณะยาวคลุมลงมาเสมอพื้นเรือนคลุมผนังบ้านทุกด้าน (สามารถป้องกันลมหนาวที่พัดแรงได้ด้วย เพราะถิ่นเดิมของชาวไทยทรงดำ อยู่ในอาณาเขตที่ค่อนข้างหนาวมาก่อน) จากลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ วีระ อินพันทัง และคณะ (2549 : 177) ที่กล่าวถึงอัตลักษณ์เรือนไทดำ ที่มีลักษณะเด่นคือคล้ายกระดองเต่า หากดูรูปลักษณะของเต่าแล้วจะเทียบเคียงได้กับเรือนทรงกระดองเต่า ในประการที่กระดองเต่ามีผังเป็นรูปวงรี ตรงกลางนูนสูงและโค้งลาดต่ำลงมาโดยรอบ หลังคาเรือนไทดำก็มีผังเป็นรูปวงรีเงกเช่นเดียวกัน สันกลางสูงและทั้งชายลาดต่ำลงมารอบด้านในลักษณะเดียวกันกับกระดองเต่า เมื่อวิเคราะห์แง่ประโยชน์หน้าที่กระดองเต่ายังสัมพันธ์แนบสนิทกับหลังคาเรือน เพราะกระดองเต่าที่ปิดคลุมอยู่ด้านบนช่วยปกป้องตัวเต่าที่ซ่อนอยู่ภายใต้จากผองภัยในสภาพ แวดล้อมไม่แตกต่างจากหลังคาเรือนที่ต้องแดดคุ้มฝนให้ผู้นอนที่อาศัยใต้ชายคายอย่างปลอดภัย จะเห็นได้ว่าชาวไทยดำเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดงามสืบทอดกันมาไม่ขาดสาย และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แม้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีอิทธิพลต่อคนรุ่นหลัง แต่ความเหนียวแน่นในการรักษาวัฒนธรรมประเพณียังคงอยู่โดยเฉพาะประเพณีในการประกอบพิธีกรรม คนเก่าแก่อยักร่วมกันปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชน แม้ว่าอาจจะเปลี่ยนไปบ้างแต่ก็คงเป็นลักษณะของพลวัตร ที่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมกับสภาพสังคมยุคสมัย

3. จักรวาลทัศน์ความเชื่อของชาวไทยดำ ในด้านจักรวาลทัศน์ความเชื่อ ของชาวไทยดำนั้นจะเชื่อเรื่องผีและขวัญ สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับผีนั้นจะนับถือศาสนาผี โดยบูชาผีบรรพบุรุษและนับถือแถน ดังที่ ศิราพร ณ ถลาง (2545 : 39) กล่าวว่า คนไทยดำนั้นมีความเชื่อว่า

แกนเป็นผู้สร้างมนุษย์ เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์ และพิธีกรรมบูชาแกนแต่ละแกนก็ไม่เหมือนกันตามโอกาสและประโยชน์ที่จะได้จากแกน เช่นถ้าอยากร่ำรวยก็ทำพิธีเสนแกนบุญแกนจิง ถ้าจะขอฝนก็ทำพิธีเสนแกนสูงแกนขาว เป็นต้น โลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำไม่มีนรก สวรรค์ เพราะไม่ได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนา แต่แยกจักรวาลออกเป็น 4 ระดับ คือ เมืองบนฟ้า ซึ่งเป็นเมืองของแกน เมืองกลางหาเป็นเมืองของผีที่ไม่มีคนเช่นหรือผีของคนที่ยายลำบาก เมืองลุ่ม คือเมืองมนุษย์และเมืองลุ่มที่อยู่ในดิน เป็นเมืองของคนแคระ ผีนา ผีป่า ผีน้ำ เจือกก็คือตัวนาค คือภูที่มีหงอน และถือว่าเจือกเป็นเจ้าของเมืองน้ำ และมีพิธีเสนวังน้ำด้วย

ระบบความเชื่อและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำ สุมิตร ปิติพัฒน์ (2545) นั้นกล่าวว่า สามารถจัดแบ่งโครงสร้างระบบความเชื่อและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำออกเป็นสองขั้วในลักษณะตรงข้ามกัน (Binary Opposition) อย่างชัดเจน ตำแหน่งเมืองฟ้าที่อยู่ของผีฟ้าและผีอื่น ๆ ตั้งอยู่บนบนของโครงสร้าง ส่วนเมืองลุ่มหรือโลกของมนุษย์ตั้งอยู่ตอนล่างใต้เมืองฟ้าผีฟ้าและผีต่าง ๆ ส่วนที่อยู่บนฟ้าล้วนมีอำนาจอิทธิฤทธิ์ ตรงข้ามกับมนุษย์ที่อยู่เมืองลุ่ม ซึ่งไม่มีอำนาจพิเศษใด ๆ (ยกเว้นอำนาจที่ชนชั้นปกครองอ้างว่าได้รับมอบผ่านผีฟ้าอีกทอดหนึ่ง) ผีต่าง ๆ แม้จะไม่มีร่างมองเห็นได้แต่ก็ถือว่ามีความตัวตนและอำนาจจึงเป็นตัวแทนสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (Supernatural) ส่วนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนั้นสามารถมองเห็นรูปพรรณสัณฐานด้วยตาเปล่าและจับต้องได้ด้วยระบบประสาทสัมผัสอื่น ๆ คือธรรมชาติ (nature) ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติในลักษณะที่ต้องรองรับความประสงค์ของผีต่าง ๆ อย่างสิ้นเชิง (subordinate) แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์จึงอยู่ภายใต้การตีความของสัญลักษณ์ ที่ส่งมาจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังนั้นกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนของสังคมจึงผูกติดอยู่กับความเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งหากผู้คนยึดถือปฏิบัติได้ผลดี เชื่อกันว่าแบบแผนเหล่านั้น ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของผี (ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งเหนือธรรมชาติ) หากสิ่งใดที่เป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และความเป็นไปของธรรมชาติแล้วก็มักเชื่อกันว่าเกิดการละเมิดผี หรืออีกนัยหนึ่งเกิดความไม่สมดุลขึ้นในโครงสร้างระหว่างขั้วของคนกับขั้วของผี เมื่อผีถูกละเมิดจึงส่งสัญญาณบอกเหตุมาเตือนหรือลงโทษเพื่อให้มนุษย์รับรู้และหาทางแก้ไขปัญหานั้น มนุษย์จึงต้องมีเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผีซึ่งก็คือการประกอบพิธีกรรมโดยบุคคลที่มีความสามารถพิเศษในการสื่อสารกับผีได้ (มดและหมอ) บุคคลที่สามารถติดต่อกับผีได้ย่อมถูกเลือกโดยตรงจากผีในกรณีของมดหรือถูกเลือกโดยการแต่งตั้งของเจ้าเมืองที่รับอำนาจการปกครองผ่านผีฟ้าในกรณีของหมอ ทั้งมดและหมอต้องเรียนรู้วิธีการติดต่อกับผีจากผู้อาวุโสที่เป็นมดและหมอ ที่สืบทอดหน้าที่พิเศษนี้มาแต่โบราณ มดและหมอ ในแต่ละชุมชนมีจำนวนไม่มากนักนอกจากนี้สุมิตรยังได้อธิบายถึงมโนทัศน์เรื่องขวัญว่ามีความสำคัญมากในระบบความเชื่อของ ชาวไทดำ ขวัญเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่เคลื่อนไหวได้ เมื่อคนมีชีวิตตามปกติขวัญจะอยู่ในร่างกายคนตามอวัยวะต่าง ๆ

อย่างครบถ้วน แต่ถ้าขวัญออกจากร่างกายไปบางส่วน เมื่อคนตกใจ หรือร่างกายอ่อนแอจนเจ็บไข้ ครอบครัวยุคนั้นต้องประกอบพิธีเรียกขวัญให้กลับเข้าอยู่ในร่างกายตามเดิม คนจึงจะหายจากการเจ็บป่วย สามารถดำเนินชีวิตตามปกติต่อไป แต่ถ้าขวัญไม่กลับเข้าร่างเดิม การเจ็บป่วยก็จะไม่ทุเลาเบาบางลง หากขวัญออกจากร่างกายจนหมด คนก็จะตาย เคลื่อนไหวไม่ได้อีกตลอดไป ขวัญที่ออกจากร่างกายจึงกลายเป็น “ผีขวัญ” กล่าวคือไม่มีรูปร่างแต่ก็อาจสามารถทำอะไรบางอย่างที่กระทบกระเทือนถึงผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ โดยเฉพาะลูกหลานที่อยู่ในครอบครัว ขวัญของผู้ตายบางส่วนนั้นจะถูกเชิญมาไว้ในบ้านเรือนเพื่อดูแลคุ้มครองลูกหลานในครอบครัว อีกส่วนหนึ่งจะส่งขึ้นไปอยู่กับผีบรรพบุรุษ (ต้ำ) ในเมืองฟ้า ขวัญจึงสามารถเคลื่อนไหวไปอยู่ได้ทั้งเมืองลุ่ม (โลกมนุษย์) และเมืองฟ้า (สวรรค์) ในเวลาเดียวกัน ขวัญเมื่ออยู่ในร่างกายก็เป็นคน เมื่อออกจากร่างกายก็กลายเป็นผี ฉะนั้นขวัญจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมระหว่างความเป็น (ชีวิต) กับความตาย (ผี) ขวัญเป็นคนที่ได้เป็นผีก็ได้ ขวัญจึงเป็นเนื้อแท้ของตัวตนของบุคคล ส่วนร่างกายนั้นไม่ค่อยสำคัญนักเพราะไทดำเชื่อว่า ขวัญของคนไม่ได้สลายไปตามร่างกายแต่ประการใด ขวัญจึงมีคุณสมบัติเป็นอมตะที่ครอบครัวต้องให้ความเคารพและเซ่นไหว้ผีขวัญของบรรพบุรุษตามประเพณี สำหรับ วีระ อินพินท์ และคณะ (2549 : 139) ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องขวัญของชาวไทดำไว้ว่า ภายในร่างกายของคนเราประกอบด้วยมิ่งและขวัญ โดยมิ่งจะอยู่กับร่างกายไม่หนีไปไหน แต่ขวัญอาจออกจากร่างกายได้ เช่น เวลาหลับ ถ้าขวัญออกจากร่างกายแล้วไม่กลับมา จะเป็นผลให้มิ่งไม่สบาย ร่างกายเกิดความเจ็บป่วย ไทดำจึงต้องทำพิธีเรียกขวัญกลับคืนสู่ร่างกาย บ้างกล่าวว่าร่างกายมนุษย์มีขวัญ 32 ขวัญ หรือ 81 ขวัญ อาศัยอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หลังจากที่มีมนุษย์เสียชีวิตแล้ว ขวัญจะแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ ขวัญกก ขวัญหัว และ ขวัญปลาย เพื่อแยกไปสู่สวรรค์ชั้นฟ้า ครอบครัวยุคนั้น และป่าแฮ้ว เสาผีเรือนภายในกะหลอฮ้องเป็นที่พำนักของขวัญหัวบิดามารดาฝ่ายสามี ส่วนบิดามารดาฝ่ายภรรยาจะพำนัก ณ ศาลนอกเรือนที่เรียกว่า เรือนเซ ชั้นฟ้ายังแบ่งออกได้เป็น ชั้นเรือนพานหลวง ชั้นเรือนพานน้อย และชั้นด้าดอย ในเอกสาร บรรดาชนเผ่าใน ส.ป.ป. ลาว. ของ สินไซ มณีวง และคณะ (2551 : 12) กล่าวถึงความเชื่อของชาวไทดำนั้นว่า ด้านความเชื่อนับว่ายังมีความสมบูรณ์ เพราะมีการสืบทอดกันมาตลอดเวลา ชนเผ่าใดจะนับถือผี เช่น ผีพ่อ ผีแม่ ผีเรือน ผีบ้าน ผีเมือง ผีป่า และผีน้า เป็นต้น แต่ผีที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกคือผีเรือน ทั้งนี้ทุกเรือนจะตั้งร้านบูชาผี (เทวดาเรือน) ซึ่งจะเป็นที่สิงสถิตของวิญญาณพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นสถานที่ที่ชาวไทดำต้องสักการบูชากราบไหว้จึงได้แก่ เทวดาเรือน หอผีบ้าน หิ้งผีผด ป่าช้า เป็นต้น

เกี่ยวกับสสารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทดำนั้น อภิวิวัฒน์ โพธิ์สาน (2552) กล่าวว่าคติความเชื่อสำคัญที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทดำคือคติความเชื่อเรื่องผีและขวัญ อันเป็นลัทธิศาสนาแนววิญญาณนิยม (animism, คือลัทธิที่ถือว่าวิญญาณมีอยู่จริง) เป็น

การนับถือที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่อยู่ในแคว้นสิบสองจุไท ความเชื่อเรื่องขวัญและผีนั้นมีรายละเอียดดังนี้

คติความเชื่อเรื่องผี ผีเป็นสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถมองเห็นได้ในเวลาปกติทั่วไป เชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง มีอำนาจให้คุณหรือโทษได้ ดังนั้นจึงให้ความเคารพและเกรงกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติลึกซึ้งนี้มาก บางคนในเบื้องต้นอาจจะไม่เชื่อถือมาก แต่เมื่อเกิดการเจ็บป่วยแล้ว เมื่อได้รับการทำนายจากหมอเอื้อง (หมอดูหรือหมอส่ง) ว่ามีสาเหตุการเจ็บป่วยมาจากผีเป็นผู้ทำให้เจ็บป่วย เมื่อไปบอกเล่าผีขอให้หายแล้วจะทำการเซ่นไหว้ให้กิน ทำการขอขมาผีแล้วเลี้ยงผี (เลี้ยงผี) ก็หายจากอาการเจ็บป่วยโดยพลันทั้ง ๆ ที่ไม่ได้กินยาอะไร จึงทำให้เชื่อถือเรื่องผีในเวลาต่อมา

จักรวาลทัศน์เกี่ยวกับผีของชาวไทดำนั้นมีความหมายกว้างมาก โดยมองว่าผีมีตั้งแต่ระดับอยู่บนพื้นดินไปจนถึงระดับอยู่บนฟ้าสูงสุดซึ่งก็คือผีแกนและผีฟ้า ทั้งยังรวมไปถึงขวัญของคนเป็นและคนที่ตายไปแล้วที่เรียกว่า “ผีขวัญ” ด้วย ชาวไทดำเชื่อว่าโลกมนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของผีประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีทั้ง “ผีดี” ที่ให้คุณแก่มนุษย์ และประเภทผีร้ายที่ให้โทษแก่มนุษย์ ซึ่งเป็นที่เกรงกลัวของชาวไทดำเพราะอาจทำให้เกิดอันตรายแก่ตนเองและครอบครัว ตั้งแต่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยเล็กน้อยจนรุนแรงไปถึงขั้นเสียชีวิต ผีดีได้แก่ ผีแกนหรือผีฟ้า ผีประจำหมู่บ้าน ผีเอื้องหรือผีบรรพบุรุษ ผีประจำสถานที่ ส่วนประเภทผีร้ายได้แก่ ผีตายโหง ผีปลวก ผีเหล่านี้เป็นผีที่ไม่มีคนเคารพนับถือ บูชา และเซ่นสรวง ผีเหล่านี้จะมีจิตใจโหดร้าย คิดเอาแต่จะได้ เป็นผีที่ให้โทษแก่มนุษย์ แม้ใครที่ต่อก็กี่เสมอตัว แต่ถ้าหากลบหลู่ดูหมิ่นล่วงละเมิดแล้ว ก็จะทำให้โทษต่อผู้นั้นได้

จะเห็นได้ว่าจักรวาลทัศน์หรือความเชื่อของชาวไทดำนั้นสามารถรักษาลักษณะความเป็นชาติพันธุ์ไทได้ดีที่สุด เพราะรากเหง้าของชาติพันธุ์ไท หรือไทนั้นจะต้องบูชาผีเป็นสำคัญและขณะเดียวกันความเชื่อเรื่องขวัญนั้นก็มีความเชื่อที่ฝังแน่นในวิถีชีวิตมาแต่บรรพบุรุษ สิ่งเหล่านี้ปรากฏได้ชัดเจนในชาติพันธุ์ไทดำในปัจจุบันซึ่งชาติพันธุ์จะปฏิบัติลดน้อยถอยลงแต่ในชาติพันธุ์ไทดำยังคงปฏิบัติอย่างเคร่งครัดนี้คือความเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งชาวชาวไทดำ

บทที่ 3

ความรู้เกี่ยวกับพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำ

ชาติพันธุ์ไทดำมีประเพณีพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับความตายที่ละเอียดอ่อนซับซ้อนหลายขั้นตอนและใช้เวลา เพราะมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษคือผู้ที่มีความสำคัญในการสร้างทุกสิ่งทุกอย่างให้กับลูกหลานในช่วงเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้นเมื่อจากไปลูกหลานต้องแสดงออกให้เห็นถึงความรักความอาลัยนอกจากนั้นก็ยังมีความเชื่ออีกว่าเมื่อบรรพบุรุษตายจากไปแล้วก็จะไม่ตัดขาดจากกันเพราะขวัญของผู้ตายจะได้ถูกเชิญมาอยู่ที่กะหลอห้อง สำหรับสักการบูชาและให้ปกป้องรักษาไม่ให้เจ็บไข้ได้ป่วยและอยู่รอดปลอดภัยจากสรรพสิ่งทั้งมวล ดังนั้นการจัดพิธีศพจึงมีมากพิธีหลายขั้นตอน พ่อบุญยงค์ มีสวัสดิ์ (2559 : สัมภาษณ์) กล่าวว่าในภาพรวมของการจัดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียนจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ก็จะมีในรายละเอียดปลีกย่อยในแต่ละประเทศหรือในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความแตกต่างไปบ้างเพื่อปรับให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่แตกต่างกันเพราะแต่ละประเทศมีความแตกต่างในด้านการปกครองและการนับถือศาสนาโดยเฉพาะในประเทศไทยชาวไทยไทดำจะนับถือทั้งศาสนาและประเพณีของชาวไทยไทดำปฏิบัติไปพร้อมกัน เพื่อให้เห็นความแตกต่างจะได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับพิธีศพในชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว ความรู้เกี่ยวกับพิธีศพในชาติพันธุ์ไทดำใน ประเทศไทย ในส่วนปลีกย่อยอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน สปป.ลาว

การจัดพิธีศพของชาวไทยไทดำใน สปป. ลาว นั้นก็จัดได้ว่าเป็นประเพณีพิธีกรรมความเชื่อที่มีรูปแบบความละเอียดอ่อนซับซ้อนหลายขั้นตอนและใช้เวลาที่มีลักษณะเฉพาะเพราะได้ปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับระบอบการปกครองที่แตกต่างจากเดิมตลอดจนปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปมากในยุคโลกาภิวัตน์ ไมซอน เลื่องคำมา (2557: สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า ชนเผ่าไทดำมีความเชื่อว่า ภายหลังสิ้นลมหายใจไปดวงวิญญาณจะกลับไปบ้านเก่าของบรรพบุรุษ เป็นที่ที่มีความสุขมีความสุขเจริญรุ่งเรืองโดยเข็ยเป็นผู้ส่งทาง ดังนั้นพิธีศพตามฮีตคอง (จารีต) ประเพณีจึงมีหลายขั้นตอน ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นอาจจะแตกต่างกันไปบ้าง ปัจจุบันได้ลดละพิธีบางอย่างไปให้เหลือน้อยลงให้คงไว้เฉพาะเอกลักษณ์ที่สำคัญ เมื่อมีงานศพต้องช่วยกันจัดงานซึ่งมีเจ้าบ้าน (เจ้าภาพ) เป็นเจ้าของงาน

โดยตรงและมีคนในชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่แต่งตั้งไว้เพื่อช่วยเหลือกันในชุมชนไทดำผู้ที่ประกอบพิธีในงานศพได้แก่หมอ ในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองผู้นำชุมชนหรือฝ่ายปกครองบ้านเมืองเรียกว่า “การ” ก็จะมีบทบาทในการช่วยเหลือเจ้าของงานอีกแรงหนึ่งเมื่อทุกส่วนช่วยกันการดำเนินก็จะเสร็จสิ้นลงได้ เพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้นจะได้กล่าวถึงประเพณีที่นิยมปฏิบัติสืบต่อกันมาซึ่งได้แก่ ประเพณีทั่วไป ประเพณีส่งสะกานสำหรับผู้ที่ไม่ทำเฮี้ยว ประเพณีการกินข้าวในงานศพ ประเพณีการแบ่งปันเนื้อและข้าวของ และการจัดแบ่งหน้าที่ปฏิบัติซึ่งจะแบ่งเป็น 3 กลุ่มได้แก่ หน้าที่ของเจ้าภาพและชุมชน หน้าที่ของฝ่ายปกครองบ้าน (อำนาจการปกครอง) และกลุ่มสร้างสมจากการกล่าวถึงประเพณีงานสำคัญและการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่จะทำให้มองเห็นขั้นตอนของพิธีซึ่งจะแทรกอยู่ในแต่ละส่วนนั่นเอง

1. ประเพณี เป็นจารีตที่คนในชุมชนต้องยึดไว้เป็นหลักปฏิบัติหากไม่ทำตามจะเกิดเหตุที่ไม่เป็นมงคลต่อตนเองและชุมชนสำหรับประเพณีที่จะกล่าวถึงนั้นได้แก่ ประเพณีทั่วไป ประเพณีส่งสะกานสำหรับผู้ที่ไม่ทำเฮี้ยว ประเพณีการกินข้าวในงานศพ ประเพณีการแบ่งปันเนื้อและข้าวของ ตามลำดับดังนี้

1.1 ประเพณีทั่วไป เป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ต้องยึดถืออย่างเคร่งครัดของชุมชน ดังนี้

1.1.1 ผู้ที่สามารถทำเฮี้ยวเฮี้ยวได้ต้องมีอายุ 16 ขึ้นไปมีสถานะทางการเงินที่สามารถทำได้

1.1.2 ตายพร้อมกันหลายคนก็สามารถสร้างเฮี้ยวเฮี้ยวได้

1.1.3 กรณีที่ตายพร้อมกันเป็นเด็กและผู้ใหญ่ต้องสร้างเฮี้ยวเฮี้ยวให้ผู้ใหญ่ก่อนส่วนเด็กให้นำไปฝังแล้วจึงทำเฮี้ยวเฮี้ยวภายหลัง

1.1.4 ในกรณีที่ผู้ใหญ่ตายในช่วงเดียวกันต้องทำเฮี้ยวให้ผู้ตายก่อนและจึงทำให้ผู้ตายทีหลัง (กรณีที่หมู่บ้านนั้นมีขนาดเล็กจำนวนครัวเรือนประมาณ 20-30 หลังคาเรือน

1.1.5 กรณีตายจากโรงพยาบาล (โงงหมอ) ญาติจะนำมาทำพิธีศพที่บ้านก็ได้ ยกเว้นแต่ฆ่าตัวตายตามป่าหรือตายโดยที่หาศพไม่พบ

1.1.6 กรณีตายประเภทเลือดตกยางออกก็สามารถทำเฮี้ยวเฮี้ยวได้ แต่เครื่องทำเฮี้ยวให้ใส่สิ่งที่มีขาวและสีดำเท่านั้น

1.1.7 กรณีที่คนท้องตาย (ตามทั้งกลม) ให้เอาลูกออกก่อนแยกลูกออกไปฝังต่างหากถ้าจะเอือนเฮียวให้ทำแบบผู้ตายประเภทเลือดตกยางออก

1.1.8 การเคลื่อนศพไปป่าช้าต้องเอาทางเท้าไปก่อน เมื่อฝังศพก็ให้เอาเท้าไปทางทิศตะวันออก ตั้งเอือนเฮียว ปลุกจาวฟาก็ให้หันไปทางทิศตะวันออก

1.1.9 การใส่ใบไม้ให้ผู้ตาย ตายประเภทแก่ชราตาย (ตายเพราะแก่เฒ่าตามกาลเวลา) แบบไม่เลือดตกยางออก ให้ใส่สีขาวสีแดงหรือสีอื่นๆ ได้ หากตายแบบเลือดตกยางออกให้ใส่เฉพาะสีขาวกับสีดำเท่านั้น

1.1.10 การจะกำหนดฆ่าสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย จำนวนเท่าไรเพื่อใช้ในพิธีศพนั้น ขึ้นกับฐานะเศรษฐกิจของเจ้าภาพ

1.1.11 การส่งผีสิงลอลวงให้ส่งถึงเอือนปานลวง (ฟานลวง) สิงล่อน้อยหรือสิ่งอื่นๆ ให้ส่งถึงเอือนปานน้อย

1.1.12 เงินลงน้ำลงไฟ ถึงเอือนปานลวง ให้ 5 และ 2 หมัน ถึงเอือนปานน้อย ให้ 3 และ 2 หมัน ถึงด้าดอย ให้ 2 และ 2 หมัน (ถ้าเป็นเงินก็บักเทียบตามส่วน)

1.1.13 ให้อ่านโตเมือง ปีเปื่อน (เดือน) ลาก และส่งฮอดด้าตัน ทองหนองเฮียวก้อน จึงเอาศพไปป่าช้า

1.1.14 วันส่งเฮียวให้คณะสร้างสม (ผู้จัดรับผิตชอบดูแลงาน) อ่านประวัติย่อของผู้ตายสรุปเงินทองของผู้มาร่วมทำบุญหลังจากนั้นกินข้าววายแล้วส่งผี (นำศพไปเผา)

1.1.15 ในบ้านที่ทำพิธีศพห้ามประดับประดาด้วยสิ่งที่มีสีสั่นหรือห้ามเปิดแผ่นเสียง มหรสพหรือสิ่งรื่นเริงต่างๆ และห้ามเอาเงินจากธนาคารมาใส่ในเครื่องเฮียว

1.1.16 ถ้าหากศพใดได้ทำเสียวให้เอาไก่ 1 ตัวบอกเล่าให้ขึ้นเฮือน แล้วได้ปูเหล็ก ปูถ่าน (เสนไก่เน่า) อยู่บนบ้าน ถ้าหากศพใดไม่ได้ทำเสียวก็ให้เอาไห่หาด (ภาชนะที่เชิญขวัญใส่ขวัญ) ขึ้นบนเรือนเลย

1.2 ประเพณีสงกรานต์สำหรับผู้ที่ไม่ทำเอียว ศพที่ไม่ทำเอียวได้แก่ผู้ใหญ่ที่ฐานะการเงินหรือเศรษฐกิจไม่ดีก็จะไม่ทำเอียว หรือศพของเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี ก็จะไม่ทำเอียว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 เด็กน้อยที่อายุต่ำกว่า 10 ปี ให้เอาหมูหรือไก่ปิ้ง ให้หามสองจะไม่ทำโลงศพให้ทำผ้าไถ่คิง (เย็บเป็นถุง) แล้วเอาเสื้อพันรอบแล้วหามสองคนเพื่อไปฝัง จะไม่ทำตูป (เรือนเล็กๆ) ถ้าหากทำก็จะใช้หญาศาลสองไฟหรือสังกะสีปกหนึ่งแผ่นเท่านั้น

1.2.2 เด็กที่อายุ 10-15 ปี จะใส่โลงศพได้ ตั้งตูปให้ (ทำเป็นเรือนเล็กๆ) ถ้าเอาวัวปง (ฆ่าวัวในการจัดงาน) ให้หามสี่ (ใช้คนหามศพจำนวน 4 คน) หากเอาหมูปงใช้หามสอง ผู้หามจัดเอาหญิงสาวหรือคณะผู้ปกครองบ้านเมืองจัดหาให้ ถ้าใครได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หามหากติดภารกิจส่วนตัวต้องรับผิดชอบโดยจ้างวานหรือหาคนอื่นไปทำหน้าที่แทน (คนหนึ่งสองฮ้าวหรือคิดค่าจ้างเป็นครึ่งหนึ่งของค่าจ้างตามปกติทั่วไป)

1.2.3 ศพที่ไม่ได้ทำเอียวจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม จะไม่ให้มีเงินลงน้ำลงไฟ แต่ให้เจ้าภาพจ่ายค่าจ้างหามคนละ 2 ฮ้าว (คนหนึ่งสองฮ้าวหรือคิดค่าจ้างเป็นครึ่งหนึ่งของค่าจ้างตามปกติทั่วไป)

1.2.4 หากเป็นผู้ใหญ่อายุ 10 ปีขึ้นไปให้ส่งทางถึงต้นทองหนองฮ้าว สำหรับผู้ส่ง (ทำพิธีส่งผี) ให้จ่ายค่าทำพิธีจำนวน 3 ฮ้าว (คนหนึ่งสามฮ้าวหรือคิดค่าจ้างเป็นครึ่งหนึ่งของค่าจ้างตามปกติทั่วไป) สำหรับญาติพี่น้องที่มาช่วยงานหรือกลุ่มคนที่ทางเจ้าหน้าที่ปกครองบ้านเมืองจัดหาช่วยงานไม่ต้องจ่ายค่าจ้าง

1.2.5 ให้เอาขานหน้าวัวหรือหมูให้ผู้ทำพิธีส่งผีและผู้หลาเข้า ให้แบ่งคนละส่วนเท่ากัน

1.2.6 ให้เอาพี่น้องญาติสนิท เป็นผู้นำในการทำพิธีช้อนขวัญ “เผี้ยวเอือน” ในเวลาเอาศพลงป่าช้า

1.2.7 เอาไก่ 1 ตัวทำพิธีสู่ขวัญให้ผู้หามศพ

1.2.8 ผู้ปกครองบ้านเมืองหรือผู้นำชุมชนต้องจัดให้คนไปช่วยดูแลการจัดงานศพเพื่อเป็นการช่วยเหลือเจ้าภาพ

1.2.9 หากมีคนจากถิ่นอื่นมาตายในเขตพื้นที่รับผิดชอบหรือในชุมชนของตน ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ปกครองหรือผู้นำชุมชนรับรู้และตรวจตราให้ละเอียดแล้วจึงจัดการฝังหรือเผาศพได้

1.3 ประเพณีการกินข้าวในงานศพ ให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในประเด็นต่อไปนี้

1.3.1 บ้างสิ่ง ฟืน้องเครือญาติที่ใกล้ชิดกินข้าวพาดังเดียวกันได้

1.3.2 ลูกเขียย หลานเขียย ลูกเ้า (สะเ้า) หลานเ้า ให้กินแยกต่างหากในที่ที่เหมาะสม

1.3.3 คนที่ทำปี หรือนก หอแก้ว ก็ให้จัดอีกพาหนึ่ง (ชุดหนึ่ง)

1.3.4 ส่วนฮ้างบึง จะหาอีกพาหนึ่งหรือหลายพาก็ได้จัดให้เพียงพอ

1.3.5 ส่วนกลุ่มฟืน้องสร้างสม (ผู้ที่จัดให้มาดูแลงานจากส่วนกลาง) ให้แบ่งกันไปกินกับคนเฒ่าคนแก่ ผู้ที่มาช่วยกำกับดูแลในงาน หรือคณะผู้ปกครองบริหารบ้านเมืองเพื่อจะได้ดูแลอาหารการกินและเครื่องดื่มต่างๆ

1.3.6 ภายหลังเก็บสำหรับอาหารให้แก่เจ้าภาพแล้ว บ้าง เขียย ผู้เจ้า ให้จัดสำหรับสำหรับรับประทานอีกชุดหนึ่งต่างหาก

1.3.7 การจัดอาหาร น้ำดื่ม ต้องสะอาดถูกหลักอนามัย เวลากินข้าวต้องกระชับไม่ให้ยืดยาดเหมือนงานอื่นๆ

1.3.8 ไม่ให้เล่นการพนัน เล่นส่งเสียงอึกทีกครึกโครม โหฮา หรือดื่มสุราเมรัย

1.4 ประเพณีการแบ่งปันเนื้อและข้าวของ ให้ยึดหลักปฏิบัตินี้เป็นแนวยึดถือในการปฏิบัติ

1.4.1 เงินลงน้ำลงไฟแบ่งให้เขียยกกกับเขียยน้อยแบ่งคนละครึ่ง และเขียยกกจะนำไปแบ่งให้เจ้าและเขียยจำนวนหนึ่งในสาม ส่วนเขียยน้อยอาจจะนำไปแบ่งให้เจ้าและเขียยคนละครึ่งสำหรับข้าวของอื่นๆ ยกให้เขียยกกทั้งหมด

1.4.2 หากผู้ตายมีบทบาทสำคัญในครอบครัวคือมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินต้องเรียกคนเฒ่าคนแก่ผู้ที่เคารพนับถือในหมู่บ้าน (แนวโฮม) ไปร่วมรับฟังการแบ่งปันทรัพย์สมบัติมรดกและอื่นๆ

1.4.3 การแบ่งเนื้อ จะแบ่งให้ผู้ที่ทำหน้าที่ต่างๆ ในสัดส่วนต่างกัันดังนี้

1.4.3.1 หากทำเอียวหนึ่งกอลจะฆ่าวัวหรือควายก็ตามเชียวจะเอาขาหลัง สำหรับ เชียวหาม (เชียวตีนเจียวซึ่งทำหน้าที่หามศพ) จะเอาตีนสัตว์ให้คนละตีนเพิ่มจากที่แบ่งกันตามปกติ ส่วน เชียวกกจะได้กระดูกส่วนคอเพิ่ม บ้าจะเอาส่วนขาหน้า สำหรับหนังสือ น้ำเพี้ย (เพี้ยที่มีรสขมที่มาจาก ใส้อ่อน) ให้รวมกันมาแบ่งให้ทุกๆ คน รวมทั้งผู้เจ้า ถ้าหากทำเอียวหลายกอล ต้องฆ่าสัตว์หลายตัวอีกตัว หนึ่งต้องเพิ่มส่วนขาหน้าให้เชียวและบ้า

1.4.3.2 เอาเนื้อไว้ให้เจ้าภาพ หากฆ่าวัวเอาไว้ 3 ก.ก. ถ้าฆ่าควายเอาไว้ 5 ก.ก.

1.4.3.3 คณะสร้างสมเอาสันนอกหนึ่งสันและเพิ่มเนื้อให้อีก (หากฆ่าวัวให้เพิ่ม เนื้อ 1 ก.ก. ถ้าฆ่าควายเพิ่มเนื้อ 1.5 ก.ก.)

1.4.3.3 กลุ่มที่ทำกอลลงให้เอาส่วนหัวพร้อมกับเพิ่มเนื้อให้ (หากฆ่าวัวให้เพิ่ม เนื้อ 1 ก.ก. ถ้าฆ่าควายเพิ่มเนื้อ 1.5 ก.ก.)

1.4.3.4 ผู้ตัน (คนที่ไปบอกกล่าวชาวบ้าน) ให้เนื้อจำนวน 1 ก.ก.

1.4.3.5 ผู้ที่ทำหอ ทำนาก ทำปี ให้สันนอกหนึ่งสัน และเพิ่มเนื้อให้อีก (หากฆ่า วัวให้เพิ่มจำนวนเนื้อ 1 ก.ก. ถ้าฆ่าควายเพิ่มเนื้อ 1.5 ก.ก.)

1.4.3.6 คนที่เย็บผ้า ให้เอาเนื้อให้ หากฆ่าวัวให้เพิ่มเนื้อ 1 ก.ก. ถ้าฆ่าควาย เพิ่มเนื้อ 1.5 ก.ก.

1.4.3.7 นางเชียวกก นอกจากเอาเนื้อตามส่วนที่แบ่งจากเชียวแล้วยังต้องให้ เพิ่มเติมค่าเผียวย้าวกวาดเรือน (ใส่สิ่งชั่วร้ายให้พ้นจากเรือน) ได้แก่ กระดูกขาหน้าของสัตว์ที่ฆ่า ไก่ 1 ตัว ฝ้าย 2 วา เงิน 1 ฮ้าว ข้าว 1 กระบุง ถ้าเชียวกกเป็นผู้เผียวยือนนางเชียวก็จะได้เฉพาะส่วนของ เนื้อที่แบ่งให้เท่านั้น

1.4.3.8 ฮางบึง จะไม่แบ่งเนื้ออีกแต่จะจัดทำอาหารกินร่วมกัน และจัดเตรียมไว้ ให้ผู้มาร่วมงานได้มีอาหารต้อนรับได้อย่างทั่วถึง

2. การจัดแบ่งหน้าที่ปฏิบัติ การจัดแบ่งหน้าที่ปฏิบัตินั้นจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ หน้าที่ของเจ้าภาพและชุมชน หน้าที่ของฝ่ายปกครองบ้าน (อำนาจการปกครอง) ดังนี้

2.1 หน้าที่ของเจ้าภาพและชุมชน เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในบ้านเจ้าภาพนั้นมีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบงานเป็นหลักโดยจะมีเพื่อนบ้านและเจ้าพิธีมาช่วยในบางเรื่องแต่หน้าที่รับผิดชอบทั้งหมดต้องเป็นของเจ้าภาพในการจัดเตรียมหรือหาข้าวของต่างๆ ตลอดจนค่าใช้จ่ายทั้งหมดทั้งมวลเจ้าภาพก็ได้แก่ญาติของผู้ตายนั่นเอง หน้าที่ที่จะต้องกระทำจะมีดังต่อไปนี้

2.1.1 ถ้าหากพ่อหรือแม่สิ้นลมหายใจไปแล้วผู้เป็นลูกชายหรือลูกสาวที่อยู่ร่วมชายคาเดียวกันต้องออกไปอยู่นอกเรือนอยู่ตรงที่ชายคาแล้วร้องหาฟ้าแถมหนึ่งครั้งว่า “พ่อหรือแม่ตายแล้ว” หากผัวหรือเมียตายจากกันก็ให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ออกไปร้องที่ชายคาร้องบอกฟ้าแถมหนึ่งครั้งว่าผัวหรือเมียตายแล้ว

2.1.2 ถ้าผัวตายเมียจะต้องปล่อยผมที่ปั้นเกล้าขึ้นนอกและเลาะชายขอบผ้าขึ้นนอก (จิกตีน) ซึ่งที่ชายผ้าขึ้นหรือที่เรียกว่า “ตีนขึ้น” จะมีลวดลายที่ทำขึ้นแล้วนำมาเย็บต่อกับผ้าขึ้นอีกครั้งเมื่อมีงานศพสามีภรรยาต้องแสดงถึงความเศร้าโศกต้องไม่ใส่ผ้าขึ้นที่มีความสวยงามจนกว่าจะเสร็จงานจึงจะกลับมาใส่เสื้อผ้าตามปกติ

2.1.3 การจัดการเกี่ยวกับศพ เมื่อเห็นว่าตายแล้วให้อาบน้ำศพด้วยน้ำอุ่นแล้วเช็ดให้แห้งแล้วจึงแต่งตัวใส่เสื้อผ้าให้เต็มยศหรือสวยงามที่สุดเท่าที่มี หวีผมสวมหมวกสวมรองเท้าให้แก่ผู้ตาย เอาเงินใส่คอเสื้อ 2 ฮ้าว (ปัจจุบันใช้เงินก็บาก็ใส่ตามสมควร) หลังจากนั้นจึงเอาผ้าขาวขนาดสองวาหนึ่งศอกผูกทำเป็นเสื่อจากนั้นก็นำศพมาวางโดยให้เหลือผ้าทางด้านบนหัวหนึ่งศอกเหลือไว้ทางปลายเท้าหนึ่งวาแล้วพับขึ้นมากศพให้ถึงคอส่วนใบหน้าให้ใช้แพมน (ลักษณะคล้ายผ้าเช็ดหน้า) ปิด ถ้าเป็นผู้ชายจะใช้แพมนสีแดงผู้หญิงจะเอาผ้าชั้นลาวปกหลังจากนั้นก็นำผ้าส่วนที่เหลือทางด้านบนพับลงมาปิดทับอีกครั้งหนึ่งแล้วเย็บผ้าทั้งสองข้าง ผ้านี้ก็จะมีลักษณะเป็นถุง ผ้านี้เรียกว่า “ผ้าไถ่คิง” หลังจากนั้นจึงนำศพเข้าบรรจุลงในโลงศพนำศพมาดอยไว้ตรงกับชื่อเสาขวัญหรือเสาอื่นๆ แต่ไม่ใช่เสากะหล่อห้อง

2.1.4 กรณีที่ผัวหรือเมียตายจากกันผู้ยังมีชีวิตอยู่ต้องผ่าหลอดเข็นฝ้าย (ทำมาจากต้นไม้ซึ่งมีรูตรงกลางขนาดความยาว 3-4 นิ้ว ใช้สวมเข้าเหล็กในปั่นฝ้ายสำหรับกรอฝ้ายเพื่อจะนำไปทอหูก) ให้ผู้ตายครั้งหนึ่งอีกครั้งหนึ่งให้เก็บไว้เป็นคู่กันโดยเก็บไว้กับเสื้อผาผู้ตายจนกว่าจะตายตามกันไป จึงเอาใส่โลงศพเผาไปด้วย

2.1.5 นำชีผึ้ง 3-5 เบี้ยมาสีเทียน (ทำเป็นเทียนโดยนำชีไปหลอมละลายแล้วเอาฝ้ายไปจุ่มแล้วชีผึ้งจะติดกับฝ้ายหลังจากนั้นใช้มือสีหรือบีบให้เข้าเนื้อทำให้กลม) ให้ยาวเท่ากับความสูงของผู้ตายแล้วนำไม้ยาวประมาณหนึ่งแขน (ราว 1 เมตร) ด้านหนึ่งทำเป็นง่ามมาปักใส่ฝาเรือนนอกบ้านด้านหัวผู้ตายเอาเทียนไปติดไว้แล้วจุด สำหรับเทียนที่สีไว้ให้นำมาวางเหยียดตามลำตัวผู้ตายเรียกว่า “เทียนคิง” พร้อมทั้งเอาผ้าขาวหนึ่งวาปกเทียนไว้ สีเทียนไว้อีก 2 เล่มสำหรับไว้จุดใส่พาข้าวเบาะงาย (ชุดสำหรับอาหารให้ผีกิน) และอีกเล่มหนึ่งติดใส่คานหามเมื่อหามศพไปป่าช้า (ในปัจจุบันมีเทียนจำหน่ายอาจจะซื้อตามท้องตลาดโดยไม่ต้องทำเองก็ได้)

2.1.6 นำไม้ไผ่หนึ่งลำยาวขนาดสามศอก (1-2) เมตรมาแขวนไว้ที่ชื่อเรือนถ้าเป็นพ่อเรือนจะแขวนไว้ด้านขวา (ทางด้านห้องกะหลอห้อง (ห้องบูชาผีดำผีบรรพบุรุษ)) ถ้าเป็นแม่เรือนจะแขวนไว้ทางด้านซ้าย (ด้านห้องเปิง) เพื่อใช้สำหรับห้อยไหมเหลืองไหมแดงที่ต้องใช้ในงานส่งสะกานหากไหมไม่พอใช้ก็นำจากที่ตรงนี้ไปใช้ได้ทันทีถ้าหากเหลือก็นำกลับมาไว้ที่เดิม ไม้นี้เรียกว่า “ขั้วดวน” ให้นำไข่ไก่หนึ่งฟอง ข้าวหนึ่งปุ้น ขี้เถาหนึ่งห่อใส่ในกะสาขาดหรือสวิงขาด มาห้อยไว้ขั้วดวนเพื่อใช้หมายชุม (ที่เผาและฝังศพ) การหมายชุมเขี่ยจะนำไข่ไปโยนตามปากหาไข่แตกที่จุดใดต้องใช้จุดนั้นเป็นที่เผาศพ เพราะการที่ไข่แตกตรงนั้นแสดงว่าผู้ตายปรารถนาที่จะอยู่ตรงนั้นนั่นเอง สำหรับขั้วดวนจะนำลงมาในวันส่งเฮี้ยว (วันที่นำศพไปป่าช้า)

2.1.7 เอาเสียมที่ไม่มีด้ามหนึ่งคันแล้วเอาฝ้ายขาวมาร้อยเข้ารูตรงที่จะใส่ด้ามสำหรับหัวและทำล้อฝ้าย (นำฝ้ายมาล้อให้กลมๆ ยาว ปกติทำไว้เพื่อที่จะเอาไปเข็นฝ้ายให้เป็นเส้นๆ เพื่อใช้ทอหูก) ทั้งสองอย่างนำไปวางใกล้ๆ กับขั้วดวนทางด้านบนหัวนอนของผู้ตายเพื่อใช้สำหรับหมายเขี่ย

2.1.8 นำผ้าฝ้าย 4 วา ปอกแขน (กำไล) 1 เล่ม (เรียกว่าฝ้ายฮ้อยเงินปง) ใส่ถุงเอาไว้ทางด้านหัวนอนของผู้ตายสำหรับนำไป “ขอน้ำกินขอดินอยู่” หรือที่เรียกว่านำไปแลกหรือซื้อที่อยู่อาศัยจากผู้ดูแลรักษาที่ทางอยู่ที่ป่าเฮี้ยว

2.1.9 ลูกหลานต้องฆ่าเปิดหนึ่งตัว ตัดเอาหัว ตีน ปลายปีก แล้วร้อยเป็นพวงใส่ภาชนะแล้วนำไปไปวางไว้ทางปลายเท้าของผู้ตายเรียกว่า “เปิดข้ามน้ำชาย”

2.1.10 ฆ่าหมูหรือไก่เพื่อทำอาหารแล้วทำพิธีบอกให้ผู้ตายกินก่อน (บอกงาย) ที่จะบรรจุลงในโลงศพขั้นตอนนี้เรียกว่า “เล่าขึ้นจ่อง” ชุดสำหรับถาดอาหารที่จัดทำพิธีให้ผีกินนี้เรียกว่า “พาข้าว” พาข้าวนี้จะไม่เก็บหลังจากที่หมอบทำพิธีบอกให้ผีกินแล้วจะเอาผ้าขาวหนึ่งวาปกไว้จนกว่าจะจนกว่าจะถึงวันส่งเฮี้ยว (นำศพลงป่าช้า) ให้นำไปพร้อมกับเครื่องเฮี้ยว

2.1.11 นำกะแบบ (ภาชนะทำจากเครื่องจักสาน) หรือหีบเปล่าไว้ด้านดินนอนของผู้ตาย สำหรับใส่เคราะห์ใส่เชืง (สิ่งไม่ดี)

2.1.12 ถ้าหากผู้ตายเป็นแม่ขณะที่ศพยังอยู่บนเรือนเวลากลางคืนลูกชายแต่ละคน จะต้องผลัดเปลี่ยนกันไปอยู่ “กำเบือน” (ไปทำเหมือนแม่อยู่ไฟโดยไปต้มน้ำร้อนคนละ 10 นาที หรือ 20 นาที เพื่อตอบแทนบุญคุณแม่ผู้ให้กำเนิดด้วยความอดทนโดยเฉพาะตอนคลอดนั้นมีความยากลำบากยิ่งนัก

2.1.13 เมื่อเอาซอน (ศพ) ลงเรือนจะต้องเป็นลูกชายเท่านั้นเป็นผู้ทำหน้าที่แบกจาวอวน และดาบที่ไม่สวมฝักเดินตามหลังเขี่ยกก (เจ้าพิธี)

2.1.14 ผัวหรือเมีย และลูกชายต้องนุ่งเสื้อ “ตัก” (เสื้อไว้ทุกข์) ส่วนหลานและญาติพี่น้อง ที่ใกล้ชิดให้ปกหัวขาว (เรียกว่าบ้าหัวต่อน) ส่วนลูกเขี่ย (เขย) หลานสะใภ้ ให้นุ่งเสื้อ “ปิ่น” (เสื้อกลับด้าน)

2.1.15 ลูกผู้หญิงแต่ละคนจะรับผิดชอบหน้าที่ในการนำหมูตัวหนึ่งและฝ่าย 4 วามาทำพิธี “เบาะงายให้กิน” ก่อนจะนำศพบรรจุหีบห่อหรือนำบรรจุโลงศพ และ “เบาะงายลงหลุม” ตอนจะนำศพลงป่าช้า ถ้าหากฐานะครอบครัวไม่ดีลูกผู้หญิงอาจจะรวมกันหลายคนก็ได้

2.1.17 เมื่อมีการตายเกิดขึ้นในครอบครัวต้องจัดให้คนไปบอกเล่าแก่ญาติพี่น้อง ชาวบ้านหรือผู้นำในชุมชนเพื่อให้มาช่วยงานหรือในปัจจุบันการปกครองเปลี่ยนไปต้องรายงานต่ออำนาจการปกครองเพื่อให้พี่น้อง (กลุ่มผู้นำที่ทางการแต่งตั้ง) และการจัดตั้งจัดแจงช่วยงาน

2.1.18 กำหนดระดับหรือขนาดของงานในการกินทานให้แก่ผู้ตายว่าจะจัดขนาดใดที่พอเหมาะพอควรแก่ฐานะของเจ้าภาพจะทำเสียให้แก่ผู้ตายหรือไม่ ถ้าจะทำขนาดใดมีปัดบำปัดเขี่ยหมายก้อหลวง หรือไม่

2.1.19 ให้เขี่ยกก เขี่ยปาย ฮางบึง ไปป่าเหี่ยว (ป่าช้า) เพื่อเลือกที่ฝังศพ โดยให้เขี่ยกกโยนไข่ไก่ไปในที่ที่เห็นว่ามีเหมาะสมถ้าไข่แตกในที่ใดก็ให้เอาไข่ถ้วยเป็นการหมาย (จองหรือระบุ) ที่ฝังศพไว้ หลังจากนั้นก็ทำการขุดหลุมในที่หมายเอาไว้

2.1.20 ทำเอือนเหี่ยว (เรือนเหี่ยว) ให้จัดหาคนตัดไม้ทำเอือนเหี่ยว การตั้งเอือนเหี่ยวจะต้องใช้เสา 6 เสา แต่ละเสามีความยาว 2.5 เมตร เพราะจะใช้ฝังดิน 0.5 เมตร ความสูงช่วงล่าง 1 เมตร ช่วงเรือน 1 เมตร ความกว้าง 2 ศอกกับ 1 คืบ ของลูกชาย (ประมาณ 1 เมตร) ความยาว 1 วา 2 ศอก

ลูกชาย (ประมาณ 3 เมตร) แบ่งเป็น 2 ห้อง ห้องแรกเป็นห้องนอนขนาด 1 วา 2 ศอก 1 คืบ ห้องที่ 2 เป็นห้องครัว (เป็นห้องไว้แต่งอยู่ควักกิน) ขนาด 2 ศอก 1 คืบ คูณ 2 ศอก (ประมาณ 1x0.80 เมตร) การคูณดินเป็นฐานก็ใช้ขนาดวาของลูกชายเป็นแบบหากทำเหี่ยวที่เป็นรั้วหนึ่งชั้นก็ทำฐานดินขนาด 2x2 วา ถ้าทำรั้วสองชั้นก็ทำฐานดินขนาด 4x4 วา

2.1.21 ต้องมีสมุด (ปื้ม) จดบันทึกวัตถุสิ่งของเงินทองที่ญาติพี่น้องมาร่วมทำบุญ (กินทาน) อย่างละเอียด ในระบอบการปกครองปัจจุบันจะมีการจัดตั้ง (ส่วนราชการเจ้าหน้าที่ปกครอง) มาช่วยในการจัดงานศพจะต้องบันทึกไว้ด้วย จะต้องแจ้งสรุปยอดจากการทำบุญให้พี่น้องทราบในเวลาอกันข้าววาย ในวันส่งเฌอพร้อมทั้งอ่านประวัติของผู้ตายให้แขกที่ไปร่วมงานฟังในเวลานั้นด้วย

2.1.22 ข้าวของที่ต้องจัดให้ผู้ตายได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องครัว (เคื่องแต่งอยู่ควักกิน) ข้าวของที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับผัวหรือเมียที่ยังมีชีวิตอยู่ให้เก็บเสื้อผู้ตายไว้ 1 ผืน ก่อนจะฆ่าสัตว์ใหญ่ เช่น จัว ควาย เพื่อเป็นอาหารในมือส่งาย (วันจะนำศพไปป่าช้า) ต้องป้อนสายเช้ญ (ทำพิธีบอกแจ้งเคราะห์ร้ายแก่สัตว์) ไปถึงสัตว์ตัวที่จะถูกฆ่า พร้อมทั้งทำพิธีบอกเล่าให้ผู้ตายทราบและให้จดจำไว้ว่าได้รับสัตว์ตัวใดในการฆ่าสัตว์ให้อาخوانสับหัวห้ามใช้ปิ่นยิงหรือปัจจุบันห้ามใช้ไฟฟ้าช็อต

2.1.23 ก่อนจะฝังศพให้นำโลงศพหรือกระดูกไว้ที่ปากหลุมให้อาหมุหรือไก่เบาะงายให้กินก่อนแล้วนำไปฝัง (เรียกว่าหมุเข้าขุม) การฝังไหกระดูกให้อาฝ่ายส่วนหนึ่งฝังไว้กับไหกระดูกแล้วโยงอีกส่วนมาผูกไว้กับข้างเรือนเฌอ (เรียกว่าสายใจ) ก่อนจะปลูกเรือนเฌอให้ลูกชาย ผัวหรือเมียเอาฝ่าย 4 วาปลอกแขน 1 ข้างที่เตรียมไว้ (ที่เรียกว่าฝ่ายฮ้อยเงินปง) มอบให้แก่ผู้ตายเพื่อจะให้ผู้ตายนำไปแลกหรือเพื่อขอน้ำกินขอดินอยู่จากเจ้าดินเจ้าดอนเสียก่อนพร้อมทั้งเอาเงินหนึ่งฮ้าวตอกหรือปัจจุบันเอาเงินที่ใช้ตามสมัยใส่ในกอเฌอก่อนที่จะปลูก

2.1.24 หลังจากสร้างเฌอเฌอเรียบร้อยเช้าวันต่อมาลูกหลานจะต้องปิ้งย่างเนื้อ (เนื้อหมากแข้งลายสด) ที่ฆ่าเพื่อทำเฌอเฌอนั้นพร้อมทั้งห่อข้าวไปส่งข้าววายที่เฌอเฌอเมื่อไปถึงก็ทำพิธีบอกกล่าวให้ผู้ตายขึ้นมาเฌอเฌอมากินข้าวที่นำไปส่งให้ สำหรับวันที่ไปส่งข้าวอาจจะกำหนดตามความสะดวกของลูกหลาน

2.2 หน้าที่ของฝ่ายปกครองบ้าน (อำนาจการปกครอง)

เมื่อฝ่ายเจ้าหน้าที่ของฝ่ายปกครองบ้าน (อำนาจการปกครอง) ได้รับแจ้งหรือรายงานจากลูกบ้านว่ามีคนตายในหมู่บ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองของตนแล้วต้องให้ความช่วยเหลือดูแลดำเนินการ

แต่งตั้งกรรมการเพื่อช่วยงานคณะกรรมการช่วยงานนี้เรียกว่า “คณะสร้างสม” ซึ่งจะช่วยดูแลงานต่าง ๆ ของเจ้าภาพอีกแรงหนึ่ง คณะสร้างสมจะประกอบไปด้วย

คณะปกครองบ้าน	เป็นหัวหน้า
คณะแนวโฮมบ้าน	เป็นรองหัวหน้า
คณะสหพันธ์แม่หญิงบ้าน	เป็นคณะ (กรรมการ)
คณะสาวหนุ่มบ้าน	เป็นคณะ (กรรมการ)
คณะป้องกันบ้าน	เป็นคณะ (กรรมการ)
หัวหน้าหน่วยคนตาย	เป็นคณะ (กรรมการ)

สำหรับหน้าที่ของคณะสร้างสม มีดังนี้

2.2.1 แจ้งการ (เจ้าหน้าที่ปกครองบ้านเมืองหรือส่วนราชการ) บอกเล่าชาวบ้านใกล้ไกล ตามที่เจ้าผี (เจ้าภาพ) ต้องการ

2.2.2 จัดหาแต่งตั้งผู้ประกอบพิธีกรรมในการทำปี ทำหอ ทำกอหลวง เย็บผ้า ทำสาว ไหม บัดบัว บัดเขี้ยวกำกับดูแลทุกชั้นในพิธีศพให้ถูกต้องตามประเพณีจนเสร็จสิ้นงานศพ ตลอดจนอื่นๆ เกี่ยวข้องในงาน

2.2.3 จัดหาคนเตรียมชุดหลุมฝังศพ เตรียมหาฟืน ก่อกองฟอน ตัดไม้ทำเอือนเฮี้ยว ทำ รั้วเอือนเฮี้ยว

2.2.4 เก็บจตุปัจจัยเงินช่วยเหลืองานศพตามระเบียบของชุมชนที่ได้วางกันไว้

2.2.5 ช่วยเขียนประวัติของผู้ตาย

2.2.6 ป้องกันเหตุต่างๆ และดูแลความสงบปลอดภัยตลอดการจัดงาน

2.2.7 ดูแลจัดสรรแบ่งเนื้อจากการจัดงานให้แต่ละภาคส่วนตามประเพณีกำหนดอย่าง ถูกต้อง

2.3 หน้าที่ของคณะสร้างสม ในความรับผิดชอบของคณะสร้างสมหรือผู้ดูแลการจัดงานต้องดูแลทุกอย่างจนกว่างานจะสำเร็จเสร็จสิ้นประหนึ่งว่าเป็นงานของทุกๆ คนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือถือว่าเป็นงานส่วนรวมที่จะต้องร่วมกันทำดังนั้นคณะสร้างสมจึงต้องแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบแต่ละหน้าที่ให้มีความชัดเจนจึงแบ่งหน้าที่ออกเป็นส่วนๆ ให้รับผิดชอบงานแต่ละหน้าที่ดังนี้

2.3.1 จัดตั้งบ้ำ ถ้าทำเฮี้ยว 1 กอ ก็ให้เอาบ้ำ 4 คน ถ้าทำเฮี้ยว 2 กอก็ใช้บ้ำ 8 คน บ้ำจะเป็นผู้รับผิดชอบและประสานงานต่างๆ ดังนี้

2.3.1.1 รับผิดชอบข้าวของทั้งหมดที่นำมาใช้ในงานพิธีศพ

2.3.1.2 ทำเครื่องที่ใช้ในพิธี เอาถุงเอาฝ้ายด่อนหมายเขี้ยว (ผูกแขนบอกให้รู้ว่าจะต้องเป็นผู้ทำพิธี) เอาเงินลงน้ำลงไฟจ้างเขี้ยว ตัดฝ้ายตัดไหมที่จะใช้ในพิธี และทำเครื่องเฮี้ยวอื่นๆ

2.3.1.3 เตรียมสถานที่ไฟให้แสงสว่าง (จักต๋น ใต้ต๋น) มัดตัวหรือควายให้เขี้ยวมาเพื่อใช้ในงานพิธีศพ เปิดเล่าข้าว (ยุงฉาง) เพื่อให้นางเขี้ยวเอาไปตำ (ปัจจุบันจะสืโดยใช้โรงสี) ใต้ต๋นให้เขี้ยวกก เมื่อเอาศพไปป่าเฮี้ยว (ป่าช้า)

2.3.1.4 ถ้าเครื่องใช้ไม่เพียงพอต้องไปหยิบยืมมาใช้ และต้องรับผิดชอบดูแลป้องกันการสูญหายรับผิดชอบนำส่งให้ครบหากสูญหายต้องรับผิดชอบครึ่งหนึ่ง

2.3.1.5 ดูแลปรับพื้นที่ที่ทำเฮือนเฮี้ยวปรับคันดินให้สูง ทำรั้วเฮี้ยวช่วยเจ้าผีหนึ่งด้าน ตั้งเตียงเฮี้ยวลบแปเฮือนเฮี้ยว

2.3.1.6 ดูแลอาหารการกินแนะนำการจัดอาหารให้เหมาะสมประเภทของอาหาร ปริมาณและการดูแลต้อนรับแขกช่วยเขี้ยวหากอาหารไม่เพียงพอต้องแจ้งให้เจ้าภาพทราบเพื่อปรึกษาหารือจัดหาเพิ่มเติม

2.3.1.7 ให้เอาไก่ 1 ตัวจากเจ้าภาพมาสู่ขวัญให้เขี้ยวในเวลาที่ยกกลับมาจากป่าเฮี้ยว

2.3.2. จัดตั้งเขี้ยว หน้าที่ของเขี้ยวถ้าหากทำเฮี้ยว 1 กอ ให้จัดตั้งเขี้ยว 5 คน นางเขี้ยว 5 คน ถ้าทำเฮือนเฮี้ยว 2 กอขึ้นไปก็จัดตั้งเขี้ยวจำนวน 9 คน นางเขี้ยว 9 คน ถ้าหาหญิงสาวใน

บ้านได้ไม่ครบจำนวนก็ให้หาหญิงฉกรรจ์หรือชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านมาแทนให้ครบจำนวน สำหรับหน้าที่ของเขี้ยวและนางเขี้ยว มีดังนี้

2.3.2.1 หน้าที่เขี้ยวกก

- 1) ทำบั้งน้ำเขี้ยว จอกน้ำเขี้ยว ตักน้ำให้เจ้าภาพใช้ในงาน
- 2) เอาดินนำบ้าในเวลาฆ่าวัวหรือควายหลังจากที่สัตว์ตายแล้วให้ปาดเอาเนื้อถ้าเป็นเนื้อวัวให้เอาเนื้อ 1.5 กิโลกรัม เครื่องใน 0.5 กิโลกรัม ถ้าเป็นเนื้อควายให้เอาเนื้อ 2 กิโลกรัม เครื่องใน 0.5 กิโลกรัม ใส่ซองหญาบ (ภาชนะ) นำไปทำอาหารใส่พาข้าวเบาะงาย (สำหรับข้าวจัดให้ผู้ตาย)
- 3) นำไข่และห่อขี้เถ้าใส่กะสาขาด (กระบุงหรือตะกร้าที่ชำรุดหรือใช้งานไม่ได้แล้ว) เสียมที่ไม่มีคัน ที่เตรียมไว้แล้วไปป่าเหี้ยว (ป่าช้า) กับเจ้าผี (เจ้าภาพ) เพื่อไปโยนไข่เลือกที่ฝังศพหรือบ่อนเสี้ยว (ที่ฝังศพ)
- 4) ทำไม้จ้าวอนจัดหาอาหารใส่พาข้าวเบาะงาย คิดคำนวณอาหารประมาณการอาหารที่จะจัดเลี้ยงผู้มาในงานให้พอดีจะได้ไม่ขาดเงินจนต้องลำบากหาเพิ่มอีกดูแลจัดเลี้ยงผู้มาร่วมงานให้เพียงพอครบถ้วนและดูแลความเรียบร้อยทั้งหมดเกี่ยวกับอาหาร
- 5) ป่าว (เชิญ) คนมาช่วยงาน และเชิญให้คนรับประทานอาหารในงาน
- 6) แบกดินไปก่อน (นำหน้าขบวน) ไปป่าช้าในวันที่ส่งสะกาน (นำศพลงป่าช้า)
- 7) อ่านปี่มโตะเมือง (กรวามโตะเมือง) อ่านปี่มลาบ อ่านปี่มหยาบ
- 8) เอาร่ม (คันญ) พาข้าวเบาะงายไปป่าเหี้ยวในวันส่งเสี้ยว

เมื่อส่งเครื่องเสี้ยวเสร็จแล้วมีพิธีมอบฝ่ายหม้ายเขี้ยว (ทำพิธีบอกให้ผู้ตายรู้) ให้ผู้ตายเสร็จแล้วก็ให้กลับจากป่าช้า

2.3.2.2 หน้าที่ของนางเชื่อย

1) ห่อข้าวใส่ถุงให้เชื่อยกก เตรียมผักต้มหอม แต่งพริกขี้หนูแดง แต่งข้าวใส่พริก (ชุดสำหรับทำคั่วไก่กระดัง) และเก็บพริกขี้หนูแดงเมื่อเสร็จพิธี เป็นผู้นำในการทำพิธีช้อนขวัญในเวลาเอาศพลงจากเรือน การช้อนขวัญเป็นพิธีช้อนเอาขวัญคนที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ให้ลอยหนีตามขวัญของผู้ตายให้กลับมาอยู่กับบ้านเรือนกับเนื้อกับตัวเหมือนเดิม

2) หลังจากนำเครื่องเซี้ยวไปป่าช้าเรียบร้อยแล้ว ให้ช่วยเจ้าภาพเก็บกวาดบ้านเรือน ช่วยในพิธีต้มเผี้ยวเหียน (พิธีปัดเป่าเคราะห์ร้ายจากบ้าน) จะให้เชื่อยกกเป็นผู้ทำพิธีเลยก็ได้ เครื่องที่ใช้ประกอบพิธีได้แก่ กระตักขาน้ำว้าวหรือควาย ไก่หนึ่งตัว ฝ้ายขาว 2 ตอน (ตอนละ 1 วา) ไม้สำหรับปิดประตูเรือน เงิน 1 ฮ้าว (ปัจจุบันใช้เงินก็ตามความเหมาะสม) ข้าวเปลือก 1 กระบุง (ปีป) ต้นหนาด หนาม ตามประเพณี

2.3.2.3 หน้าที่เชื่อยน้อย

1) เอาไม้จาวฟ้า ไม้ตีว (ถ้าได้ซื้อไม่ต้องจ่ายช่วยเจ้าภาพครึ่งหนึ่ง) หรือจัดเตรียมไม้ต่างๆ ที่ใช้ในงานศพ ขำแหละเนื้อสัตว์ที่ฆ่าเพื่อเลี้ยงคนที่มาในงาน จัดหาอาหารเลี้ยงคนที่มาในงานสังสรรค์ (นำศพลงป่าช้า)

2) หามโลงศพ แบกกอจาวฟ้า ไม้ตีวไปป่าเหี้ยว มอบฝ้ายหมายเชื่อยให้ผู้ตายแล้วกลับมาเรือนเพื่อทำพิธีสู่ขวัญ

2.3.2.4 หน้าที่นางเชื่อยน้อย

ตำข้าว (ถ้าได้สืบทอดนางเชื่อยต้องจ่ายค่าสืบทอดช่วยเจ้าภาพครึ่งหนึ่ง) แซ่ข้าวสำหรับที่จะนั่งเลี้ยงแขก นั่งข้าว ทำอาหาร ต้มน้ำ จัดอาหารเลี้ยงแขก เก็บถ้วยชามหลังจากแขกทานอาหารเสร็จ เก็บข้าวของให้เรียบร้อย ทำความสะอาดสถานที่ วันที่ทำเหี้ยวเรียบร้อยแล้วหากได้รับแต่งตั้งให้เป็น เชื่อย (ผู้ประกอบพิธี) หากไม่สามารถทำได้จะต้องรับผิดชอบหาคนมาทำหน้าที่แทนอาจจะต้องจ่ายเงินค่าจ้างตามราคาค่าแรงที่ชุมชนกำหนด

2.3.2.5 แต่งตั้งผู้เจ้า

ผู้เจ้า คือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับฮัตคองประเพณีพิธีศพ มีประสบการณ์ในการจัดพิธีเป็นอย่างดีและทำตลอดมา ในงานพิธีศพหรือส่งสะกานนี้ผู้เจ้าจะมีหน้าที่ในการแนะนำผู้ที่ทำหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ เชื้อยกก นางเชื้อย บำ และอื่นๆ ให้ปฏิบัติได้ถูกต้องตามฮัตคองประเพณี พาเชื้อยกกอ่านปัมหยาบ ไปป่าเฮียวกับเจ้าภาพ แนะนำการทามเบาะงายลงขุม (บอกให้ผู้ตายทราบว่าตนเองตายแล้วจะทำการฝังศพแก่ท่านกระดูก) แนะนำการปลูกสร้างกอเฮียว (เอือนเฮียวให้ผู้ตายในป่าช้า) แนะนำการเอาเงินให้ผู้ตายไปขอน้ำกินขอดินอยู่กับเจ้าดาเจ้าดอนทั้งในป่าช้าและในเมืองแกง (แกง) แนะนำการเอาผีขึ้นเอือน ตามผีเอือน สู้ขวัญให้ครอบครัวผู้ตาย

การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว นอกจากจะมี เชื้อยกก นางเชื้อย บำ เจ้าภาพแล้วยังมีงานที่ต้องมีผู้รับผิดชอบเพิ่มเติมอีก ดังนี้

1. ผู้รับผิดชอบทำหอ ทำปี หรือ นก จำนวน 5-7 คน มีหน้าที่ทำนกหรือปี ทำหอเย็น เวลาส่งเฮียวผู้รับผิดชอบงานส่วนนี้ต้องนำไปส่งที่ป่าเฮียวและรับผิดชอบติดตั้งประดับประดาจนแล้วเสร็จโดยทำตามทีเชื้อยกกหรือผู้เจ้าเป็นผู้แนะนำ

2. ผู้รับผิดชอบทำกอหลวง จำนวน 5-7 คน ทำทุกอย่างที่เป็นส่วนของกอหลวงซึ่งได้แก่ ตัดกอหลวง ตัดข้อ ตัดเคือเขา ประดับประดากอหลวง ถากแป้นอัดใหญ่ (ทำไม้กระดานปิดใหญ่กระดูก) ทำสาวเสื้อ (ราวตากเสื้อผ้า) ทำไม้ง่ามห้อย หัวว้าวหรือหัวควาย ขุดหลุมฝังกอหลวง (เป็นการส่งไปให้คนตาย)

3. ผู้รับผิดชอบเย็บผ้า ตัดเย็บใบไม้ตามที่กำหนดไว้ในฮัตคองประเพณีถ้าทำเฮียว 1 เย็บ 60 ใบ ทำเฮียว 2 กอ เย็บ 120 ใบ ทำเฮียว 3 กอ เย็บ 180 ใบ ตามลำดับ พิเศษเฮียวหมู่จะไม่ทำหอแก้วแต่จำทำใบไม้ 20 ใบเท่านั้น ทำจาวฟ้า จาวอวน เย็บอานม้า เย็บเสื้อตัก (เสื้อไว้ทุกข์) เย็บหมอน ทำไม้เท้า สาวไหม ทำมะคอน (หมากคอน) การทำมะคอนให้ผู้ตายยังหนุ่มให้ทำ 5 ลูก ถ้าคนแก่ทำ 9 ลูก ใส่โลงศพให้ส่วนลูกหลานจำทำสายเผือ (เชือกม้า) สายหิ้ว ให้ นอกจากนี้ต้องทำ พาเข้าเบาะงาย สายก่องข้าว สายกูป (หมวก)

4. ผู้ทำหน้าที่ฮ้างบึง มีหน้าที่ถางป่าที่จะเตรียมฝังศพขุดหลุมถ้าจะฝังศพ (ทำเฮียว) ถ้าจะเผาก็ทำหน้าที่หาฟืนก่อกองพอน (กองไม้สำหรับใช้เผาศพ) ตัดไม้เอือนเฮียว ทำรั้วและอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการกับเผาหรือฝังศพที่ป่าช้า

จะเห็นว่าส่วนของประเพณีพิธีกรรมหรือหน้าที่ปลีกย่อยในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในสปป. ลาว นั้นมีลักษณะเฉพาะเพราะเหตุผลมาจากการเมืองการปกครองการแบ่งผู้รับผิดชอบจึงมีหลายฝ่ายแต่เนื้อในขั้นตอนพิธีกรรมหรืองานที่ต้องกระทำต่าง ๆ ก็ยังเป็นเรื่องเดิมนั่นเอง

ความรู้เกี่ยวกับพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย

ถึงแม้ชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจะนับถือศาสนาพุทธแต่ในการประกอบพิธีตามธรรมเนียมของชาวไทยดำก็ไม่ยิ่งหย่อนลงไปแต่อย่างไร เพราะหากไม่ทำให้ถึงที่สุดก็จะไม่สบายใจของลูกหลาน ดังนั้นจะประกอบพิธีทุกขั้นตอนอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงต้องมีขั้นตอนมากเช่นเดิม ดังที่ สุมิตร ปิติพัฒน์ (2546 : 84) กล่าวว่า ประเพณีการตายของชาวไทยดำเป็นประเพณีที่มีความสลับซับซ้อน และต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากจึงจะถูกต้องตามประเพณีโบราณ ฉะนั้นครอบครัวไทดำจึงจัดพิธีศพอย่างสมบูรณ์ให้เฉพาะผู้อาวุโส เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อและแม่ เท่านั้น หากเด็กหรือคนหนุ่มสาวตายก่อนวัยอันสมควร หรือตายด้วยเหตุผิดปกติก็มักทำพิธีฝังศพอย่างรวบรัดเท่านั้น การจัดพิธีศพตามแบบแผนของไทยดำเรียกว่า "ฮีดคองแตงปางแฮว" การช่วยเหลือกันในการจัดงานศพนั้นจะต้องร่วมกันทั้งชุมชน ดังที่ วีระ อินพันทัง และคณะ (2549 : 50) กล่าวว่า เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัดเพื่อเป็นสัญญาณบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน ซึ่งทุกคนจะหยุดทำงานจนกว่าจะนำศพไปฝัง ภายหลังตายบรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอาบน้ำศพ จากนั้นก็แต่งตัวด้วยชุดเสื้อผ้าของเผ่าไทดำ โดยมีเสื้อฮีดตันเรียบสวมอยู่ชั้นนอกสุด ต่อจากนั้นศพจะถูกห่อด้วยผ้าลาวหรือผ้าที่ทอขึ้นเองหรือนำผ้าแพรสีขาวมาเย็บเป็นถุงบรรจุศพแล้วใช้ไหมเย็บติดให้เรียบร้อย บรรจุลงในโลงศพโดยใช้ผ้าแพรสีแดงปิดหน้าศพไว้ผืนหนึ่ง โลงศพจะคลุมด้วยเสื้อฮีดตันที่มีลวดลาย ศพจะตั้งไว้ที่เรือนของผู้ตาย 2-3 วัน โดยหันปลายเท้าไปทางทิศเหนือเพื่อเวลาคนตายลุกขึ้นจะได้เดินขึ้นทิศเหนือกลับบ้านเมืองเดิมที่สิบสองจุไทย

ในกรณีเด็กน้อยตายนั่น เว็บไซต์ (online : <http://thaisongdumphet.is.in.th>) กล่าวว่า จะไม่ประกอบพิธีกรรมตายวันไหนให้นำไปฝังในวันนั้น ส่วนคนหนุ่มสาวถ้าตายตอนกลางคืนในเช้าวันรุ่งขึ้นให้ฆ่าหมูหรือวัว ควาย 1 ตัว ทำอาหารจัดสำหรับทำบุญอุทิศให้ผู้ตายกิน เรียกว่า "เฮ็ดงาย" พอถึงตอนเย็นก็นำไปฝัง ส่วนคนวัยกลางคนหรือผู้สูงอายุตายเก็บศพไว้ 1-2 คืน แล้วจึงนำไปฝัง และฆ่าหมูหรือวัวควาย 1 ตัว เฮ็ดงายให้ผู้ตายในเช้าของวันที่จะนำไปฝัง การทำพิธีฝังฆ่าหมู 1 ตัว อุทิศให้เรียกว่า หมูเข้าขุม หลังจากนั้นอีก 3 วัน จะทำพิธี เฮ็ดเฮียว อภิวัณห์ โพธิ์सान (2552 : 237) กล่าวถึงการเฮ็ดแฮวว่า คือเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ส่งไปให้ผู้ตายเพื่อนำไปเมืองผี คือขึ้นไปสู่เมืองฟ้าเมืองแกนซึ่งถือ

เป็นบ้านเก่าเมืองเดิมของชาวไทดำแสวงแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือแสวงสำหรับผู้หญิงและแสวงสำหรับผู้ชาย แสวงของผู้ชาย จะประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ คือ เอือนป่า หอแก้ว (ถ้าผู้ตายมีอายุ 70 ปีขึ้นไป) เสาหลวง หรือกกกาว ใบไม้ (ธง) จาวฟ้า นกหงส์ และเชียน (ร่ม) ส่วนแสวงของผู้หญิงประกอบด้วยสิ่งสำคัญ คือ เอือนป่า หอแก้ว (ถ้าผู้ตายมีอายุ 70 ปีขึ้นไป) เสาหลวงหรือกกกาว ใบไม้ (ธง) นกป्लीหรือป्ली และเชียน (ร่ม) แสวงที่เตรียมเสร็จแล้ว จะยกไปตั้งไว้ที่ป่าแสว (ป่าช้า) ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นหลังจากวันเผาศพและหลังจากทำพิธีบอกทางส่งผีไปสู่เมืองฟ้าเมืองแถนที่บ้านเสร็จสิ้นแล้ว เมื่อเสร็จพิธีฝังศพ ผู้เข้าร่วมพิธีศพ ทุกคนจะลงไปอาบน้ำชำระร่างกายและสระผมในแม่น้ำ เพื่อชำระสิ่งอัปมงคลทั้งหลายออกจากร่างกาย พอถึงตอนเย็นหมอขวัญจะทำพิธีสู่ขวัญให้แก่ครอบครัวของผู้ตายและผู้ที่เป็นผีไปส่งศพ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ทุกคน หลังจากนั้นครอบครัวของผู้ตายจะจัดสำรับอาหารไปทานอุทิศให้ที่หลุมฝังศพผู้ตายเป็นเวลา 7 วัน พอครบวันที่เจ็ด เชยกก จะทำพิธีเชิญขวัญหรือวิญญาณของผู้ตายขึ้นไปเป็นผีเรือน โดยนำไปไว้ด้านในสุดของเรือนเรียกว่า "กะลอหอง" เพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลานและสมาชิกในครอบครัว ให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป หลังจากนั้นเมื่อครบรอบวันตายทุก ๆ 10 วัน จะจัดพาข้าวเป็นสำรับเล็ก ๆ ทำพิธี เช่นผีเรือนเรียกว่า "เสนเทวดาปาดตง" หรือ "มื่อปาดตง" นำไปวางไว้ที่ห้องผีเรือน โดยใช้อาหารจากที่สมาชิกในครอบครัวรับประทานในชีวิตประจำวัน ส่วนการ "เสนปาดตง" พิเศษจะทำในช่วงเวลาที่ได้ผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวข้าว ทำพิธีเสนปาดตงเพื่อทาน (บริจาคทาน) ข้าวใหม่ให้ผีเรือนกินก่อนสมาชิกของครอบครัว เป็นการแสดงความกตัญญูทวดเทวีต่อผู้มีพระคุณ เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและลูกหลาน

จากการสัมภาษณ์ คุณตาชาวลีตร อารยุดิธรรม (2559 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงพิธีศพอย่างละเอียดตั้งแต่เริ่มใจขาดท่านว่าต้องทำในสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. สอดกิ้ง พอคนตายแล้วให้คว่ำถั่ว อานน้ำแต่งตั้งให้ศพ ปะแป้ง หวีผม เอาเงินใส่ให้ผู้ตาย 2 บาท ใส่ตรงของคอเสื้ออี 2 บาท ใส่กางเกงเสื้อผ้า (ผ้าก้อมเสื้อก้อม) ใส่กางเกงเสื้อผ้าหลายชั้นก็ได้ ให้ใส่เสื้ออีไว้ด้านนอกสุด หากคนมาที่หลังต้องการรดน้ำศพให้รดที่ฝ่ามือ

2. หลอยซอน การหลอย (ดอย) ซอน เป็นการนำศพไปนอนไว้ และเตรียมผ้าห่อเรียกว่า ผ้าหลอย เป็นผ้าด้ายดิบให้ได้ขนาดสองเท่าตัวทางเท่าให้วางพอทบกลับให้ปกถึงคอผู้ตายและส่วนหัวจะเหลือประมาณศอกไว้พับกลับมากพหน้าศพ โดยใช้ผ้าวางบนผ้าหลอยถ้าเป็นผู้น้อยจะใช้แพรป่อง (ผ้าไม่ได้ย้อม) ผู้ตัวใช้แพรแดง จะมีผ้าสำหรับปกหน้าก่อนจะพับผ้าหลอยปิด โดยเอาผ้าแดงผ้าชั้นลาวซออน สำหรับผ้าหลอยที่เหลือก็พับปิดทับลงมาถึงคอแล้วใช้ไม้กลัดให้เป็นถุง หลังจากนั้นจึงยกทั้งหมดทับสาด (เสื้อ) แล้ววางบนเสื้อ (ที่นอน) อีกครั้ง แล้วยกทั้งหมดใส่จ้อง ในแต่ในปัจจุบันนี้ใช้โลงศพแทนจ้อง สมัยก่อนจะเอาโลงศพตั้งไว้บนจ้องอีกที

3. เตรียมของใช้ในงานศพได้แก่

3.1 มะก๊อน จะมี 2 แบบคือ มะก๊อนกึ่งเป็นหมากคองที่ใส่โนโลงศพโดยวางข้างลำตัว เมื่อยกศพใส่จ้อง (โลง) แล้วผู้หญิงจะช่วยกันเย็บมะก๊อนใส่ตามกึ่ง (ลำตัว) ถ้าเป็นผู้ใหญ่ใส่ 9 ลูกหรือ 7 ลูก ถ้าเป็นเด็กใส่ 5 ลูก และมะก๊อนมือ ให้เอมหมากก๊อนใส่มือข้างละ 1 ลูก มะก๊อนมือจะพันด้วยด้ายสามสีคือสีขาวเหลืองแดง

3.2 เตียนกึ่ง ใช้ไหมขาวขนาดเท่ากับตัวผู้ตายไปชุบเทียนวางไว้ข้างลำตัวผู้ตาย

3.3 เอือนแซ เป็นการสานไม้ไผ่เป็นโครงหลังคาครอบจ้องให้มีความสูงขนาดที่ครอบศพได้ทำเหมือนกับเป็นเรือนให้ผู้ตายตรงมุมทั้งสี่แขวนมะก๊อนตรงหลังเอือนแซให้คลุมด้วยเสื่อฮีของผู้ตายเวลาหามจ้องลูกมะก๊อนจะไกวไปมาดูเหมือนเป็นการเต้นรำจึงเรียกว่า เอือนแซ

3.4 เสื่อปกโลง เมื่อเอาศพใส่โลงครอบด้วยเอือนแซแล้วจึงเอาเสื่อฮีคลุมหลังเอือนแซ เสื่อฮีของผู้หญิงมีหลองรั้ว 3 ผืน ให้กลับเอาทางกวางออกเอาข้างที่มีหลองรั้วขึ้น เสื่อสามตัวต้องวางสลับหัวตีนกัน

3.5 ขั้วด้วน ใช้ไม้ดิบขนาด 3 ศอก ผูกติดกับซื่อถ้าเป็นสามีผูกติดกับซื่อข้างห้องกะหลอห้อง (ห้องบูชาดำ) ถ้าเป็นผู้หญิงให้ผูกซื่อที่ติดกับห้องเปิง (ผูกซื่อตรงที่วางจ้อง (โลงศพ)) เอาไขฟองหนึ่งขวบปั้นหนึ่งห่อใส่กาสาไปแขวนไว้ที่ปลายขั้วด้วน เอาผ้าแพรด้วยเหลือง ขาว แดง ห้อยไว้ที่ขั้วด้วยเพื่อสารถหากข้างนอกขาดเหลืองก็มาเอาที่ขั้วด้วนถ้าเหลืองก็มาไว้ที่ขั้วด้วน จะปลดขั้วด้วนใส่จ้องเมื่อวันที่จะเอาลงป่าช้า

3.6 จ้าวอวน ใช้ผ้าสีดำตัดเป็นธงสามเหลี่ยม เอามุมหนึ่งไว้ผูกติดกับหลักจ้าวอวน ใช้ผ้าแดงขลิบรอบผ้าดำสามเหลี่ยมนั้น ตรงหางจ้าวอวนให้เย็บติดด้วยผ้าสามสี (เหลืองดำแดง) โดยให้สีดำอยู่กลาง ผูกจ้าวอวนติดไว้กับหลักจ้าวอวน

3.7 เสื่อโต๊ก (ทุกซ์) ใช้ผ้าด้ายดิบ ตัดออกมาเป็นผืน พับครึ่งเย็บข้างเจาะตรงคอกเป็นเสื่อไว้ทุกซ์ ผ้าปกหัวจะเป็นผ้าโมนั้น (คล้ายผ้าเช็ดหน้า)

3.8 ป้านาย (ชุดอาหารเช้า) มีไถ่อย่างตัวผู้ทั้งตัว (ตัวผู้หรือตัวเมียก็ได้) ใช้ไถ่ตัวเดียว จนถึงวันนำศพลงป่าช้า ป้านายนี้มีข้าวกับข้าวขนมต่างๆ ผลไม้ น้ำ เหมือนกับจะให้คนกินจริงๆ (ทั้ง

คนแก่เด็กก็ทำเหมือนกัน) ชุดปีนข้าวอาจจะเปลี่ยนทุกเช้าเย็น โดยเชียวหรือไม้ก็ลูกหลาน แต่ก็ต้องเอาไวจนถึงวันเอาศพลงป่าใช้ให้ใช้ผ่านชนปักษ์งานเอาไว้

3.9 กะโป๊ะเข้ากะ (กะลาหรือถ้วยใส่ข้าวเปลือก) มีกะโป๊ะเข้ากะและกะโป๊ะน้ำ วางไว้ที่ทางหัวนอนของจ้อง (โลงศพ) ตรงพื้น เมื่อวันที่นำศพลงป่าช้า (ปงซอน) ให้เอาข้าวและน้ำ(กะโป๊ะเข้ากะและกะโป๊ะน้ำ) สาดตามหลัง เป็นการตัดข้าวตัดน้ำเสียจากเรือนหลังนี้ต้องไปหากินที่อื่นตัดขาดจากกันแล้ว

4. ส่วนก้ำ (การถือปฏิบัติ) ถ้าผู้ตายเป็นพ่อเรือน แม่เรือนผู้ยังมีชีวิตอยู่ให้แก้มก้ำตัก (ปล่อยผมมวยไว้ทุกข์) เอาไหมขาวผูกที่ปลายผม ตัดแขนเสื้อออกหนึ่งคืบ ลูกเต้าที่เป็นผู้หญิงไม่ให้แต่งงานในปีนั้น ให้ปลงผมผูกปลายด้วยไหมขาวเช่นกัน แม่เรือนให้แกะชายขอบผ้าถุงออก (ดินสันทากเป็นผ้าถุงตีนจกหรือผ้าถุงมีตีน)ไว้ทุกข์จนครบหนึ่งปี เมื่อครบหนึ่งปีแล้วต้องมีผู้มายกมวยผมให้ รดน้ำมนต์สะสาง ส่วนชายผ้าถุงก็เย็บคืนได้

5. มือแสงไฟเรือน วันนี้เป็นวันที่ต้องทำเครื่องแฮ้ว ให้จุดไฟไว้ด้านหัวนอน

6. เอือนแฮ้ว เรือนที่ทำในที่เผาศพให้ขวัญอยู่จะประกอบไปด้วย เสามีหกเสาสูง มีเสาไม้แกนหนึ่งต้นตั้งไว้เป็นเสาหลังเรือน หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันตก **ฝาเรือน** ต้องจักตอกสานขัดแตะมีฝาย่อมสาบข้างตัวเรือนมีฝาหลังเรือนฝาย่อมฝายหน้าเรือน ฝา จะใช้ปูพื้นตัวเรือน **ขอบเม้น**ปูอ้อมหกเสาทั้งสี่ข้าง **ชั้นใด** (ชั้นบันได) มีสี่ชั้น ทำขึ้นทางซ้ายของตัวเรือน ฮั่ว (รั้ว) สูงสองศอกทำล้อมทั้งสี่ข้างทำประตูเข้าด้วย ถ้าคนมีอายุจะทำรั้วไขว่ตาปาด ยิ่งถ้าได้หอแก้วให้ทำรั้วตาแหละไขว่ตั้ง

7. บั้ง มีหกบั้ง ได้แก่บั้งเหล้าร้อน บั้งเหล้าเดือด บั้งเอือด บั้งเกลือ บั้งน้ำตกลองบั้ง ทำแล้วเอาไปให้แม่เหลือง แดง ซึ่งเอาจะเอาไปใส่ชะหมุก (กระบุง รัง) ที่เป็นข้าวของที่จะเอาไปไว้ที่เรือนป่า

8. กาข้า มีสองกาข้า ได้แก่กาข้าหมู กาข้าไก่

9. หอแก้ว ให้มีหอแก้วได้เมื่อมีอายุ 70 ปีขึ้นไป ถ้าหากลูกเมียมีความต้องการจึงทำ มีความเชื่อว่าถ้าทำหอแก้วจะทำให้แพคนในบ้านที่ยังอยู่ โดยเชื่อว่าจะมีอายุไม่ยืนเกินกว่าผู้ที่ได้หอแก้วนั้น หอแก้วจะประกอบไปด้วย **หอแก้ว ก้านหอแก้ว** ใช้ไม้ดิบลำย่อมๆ ยาวสามศอก หันปลายคานไปทางเสาหลวง **ปิ่น** (พื้น) กว้างหนึ่งศอกยาวศอกคืบ **ขอบ** มีขอบอ้อมหอแก้วทั้งสี่ข้าง ปิดด้วยกระดาดปิดโลง **หลักเม็ด** มีสิบสองหลักมุมละหลักช่วงระหว่างมุมอีกช่วงละสองหลัก หลักเม็ดมีหยักห้าหยัก ย่อมสี่ตำหรือสี่คราม

แป้ (ผ้าแพร) ใช้แพรแดงทับแพรขาว ปูรองที่จะวางหอแก้วที่พื้น ประตูดหอแก้วหันไปทางปลายคาน (เสา หลวง) **หลังคาหอแก้ว** ปิดกระดานปิดโลง ใช้ตะปูตอกขอบเมืงและหลักเมืง

นอกจากที่กล่าวมาแล้วก็จะมีสิ่งอื่นๆ อีก เช่น เสาหลวง ลำกา (จ้าวฟ้า) ชื่อกอน (แอกกอน) ตาดเข้านก ส้าวเสื่อ (ที่ตากผ้า) แฝงปักก้านใบไม้ นก เขียน บั้งน้ำตก และอื่นๆ ตามที่อยากจะให้แก่ ผู้ตาย บางเจ้าภาพมีการพลวัติปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยมีการทำเป็นรถชนิดต่างๆ เครื่องบิน ทั้งหมดคือ ส่วน

10. มื่อแสงไฟป่า วันนี้ต้องทำเครื่องแฮ้วให้แล้วเสร็จ เชื้อจะไปป่าแฮ้วเสี่ยงทายที่ผู้ตาย ต้องการจะอยู่โดยการโยนไข่ ตังกองฟอน กลับมากินข้าวให้ญาติพี่น้องกินข้าวให้อิ่มก่อนเชื้อจึงจะบอก กินงายปง (หัวหมู) งายหลวง (หัววัว) ปกติจะมีสามงายคือ งายไก่ งายโปง งายหลวง ปัจจุบันไม่นิยม งายหลวงเพราะหาหัววัวยาก เหลือเฉพาะงายไก่และงายหมู เมื่อเชื้อบอกขอน (ผู้ตาย) กินงายเสร็จก็จะบอกทางไปป่าแฮ้ว ขณะที่เชื้อบอกขอนกินงายลูกเต้าลูกหลานลูกสะใภ้หลานสะใภ้จะต้องมีผ้าผืนชั้น รองปลอกแขนอาจจะปลอกเดี่ยวหรือสองปลอกไหวเฮาให้ขอนกินงาย เมื่อเสร็จแล้วจึงเตรียมเอาขอนไป ปาข้าสิ่งของที่จะให้ผู้ตายจะยกใส่จ้อง (โลงศพ) วางดินขอนไปทางบันไดเพื่อเตรียมเดินทาง แล้วจึงค่อย “อ้อมขอนสอนขวัญ” ในกาสาสอนขวัญจะใส่เสื้อของคนผีเรือนเดียวกันทั้งหมด เป็นการสอนจับเอาขวัญ ไว้ไม่ให้ไปกับขอน (ผู้ตาย) เชื้อจะนำกาซ่างายปงนำหน้าไปก่อน ชายกก (ลูกชายคนแรก) แบกจ้าวอ วนให้รงตั้งขึ้นเดินตามหลัง ผีเรือนเดียวกันเดินตามหลังชายกกเดินอ้อมเวียนสามรอบเมื่อครบแล้ว จะมีผู้มาละแขนให้บอกให้มันให้ย็นจนครบทุกคน กาซ้าและเสื้อก็จะยังเก็บไว้จนทำพิธีแผ้วเรือนเสร็จจึง จะส่งคืนให้ เมื่อสอนขวัญเสร็จเชื้อยกจิ้งยกขอนลงจากเรือนแล้วไปวางที่กลางบ้าน ให้เปิดหน้าขอนให้ดู ฟาดูแกนเสร็จแล้วปิดโลงเอาร่มทางด้านหัวของโลงศพแล้วจึงหาไปป่าแฮ้ว (ป่าช้า) เมื่อไปถึงกองฟอนให้ หามวนช้ายรอบกองฟอนสามรอบ เชื้อโยยใหญ่ผ้ามะพร้าวเอาน้ำมะพร้าวรดหน้าขอน แล้วปิดฝาโลง เมื่อเชื้อจะยกขอนขึ้นกองฟอนให้ลูกหลานไหวเฮา เหมือนตอนที่บอกงายกินข้าว เมื่อจะจุดไฟให้เชื้อ โยยจุดไฟเผาก่อนคนอื่นๆ จึงจุดเป็นลำดับต่อไปและจะกลับได้ก็เพื่อเมื่อเชื้อโยยชุกไฟเสียก่อน (เติม ไฟหรือจัดการขยับพื้นให้เข้าที่หลังจากที่ไหม้มาสักระยะหนึ่งแล้ว) หากใครจะอยู่ช่วยเชื้อโยยใหญ่ก็ดี เมื่อ ลูกหลานออกจากป่าช้าก็ถอดเสื้อโตกเสื้อฮีได้ ส่วนใหญ่จะมีหม้อน้ำมนต์รดปาดเป่าสิ่งไม่ดีไว้ให้ผู้ไปป่า แฮ้ว เมื่อเผาเสร็จก็เป็นอันเสร็จพิธีที่ป่าแฮ้ว ถ้าผู้ตายเป็นแม่ ลูกชายทุกคนจะต้องทำการออกลูกหน้าผี เพื่อแสดงออกถึงระลึกบุญคุณของแม่โดยไปทำเหมือนผู้หญิงคลอดลูก ให้อยู่ไฟ ตั้งครก มีหมอต้าแย จะให้เห็นความลำบากที่แม่มีลูกมีนยากเพียงใด ทำตามนี้ก็เป็นอันสิ้นสุดพิธีมื่อแสงไฟป่า

11. มือหัวหล่อน เมื่อกินงายอิมแล้วจึงพากันไปเก็บกระดูก ให้เครื่องไม้ไปด้วยได้แก่เสาหลวง เอียนแส่ว เมื่อไปถึงป่าแส่วเก็บกระดูกให้ทำจิตใจให้สงบเยือกเย็นใจหวานเหมือนน้ำอ้อยน้ำตาล เมื่อเอากระดูกใส่ถาดแล้วเชื่อยกก็จะผ่านะพร้าวนำน้ำมะพร้าวมาดกระดูก มีน้ำหอมน้ำมันในขันหรือถังใช้ ไปไม้จุ่มแล้วรดกระดูกกระดูกส่วนหนึ่งใส่โกศส่วนที่เหลือใส่ไหฝังไว้ที่เอียนแส่วเมื่อทำปลุกเอียนแส่ว เสร็จแล้วจึงกลับมาม่าบ้าน ผีเรือนเดียวกันกินข้าวป้านตัก อ้ายน้องกินข้าวเงิน ผีเรือนเดียวกันกินเหล้า สั่งเหล้าลา ผูกแขนสู่ขวัญให้ หลังจากนั้นเชื่อยก็จะบอกให้ผีกินงาย แล้วเชื่อยจึงบอกทางเมื่อบอกทาง เสร็จแล้วให้ลูกหลานช่วยกันจัดหมากพลูใส่ถุงให้ผู้ตายโรยข้าวโรยของใส่ใน(ปี) ให้ผู้ตายนำไป เชื่อย ไห่ญ่ถือกาชาเชื่อยกำเอาผีลงเรือนเอาของทุกอย่างเครื่องเหลืองแดงที่เหลือนำไปให้หมด เมื่อถึงป่าแส่ว เมื่อจะปลุกเสาหลวงให้ลูกหลานมาไหว้เฮาโกกก้าว ไหว้เป็นครั้งสุดท้าย เมื่อทำเสร็จสิ้นทุกอย่างก็ กลับมาม่ามาถึงเรือนให้สู่ขวัญเชื่อย สีเชื่อยหว่า (เชื่อยกำ) ห้าเชื่อยแนว (เชื่อยไห่ญ่) ป้านสู่ขวัญเชื่อยมี ไก่ต้มสุกตัวหนึ่ง ขันน้ำ ขันหมาก ปั้นบอกทาง เมื่อเสร็จแล้วให้ขวัญกินข้าวป้านสู่ขวัญถ้าจะให้เชื่อยเผี่ย วเอียนก็ทำตอนนี้อยหลังจากนั้นจึงทำความสะอาดกวาดบ้านเรือนได้ตามปกติ

สำหรับประเพณีพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในเวียดนามนั้นจากการศึกษาจากเอกสารของสมิตร ปี ตัพพนัน ได้ศึกษาสรุปเนื้อความของพิธีสวดศพไว้ในหนังสือ “ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไท สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” และเอกสารของอภิญวัณน์ โพธิ์สาน ที่ศึกษา “สารัตถะคติความเชื่อและ พิธีกรรมลาวโซ่ง” ตลอดจนการสัมภาษณ์คุณพ่อชวลิต อารยุดิธรรม ซึ่งไปสัมภาษณ์ศึกษา ผู้ประกอบ พิธีกรรมที่เมืองแกง (เดียนเบียนฟู) ซึ่งเป็นต้นนำของชาติพันธุ์ไทดำได้ข้อสรุปว่าโดยหลักใหญ่แล้วไม่มีความแตกต่างกันแต่อาจจะมีส่วนปลีกย่อยเท่านั้นที่มีการพลวัตปรับเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย

บทที่ 4

การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำและ การเปรียบเทียบ

บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำกับการสื่อความหมายเป็นการถอดรหัสหรือตีความจากตัวบทเพื่อให้ได้สารสำคัญที่ฝังแฝงอยู่ในเนื้อความว่าผู้เขียนต้องการจะสื่ออะไรมายังผู้อ่านสำหรับความหมายที่ปรากฏในเนื้อความนั้นมีทั้งความหมายนัยตรงหรือความหมายตรงตามพจนานุกรมไม่ต้องตีความและอีกความหมายหนึ่งเป็นความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝงซึ่งต้องพิจารณาสารหรือตีความจากน้ำเสียงของผู้เขียนหรือบริบทอื่นในสาร ว่าต้องการบอกอะไรแก่ผู้อ่านผู้ฟัง ดังนั้นผู้อ่านผู้ฟังต้องใช้สติปัญญาใคร่ครวญพินิจพิเคราะห์จึงจะรู้เข้าใจหรือมองเห็นสารสำคัญนั้นได้ สำหรับความหมายที่ปรากฏในเนื้อความนั้น R Barthes (1967) (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ. 2553) ได้แบ่งประเภทความหมายในการสื่อสารที่บรรจุอยู่ในสัญลักษณ์ทุกอย่างว่ามี 2 ความหมายด้วยกันคือ ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) นักวิชาการบางท่านระบุศัพท์เป็นไทยว่า “ความหมายตรง” เป็นตัวหมายถึง (signified) ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างภววิสัย (objective) เป็นความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษร เป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันเป็นส่วนใหญ่ และมักเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป อีกความหมายหนึ่งคือความหมายโดยนัย (Connotative meaning) นักวิชาการบางท่านระบุศัพท์เป็นไทยว่า “ความหมายแฝง” คำว่าความหมายโดยนัยนั้น เป็นตัวหมายถึงที่ประกอบสร้างอย่างตรงกันข้ามกับความหมายโดยอรรถกล่าวคือ ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างเป็นอัตวิสัย (subjective) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอัตวิสัยในระดับบุคคลหรือ อัตวิสัยในระดับสังคม ความหมายโดยนัยนี้เป็นความหมายชั้นที่สอง ส่วนวัฒนธรรมที่ปรากฏในสารที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อออกมานั้นย่อมมีความหลากหลายที่ผู้แต่งคัดสรรเห็นว่าดีงามเหมาะสมต้องการจะสื่อออกมาเพื่อให้เกิดประโยชน์เกิดมรรคผลบางอย่างต่อคนในสังคมของตนสำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้นประภาศรี สีหอำไพ (2538) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมทางภาษาไว้ในหนังสือ **วัฒนธรรมทางภาษา** ว่าวัฒนธรรม หมายถึงคุณค่าของมรดกที่สืบสานตกทอดมาในด้านภาษา การศึกษาว่าด้วยวัฒนธรรมในการใช้ภาษาตามกาลเทศะ ตามฐานะบุคคลสำนักงานคณะกรรมการ

วัฒนธรรมแห่งชาติ จำแนกวัฒนธรรมตามแนวสากลไว้ 5 สาขา ทำให้การศึกษาค้นคว้าเรื่อง วัฒนธรรมของชาติเป็นหมวดหมู่ดูเด่นชัดขึ้น ดังนี้ 1) สาขามนุษยศาสตร์ว่าด้วยเรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาท ไทยในสังคม การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ 2) สาขาศิลปะ ว่าด้วยเรื่องวรรณคดี ดนตรี วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ การละคร ฯลฯ 3) สาขาการช่างฝีมือ ว่าด้วยเรื่องการเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การ ทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การทำตุ๊กตา การทอ เสื่อ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา 4) สาขาคหกรรม ว่าด้วยเรื่องอาหาร การตกแต่งบ้าน ยารักษาโรค การดูแลเด็ก ครอบครัว การกินอยู่ การต้อนรับแขก การประกอบอาชีพ ฯลฯ และ 5) สาขากีฬาและนันทนาการ ว่าด้วยเรื่องการเล่น เช่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ กระบี่ กระบอง

สำหรับความเจริญเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะที่เป็นมรดกสังคม (Social heritage) มี องค์ประกอบสำคัญคือ ความรู้ที่สามารถในการศึกษาอบรม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็น ขนบธรรมเนียมประเพณีของการดำเนินชีวิต สร้างลักษณะของกลุ่มชนที่บูรณาการ (integrate) ลักษณะหรือวิถีทางการประพฤติปฏิบัติเป็นลักษณะที่เรียกว่าเอกลักษณ์ของชาติ คำว่า วัฒนธรรม (Culture) เป็นศัพท์บัญญัติที่พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้นจากศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับใช้ในภาคภาษาไทยจนเป็นที่นิยมใช้อย่าง แพร่หลาย ตามมูลศัพท์หมายถึง ภูมิธรรมแห่งความเจริญงอกงาม ได้แก่ มรดกของสังคม ซึ่ง เป็นสมบัติส่วนรวมมีทั้งของที่เป็นวัตถุ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะหรือศีลธรรม นิติธรรม ประเพณี อุปนิสัยวัฒนธรรมตามแนววิชามานุษยวิทยาพระยาอนุมานราชธนให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมสังคม วาจาท่าทาง กิจกรรมประกอบการทำงาน การเล่นและผลที่เกิดจากกิจกรรมนั้น เป็นสภาพอันเป็นความเจริญงอกงามซึ่งเป็นส่วนประกอบของวิถีชีวิตของคน เป็นมรดกสังคมที่ ถ่ายทอดกันสืบต่อเป็นปริมปรา ประเพณี ก่อให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับประเพณีที่สืบต่อกันมาใน แง่นามธรรมและเป็นการแสดงออกของประเพณีในแง่รูปธรรมตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรม แห่งชาติ พ.ศ. 2485 สภาวัฒนธรรมแห่งชาติมีหน้าที่ค้นคว้า ดัดแปลง รักษาและส่งเสริม วัฒนธรรมแห่งชาติที่มีอยู่ รวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมให้เหมาะสมกับกาลสมัย เน้นความ เจริญก้าวหน้าทางด้านจิตใจ ศีลธรรม ระเบียบวินัย วรรณกรรม และศิลปกรรม รวมทั้งส่งเสริม ความนิยมไทย การแบ่งงานมี 4 สำนัก คือ สำนักวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ สำนักวัฒนธรรมทาง ระเบียบประเพณีสำนักวัฒนธรรมทางศิลปกรรมสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม

นอกจากนี้ประภาสยังได้กล่าวว่า วัฒนธรรมทางจิตใจและระเบียบประเพณีกำหนดค่านิยมของคนไทยที่ถ่ายทอดจนมีลักษณะไทยที่แสดงเอกลักษณ์ของคนไทยความเป็นคนไทย มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ทางวัตถุ ได้แก่ การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย สิ่งของเครื่องใช้ งานศิลปะ ดนตรี สิ่งประดิษฐ์ อาหารการกิน ทางความประพฤติ ได้แก่ กิริยามารยาทการใช้ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ทางใจ ได้แก่ ความเชื่อพระพุทธศาสนา ความรักอิสระเสรี ความชื่นชมในศิลปะ การละเล่น ความเอื้อเฟื้อ เมตตากรุณา องค์ประกอบของวัฒนธรรม ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. องค์วัตถุ (instrumental and symbolic object) คือผลิตผลจากความคิดและศิลปกรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรม ภาษา ฯลฯ
2. องค์การ (organization) คือระบบและโครงสร้างในสังคม
3. องค์พิธีการ (usage) คือขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย
4. องค์คติ (concept) คือความเชื่อ อุดมคติ ความคิดและความเข้าใจ

ในมุมมองของจักรทิพย์ นาถสุภา (2539) ได้แบ่งวัฒนธรรมไว้ในหนังสือ **ทิศทางวัฒนธรรมไทย** ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของรัฐและส่วนของหมู่บ้าน วัฒนธรรมซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนบนเป็นสิ่งกำหนดเศรษฐกิจและการเมือง เศรษฐกิจและการเมืองเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรม คือมันต่างกำหนดซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น ฐานที่แข็งแกร่งของระบบราชการ คือความเชื่อเรื่องเจ้าคนนายคน หรือฐานที่แข็งแกร่งของรัฐแบบเอเชีย คือศาสนาและพิธีกรรม ซึ่งจรรโลงให้รัฐแบบเอเชียคงอยู่ได้ แต่ในสังคมหมู่บ้านอยู่ได้เพราะระบบเศรษฐกิจที่เลี้ยงตัวเองและเพราะเชื่อในความเป็นญาติพี่น้อง เชื่อในผีปู่ย่าตายายเดียวกัน เชื่อในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ได้เพราะว่าจิตที่ถือว่าชุมชนมีเอกลักษณ์ที่ผูกพันอยู่ด้วยกัน ดังนั้นสังคมที่อยู่กันได้ไม่เฉพาะการจัดตั้งองค์กรทางสังคมเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของอุดมการณ์ละคุณค่าด้วยและนั่นคือวัฒนธรรมสังคมไทยถูกมองว่าเป็นสังคมที่มีพิธีกรรมหนาแน่น พิธีกรรมนี้สะท้อนให้เห็นระบบคิดและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น พิธีกรรมทำศพ พิธีกรรมในเมืองทำอย่างไรในชนบทอาจมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกัน ปัญหาที่เราจะต้องหาคำตอบคือ ในพิธีกรรมเหล่านั้นแสดงให้เห็นถึงระบบคิด วิธีชีวิตเขาเป็นอย่างไร อาจมีเรื่องระบบคิดทางไสยศาสตร์ ศาสนา ซึ่งวิเคราะห์ให้เห็นว่าพิธีกรรมที่เกิดขึ้นมานั้น มันมีปัจจัยมาจากระบบความเชื่อ

อย่างไรการศึกษาวัฒนธรรมต้องศึกษาสังคมควบคู่ไปด้วย เช่น เรื่องการกินอยู่การแต่งกาย การละเล่น การรื่นเริง ความเชื่อต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการศึกษาสังคมมาก สังคมเป็นเรื่องของการจัดองค์กร วัฒนธรรมเป็นเรื่องอุดมการณ์ที่มีอยู่ในองค์กรนั้น ๆ ดังนั้นสังคมจะรวมเข้าด้วยกันได้จะต้องมีคุณค่าของวัฒนธรรมเหล่านั้นที่รวบรวมเข้าไว้ด้วยกันในสังคม ชาวบ้านมีหลายส่วนหลายวัฒนธรรม ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมทำให้ระบบคิดไม่เหมือนกันพิธีกรรมไม่เหมือนกันระบบความเชื่อไม่เหมือนกันการดำเนินกิจกรรมของสังคมก็ไม่เหมือนกัน

ฉัตรทิพย์ยังได้กล่าวอีกว่าการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทจะทำให้เข้าใจวัฒนธรรมชนบทไทยดียิ่งขึ้น เพราะวัฒนธรรมชาวบ้านของประเทศไทยคล้ายกับวัฒนธรรมชนชาติไทกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่นอกประเทศ เช่นความเชื่อในบรรพบุรุษ ผีบรรพบุรุษ และผีแห่งธรรมชาติ การทำพิธีกรรมเรียกขวัญอันเป็นการให้กำลังใจกันในชุมชน และในแง่ภาษา ภาษาถิ่นของชาวบ้านไทยประเทศไทยก็ใกล้เคียงกับภาษาไทของชนชาติไทนอกประเทศ บางกรณีอาจใกล้เคียงกันเองมากกว่าที่จะใกล้เคียงกับภาษาไทยกลางของประเทศไทยเสียอีก วัฒนธรรมไทยประเทศไทยปัจจุบันกลายมาผสมมาก เพราะหันไปให้ความสำคัญกับการศึกษาวัฒนธรรมของเขมรและมอญ ที่จริงวัฒนธรรมที่กลายมากคือวัฒนธรรมของผู้ปกครองและพ่อค้า วัฒนธรรมส่วนของชาวบ้านกลายน้อย วัฒนธรรมของเขาคล้ายวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนชาติไทย ดังนั้น หากต้องการศึกษาให้เข้าถึงวัฒนธรรมวัฒนธรรมของชาวบ้านชนบทไทย ก็จะต้องย้อนไปศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่นอกประเทศไทย นั่นเอง

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าความหมายของวัฒนธรรมมีมุมมองที่หลากหลายและมีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันในส่วนรายละเอียดแต่การศึกษาวัฒนธรรมแต่ละกลุ่มย่อมเสริมหนุนให้เข้าใจวัฒนธรรมของความเป็นไทหรือความเป็นส่วนรวมได้มากยิ่งขึ้นสำหรับการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียนจะทำให้เข้าใจความเป็นไททั้งในประเทศและไทในต่างประเทศมากยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษามรดกในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงไทดำในประเทศไทย ไทดำใน สปป. ลาว และไทดำในประเทศเวียดนาม ตามลำดับแล้วนำมาสรุปเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนความต่าง ดังต่อไปนี้

บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิจัยการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจากการศึกษาพบการสื่อความหมายที่คล้ายกับการสื่อความหมายในบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว เพราะเนื้อความในบทสวดไม่แตกต่างกันในเนื้อความหลัก แต่มีบางส่วนที่มีการปรับเปลี่ยนแต่งเติมหรือตัดออก การปรับเปลี่ยนนั้นก็เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสังคมหรืออาจเปลี่ยนไปเพราะจดจำเนื้อความผิดเพี้ยนกันไป แต่ใจความหลักยังคงเป็นเนื้อความเดียวกัน สำหรับการสื่อความหมายที่ปรากฏในบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านมดหมอผู้ประกอบพิธี โดยเฉพาะคุณตาชาวลีตร อารยุดิธรรม (2559 : สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นผู้รวบรวมบทสวดต่างๆ เอาไว้ และคุณตาบุญยงค์ มีสติ (2559 : สัมภาษณ์) ผู้ประกอบพิธี พบการสื่อความหมาย ดังต่อไปนี้

1. มีความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ ในขณะที่ป่วยผู้เป็นลูกหลานจะดูแลรักษาและเมื่อถึงคราวตายโดยเฉพาะผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่ชาวไทยดำจะจัดงานศพให้ได้อย่างเต็มความสามารถสิ่งที่นำมาทำเป็นอาหารให้วิญญาณผู้ตายกินจะต้องเป็นวัวหรือควายจะไม่เอาสัตว์เล็ก และจัดมอมข้าวของให้เอาไปใช้ในโลกต่อไป การกระทำสิ่งเหล่านี้สื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู ดังปรากฏในบทสวดต่อไปนี้

เซาจ้งอ้อมเสื่อเจ้าไปสู่มอด โปดเสื่อเจ้าไปสู่มือ สู้เยื้องเปามีผีสังตือ
สู่มือเปามีผีสังว่า เอาะหน้าไก่ตันตือ มือหลวงตันสายได้ หยั่งเฮียะ ผีล้านเหย้าย
หากินเยื้อง ผีเมืองหากินแบ้ ก้อเจ้า เฮียงข้าแบ้เหยียงเหลื่อง เหยียงข้าเยื้อง
เหยียงฮ้าย ก้อเจ้า เซาจ้งไปสู่มอดก้า ห้าสิบมอดหาน มาสักห้อยยต้อย
นำเข้า เต้าห่อเต้า ต้อยนำขวัญเจ้า...

เมย บูนก้าฮ้าว ต้าวก้า...(นั่น) ผู้หลวง เยอ เมย เจ้าตื่นกินเข้ากิน
งาย ข้อยเยอ เมย เจ้าตะฟาลายกินจิ้น ข้อยเยอ...

จีมอบเข้ามอบของ มอบเข็นมอบข้าว เहांยเจ้า กอนเนอ หม้อดวงหนึ่ง
हांยเจ้า เสียมมะหนึ่งहांยเจ้า ถ้วยเบ้าหนึ่งहांยเจ้า ป้ามะหนึ่งहांยเจ้า ไก่แม่
หนึ่งहांยเจ้า หมูแม่หนึ่งहांยเจ้า จัวแม่หนึ่งहांยเจ้า ฝ้ายตอนหนึ่งहांยเจ้า ส้วง
เสื่อहांยเจ้า แป๊ปอกหน้าहांยเจ้า ผ้าเปียวहांยเจ้า แสวสิบहांยเจ้า โนกโต
หนึ่งहांยเจ้า เซียนอันหนึ่งहांยเจ้า จ้าวฟ้าอันหนึ่งहांยเจ้า ห้ายเจ้าอันเต้า เจ้า
จ้งเอาเมื่อ เนอ หอบเส้ากวยหวยเส้าข้า เมื่อเนอ ผีสังแบ้วกางเสาะหย่าวาง
ผีสังป้างกางต้างหย่าहांย เนอ

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า เขาจึงอุ้มเสือไปสู่มด ปลดเสือไปสู่มอม หอมสองก็ว่าไม่มีอะไรทำไปหาหมอก็บอกว่าไม่มีผีตนใดมาทำให้เจ็บป่วย ลูกหลานจึงไปหาหมอมดให้ตามขวัญเจ้าให้กลับคืนมาดังเดิม ช่วงที่สองเป็นการบอกให้ตื่นขึ้นมากินข้าวก่อนที่จะนำไปเผาบอกให้มากินข้าวกินให้มากินให้อิ่ม ส่วนช่วงที่สามเป็นการจัดหาและมอบข้าวของให้แก่ผู้ตายก่อนที่จะให้ไปโลกหน้าสิ่งของที่มอบให้ได้แก่ หม้อ เสียม ถ้วย ตะกร้าหมากพลู ไก่ตัวเมีย หมูตัวเมีย วัวตัวเมีย ฝ้าย เสื้อผ้า ผ้าแพร เรือนแห้ว นก เขียน จาวฟ้า สิ่งใดที่มอบให้จึงเอาสิ่งใดไม่ให้ห้ามเอาไปหากผีตนใดขอก็ไม่ต้องให้ใคร

2. การสื่อความหมายด้านความเชื่อ การสื่อถึงด้านความเชื่อของชาติพันธุ์ไทดำในสปป. ลาวผ่านบทสวดมีหลายประเด็น ดังนี้

2.1 เชื่อเรื่องเคราะห์เข็ญ มีความเชื่อว่าการที่คนเราจะเป็นอะไรนั้นเป็นเพราะมีเคราะห์เข็ญเข้ามาในชีวิตจึงทำให้เกิดเจ็บป่วยหรือสิ่งที่ไม่ดีเข้ามาในชีวิต ดังบทสวดต่อไปนี้

เมืองบ้านปู่เอ็ดต้าย่าเอ็ดเมือง มาปางเจ้า หะว่า จูเข้าเจ้าหยังหยู่ดี
จูปีเจ้าหยังหยู่มีะ มาปีนี้ นาเข้าเจ้าหยังหยู่บาน วางตั้นเจ้าก่อหยู่เป่าใหม่
ขึ้นหลังจ้างหลังม้าเจ้าก่อจ้างหนัก ขึ้นตักนางเจ้าก่อจ้างเหน้อย ปีสายเข็นโตก
หน้าห้อง ก้อเจ้า สายฟ้าตองกางเอือน ก้อเจ้า ปีนี้ ล้านเหย้ายั้งตั้ง
เมือง ก้อเจ้า ผาหลวงกั้งตั้งโต้ง ก้อเจ้า...ไปไฮ้ เห็นงูสา ไปนา เห็น
งูดำด้านก้านป่อง เข้าบ้าน เห็นจู้จี้หนอนดิน ต้านเอี้ยะเข็น เจ้าเอี้ยะเข้ว

จากบทสวดข้างต้นกล่าวถึงเมืองบ้านปู่ย่าได้สร้างไว้มาถึงยุคเจ้าที่ผ่านมาก็อยู่สุขสบาย ตกมาถึงปีนี้ทุกอย่างก็เหมือนเดิมแต่เจ้าขึ้นหลังช้างม้าก็ลำบาก ทำอะไรก็เหน้อย เป็นปีที่สายเข็ญตกถึงตัว สายฟ้าตกถึงบ้าน แผ่นดินตกทับเมือง หินผาตกทับทุ่ง ก็เนื่องด้วยเจ้า...ไปไร่พบนงูสาไปนาพบนงูทำทานก้านป่อง (สามเหลี่ยม) เข้าบ้านพบนจู้จี้หนอนดิน นี่เป็นเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเคราะห์เข็ญที่เกิดขึ้น

2.2 เชื่อกับผี ขวัญ มดหมอ โดยเชื่อว่าคนเจ็บป่วยจะมีสาเหตุจากมีผีมาเอาขวัญไปแล้วทำให้เกิดการเจ็บป่วยจะทราบว่ามีผีตัวไหนเป็นผู้นำขวัญไปหรือขวัญอาจจะหนีไปเอง

หาเที่ยวแล้วไม่ยอมกลับมา การที่จะรู้ได้ต้องไปหาหมอเอียงซึ่งจะทำพิธีเอียง (ส่องตรวจตรา) ดูว่าขวัญไปไหนต้องรักษาโดยไข่มดไปตามขวัญถ้าหากไปไม่ไกลมดก็จะให้บริวารน้อยไม่ต้องมีฤทธิ์เดชมากนัก แต่ถ้าหากถูกจับไปไกลไปบนท้องฟ้าโดยเฉพาะถูกแถมจับไปก็ถือว่าเป็นเคราะห์ร้ายแรงทำผิดอย่างหนัก การที่จะตามขวัญมาได้ต้องใช้บริวารที่เก่งมากและต้องหาะบินขึ้นบนท้องฟ้าได้อาจจะเป็นม้าที่บินได้หรือตัวลงเป็นต้น ดังปรากฏในบทสวดต่อไปนี้

ไกวแขนไปชี้ข้างขีม้งาเหลืองงาแดงไปอาบ ตำนานาน้ำตาเต้ายัตาน
เป่าข้าง ตำนานาน้ำตาทางตานเป่าข้างไล่ ได้จับเจ้าเป่าไว้ ได้ไล่เจ้าเอามา
เอือน นอนจ้องสูงเจ้าเป่าตื่น ขวัญเจ้าไปอื่นเปามา ขวัญหัวล้านเสียเจ้า
ขวัญเข้าแล้วล้านเสียก็ ขวัญเจ้าแล้ว รี้ดเชื่องหึ่งห้อย รี้ร้อยเชื่องดาวบิน
มักเมืองโบนเห็นกว่าเมืองโก้น มักเมืองโบนเห็นกว่าเมืองลุ่ม นางเมือง
ลุ่มนอนฮ้าย หม้ายเมืองลุ่มนอนเอือน เจ้าว่า เอียะว่า จีเมื่อสู่นางชาวฟอง
เมืองฟ้า หน้าขาวไหมเมืองโบน เจ้าว่า เหยื่องมือเหยื่องเป็น เหยื่องเร็น
เหยื่องฮ้าย เขาจ้งอ้อมเสือเจ้าไปสู่มอด โปดเสือเจ้าไปสู่มือ สู้อย่างเปามี
ผีสังตือ สู่มือเปามีผีสังว่า เอาหน้าไก่ตานตือ มือหลวงตานสายได้
หยังเอียะ ผีล้านเหย้าหาकिनเอียง ผีเมืองหาकिनแบ ก้อเจ้า เหยื่องข้าแบ
เหยื่องเหลือง เหยื่องข้าเอียงเหยื่องฮ้าย ก้อเจ้า เขาจ้งไปสูสามสิบมอดก้า
ห้าสิบมอดหาน มาสักห้อยยด้อยนำเข้า เต้าห่อเต้า ต้อยนำขวัญเจ้า
แม่โมดไปต้างน้ำขวัญเจ้าแล้วไปต้างโบก แม่โมดไปต้างโบกขวัญเจ้าแล้วโลดต้าง
งชื่อ แม่โมดไปต้างน้ำ ไปตื้นตันกันฮั่วเอ็ดผาย ไปตื้นตันกันก้วยเอ็ด
ตาย แม่โมดจ้งเห็นขวัญเจ้า รี้ดเชื่องหึ่งห้อย รี้ร้อยเชื่องดาวบิน แม่โมด
ปัตขวัญเจ้าเหยื่องปัตชาย บายขวัญเจ้าเหยื่องบายน้ำ แม่โมดได้ขวัญเจ้า
จีเอาขวัญเจ้ามาต้างน้ำ ขวัญเจ้าเอียะว่าเปื่อปา แม่โมดจีเอาขวัญเจ้ามาต้างนา
ขวัญเจ้าก้อว่าเปื่อเข้า เจ้าว่า แม่โมดจ้งเอาขวัญเจ้าขึ้นขีกันจ้ำหั่วรวง จ้ง
เอาขวัญเจ้ามาฮอดตื้นนอนเกี้ยวหั่วกั้ง ตื้นนังเกี้ยวหั่วรวง หะว่า ขวัญหัวเจ้า
เป่าหญ่เจ้า ขวัญเข้าเจ้าเป่าหญ่กั้ง เจ้าจ้งดับแก้เมื่อสูจั่ว หวีหัวเมื่อสูด้าเอือน
ดีผีเอือนเหย้าเจ้า

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า เจ้าไกวแขนไปชี้ข้างที่ม้างาเหลืองงาแดงไปอาบน้ำ ท่านอาบน้ำทำได้ท่านไม่หนาวแต่เจ้ากลับหนาว ท่านอาบน้ำท่ากลางไม่ป่วยไข้แต่เจ้าได้เจ็บไข้ได้ไข้ได้เจ็บไข้แล้วนำกลับมาบ้าน นอนที่ห้องสูงไม่ยอมตื่น ขวัญเจ้าไปที่อื่นแล้วไม่กลับมา ขวัญออกจากหัวจากร่างแล้วไม่ยอมกลับ ขวัญเจ้าลอยริบ ๆ เหมือนหิ่งห้อยเห็นแสงร่อย ๆ ดังดาวบินเห็นเมืองบนดึกกว่าเมืองคน สาวเมืองลุ่มไม่สวยแม่หม้ายเมืองลุ่มไม่งาม เจ้าบอกว่าจะไปหาสาวงามที่หน้าตาดีผิวพรรณผุดผ่องอยู่ที่เมืองฟ้า อาการของเจ้ายิ่งหลายวันยิ่งมีอาการทรุดหนัก ลูกหลานจึงอุ้มเสื่อไปดุมด ปลดเสื่อไปสุมหม่อ สู่เยื้อง (หม่อสอดส่องดูเหตุการณ์ต่าง ๆ) ก็ทราบข่าวว่าขวัญออกจากร่างไปที่อื่น เขาจึงไปหามดที่เก่งกลัมาช่วยติดตามขวัญให้กลับเข้าสู่ร่าง

แม่มดไปทางน้ำขวัญเจ้ากลับไปทางบก แม่มดไปทางบกเจ้ากลับไปทางน้ำ แม่มดไปทางน้ำไปดูเขาทำไร่ทำกันฝ่ายกันวัวควาย แม่มดจึงเห็นขวัญเจ้า ริบหรี่เหมือนหิ่งห้อย ร่อย ๆ เหมือนดาวบิน แม่ปดจับขวัญเจ้าเหมือนเม็ดทราย บายขวัญเจ้าเหมือนบายน้ำไม่สามารถจับได้ แม่มดได้ขวัญเจ้า จะเอาขวัญเจ้าขึ้นทางน้ำเจ้าก็ว่าเปื้อปลา จะเอาขึ้นทางนาเจ้าก็ว่าไม่ชอบข้าว แม่มดจึงเอาขวัญเจ้าขึ้นหัวตัวลวง จึงเอาขวัญเจ้ามาถึงที่นอนได้ เมื่อมาถึงขวัญหัวไม่อยู่เกล้า ขวัญข้าวไม่อยู่กับตัว เจ้าจึงได้ถึงแก่ความตาย หวีผมแต่งตัวกลับไปสู่ต้ำสู่สังของเป้าปู่เจ้า

2.3 เชื่อว่าแกนเป็นผู้สร้างมนุษย์โดยให้แม่นางฮางแม่เข้า ปู่ปั้นเป้าเป็นคนหล่อคนสร้าง จึงเกิดเป็นมนุษย์ ดังในบทสวดต่อไปนี้

แม่โมดจ้งกายเมื่อดู กวักแม่นางฮางแม่เข้า เจ้าปู่ปั้นเป้าทะหล่อ
ปู่ก่อเป้าหะดี ปั้นเป้าเป็นลู้เกินผู้ดี ดีเป้าเป็นลู้เกินผู้เหมี่ยว ถีบเป้าเจ้า
เส่ายไฟ ไสเป้าเจ้าเส่ายน้ำ ตีบเป้าเจ้าเป็นเกินผู้ดี ดีเป้าเจ้าเป็นลู้เกิน
ผู้เหมี่ยว แม่โมดก็อว่าเป่าดี

จากบทสวดข้างต้นนี้กล่าวว่า แม่มดจึงไปดู ที่แม่นางฮางแม่เข้า เจ้าปู่ปั้นปู่ก่อเป้าที่นั่นดี ปั้นเล้าให้เป็นคนผู้ดี ดีเป้าให้เป็นคนผู้ใหญ่โตเลี้ยงง่าย ถีบเป้าเข้าไฟ ไสเป้าเข้าไฟน้ำ ดีเป้าให้เป็นคนผู้ดี ดีเป้าให้เติบโตใหญ่ แม่มดก็ว่าไม่ดี จากบทสวดดังกล่าว สื่อความหมายให้เห็นว่าการจะเป็นคนดีต้องผ่านการเป้าการหลอมของแม่นางฮางเป้าและปู่ปั้นปู่ก่อของแกนนี้เอง

2.4 มีความเชื่อว่าตายไปแล้วขวัญแบ่งออกเป็นส่วนๆ จะไปเป็นด้าซึ่งจะแบ่งเป็นส่วนปลายจะอยู่ที่ป่าช้าขวัญกกจะไปอยู่ที่ท้องฟ้าและส่วนกลางจะอัญเชิญมาไว้ที่กะหล่หอง เพื่อปกป้องรักษาลูกหลาน บทสวดที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องด้ามีดังนี้

แม่โมดจั่งกายเมื่อดู ด้าดอยต้งอยฟ้า หน้าไ่ต้งอยถน เจ้า
เป็นด้าเป่าเป็นดี เป็นผีเป่าเป็นชื้อ ด้าเจ้า จ้งโกัดกวงก้อ ด้าเจ้า
หยังขอกวงลั่น หยัง เฮียะ ลู้ตัวตันหนายตัน ตัวตันมาหนั่ง หลู้
หลวงเจ้าแล้วฮุกตองเต้า หลู้เลฮุกตองหุดองสา โชนหมูแล้วมุนต้า
สำเหล้าแล้วมุนเมือง ด้าเจ้า แล้วเส่ายเหล้าไหเหย้ายถ้ำเขือย เหล้าไห
เปือยถ้ำชะ เสาย์เหล้าไหเบะงันเขือย เจ้าว่า ตันเอาเพื่อนมาตาม
เอาหามาเส่าย แม่โมดก้อว่าเป่าดี

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า แม่มดจ้งไปดูด้าดอยต้งอยฟ้า หน้าไ่ต้งอยถน เจ้าเป็นด้าไม่ดี เป็นผีก็ไม่ใช่สัตย์ ด้าเจ้ายังคดในกวงคอ ด้าเจ้ายังไม่ชื้อในกวงลั่น (การพูดจา) ยังถูกตำหนิติเตียน ไหเหล้ายังรกกตองสาตองเต้า ขนหมูสกปรกไปด้วยดินตม สำเหล้ายังมีขี้เหล้าเต็มไห ด้าก็ว่าไม่ดี

2.5 มีความเชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ สิ่งที่เป็นเคราะห์เข็ญได้แก่ ไหข้าวเป็นเลือดคือข้าวเกิดมีสีแดงคล้ายเลือดซึ่งปกติข้าวสารจะมีสีขาวแต่กลับกลายเป็นสีแดงคล้ายเลือด “จตจี้ตกผื่อนหงาย จินายตกพาข้าว” ความหมายคือมีจุดจี้ซึ่งเป็นแมลงตกลงในชุดสำหรับอาหารขณะที่รับประทานนี่ก็เป็นเคราะห์เข็ญทันที ซึ่งเคราะห์เข็ญเหล่านี้จะหมดไปถ้าหากมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สิ่งไม่ดีเหล่านี้ก็จะไม่เกิดกับลูกหลาน ดังเนื้อความบทสวดต่อไปนี้

ข้อยจีมอบเข็นมอบข้าวไห้เจ้า ก่อนเนอ ไปไ้เห็นงูสา
 ไปนา เห็นงูดำตันก้านป่อง เข้าบ้าน เห็นจู้จี่หนอนดิน ตันเฮียะเข็น
 เจ้าเฮียะข้าว ไ้ไห้สัดแล้วเอาเมื่อ จู้จี้โตกเผื่อนาย จินายโตกเผื่อน
 เข้า โนกเก้าจับฝาดู หมูเหือนฮู้กินไก่ จ้อนไหนกวดก่องหลัว ตัน
 เฮียะเข็น เจ้าเฮียะข้าว ไ้ไห้สัดแล้วเอาเมื่อ ขันไ้เป็นงูปร่าง
 หน้าต่างเป็นงูเหลื่อม หม้อเข้าเป็นเลือดแดง หม้อแกงเป็นเลือดหม่าง
 เข้าหนึ่งอ่างเป็นเลือดแดง ตันเฮียะเข็น เจ้าเฮียะข้าว ไ้ไห้สัดแล้ว
 เอาเมื่อ สาดฮ้ายสู่น้ำมู ฟูฮ้ายสู่น้ำเนา เจ้าเอาเมื่อ กีบไม้เขี่ยลาน
 กีบขวานเขี่ยห้ำ เจ้าเอาเมื่อ เจ้าหยิบเส้ากวย หวยเส้าซ้า เมื่อ
 เนอ

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า จะมอบเข็นมอบข้าวให้เจ้าก่อนนะ ไปไ้เห็นงูสา ไป
 นาเห็นงูทำทานก้านป่อง (สามเหลี่ยม) เข้าบ้านเห็นจู้จี่หนอนดิน ท่านเรียกเข็นเจ้าเรียกข้าว
 (แคล้ว) ให้เอาไปด้วย จู้จี้ตักส้ารับอาหาร จิ้งหรีดตักส้ารับกับข้าว นกเค้าจับประตู หมูบ้านกิน
 ไ้ กระจอน หนู ไปเขี่ยที่กองฟืน บันไ้เป็นงูปร่าง หน้าต่างเป็นงูเหลื่อม หม้อข้าวแดงเป็นสีเลือด
 มีตัวหนอนในน้ำมูก มีตัวสกปรกในน้ำเนา ฝอยไม้ที่เขี่ยตากเขี่ยตัดให้เจ้าเอาใส่กวยใส่ตะกร้า
 เอาไปด้วย

3. สื่อความหมายให้เห็นถึงการดำรงชีพตามสภาพธรรมชาติแบบพอเพียง มีการปลูก
 พืชเลี้ยงสัตว์ ดังปรากฏในบทสวดต่อไปนี้

ไปตื้นตื้นกันฮั่วเอ็ดฝ่าย ไปตื้นตื้นกันก้วยเอ็ดตาย...สามสิบแซต้าง
 เฮ้า แก่สิบแซต้างตอม ต้างกอม เชื่องเลื่อยไก่อ ต้างไขว่เชื่องตัจี ต้า
 งเมืองผีฮ้อยง่า ต้างขึ้นฟ้าหลายแซป็นต้าง ฮอยกันหมูเมื่อชีซ่า ฮอยกันก้วย
 เมื่อชีชะ ฮอยหย่าดินหยังจ้ำ ฮอยหย่าน้ำหยังซุ่น...แม่โมดจั่งกายเมื่อดู โล็ก
 ไก่เข้า เล้าไก่ขวัญ เจ้า โตหนึ่งจับตูแมวปางกิน โตหนึ่งจับต้างแมวลายกิน ก้อ
 เจ้า แม่โมดก้อว่าเป่าดี...แม่โมดจั่งกายเมื่อดู สวนก้วยมึงฮีแฮน สวนก้วยแน
 เอ็ดเฮ้ย เจ้า จ้างม้าหั้นกัตปาย จัว ก้วย หั้นกัตหยอด เปือนมิดหั้น
 ต้านมาต้องเฮอล่า เปือนดำ ต้านมาตำเอาหน่อ ต้านมาตำเอาหน่อม่างขวา
 ต้านมาตำเอาหูเอาตาม่างซ้ายก้อเจ้า...แม่โมดจั่งกายเมื่อดู หนองปลาอุ ลูปลา
 ขวัญ เจ้า โนกเต็นหลวงมาฆ่า โนกเจ้าฟ้าข้ามซ้ายมากิน ต้านข้าหวิงมาหา
 ต้านข้าสามาส่อน...

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า ทูลท่านกันรื้อทำฝ่ายทูลท่านกันควาย...สามสิบทางมา
 ร่วมกันเก้าสิบทางมารวมมากมายทางไปเมืองผีร้อยแยกทางไปเมืองฟ้ามีเป็นพันทางรอยหมู
 รอยควายย่ำเต็มไปหมดรอยย่ำเป็นจ้ำรอยย่ำน้ำยังซุ่น...แม่มดจึงกลายไปดูเล้าไก่ข้าวไก่ขวัญตัว
 หนึ่งจับประตูแมวปางกิน ตัวหนึ่งจับหน้าต้างแมวลายกิน มดก็ว่าไม่ดี...มดจึงกลายไปดูสวน
 กล้วยมึงสวนกล้วยแนข้างม้ามากัดกินปลาย วัวความมากัดกินยอด เดือนมิดท่านมาเฮอล่า
 เดือนดำท่านมาตำเอาหน่อ ท่านมาตำเอาหน่อด้านขวา หูตาด้านซ้าย...แม่มดจึงไปดูหนองปลาอุ
 ลูกปลาขวัญ นกเต็นหลวงลงมาฆ่า นกเจ้าฟ้าข้ามเขตมากิน ท่านเอาสวิงมาช้อน มดก็ว่าไม่ดี
 ทั้งหมดนี้สื่อให้เห็นถึงวิถีธรรมชาติการประกอบอาชีพการดำรงตนแบบพอเพียง

4. การสื่อความหมายให้เห็นถึงการใช้กลยุทธ์บายเพื่อบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของ
 บรรพบุรุษ คือจะบอกเส้นทางจากถิ่นหรือเมืองนั้นๆ ไปจนถึงเมืองแกงเมืองลอผ่านบทสวดใน
 พิธีศพ เพื่อไม่ให้ลืมเส้นทางเมื่อต้องการกลับถิ่นฐานเดิม ดังปรากฏในบทสวดต่อไปนี้

เจ้าลูกหนีไปสุพรรณ เจ้ากายไปฮอดเมืองกั๋ง ฮอดแก่งคอยสาวให้
กายเมื่อฮอดโดงพะยาไฟ เจ้ากายเมื่อฮอดน้ำพอง เจ้ากายเมื่อฮอด
เมืองกั๋นลาด หั้นก้อตำแลงหนึ่ง(เจ้าเหน้อยเจ้าฟัก เจ้าหนักเจ้าฟัก
บ้านจันเจ้าเล้ามา บ้านปาเจ้าเล้าเต้าเข้ากับหะเจ้ากิน กินแล้ว กูปเส่าย
หัวเจ้ากัว ชันปาดปาเจ้ากาย เมื่อ) ฮอดน้ำสามหมอ เจ้ากายเมื่อ
ฮอดหนองบัวหลุมพู เจ้ากายเมื่อ...

เจ้ากายฮอดนาน้อยอ้อยหนู เจ้ากายไปฮอดลอหยา หั้นแล้ว
ต้างหนึ่งเมื่อ ถ้าหยาก่อแผ่หางปาเจ้ายาเมื่อ ต้างหนึ่ง เมื่อลจ
เจ้ายาเมื่อ เจ้าจ้งเมื่อลจหลวง นั้นเนอ เจ้าข้ามน้ำโตบ เจ้าข้ามน้ำ
โต้ง เจ้ากายเมื่อฮอดบ้านสาง เจ้ากายเมื่อฮอดน้ำเซีย ข้ามน้ำเซีย
ไปเนาว์ เจ้ากายเมื่อฮอดยวงดอนจวง เจ้ากายเมื่อฮอดบ้านผาด เจ้า
เลียบน้ำโตกตาดขึ้นเหนือ เจ้ากายเมื่อฮอดนาบ่าฝาดู เจ้ากายเมื่อฮอด
น้ำโตกตาดไฟไฟ ผีกายโตกกายเก้าเมื่อฟ้า หั้นแล้ว เจ้าเยอ

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า เจ้าออกจากนี้ไปสุพรรณ เจ้ากลายไปถึงเมืองกั๋ง ถึงแก่ง
คอยสาวให้ เจ้ากลายไปถึงดงพญาไป เจ้ากลายไปถึงน้ำพอง เจ้ากลายไปถึงเมืองโคราช หั้นก้อ
ตำแลงหนึ่งเจ้าเหน้อยเจ้าฟัก เจ้าหนักเจ้าฟัก เจ้าสำหรับอาหารเจ้าเอามา กับข้าวกับปลา
ให้รับประทานข้าวกับหมากให้เจ้ากิน กินแล้ว ให้สวมหมวกกูปแล้วเดินทางต่อ ถึงน้ำสาม
หมอ เจ้ากลายไปถึงหนองบัวลำพูเจ้ากลายไป... เจ้ากลายไปถึงนาน้อยอ้อยหนู ไปถึงลอหยา
ทางหนึ่งไปลอหยา ก่อแผ่หางปลาเจ้าอย่าไปทางหนึ่งเมื่อลจเจ้าอย่าไป ให้เจ้าไปทางลจหลวง
เจ้าข้ามน้ำทบข้ามน้ำทุ่ง เจ้ากลายไปถึงบ้านสาง เจ้ากลายไปถึงน้ำเซีย ข้ามน้ำเซียไปใน ไยวง
ดอนจวง บ้านผาด เลียบน้ำโตกตาดขึ้นเหนือ ไปนาบ่าฝาดู น้ำโตกตาดไฟไฟ ผีกายบันไดไปเมือง
ฟ้าที่ตรงนี้แล

5. สื่อความหมายให้เห็นถึงบ้านเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งจะกล่าวพรรณนา
ไว้ในเมืองแกนซึ่งมีลักษณะคล้ายกับศาสนาพุทธในยุคพระศรีอริย์เมตตรัยที่ชาวพุทธศาสนา
ปรารถนา ดังในบทสวดต่อไปนี้

เลียนบ้านเจ้าผาโบน้ำหยาต สุต หยาตฟ้าก้าส่วยตั้งปี
 หั้นแล้ว เมืองนั้น เจ้ายกินจันหะมา เจ้ายกินปาหะได้ เมือง
 เปาไฮ้แสนสิ่งเงินก้า โต้นเข้าป้อขวานบัก ปู้ผักป้อขวานห้อย เอ็ด
 น้อยได้กินหลาย จูเมือง จูตัดเปาะไม้แสนสิ่งเมืองจัน จูของ จู
 เมื่อเข้า ถ้ำเปาแก้งามเหลือง หั้นแล้ว ออมไห้โลมเมื่อตำหั้น
 ปูย่าโลมเมื่อเมือง หั้นแล้ว

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า เมืองสวรรค์เจ้าผาบนคำยอต สุตยอตของท้องฟ้าสวดยเร็ว
 ดังปลีกกล้วย เมืองนี้ใจคิดอยากจะทานเนื้อเนื้อก็เกิดมี ใจอยากจะกินปลาก็เนรมิตได้ เมืองที่ไม่
 อดอยากเรื่องเงินคำมีมากมาย ต้นข้าวใหญ่โตจนต้องใช้ความฟัน ปลุกผักต้นเท่าขวานน้อย ทำ
 น้อยแต่ได้มากทุกเมือง มีแต่คนเอาดอกไม้ไปเฉลิมฉลองทุกเมืองต่างก็มาหา แก่แต่ไม่ห่อมชรา
 ภาพ ออมไห้ลงไปทำ ปูย่าชวนกลับบ้านกลับถิ่นฐานเดิมนั่นเอง

6. สื่อความหมายให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหลายประเภทบางประเภท
 จะต้องมียามิสลินจำจึงจะให้ความสะดวก แต่บางประเภทก็ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์
 ยุติธรรม ดังปรากฏในบทสวดที่ว่า

เมื่อฮอดเจ้าตูมิดตุดำ เงินก้าเจ้าไชเสาะ เปาะเหย้ายเจ้าไชตู
 เมื่อฮอดเจ้าตูโฝนตุแดด ฟาแปบเหลื่อมเห็นสีเสาดอง เงินก้าเจ้าไชเสาะ
 เปาะเหย้ายเจ้าไชตู เมื่อเนอ ... ฮอดอ้ายเหย้ายเก้าป็นปวง ตูหลวงเก้า
 ป็นจัน เงินก้าเจ้าไชเสาะ เปาะเหย้ายเจ้าไชตู เมื่อเนอ

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า ไปถึงเจ้าประตูมิดประตูคำเงินคำให้ไชไซсок ปลอกใหญ่
 (กำไลทำจากเงินหรือคำ) เจ้าไชจ้งไชประตู ไปถึงเจ้าประตูฝนประตูแดด ฟาแลบแปลบปลาบ
 มองเห็นแสงสะท้อนจากเสาทอง เงินคำให้ไชไซсок ปลอกใหญ่ เจ้าไชจ้งไชประตู ... ถึงพี่
 ใหญ่เก้าพันประตูประตูหลวงเก้าพันชั้น เงินคำให้ไชไซсок ปลอกใหญ่ เจ้าไชจ้งไชประตู เมื่อ
 เนอ

จากข้างต้นแสดงให้เห็นว่าต้องใช้เงินจ้างจึงจะผ่านนี้อาจจะแสดงให้เห็นสองนัย อาจเป็นค่าธรรมเนียมปฏิบัติที่ต้องมีสิ่งแลกเปลี่ยน หรืออาจจะเป็นนิสัยของผู้เฝ้าประตูที่ต้องมีสินบนจึงจะให้ผ่านได้

7. สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีต โดยนำเส้นทางจากถิ่นที่อยู่ปัจจุบันโยงไปหาถิ่นฐานเดิมเมื่อไปถึงก็ให้ไปชมเมืองเก่าให้ไปไร่นาก่อนที่จะขึ้นเมืองฟ้า นี่แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกของบรรพบุรุษที่โหยหาอดีตที่ถูกกวาดต้อนมาโดยที่ไม่ได้สมัครใจ ยกเว้นแต่บางกลุ่มที่อพยพมาด้วยตนเองเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้อต่อการทำมาหากินและจากสภาวะสงคราม

8. สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก เพราะเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มักจะมีหมากเข้าไปเกี่ยวข้องจากบทสวดนี้จะไม่ไดกล่าวถึงการสูบบุหรี่ แต่ปรากฏวัฒนธรรมการกินหมากหรือเคี้ยวหมาก จากบทสวดดังต่อไปนี้

เจ้าเหน้อยเจ้าฟังพัก เจ้าหนักเจ้าฟังแ้ง ป้านจิ้นเจ้าเล่ามา ป้านปาเจ้า เล่าเต้าเข้ากับหมะเจ้ากิน กินแล้ว ภูบเส่ายหัวเจ้ากว้า ชันปาดปาเจ้ากายเมื่อ

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า ถ้าเจ้าเหน้อยให้เจ้าพักผ่อน ถ้าเจ้าหนักก็ให้หยุดตรงนี้ อาหารพวกเนื้อให้เจ้านำออกมา อาหารพวกปลาเจ้าเอามาจัด กินข้าวและเคี้ยวหมากให้เรียบร้อย เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว เอาภูบ (หมวก) สวมหัวเจ้าเสีย เอาผ้าชั้นลาวพาดบ่าแล้วเดินทางต่อไป จากบทสวดนี้แสดงให้เห็นวัฒนธรรมการกินหมากทั้งชายและหญิงเป็นสำคัญหลังจากกินข้าวเสร็จแล้วต้องเคี้ยวหมาก

9. สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนามีการใช้จ่ายหรือใช้สอยเป็นค่าต่างๆ ดังปรากฏในบทสวดต่อไปนี้

จีมอบเข้ามอบของ มอบเข็นมอบข้าว ห้ายเจ้า ก่อนเนอ
หม้อดวงหนึ่งห้ายเจ้า เสียมมะหนึ่งห้ายเจ้า ถ้วยเบ้าหนึ่งห้ายเจ้า
ป้ามะหนึ่งห้ายเจ้า ไก่แม่หนึ่งห้ายเจ้า หมูแม่หนึ่งห้ายเจ้า จัวแม่หนึ่ง
ห้ายเจ้า ฝ้ายต่อนหนึ่งห้ายเจ้า ส้วงเสื้อห้ายเจ้า เป้โปกหน้าห้ายเจ้า
ผ้าเปี้ยวห้ายเจ้า แหวนสิบห้ายเจ้า โนกโตหนึ่งห้ายเจ้า เขียนอันหนึ่ง
ห้ายเจ้า จ้าวฟ้าอันหนึ่งห้ายเจ้า ห้ายเจ้าอันเต้าวี เจ้าจ้งเอาเมื่อ

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า จะมอบข้าวมอบของมอบเข็นมอบข้าวให้เจ้าก่อนนะ หม้อใบหนึ่ง
เสียมด้ามหนึ่ง พร้าด้ามหนึ่ง แม่หนึ่งแม่ หมูหนึ่งแม่ ถ้วยหนึ่งใบ ไก่หนึ่งแม่ จัวหนึ่งแม่ ฝ้ายหนึ่ง
ต่อน ทางเกงเสื้อผ้า ผ้าเปี้ยว แหวนสิบ นกหนึ่งตัว เขียน จ้าวฟ้า ให้สิ่งใดค่อยเอาสิ่งใดไม่ให้ห้าม
เอาไป

10. สื่อสารให้ทราบว่าผีและคนอยู่ร่วมกันไม่ได้เพราะอยู่คนละภพคนละสถานภาพ เมื่อ
ตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไปได้ ดังข้อความ
ว่า

ตื่นกินข้าวกินงายเจ้าเนอ กินข้าวยังให้เจ้ากินให้หลาย กินงายยังให้
เจ้ากินให้เอ่ จังให้เจ้ากินเดียวสังหมู่พะอะ กินเตอะสังลาลวง คำว่าหน้ากินสัง
แมว เขียวตากินสังฮั่งสังเหยี่ยว ปี่จิกินให้ถู่ต่องน้องจิกินให้ถู่ดำเนอ

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า ให้ตื่นกินงายกินให้มากกินให้อิ่ม ขอให้กินคนเดียวเหมือน
หมูเผือก กินคนเดียวเหมือนตัวลวง คำว่าหน้ากินเหมือนแมว เขียวตากินเหมือนรังเหมือน
เหยี่ยว พี่จะกินให้ใช้ไม้ตะเกียบกันไว้น้องจะกินให้เอาตะเกียบขวางไว้

บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว กับ การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิจัยพบการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติ
พันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว ซึ่งบทสวดจะประกอบไปด้วย บทเล่าขึ้นจ่อง บทส่งงาย (มือปงศพ) บท
เล่าเข้าขุม (ฝังดิน) บทส่งงายหลวง (วันส่งเหยี่ยว) บทฮูขวัญ (รูขวัญ) พบการสื่อความหมายใน
หลายประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น ดังตัวอย่างในบทสวดว่า

À´óα--~ ÁjÈα--¾´--~ ¨ĩα-´ó-À°œ°--¾α--´ó °†--¾α-£¿
 Ä´-αα-††-μøÈ-Á«--Àĩõ° Á¢É-®È¾ ,È¾-®Ò-aöj Á¢É´öj,È¾-
 ®Ò-iÈ°α À!ö¾-¥,,α-À°ö¾-Âª-αÑ´¾-μ¼© À°ö¾-Âª-¢¼©-´¾-
 ©° À°ö¾-Âª-10°-´¾-Àμĩ©-,É¾αÀí¾ À°ö¾--öj-À£ ¤¾-
 Àμĩ©-À¥ ¤¾α À°ö¾-Á´αα,--¢¼,-´¾-Àμĩ©--¾αìÈ¾´
 À°ö¾-Á²-2õ--©ó-´¾-1%´Âª-Á®É À°ö¾-À!´°-Áª®-Á´É´¾-Ã¹É-
 Âª-£¾´-°- 2É¾-¥,,α-´õ©-´¾-¾--°È¾α-1É°´ 2É¾-¥,,α-£É°´-
 ´¾-¾--°È¾α--ò- 2É¾-¥,,α-ª- -¥ĩα-©ĩα À´ĩ©-±ö--êÒ-´½-
 ÌÉ´, ¥øÈ-1É´,--Õ-¥øÈ-°α ¥øÈ-Î°α-ÁÎ-Î°α-Àêö¾-¥øÈ-¨α
 -Õ´†-°È¾αÀ´õ°®ö- §¾´´†-´ö-À´õ²É¾ -Õ¥,,α-«øÈ´-«É´-
 ¾É¾ -Õ¥,,α-ÌÉ¾-«É´-Á«- £ö--μøÈ-ÎªÀ´õ°α-ÃªÉ-À´õ°α-i÷È´-
 α¾-À´ĩ© À´ĩ©-ÄjÈ-Îĩα-À´õ°α-iøÈ´-α¾´j°α ¥øÈ-†α-¥øÈ-
 α¾´´.α~ V~Ê αα~ V~Ê α¾´´ α~Ê´´

เนื้อความข้างต้นกล่าวถึงเอียนางยี่อานางคำ ได้ไปตั้งหลี่ (โพงพาง) ดักปลาที่แถบเหนือ จะเข็บอกว่าคงจะไม่ได้อะไรคงไม่มีปลาไหลล่องหรือตกมาทางนี้ ทั้งสองจึงทำพิธีบูชาพญาแถนโดยเอานูมาเหยียดเอาเขี้ยวมาดอย (วางเหมือนศพ) เอาตัวหอยมาทำเป็นที่วางสุรานานกเค้ามาเป็นเจ้าพิธี นำแมลงวันหัวเขียวมาเป็นนางล่าม นำผ้าอย่างดีมาห่มให้แพะ เอาผ้ามาให้ควายนอน ท้องฟ้าจึงเกิดมีดมนบนท้องฟ้าเกิดฟาร้องและฝนตกลงมาลูกโตเท่าผลหม่วยตกมาท่วมเมืองมนุษย์จนตายหมดทั้งมวล นี่เกิดจากการประกอบพิธีที่ไม่ถูกต้องจึงได้รับการลงโทษ

3.2 แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ หลังจากเกิดน้ำท่วมโลกมนุษย์แล้วแถนจึงส่งมนุษย์ลงมายังโลกโดยให้ท้าวจวงและท้าวเงินนำคนลงมายังโลกมนุษย์ ดังข้อความต่อไปนี้

À´ó¤--~--Á¡È¤-¾¾'--~-- ¨¤¤-´ó êÉ¾¾, -¥,¤-Á¡¤-êÉ¾¾, -À¤ò-
 ¥,¤-Ä©É-°ö¡-£ö--ìö¤-À´ð¤-ÃªÉ-À´ð¤-ì÷È´ |¾¾'-»É°-|¾¾'-|ò®-
 |†¤-²¤--|É¾¾ ¹É¾¾-»É°-¹É¾¾-|ò®-|...¤-²¤--£ö- |...¤-Àìð¤-°ö¡-ìö¤-
 À¤¤©-ìð |†¤-ìð-°ö¡-ìö¤-À¤¤©-êÉ¾¾, À°ö¾¾-ìö¤-Àª¤¤-À£ ¾¾-
 Àª¤¤-¾¾ °ö¡-ìö¤-Àª¤¤-|¾¾'-»É°-|¾¾'-|ò®-|†¤ -À£ ¤¾¾-¾¾
 |¾¾'-»É°-|¾¾'-|ò®-|ò¤-¾¾-Ã---Õ |¾¾'-»É°-|¾¾'-|ò®-|†¤-²¤--£ö-
 ¥,¤-±ö¡-Ã¡È 8 ÎÈ, ¨-ï½Àª ¤¾¾-ª¤ 8 À|ò¾¾-ª¤-£Ö-²É¾¾ À°ö¾¾-
 ìö¤-ê¾¾¤ -À´ð¤-Ã°- -À´ð¤°-¾¾-À-¾¾½-²É¾¾

จากข้อความข้างต้นกล่าวถึงท้าวจวงและท้าวเงิน ได้นำคนลงเมืองมนุษย์จำนวน
 “สามร้อยสามสิบสี่พันห้า ห้าร้อยห้าสิบสี่พันคน” สิ่งเลื่องให้ลงเพื่อเป็นหมอ (เจ้าพิธี) สิ่งล่อให้
 ลงเพื่อเป็นท้าว (ผู้ปกครองบ้านเมือง) เอาลงไปทั้งข้าวทั้งปลา สามร้อยสามสิบสี่พันในนา สาม
 ร้อยสามสิบสี่ปลาในน้ำ สามร้อยสามสิบสี่พันคน ใส่เนื้อเต่าปุงทอง 8 ผลพร้อมกับ 8 เสาทอง
 คำฟ้า

3.3 แทนเป็นผู้ให้ชีวิตสัตว์ต่างๆ และรูปลักษณะของสัตว์ฟ้าเป็นผู้กำหนด ดัง
 ข้อความต่อไปนี้

²É¾¾-¥,¤-±ö¡-Ã¹É-Âª-¤ö, -ìö¤-¡È°- ¤ö, -ìö¤-®Ò-Ä©É ¤ö, -
 ¥,¤-»É°¤-°¿-®ð À£ö¾¾-´¤--¥ð-Ä´-¹É¾¾ ¤ö, -¥,¤-ìö¤-Ä©É ²É¾¾-
 ¥,¤-±ö¡-Ã¹É-Âª-´É¾¾-ìö¤-¡È°- ´É¾¾-¥,¤-»É°¤-»óÁ»´ ´É¾¾-¥,¤-
 ©È°--À£ö¾¾-À¡´´ ´É¾¾-¥,¤-ìö¤-Ä©É ²É¾¾-¥,¤-Ã¹É-Âª¡, ¾¾¤-Âª-
 ²¾¾--ìö¤-ª¾¾´-|¤¤ ¡, ¾¾¤-²¾¾--À¡¤®-Ä©É-À£ö¾¾-´É¾¾-¾¾-ª-Ã¡È-
 ¹ö, ²É¾¾-¥,¤-Ã¹É-Âª-£, ¾¾´-ìö¤ £, ¾¾´-ìö¤-®Ò-Ä©É £, ¾¾´-¥,¤-
 »É°¤-°È¾¾-¹¤¾¾ À£ö¾¾-£, ¾¾´-ì¾¾-£Ö--|¤¤-|É¾¾¤ £, ¾¾´-¥,¤-
 ìö¤-Ä©É ²É¾¾-¥,¤-Ã¹É-Âª-ìð-ìö¤ îðìö¤-®Ò-Ä©É îð-¥,¤-»É°¤-
 °÷©Å îð-¥,¤-§÷©-ìö¤-Ä©É ²É¾¾-Ã¹É-Âª-Á®É-ìö¤ Á®É-ìö¤-
 ®Ò-Ä©É Á®É-¥,¤-»É°¤-Á®ÉÅ À£ö¾¾-Á®É-Á´É-®ò©-
 À®ð°-- Á®É-¥,¤-ìö¤-Ä©É ¥,¤-³É°-¡¤--ìö¤-ªö¡-À´ð¤-ÃªÉ
 À´ð¤-ì÷È´-ìó-ì¾¾¤ ¤ö¡-À´ð¤-¾¾¤-¥,¤-¡¾¾¤-±¾¾-Á´É-

จากข้อความข้างต้นกล่าวถึงแกนฟ้าได้ส่งสัตว์ต่างๆ ลงมายังโลกโดยรูปลักษณะของสัตว์จะมีลักษณะต่างๆ ตามขณะที่ลงมาจากฟ้า วัวลงมาก่อนลงไม่ได้ร้องอำบอเขย็นไปทางด้านหน้าจึงลงได้ ม้าลงแล้วร้องอีแอมเขามาจึงหลุดแล้วลงมาได้ กวางพานลงมาตามหลังม้าเก็บได้เขาของม้าจึงทำให้มีเขา ควายลงไม่ได้จึงร้องอาหังหาเขาควายงอโค้งไปทางด้านหลังแล้วจึงลงได้ หมูลงไม่ได้จึงร้องอู๊ดๆ จึงขุดลงได้ แพะลงไม่ได้จึงร้องแบ่ๆ เขาจึงบิดงอไปแล้วจึงลงได้ จากเนื้อความนี้แสดงให้เห็นว่าการที่สัตว์จะมีรูปร่างเช่นไรนั้นแกนฟ้าได้กำหนดลงมาแล้วจึงเป็นไปแบบนั้น

3.4 มีความเชื่อเรื่องความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไม่เช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไปได้ ดังข้อความว่า

‘œ-“กั๑-£ö- jò--À¢ ¢Àº°--1, 3/4” a3/4”-À-กั--°ó jò--
 Áì๑-๑3/4”-®È3/4, -À¢õ°”-a,,๑-3£3/4 jò--À¢ ¢jõ4-Ã1É-í3/4” jò--
 ๑3/4”-jò--Ã1É-°...’ jò--jò-§กั๑-, 3/4-1/4, jò--©1/4, -§กั๑-, 3/4-1/4, -
 °É3/4”-È1/4, µÈ3/4-À»กั1/41/2 -ì÷-’3/4-๑3/4” µÈ3/4-í3/4”-í3/4--jò--
 Ì๑³óý-¥†-jò--«øÈ-aÉ°๑ -É°๑-¥†-jò--«øÈ-a¿ ì÷í3/4-- ¥-òjò--
 ¥¿-À°3/41/2-µÈ3/4-À»3/41/2-ì÷-’3/4-๑3/4” µÈ3/4-í3/4”-í3/4--jò--Ì๑ ¥,,๑-
 £È°”-jò--jò §กั๑-°øÈì,๑-Á£È jò--©1/4, -§กั๑-Á’-ì,๑-£°--À-ó

หว่าย) เมื่อเป็นผีก็กินที่เขี่ยจัดให้ กินให้มากกินให้อิ่มให้กินคนเดียว ห้ามเรียกลูกหลานมากินด้วย หากพี่น้องจะกินให้ผลักออกไปคนเหมือนตัวลวง ซึ่งจะชอบกินอยู่คนเดียว จากข้อความนี้สื่อความหมายถึงการไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างผีกับคนเพราะจะนำความตายมาสู่คนได้หากวิญญาณคนไปเกี่ยวข้องกับผี

3.5 มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ซึ่งผู้ที่สื่อสารกับผีได้ก็คือเขี่ยกก ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีในงานศพ เขี่ยกกจะต้องเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ฟังว่าเป็นเพราะอะไรดังตัวอย่างข้อความ

«É¾-²ñ-À¢ð°-¢É°-È¾,À-ó À®ð°-¥¼-¡-È¾"-
À®ð°-† À®ð°-† ¡¾"-À®ð°- 3 À®ð°- 3 ¡¾"-À®- 4
À®ð°- 4 ¡¾"-À®ð°- 5 À®ð°- 5 ¡¾"-À®ð°- 6 À®ð°- 6 ¡¾"-
À®ð°- 7 À®ð°- 7 ²É¾¥,,-¢ñ-»ó-¹ðÉ- »ó-èÈ°- 1É¾¾-°-
°È°-³°-¹°- À¥ ¥¾-àð--ä¡-î-´ö,-½ ¢]ð--µ½ î-´ö,-]ð-
À¥ ¥¾-±ñ¡-À°ö¾-³É¾-£ö'-¡Ô-Ä-ìÈ¾,°- «°-À°ö¾-³É¾-
£ö'-®¾-Ä-ìÈ¾,-È¾- À¥ Ä-»°-¡,--ê¾-ö¡-°-
¢É¾,-¹¼-¢¼, ²¾--ó--©¼,--É°--»É°-ìø-êñ-¡- ¾¾-¾¾-
¾-¾-¹--Ä-ê¾-¾-¾-¹-ðÈ À¥ ¾¾,¾¾-Ä-ì¾-¾-»É¾"
À¥ ¾¾®-ð-£ð- À¥ ¥¾-Ä-»°-îÉ¾-¾-Àío-Ä¹È Ä-
è°©îÉ¾-Ä-»È-Àío-®¾" À¥ ¥¾-«°-À°ö¾-³É¾-£ö'-¡Ô-
ìÈ¾,°- «°-À°ö¾-³É¾£ö'-®¾-ìÈ¾,-È¾- ²ñ-Àê-î-î-
³É¾-À¥ ¾¾ «½-†-¹É¾-®¾©-³É¾-À¥ ¾¾¾¾-¥¿-¹ñ-
©ð--©¿-²÷É-À¢ ¾¾ ¹½--É°-]ð--±É¾-´ð À¥ ¾¾
,É¾-Ä-ì¾-¾-»É¾"...§ñ-À¥ ¾¾Ä-ñ--ðÉ-Àµñ° °ðÉ-
Àµæ°-¿-®¾---¿-À´ð° ¡ð-Ä-ì¾"-²É¾-ìÉ¾-´ó´¾-»°-¾-
êó-´ó--š Ä-ñ--´ó-¡É¾-³É¾-Á»-É°-Ä¹É-Ä-ì¾-¾-¾¾®-
-Ô-®-Àµñ- À¹ñ--²°-®-¹È° Ä-À°¾¾-¡ð-®-¾ Àµö¾-
¹¾-:ò-®-¹È°¥ -Ä-ì¾-¾-ñ®-:ñ®-©ñ®-¾¾ -Ä´ð-¹æ-

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า ให้รอฟังเชื่อยบอกกล่าว เดือนเจียงเลยไปถึงเดือนยี่เดือนยี่เลยถึงเดือนสามไปจนถึงเดือนเจ็ดฝนฟ้าก็ตกลงมาหญ้าก็เริ่มเขียวขจีได้เวลาทำอะไรทำนาทำมาอาชีพจึงได้นำพราไปถางหญ้าให้ต้นมอนต้นป่านเมื่อไปถึงกลางทางนกก็ร้องส่งข่าวเป็นเสียงเดียวกัน ฟานดินเดียวก็ร้องรับ หมูกอยกันมาหา ปลาผาก็เลื้อยไต่ตามทางมาหา ก็รู้ว่าเป็นลางร้ายแต่ก็ไม่กลับคืนบ้าน แล้วจึงที่ถึงที่โน้นาจึงเอาพราไปตายหญ้าให้ต้นหมอนต้นป่านพันครึ่งหนึ่งพราเบี้ยวพันสี่ห้าครึ่งพราราวจนถึงสันพรา ดินดำฟุ้งเข้าปาก ทากน้อยกัดดูดเลือดที่ฝ่ามือ เจ้าก็รู้ว่าได้ลางร้าย...ซึ่งเจ้าก็เป็นผู้สร้างสรรค์พัฒนาบ้านเมืองมาหลายปีพอมาทศปี่นี้เป็นปีกล้าฟ้าแข็งจึงได้เจ็บป่วยอาบน้ำก็ไม่เย็นเสนาพร (รักษาเช่นไหวผี) ก็ไม่หาย จึงได้ถึงแก่ความตายไปอยู่กับบรรพบุรุษ จากข้อความนี้เป็นการบอกให้ผู้ตายรู้ตัวว่าได้ตายไปแล้วโดยกล่าวนำว่าเป็นอะไรยังงี้จึงได้มาถึงแก่ความตายในขณะนี้

3.6 มีความเชื่อเรื่องลางสังหรณ์ เชื่อว่าเมื่อจะเกิดเหตุไม่ดีจะมีลางบอกเหตุซึ่งลักษณะของลางบอกเหตุนั้นจะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ปกติแต่มาเกิดขึ้นให้เห็นนั้นสื่อให้รู้ว่าจะเกิดเหตุดีขึ้นกับตัวเอง โบบทสวดที่สื่อให้เห็นเรื่องลางบอกเหตุมีดังนี้

Ä-»°©-ì,¤-ê¾¤ -öj-!%¤-£È¾,-!¼¤-©¼, 2¾--aó--
©¼,-aÉ°--»É°¤ ìø-êñ©-j □¾-1¾ -¾-±¾-1~--ÄaÈ-ê¾¤-
¾-!øÈ À¥ □¾,È¾-Ä©É-ì¾¤-»É¾" À¥ □¾,®Ò-£õ-
À¥ ¥¾-Ä-»°©-îÉ¾--¾-Àìó¤-Ä¹È Ä-è°©îÉ¾-Ä»È-
Àìó¤-®¾" À¥ ¥¾-«°©-À°ö¾-3É¾-£ö'-jÔ-ìÈ¾,'°- «°--
À°ö¾-3É¾£ö'-®¾¤-ìÈ¾,-È¾- 2ñ--Àê°-î¤-3É¾-À¥ □¾
¤½ «½-!†-1É¾-®¾©-3É¾-À¥ □¾,¾-¥¿-!ñ- ©ò--©¿-
2÷É¤-À£ □¾ a½--É°-jò--±É¾-õ À¥ □¾,È¾-Ä©É-
ì¾¤-»É¾"... êÈ¾--É¾®--Õ-êÈ¾-ÄaÉ êÈ¾-®Ò-À¹ñ- -
À¤õ-°½-êÒ-À»õ° À¥ □¾-À¹ñ--À¤õ-°½-êÒ-À»õ° êÈ¾--
°¾®--Õ-êÈ¾-Àîõ° êÈ¾--®Ò-À¹ñ--Àîõ°êÒ-¥È¾¤ êÒ-´É¾
À¥ □¾-À¹ñ--Àîõ°êÒ-¥È¾¤êÒ-´É¾ êÈ¾--°¾®--Õ-
êÈ¾-ÄaÉ êÈ¾--®Ò-¥È¾¤-£¾" À¥ □¾-¥È¾¤-£¾"

จากบทขับขานดังกล่าวว่า เมื่อไปถึงกลางทางนกร้องส่งข่าวเป็นเสียงเดียว ฟาน
เท้าเดียวร้องต้อนรับ หมูป่าถอยกันมาหา ปลาฉลามเลี้ยวตามถนนมาหา เจ้าก็ว่ามีลางร้ายไม่ดี
แต่เจ้าไม่ยอกลับคืน เจ้าจึงเดินทางไปถึงที่ไร่นาจึงถอดเอามีดพร้าไปตายหญ้าที่สวนหม่อนสวน
ป่าน พันครั้งแรกมีดบิตเบี้ยวไปพันครั้งที่สี่ที่ห้ามีดร้าวจนถึงสัน ดินดำฟุ้งเข้าปาก ตัวทากน้อย
มาดูดกินเลือดที่ฝ่ามือ เจ้าก็ว่าเป็นลางร้าย...ท่านอาบนํ้าทำไ้ท่านไม่เงือกเท่าเรือแต่เจ้าเห็น
เงือกเท่าเรือท่านอาบนํ้าทำเหื่อนท่านไม่เห็นเสือเท่าช้างเท่าม้าแต่เจ้าเห็นเสือเท่าช้างเท่าม้าท่าน
อาบนํ้าทำไ้ท่านไม่คันแต่เจ้าคันตามเนื้อตามตัว ท่านอาบนํ้าทำเหื่อนท่านไม่ป่วยไข้แต่เจ้าป่วย
ไข้ ได้รับความเจ็บป่วยแล้วจึงกลับมาบ้านมาเรือน

3.7 มีความเชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะ
ของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งทีตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ สิ่งที่เป็น
เคราะห์เข็ญได้แก่ ไหข้าวเป็นเลือดคือข้าวเกิดมีสีแดงคล้ายเลือดซึ่งปกติข้าวสารจะมีสีขาวแต่
กลับกลายเป็นสีแดงคล้ายเลือด “จตจัตกเผื่อนหงาย จินายตกพาข้าว” ความหมายคือมีจุดจีซึ่ง

เป็นแมลงตกลงในชุดสำหรับอาหารขณะที่รับประทานนี่ก็เป็นเคราะห์ชีวิตทันที ซึ่งเคราะห์ชีวิตเหล่านี้จะหมดไปถ้าหากมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สิ่งไม่ดีเหล่านี้ก็จะไม่เกิดกับลูกหลาน ดังเนื้อความบทสวดต่อไปนี้

๘ÑÀ¹%¾¢œ-±¾©¼, ๘Ñ¢¼, ¢œ-±¾¹È°๘,
 Á¹À¢¼¼À¬-Àìõ°© ÌÈ¾๘ °È¾๘À¢¼¼ À¬-Àìõ°©Á°๘,
 ¥øÈ¥†ªö;À°õ°-๘¾" ¥†-¾ªö; À²õ°-À¢¼¼,
 -ö;À£¼¼¥¬®±¾ªø, ÌøÀ»õ°-èøÈ;ò-Ä;È, °í-ÄÌÈ£, ©;°๘ Íö,
 «ö, ì¾๘¢šÄ;È®È¾, -ö;À¥¾¼²²È¾ ¢š±È¾ê¾๘°ö',
 Ä;Èªö® -ò¢¬-°°- Ä;È£°-¢¬-Ä;õ°๘Á¹®
 Á'ÈÀ¬®»É°๘°È¾Á๘®;¾๘ £õ- Ä;õ°;ò-ìø;¬®'÷É๘
 ¹÷É๘;ò-Ä;È;¾๘£õ- Ä;Èªö®-ò¢¬-"ö๘ Ä;È®ö๘¢ö-¢¬- ¹È¾๘
 Á'ÈÄ;È;È¾ ¼½¾¾;¾๘£õ-, Ä;œ°¾¾© ÌÈ¾, Ä'ÈÄ;Èìø»°-
 Ì°-µøÈ¹ö, Ìø¹"Ö Ìø;¬®©, êÈ¾-, È¾À¢¬-;¬®Á¢É,
 À¥¼¼, È¾Á;È, ;¬®Á;๘ À¥¼¼¥¬๘¹°® Ä;È;," ¹, "Ä;È§È¾
 ¹°®Ä;È§È¾Ä'ÈÄ;È £°-Ä'õ° °¬ªö; µÈ¾Ä¹Èì÷À¥¼¼ . . .
 Ä¹¬- °¬-À¢¬-µÈ¾Ä¹Èì÷À¥¼¼ èøÉ ì÷À¥¼¼ . . . À¥¼¼
 µøÈì÷-Ì¬๘Ä¹ÈìÈ¾ ì÷À¥¼¼ . . . µøÈê¾๘ÍÈ¾Ä¹È©ó
 Œ Ìø«¬®;í- ¾¹¾¾ -¾±¾¹-ÄªÈê¾๘¾¾;øÈ Ä-Ä»ÈÄ¹¬-๘Ñ;¾
 Ä-¾Ä¹¬-๘ÑªÖê¾-;È¾-É°๘ À¢¼¼®È¾-Ä¹¬- ¥ø¥†Ì°-©ò-
 Ä-ê¾๘ Ä»È Ä¹¬-°í-©È°- Ä;È°-Ä¹¬- °í-Ä-õ° Äª¾ê¾๘-Ö
 Ä¹¬-À๘õ°½ êÒÀ»õ° Ä-Äª¾ê¾๘Àìõ° Ä¹¬-Ä;õ°êÒ§È¾๘
 Äª¾-È¾;È, ¾๘Ä¹¬-Á'È ๘øÄìõ° Ä-ê¾๘Ä»È
 Ä¹¬-Äª°¾¼¼§¾ Ä-ê¾๘-¾Ä¹¬-±¾Àìó® À§ó®
 êÈ¾-, È¾À¢¬- ;¬®Á¢É, À¥¼¼, È¾Á;È, ;¬®Á;๘
 À¥¼¼¥¬๘¹°® Ä;È;," ¹, "Ä;È§È¾ ¹°®Ä;È§È¾Ä'ÈÄ;È £°-Ä'õ°
 µÈ¾Ä¹Èªö;¾๘¢È, ๘ µÈ¾Ä¹È¹È, ๘;¾๘ê¾๘À-ó °¬ªö;
 µÈ¾Ä¹Èì÷À¥¼¼ . . . Ä¹¬- °¬-À¢¬-µÈ¾Ä¹Èì÷À¥¼¼
 èøÉ ì÷À¥¼¼ . . . À¥¼¼ µøÈì÷-Ì¬๘Ä¹ÈìÈ¾ ì÷À¥¼¼ . . .
 µøÈê¾๘ÍÈ¾Ä¹È©ó

จากบทสวดข้างต้นกล่าวถึงงูเห่างูเขียวขึ้นบนผาบ้าน ข้าวในไหข้าวอ่างข้าว (ที่ใส่เก็บข้าว) กลายเป็นสีแดง แมงจูดจี๋ จินายตกใส่ในชุดสำหรับกับข้าว นกเค้าแมวบินมาจับที่ประตู หมูที่เลี้ยงไว้รู้จักกินไก่ อันใหญ่มาเชยที่กองฟืน นกแก้วมาขี่ใส่ป่า นกกระจอกที่บินอยู่บน

ท้องฟ้าชี้วัดหัว ไก่ตบปีกขันนาน ไก่ที่นอนบนคอนในเล้าขันเสียงแหบแห้ง แม่เปิดรังแบบๆ กลางคืน เสือเข้ามากินหมูในคอกที่บ้าน อีแร้งมากินไก่ตอนกลางคืน ไก่ตบปีกขันนาน ไก่บงขันห่าง แม่ไก่กระตากกลางคืน หนูกัดเสื่อที่ตากไว้บนราว หนุมากัดหมอนที่หนุนบนหัว หมูถอยกันมาหา ปลาฉลามเลื้อยมาสู่ ไปไร่พบงูสา ไปนาพบงูสามเหลี่ยม เข้าบ้านพบจูดจี้หนอนดิน ไปไร่พบอันด่อน ไปก่อนพบอันเปลือย ไปทางน้ำพบเงือกเท่าเรือ ไปทางเหนือพบเสือเท่าช้าง ไปป่ากว้างพบงูเหลือม ไปทางไร่พบเต่าราชา ไปทางนาพบปลาผาขนาดใหญ่ ท่านว่าเชิฐว่าเคราะห์แต่เจ้าว่าเป็นแก้วเป็นแสง

3.8 มีความเชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกายหรือขวัญอาจจะมีความผิดปกติไม่มีพลัง

´ö©-¥,,a-|ñ®-¥É¾a-Ä-©ø-°ó³ñ©-,ó-Ä-©ø-©ÕÄ-©ø-
 -ø-À|œ°-jõa©õa-À|œ°-®É¾-À|œ°-iÉ¾--ÃiÈ-¼-»°a-À°õa
 Ä-©ø-À¥
 [a]¾ÄaÉ-jò--jð-¹¾a-À°õ°À¥
 [a]¾Äið°-jò--ÄjÈ-
 ¹¾a-íÉ¾-øÈ--ña-a--sña-³,,a-øÈ--ña--,,a-|,,"-»,"aõ--a~a-íÖ-
 jò--jð-¢ö--¹¼¾a aõ--a~a-íÖ-jò-i,¾a-jò--²¾--¢ö--i%o-|ò®-¹Ö-
 À¢
 [i]¾¾|ò®-¹Ö-¾-|ð-aÈ°À»ñ¼½¢ñ,--À¥
 [®]¾-µÉ°-
 °É°--¢ñ,--À¥
 [®]¾-¾-ña-Àñ--£ñ®-£¾-sña-¹†a-¹É°Àñ--
 iÉ°Ä-sña-©¾-®ò-´ö©-jò-È¾-®ò-©ó

'ö©-¥,,a-|ñ®-¥É¾a-Ä¯-©ø-°ó ³ñ©-,ó-Ä¯-©ø-©ÕÀ¢ □¾
 ©ø-©Õ-a êºa ©Õ-îºa-»È¼, ©Õ-¡È¼, --É°-©öa-ó ©Õ-©ó-
 -°-µ,-ì □÷;©Õ ¢º--À©¾½--°--©ò- À¹ñ-êÒ-©ò--©ò®-
 ``ña-Á<sup>a1/2</sup>-Á¹a ©ò--Á©a-ña-Á<sup>a1/2</sup>-«É¾ 1É¼<sup>0'</sup>-1É¼¾--É°-``ña-
 Á^{a1/2}-£ºa-±ña êÈ¾a-µøÈ-À»ð°-ÁìÉ,-ïºa ê¾a-Ä¯-»È¼, Ä¯-¹ºa-
 ÁìÉ,-¡È¼a ¢ñ,-À¥ □ñ-Ä¯-¡È¼,-Àìö¾-Ä,É-ì÷È'-¾ Ä¯-
 ¡È¼,-£¾-Ä,É-ì÷È'-®É¾- ``ña-Ä¯-~--©ò-©¿-Àµñ©-ÁêÈ- ~--
 ©ò-ÁíÉ-©ò--Á¡È--Àµñ©-À»ð°- 'ö©-¡Ò- È¾-®Ò-©ó

´ö©-¥,,α-ìö©-À´õ°-©ø-«¼α-|¾-ì¾-Í,α-´ó-|†-Á|-²ñ--¹É°α°ó-
 ``ñα-°--À¥õ-°½-¥É°α-´¾-ÁÍÈα-¢ñ,--£ö-¹É°α-Ã©-
 À¯%¾¾....À¥ ¢¾¾-Ì¾¾´¹É°α-Ã©-α¾¾´´....À¥ ¢¾¾-μøÈ¹ò-
 À¢ ¢¾¾/ñ°-!ñ.α¾¾´´¹ò-α¾¾´´-À´ñ°-!ñ-ì ¢¾¾÷-Ñ-êÊ¾¾-¢÷Ê´-

จากบทสวดข้างต้นมีเนื้อความว่า มตจึงชี้ช้างไปดูผีพัตวี (โบกพัด) ไปดูดำ ไปดูเสือ กงดงเสือบ้าน เสือเมืองเจ้าผู้ดูแลประตูกิได่กินหมูหางเผื่อเจ้าประตูกิได่กินไก่หางหล่ำม ปู ยังนั่งกินหมูกินกวางกินฟานหางหม่น สิบห่อข้าวหมอตตามหาสิบห่อปลาตามเรียกแต่ขวัญเจ้าไม่ มายังล่องลอยไปเหมือนหิ่งห้อยเหมือนดาวบิน มตก็ว่าไม่ดี

มตจึงชี้ช้างไปดูผีพัตวี (โบกพัด) ไปดูดำ เข้าดูดำตงของดำหนองเหียว ที่ดงป่า ขอนไม้ ยังแตกกระแหง ดินแดงยังเป็นท่า หย่อมหญ้าแยกสองฝั่ง ทางที่บ้านนั้นหมองแต่ทางไป เหียวไปหนองแล้วเกลี้ยง ขวัญเจ้าได้ไปเกี่ยวหญ้าคาไปปั้นดินสร้างบ้านที่นั่น หมอก็ว่าไม่ดี

มตจึงชี้ช้างไปดูผีพัตวี (โบกพัด) ไปดูดำ ไปยังศาลาหวงสี่พันห้อง ผียังพันเชือก จ้องที่จะมัดขวัญคน ห้องไหนว่างขวัญเจ้าก็ไปจงไปหมาย เจ้าไปอยู่ที่เขาไปขอลัมขอตาย ไป ก้มกินน้ำท่าที่คนตายง่ายตายหลายขวัญเจ้าก็ไปกินที่นั่น มตก็ว่าไม่ดี

3.9 มีความเชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเหมือนเป็นลางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ ผู้ตายให้นำไปด้วย ดังบทสวดต่อไปนี้

-^o-£õ-±ķ-®Ò´É¾ ÍÉ¾Ä;È±ķ-®Ò©ó -^o-£õ-±ķ-²É¾£É¾
ÍÉ¾Ä;È±ķ-²É¾ìö´ ±ķ-ªķ©°ö´¥§,²É¾ ±ķ-£†´É¾ªó-©È¼,
À´õ®ö- ±ķ-Àµķ© £ö- ĨªÀ´õªÀ®¼ êÈ¾-,È¾À£ķ-ķķ®Á£É,
-^o-£õ-±ķ-®Ò´É¾ ÍÉ¾Ä;È±ķ-®Ò©ó ±ķ-¥÷ªªö,Ä´£¾´´
±ķ-¥÷ª£,¾´´À«óĭ,ª¼¼®¹É°´ ±ķ-¬÷ĭÉ,´ÍÉ¾ªÈ¾ªĭç©¼, ±ķ-ìöª
¬%o,ª¾ªª¾, ±ķ-ìöª¼, ìöª¼,ª¾ªªÒ ±ķ-À´õ¹Ó À´õ¹È¾-
¬ö,Â¹ª êÈ¾-,È¾À£ķ-ķķ®Á£É, -^o-£õ-±ķ-®Ò´É¾
ÍÉ¾Ä;È±ķ-®Ò©ó ±ķ-£æ-Ä´É®Òìöª ±ķ-À£¼©öª®ÒÀª¼½
±ķ-Àµ¾½ªª-Á´ÈÁĭÈÍÒÀ´õªªó êÈ¾-,È¾ À£ķ-ķķ® Á£É,
À¥í¾,È¾ÁĭÉ,ķķ®Áĭª

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่า ผันไม่ตีผันได้ตัดผม ผันได้ขี่ม้าขึ้นไปเมืองบนคือเมือง
แกน ผันได้ไปห่อคนสร้างคนที่เมืองบำเมืองที่ใช้สร้างคนของแกน

ฝันไม่ดีฝันว่าได้ฝันว่าได้จูงวัวไปขายจูงควายไปเลาะเลียบห้อย ฝันว่าปลุกกล้วย
หน้าต่างลำเดียว ฝันว่า ฝันว่าลงเมืองบัวแทนอาร (อา) ไปเมืองเวียดเมืองลาวแทนพ่อ ฝันว่าได้
ไปเมืองฮ่อเมืองหนาน ท่านก็ว่าไม่ดี

ฝันไม่ดีฝันว่าได้เข้าตงเข้าป่าแล้วไม่ออกมา ฝันไปว่าได้ไปพูดหยอกกับคุณยายที่เมืองผี ท่านว่าเคราะห์เข็ญเจ้าว่าแก้วว่าแสง

4. สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวผู้ชายจะเป็นผู้นำเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนทำกับข้าวกับปลาดูแลงานในบ้านเรือนเป็นสำคัญ ส่วนฝ่ายชายจะต้องทำงานนอกบ้าน ทำไร่นาหรือทำงานที่หนักต้องใช้กำลังมากดังบทสวดต่อไปนี้

°øÉ-¨ò¤-ÀìÉ,-¥,,¤-À°ö¾-Ä´É-ª¾¨ ºøÉ-¥Ë¾¨¥,,¤-
 À°ö¾-Ä´É-©ò® À°ö¾-Ä´É-©ò®-´¾-Àµñ©-Àª¾¼½ À°ö¾-
 Ä´É-À©¾¼½-´¾-Àµñ©-Íö,..... ¡¾¤-¥Ë¾-Î¨¤-À»ð°-
 ©Õ¨¨ñ¤-»ö-¡-ÌÓ-ÀÌð°© ª¨¤-ÌÓ-ÀÌð°© -¾¤-À¢ð°-´¾-¡¾¤
 ª¨¤-ÌÓ-±¾¤--¾¤-À¢ð°-´¾-¨É° Á²-À©ð°¤-Á©¤-¾-ª½-Ã--
 ¡É¾, À¢ ¢¾¹É¾, ´¾-ª½-Ã--¥Ë¾-¨ñ¤-´ó-Á¡¾--¾¤-
 À¢ð°-´¾-ª ¸ »¿-¾¤-À¢ð°-´¾-¡É°¤-¾-¨°-¨ñ¤-´ó-¡¾®-
 ³É¾-À¢ð°-´¾-¡¾- ¡¾®-¢¾--À¢ð°-´¾-«½ ´ö©-¥,,¤-
 ìñ©-À´ñ°-©¤ À¥ ¢¾¹Í¤-Í¤-¥ñ´-²ñ´ À¥ ¢¾¹Í¤--ñ´-Á´Í-

จากบทสวดข้างต้นนี้กล่าวว่า ผู้หญิงจะเอาไม้ตายผู้ชายจะเอาไม้ดิบ เอาไม้ดิบมาทำดอก เอาไม้ดอก (แห้งๆ) มาทำพิน...ซานเรือนยังรกหม้อเหมือดที่นางเขื่อนนามาย้อมผ้าสีเหลืองสีแดงที่ตากไว้ที่ราว ยังมีแถบที่นางเขื่อนนามาตำมาบด ยังมีกาบไม้ที่เขื่อนมาตัดมาตาก... มดจึงตามไปดูแม่หนูแม่มผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงลูก จะเห็นว่าจากบทสวดดังกล่าวจะสื่อความหมายให้เห็นบทบาทของผู้หญิงจะต้องทำงานบ้านเป็นสำคัญเช่นตัดผ้าขาวหาพิน ย้อมผ้าเลี้ยงลูก ส่วนฝ่ายชายจะจักตอกสำหรับใช้ในการทำไร่นาส่งผลผลิต ถากไม้ที่เป็นท่อนต้องใช้พลังมากกว่าผู้หญิง

ดูไร่ดูนาด้วย ออกมโหกลึงลงทำปุ๋ยาชนกลับไปบ้านไปเมือง ฟานข้าวให้เอาไปผากฟืน้องไปแจ้ง
ไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง ไปเมืองบนให้ถามข่าวคราวญาติพี่น้องไปเมืองฟ้าให้ไปถามหาสิง
เดียวกัน

9. สื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งจะกล่าวพรรณนาไว้ในเมืองแถนซึ่งมีลักษณะคล้ายกับศาสนาพุทธในยุคพระศรีอริยเมตตรัยที่ชาวพุทธศาสนาปรารถนา ดังในบทสวดต่อไปนี้

aöj-À'ð°α-Ä⁻ Ä'ð°α-øÉ-1~--©ð À!ñ--êÖ ®ö'-33/4--
 ¥%00--êÖ--«É, " jÉ, °-É°"-¥%00--Ä--!, - |É¾, -Ä'|æ°-ì, --êÖ-, ¾© À|ð°-
 ¢¾©-lÉ, --êÖ-£¿ ¿-Ä'ð°α-¥%00--¾"-ªÉ¾" °øÉ»É¾"-Ä©É-Ä'"-
 ©ó °øÉ-©ó-§Õ-®Ò-, È¾ Ä'ð°α-jó--!ñα-®Ò-Ä'ñ© Ä'ð°α-°ò©-
 ¤É°α-Ä!ñj--É°"-Ä²"-Ä¥ ®Ò-Ä! Ä'ñ--©ó-Ä©É-©È¾α-Ä¥-
 ÁlÉ, -μøÈ Ä'ð°α-l¼--33/4- Ä«%00¾-Ä¢ ®Ò-Ä©É-, ó ló, -lő-, -
 ®Ò-Ä©É-Äj Ä¾Ä¥ Ä¾Ä-11/2-Ä'ñ--Ä'"ª Ä¢ Ä¾
 ¤, ¾--®ñj «÷©-°ñj-³ð-¢, ¾-- Õ Âª-Ä'ñ©-¢É¾-Ä¥ñ©-Äê° ÁlÉ, -
 £ð--¾-ÄlÈ ³Ò-ÄjÈ-¢É¾-Ä¥ñ©-Äê°-ÁlÉ, -£ð--¾-¢ñ- £, ¾"-
 êÈ¾--²ñ--Ä¥ñ©-Äê°-ÁlÉ, -£ð--¾jšα-¾-Äjð-°1/2-½-Ä°ð-°1/2-
 Îæα-Ä¥ñ©-Äê°-Äl, -£ð--Ä'ñ--Ä® -¾-Äª©-²ñ©-áo--Ä© -¾-Ä--
 ²ñ©-£ñ---¾-«É¾- Ä«ð-°1/2ªα-İÓ-Ä, É-jšα-Äjð-°1/2-¾-1¾ ©Õ-
 l¼--33/4--¾-Äè Ä¾Ä©Õ-¾ÄÈ-¾-j°α °°'-Äl-jšα-löα-êÈ¾

จากบทสวดข้างต้นมีใจความว่า พอถึงเมืองเป้าเมืองปู่ของเจ้านั้น บมฟาน (ภาษา
ใส่อาหาร) สวยเหมือนถั่ว กลัยอ้อยขึ้นสวยงามในสวน สาล้วนงามเหมือนกับวาด เสือขาดก็มี
ค่าเท่ากับทองคำ บ้านเมืองมีความสวยงาม คนขี่ไพร่ได้เมียสวย คนตียิงได้ดีขึ้นไปอีก เมืองที่กิน
อะไรก็ไม่หมด ผิดอะไรเล็กน้อยเจ้าเมืองไม่เอาความ เมืองหวิหวิไม่ได้เกาเมื่อตื่นนอนก็เป็นมวย
สวยงาม ต้นข้าวสูงใหญ่ต้องใช้ขวานฟันผักก็ต้องใช้ขวานตัดจึงจะขาด ตัวเปิดฝาเจ็ดครั้งก็
กลับคืนมาไข ไก่ฆ่าทำอาหารเจ็ดครั้งก็ยังฟื้นคืนมาขึ้น ควายฆ่าทำอาหารเจ็ดครั้งแล้วยังมากลิ่ง
เกลือกเหมือนเดิม เผือกหนึ่งเจ็ดครั้งแล้วแล้วยังกลับคืนมาเป็นใบ ปลาเตตปลาในลอยมาอยู่ที่
หน้าบ้าน ตั้งหม้อไหว่ก็กลิ้งเกลือกคลานมาหา จำปูป่าตายายมาปกป้องรักษาจำนวนมาก ออมไห
กลิ้งลงทำป๋ายบอให้กลับมาบ้านมาเมืองของเรา

หน้าแล้ง หนุ่มต่อไก่อเอาเฉพาะหางสาวเล่นคอนเอาเฉพาะเสื้อ หนุ่มสาวเล่นสนุกจนลืมลางงาย (ลืมน้ำที่ที่บ้าน) ... เจ้าไปอยู่กับบรรพบุรุษจนสร้างบ้านอยู่เรือนกินที่พักอาศัย เดือนจียงให้ไปฉลองงานฟ้าหน้าไก่อจึงไปเรือนเถณ กินเหล้าเรือนเถณอย่างพูดโอหังอย่าพูดอวดความเก่งกล้า ... เจ้าจะไปเมืองบน น้ำเมืองบนลัดอยู่บนท้องฟ้า เจ้าจะไปเมืองฟ้า น้ำเมืองฟ้าลัดทาง หาทงไปไม่ได้เจ้าจึงไต่ข้ามขั้วหลวงไม้แก่น (สะพานข้ามเป็นท่อนซุงขนาดใหญ่) ใช้ขั้วไม้กระดานเรียงกันแล้วผ่านไปให้เอาฝ้ายใจหนึ่งเงินหมันหนึ่งจ่ายให้เขาแล้วจึงผ่านไป

12. สื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล เช่นการนับถือตำในสิ่งเดียวกันแล้วเมื่อตายไปถามหาญาติพี่น้องสิ่งเดียวกันและก็นำพานข้าวไปฝาก ดังปรากฏในบทสวดดังนี้

๐๐-Ä¹-jř๑-iö๑-êÈ¾ -øÈ-μÈ¾-i Ä´õ°®É¾--
 À´õ°-À´õ°ıř-©đ ¾--À¢ Ä¾ Ä¾-À°ö¾-Ä-
 μ¾--¾-Äì๑-๑¾-Ä¥ Ä¾-À°ö¾-Ä-¢È¾-À-ó
 Ä´õ°-Ä´õ° ®Ö--«¾-¢È¾-¾-®É¾ ¢œ--Ä´õ°-²É¾-
 «¾-¢F¾-¾-! ๑-§¾ Ä¥ı¾Ä-ó

จากบทสวดข้างต้นกล่าวว่าเมื่อไปถึงเมืองเป้าเมืองปู้แล้วให้เอาพานข้าวไปแจกและไป
 แจงข้าวแก่ญาติพี่น้อง ของเจ้า

บทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำใน เวียดนามกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

สำหรับการสื่อความหมายผ่านบทสวดไทดำในเวียดนามนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้
 สัมภาษณ์ คุณตาชวลิตร อารยุดิธรรม (2559 : สัมภาษณ์) ซึ่งท่านเล่าว่าท่านได้ไปที่ประเทศ
 เวียดนามพร้อมกับผู้กองทอ (ชื่อเล่น) และอาจารย์วิเชียร เชื้อมชิด จากจังหวัดนครสวรรค์ ผู้
 กองทอได้เล่นอินเทอร์เน็ตได้ไปรู้จักกับนักศึกษาเวียดนามซึ่งเป็นชาวไทดำที่อยู่ประเทศ
 เวียดนาม เขาชวนให้ไปเที่ยวเยี่ยมเยียนพี่น้องไทดำที่นั่นจึงได้ชวนกันไปสามคนซึ่งเดินทางจาก
 ประเทศไทยเที่ยวเข้ามีดพอไปถึงเวียดนามตอนเช้ามีนักศึกษามารับสองคนแต่เป็นคนเวียดนาม
 ทั้งสองคนฟังภาษาถิ่นไม่รู้เรื่องผู้กองทอจึงไปซื้อซิมโทรไปหานักศึกษาคนนั้น เขาบอกว่าเขา
 ดิดกิจกรรมมารับไม่ได้จึงให้เพื่อนมารับแทน ขณะที่ทั้งสามคนคุยกันด้วยภาษาไทดำนั้นก็
 มีผู้หญิงอายุราวสามสิบต้นๆ เข้ามาทักด้วยภาษาไทดำว่าจะพากันไปไหน ทั้งสามคนดีใจที่พบ

ชาวไทดำด้วยกันจึงบอกว่าจะไปเมืองแกลงแต่ไม่รู้ว่าจะไปยังไงและผู้หญิงคนนั้นก็บอกว่าจะไปเมืองแกลงเช่นกัน ผู้หญิงคนนั้นชื่อ “ล่อทีแอ้ง” สิงล่อ เขาจึงแนะนำให้ไปซื้อตัวแล้วพาไปกินข้าว พอขึ้นเครื่องบินก็งงๆ กัน พอไปถึงที่สนามบินเมืองเดียนเบียนฟู (เมืองแกลง) ล่อทีแอ้งก็ยังไม่กลับและรอถามทั้งสามคนว่าจะไปที่ไหนต่อ ทั้งสามคนก็บอกว่าไม่รู้จะไปไหนเขาจึงชวนไปพักที่บ้านของเขา ทำให้ทั้งสามคนมีที่พักพอเหมารถพาไปถึงบ้านปรากฏว่าพ่อของล่อทีแอ้งเคยเป็นข้าราชการเก่าจึงมีบ้านหลังใหญ่แต่พื้นยังปูด้วยฟาก พ่อของเขามาต้อนรับพวกเราซึ่งเห็นว่าเป็นคนไทด้วยกันอย่างดีพอกินข้าวเสร็จแล้วก็พาพวกเราไปเที่ยวชมหมู่บ้านพอตอนเย็นก็มีการเลี้ยงต้อนรับโดยบอกญาติๆ มากินข้าวด้วยกัน พอตอนเช้าก็บอกเขาว่าอยากไปพบคนที่ทำพิธีที่นั่น เขาก็ประสานให้และก็พาไปพบ หมอพิธีที่นั่นได้ขอค่าเสียเวลาสองพันบาท ในวันนั้นจึงนอนที่นั่นอีกคืนหนึ่ง พอวันรุ่งขึ้นเขาจะพาไปพบคนที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีเคยเสด็จไปเยี่ยม ทั้งสามคนก็ดีใจมาก พอไปถึงก็พบว่าเขามีอายุมากแล้วเท่ากับคุณตาชวลิต แต่หูค่อนข้างจะตึงฟังไม่ค่อยได้ยินชัดเจนมากนัก เขาเอารูปพระเทพฯ รูปสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ มาให้ดูด้วยความภาคภูมิใจ หลังจากพูดคุยสอบถามเสร็จสิ้นแล้ววันนั้นก็จะออกมาจากเมืองแกลงซึ่งขณะนั้นล่อทีแอ้งก็ยังคอยติดตามเพื่อให้ความช่วยเหลือไม่ยอมจากไปไหน หลังจากนั้นก็บอกล่อทีแอ้ง และออกจากเมืองแกลงไปอีกบ้านซึ่งมีคนเฝ้ากองทรวงูจักษ์ซึ่งชื่อว่า “ไอ้เฮียะ” หลังจากนั้นเพื่อนผู้กองทรวงูก็ได้พาไปหาผู้ประกอบพิธีพอเขาพูดออกมามันก็เป็นอย่างเดียวกันกับของไทยดำในประเทศไทยทุกอย่างต่างคนก็ต่างตบมือเปื้อนด้วยความแปลกใจ แล้วพูดออกมาว่า “มันอันเดียวกันนี่หนา” แสดงว่าที่ประเทศไทยใช้สวดกันก็นำมาจากประเทศเวียดนามไม่มีความแตกต่างกันมาก จากการที่คุณพ่อเขาชวลิต เล่าทั้งหมดและเปรียบเทียบกับสำนวนต่าง ๆ ที่เก็บรวมได้ ได้แก่บทสวดในสปป. ลาว ในสำนวนเมืองชอนเมืองเวียงจันทน์และเมืองหลวงน้ำทา ของประเทศไทยสำนวนเมืองเพชรบุรีที่อำเภอเขาย้อยและสำนวนบางเลนนครปฐม ทำให้สรุปได้ว่า บทสวดพิธีศพไทดำในอาเซียนใจความหลักไม่มีความแตกต่างกัน แต่มีส่วนย่อยที่เกิดจากการตัดเติมเปลี่ยนแปลงบ้างเป็นส่วนเล็กน้อยเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมของตน จึงทำให้อนุมานได้ว่าการสื่อความหมายผ่านบทสวดของชาติพันธุ์ไทดำในเวียดนาม ใน สปป. ลาว และของไทยไม่แตกต่างกันในเรื่องความหลักแต่อาจจะมี ความต่างในปลีกย่อยที่ สปป. ลาว และในประเทศไทยซึ่งนำมาเพิ่มเติม

การเปรียบเทียบการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบทสวดในพิธีศพชาติพันธุ์ไทดำ ในอาเซียน

จากการศึกษาวิจัยการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน จากการศึกษาพบเนื้อความในบทสวดไม่แตกต่างกันในเนื้อความหลักระหว่างบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว และบทสวดบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศเวียดนาม แต่มีบางส่วนของแต่ละประเทศมีการปรับเปลี่ยนแต่งเติมให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสังคมของตนเองสิ่งที่แตกต่างกันนอกจากการสื่อความหมายแล้วยังมีส่วนอื่นที่เกิดความแตกต่างได้แก่ 1. เนื้อความในบทสวด เนื้อความในบทสวดส่วนใหญ่จะมีแก่นเนื้อความเดียวกันเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่มีเพียงส่วนน้อยที่เกิดการผิดเพี้ยนแตกต่างกันไป การที่เนื้อความในบทสวดเปลี่ยนไปนั้นอาจเปลี่ยนไปเพราะเจตนาที่จะเปลี่ยนหรืออาจจะเปลี่ยนไปเนื่องจากจดจำเนื้อความผิดเพี้ยนกันไปดังตัวอย่าง

บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำ ใน สปป. ลาว

สำนวนที่ 1 “ออมไกก้งลงท่า ปูย่าลมเมือบ้านเมือเมืองเฮาลอ” หมายถึง ปูย่าชวนลูกหลานกลับบ้านเมืองซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมเหมือนกับการกลิ้งไหลงท่อน้ำ ซึ่งเป็นข้อความต่อจากส่วนบอกทางจนไปถึงเมืองแถวเมืองล่อก่อนที่จะส่งทางขึ้นเมืองฟ้า (ไมซอน เลื่องคำมา, 2558 : สัมภาษณ์)

สำนวนที่ 2 “หันก็ทำแลงหนึ่ง เสือฮ้าเจ้าอย่าตะ มะคำเดียวเจ้าเคี้ยว เคี้ยวแล้วเจ้ากายเมือ” นั่นก็ที่พักคั้นหนึ่งเสือเปี้ยกขึ้นเจ้าอย่าตากหมากคำเดียวเจ้าเคี้ยว เคี้ยวแล้วให้เดินทางต่อไป (ไมซอน เลื่องคำมา, 2558 : สัมภาษณ์)

สำหรับบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย

สำนวนที่ 1 “เมื่อนั้นแล้วโลมเมือต้า ปูย่าโลมเมือ” ความหมายน่าจะหมายถึงปูย่าคุยเรื่องบ้านเมือง เพราะ “โลม” หมายถึงการพูดคุย ดังนั้นโลมเมือ น่าจะเป็นการพูดคุยเรื่องบ้านเมือง (ขวลิตร อารยดิตรรม, 2559 : สัมภาษณ์)

และอีกสำนวนหนึ่งใช้ว่า “ฮอดดือมไหล้มเมื่อตำ ปูย่าลัมเมือง” จากสำนวนนี้ถ้าดูตามเนื้อความแล้วปูย่าลัมเมือง จะมีความหมายว่าปูย่าทำลายเมืองไปอย่างนั้น

สำนวนที่ 2 “หันกือตำแลงหนึ่ง เจ้าเห่น้อยเจ้าฟังพัก เจ้าหนักเจ้าฟังแ้ง ป้านจิ้นเจ้าเล่ามา ป้านปาเจ้าเล่าเต้าเข้ากับหมะเจ้า กินแล้ว กุบเส่ายหัวเจ้ากว้า ชันปาดปาเจ้ากาย เมื่อ) (ชวลิตร อารยุดิธรรม. 2559 : สัมภาษณ์)

ส่วนอีกสำนวนหนึ่ง ของพจนานุกรม มีสวัสดิ์ (2559 : สัมภาษณ์) “หันกือตำแลงหนึ่ง เสือฮ้าเจ้าตะ มะกำหนึ่งเจ้าแก้ว” ความหมายเสือเปยกขึ้นให้ตกหมากคำเดียวให้เคี้ยว เนื้อความจะขัดแย้งกับสำนวนของ สปป. ลาว ซึ่งจะไม่ให้ตก

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำที่มีความแตกต่างกันออกไปแต่ยังคงมีถ้อยคำหลักเป็นอันเดียวกัน

2. ขนาดความยาวของบทสวด ขนาดความยาวของบทสวดนั้นมีความแตกต่างกัน อาจจะเป็นเพราะบริบทของแต่ละสังคมแตกต่างกันออกไป ซึ่งแน่นอนส่วนของเนื้อความในบทสวดนั้นเป็นเนื้อความเดียวกันแต่เมื่อบริบทของสังคมแตกต่างกันย่อมมีการปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องเหมาะสมเช่น บทสวดชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจะสั้นเพราะสภาพปัจจุบันชาวไทยไตส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธประกอบกับปฏิบัติตามจารีตของชาวไทยไตไปพร้อมกัน เมื่อจัดพิธีศพก็จะจัดที่วัดโดยมีพระสวดอภิธรรมในเวลาเย็น แต่พอจะเผาก็ทำพิธีแบบพระก่อน แล้วตามมาด้วยการประกอบพิธีตามลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของตนเมื่อมีหลายพิธีจึงต้องลดขั้นตอนบางอย่างลงเพื่อให้ได้ใช้เวลาน้อยลง บทสวดของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยที่ลดลงได้แก่ส่วนต้นซึ่งถ้าเป็นบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว นำด้วยความโตเมืองแบบยอกกล่าวถึงการล้างโลกและสร้างโลกใหม่สืบทอดกันมาจนถึงยุคของผู้ตาย แล้วกล่าวว่าผู้ตายก็ได้เกิดมาได้พัฒนาบ้านเมืองมาพอสมควรแล้วจึง ได้เคราะห์เชืงเกิดการเจ็บป่วยถึงตายหลังจากนั้นจึงเข้าสู่พิธีศพ แต่บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจะตัดส่วนนี้ทิ้งไปอาจจะเป็นเพราะต้องการให้เวลาสั้นลง แต่บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจะมีความยาวในส่วนของการบอกทางของเขี้ยวต้องเริ่มต้นที่บ้านเกิดแล้วเดินย้อนกลับไปที่เมืองน่าน้อยฮ้อยหนุซึ่งเป็นระยะทางไกลจึงอาจต้องลดบางส่วนลง และส่วนการบอกทางที่เมืองฟ้าบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยก็จะตัดออกเพราะต้องใช้เวลามากแต่บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน ส.ปป. ลาวจะกล่าวอย่างละเอียด เป็นต้น ส่วนบทสวดในพิธี

ศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศเวียดนามจากการสัมภาษณ์คุณตาชาวลีตร อารยดิษฐ์ (2559 : สัมภาษณ์) กล่าวว่าก่อนข้างจะยาวมีความโตเมืองตอนต้นก่อนข้างละเอียดกล่าวถึงการสร้างเมืองของชาติพันธุ์ไทดำก่อนข้างละเอียดมีครบทุกส่วนแต่ส่วนการบอกทางจะสั้นเพราะเริ่มในพื้นที่เมืองล่อแล้วไปถึงด้าดอยงอยฟ้าซึ่งเป็นจุดที่ด้าขึ้นสู่เมืองฟ้าได้อย่างรวดเร็ว

3. การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนั้นเนื่องจากบทสวดหลักเป็นเนื้อความเดียวกันจึงสื่อความหมายร่วมหรือคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ได้ตั้งนั้นการสื่อความหมายจึงแบ่งได้ 2 ลักษณะได้แก่

3.1 สื่อความหมายร่วมกัน เนื่องจากบทขับในพิธีศพนี้อความหลักจะตรงกันดังนั้นการสื่อความหมายร่วมกันจึงเป็นส่วนใหญ่ ความหมายที่สื่อออกมาได้แก่

ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายด้านความเชื่อต่างๆ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ แถนเป็นผู้ให้ชีวิตสัตว์ต่างๆ และรูปลักษณะของสัตว์ฟ้าเป็นผู้กำหนด ความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่องนางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของนางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเหมือนเป็นนางบอกเหตุ ต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวผู้ชายจะเป็นผู้นำเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนทำกับข้าวกับปลาดูแลการงานในบ้านในเรือนเป็นสำคัญ สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอดมเป็นผู้ประกอบพิธี สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่อยู่ป่าแหว่งที่ทำเฮียวให้บันดินดำทำแท่นบันดินแน่นดินแก่นทำเรือนน่าจะเป็นขวัญปลาย ส่วนขวัญกลางจะเข็ญไปไว้เป็นด้าให้ปกปักรักษาลูกหลานจะเข็ญไปไว้ที่กะหลอห้องส่วนขวัญกจะให้กลายไปบนท้องฟ้าไปที่เมืองแถน สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีตโดยพยายามบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ สื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ สื่อความหมายให้เห็นถึง

การให้ความเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่นามีการใช้เงินซื้อหรือใช้สอยเป็นค่าต่าง ๆ สื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล

3.2 สื่อความหมายต่าง เป็นการสื่อความหมายที่ต่างออกไปจากประเทศอื่นอาจจะมีความเป็นลักษณะเฉพาะในประเทศนั้น ได้แก่

3.2.1 การสื่อความหมายเฉพาะในประเทศไทยที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่น
ได้แก่

การสื่อความหมายให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหลายประเภทบางประเภทจะต้องมีอาภรณ์สันทัดจึงจะให้ความสะดวก ซึ่งจะปรากฏเด่นชัดและกล่าวถึงหลายครั้งแสดงให้เห็นถึงความคิดของคนไทดำเมื่ออยู่ในรัฐที่คนในสังคมมีความคิดปฏิบัติกันเช่นไรก็จะปรับตัวตามเมื่อเข้าเมืองตาหลัวต้องหลิวตาตามนั่นเอง

3.2.1 การสื่อความหมายเฉพาะใน สปป. ลาว ที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่น
ได้แก่ การยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย เมื่อคนตายไปแล้วในการประกอบพิธีจะต้องพูดถึงคุณความดีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะกล่าวซ้ำหลายครั้งโดยบอกให้ผู้ตายเอาอาหารไปฝากแก่ดำให้ไปบอกไปแจ้งโดยมีของฝากไปด้วยซึ่งต่างจากประเทศไทยที่ไม่ได้กล่าวถึงหรือเน้นย้ำในด้านนี้แต่จะกล่าวเน้นย้ำเรื่องการใช้เงินสำหรับไปจ่ายผ่านด่านต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดวิถีชีวิตจิตใจระบบการปกครองของคนในรัฐชาตินั้นๆ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผ่านบทสวดพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายจากบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน 3) เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำสู่ประชาคมโลก ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงส่วนสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

สรุปผล

ผลการศึกษบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายผู้วิจัยจะสรุปผลในมิติทางวัฒนธรรมด้าน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายและการเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายตามลำดับดังนี้

1. บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย ซึ่งจะได้กล่าวถึงผลการศึกษบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว ส่วนบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศเวียดนามนั้นจากการสัมภาษณ์ คุณตาชาวลีตร อารยดิษฐ์ (2559: สัมภาษณ์) ว่าไม่มีความแตกต่างจากประเทศไทยผู้วิจัยจึงอนุมานว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน สำหรับการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำที่พบในประเทศไทยและ สปป. ลาว มีดังนี้

1.1 การสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย
จากการศึกษาพบการสื่อความหมายในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1.1 มีความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ ในขณะที่ป่วยผู้เป็นลูกหลานจะดูแลรักษาและเมื่อถึงคราวตายโดยเฉพาะผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่ชาวไทยจะทำจัดงานศพให้ได้อย่างเต็มความสามารถสิ่งที่นำมาทำเป็นอาหารให้วิญญาณผู้ตายกินจะต้องเป็นวัหรือควายจะไม่เอาสัตว์เล็ก และจัดมอบข้าวของให้เอาไปใช้ในโลกลงต่อไป การกระทำสิ่งเหล่านี้สื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู

1.1.2 การสื่อความหมายด้านความเชื่อ การสื่อถึงด้านความเชื่อของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาวผ่านบทสวดมีหลายประเด็น ได้แก่ เชื่อเรื่องเคราะห์เข็ญ มีความเชื่อว่าการที่คนเราจะเป็นอะไรนั้นเป็นเพราะมีเคราะห์เข็ญเข้ามาในชีวิตจึงทำให้เกิดเจ็บป่วยหรือสิ่งที่ไม่ดีเข้ามาในชีวิต เชื่อกับผี ขวัญ มดหมอ โดยเชื่อว่าคนเจ็บป่วยจะมีสาเหตุจากมีผีมาเอาขวัญไปแล้วทำให้เกิดการเจ็บป่วยจะทราบว่ามีผีตัวไหนเป็นผู้นำขวัญไปหรือขวัญอาจจะหนีไปเองหาเที่ยวแล้วไม่ยอมกลับมา การที่จะรู้ได้ต้องไปหาหมอเอื้องซึ่งจะทำพิธีเอื้อง (ส่องตรวจตรา) ดูว่าขวัญไปไหนต้องรักษาโดยไข่มดไปตามขวัญถ้าหากไปไม่ไกลมดก็จะให้บริวารน้อยไม่ต้องมีฤทธิ์เดชมากนัก แต่ถ้าหากถูกจับไปไกลไปบนท้องฟ้าโดยเฉพาะถูกแถนจับไปก็ถือว่าเป็นเคราะห์ร้ายแรงทำผิดอย่างหนัก การที่จะตามขวัญมาได้ต้องใช้บริวารที่เก่งมากและต้องเหาะบินขึ้นบนท้องฟ้าได้อาจจะเป็นม้าที่บินได้หรือตัวลงเป็นต้น เชื่อว่าแถนเป็นผู้สร้างมนุษย์โดยให้แม่นางฮางแมเข้า ปู้นับว่าเป็นคนหล่อคนสร้าง จึงเกิดเป็นมนุษย์ มีความเชื่อว่าตายไปแล้วขวัญแบ่งออกเป็นสามๆ จะไปเป็นคำซึ่งจะแบ่งเป็นส่วนปลายจะอยู่ที่ป่าช้าขวัญก็จะไปอยู่ที่ท้องฟ้าและส่วนกลางจะอัญเชิญมาไว้ที่กะหลอห้อง เพื่อปกป้องรักษาลูกหลาน มีความเชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทยดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของนางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ดีตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ สิ่งที่เป็นเคราะห์เข็ญได้แก่ ไขขาวเป็นเลือดคือขาวเกิดมีสีแดงคล้ายเลือดซึ่งปกติขาวสารจะมีสีขาวแต่กลับกลายเป็นสีแดงคล้ายเลือด “จตจัตกผื่อนหงายจินายตกพาข้าว” ความหมายคือมีจตจัตกซึ่งเป็นแมลงตกลงในชุดสำหรับอาหารขณะที่รับประทานก็เป็นเคราะห์เข็ญทันที ซึ่งเคราะห์เข็ญเหล่านี้จะหมดไปถ้าหากมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วยสิ่งไม่ดีเหล่านี้ก็จะไม่เกิดกับลูกหลาน

1.1.3 สื่อความหมายให้เห็นถึงการดำรงชีพตามสภาพธรรมชาติแบบพอเพียง มีการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์

1.1.4 สื่อความหมายให้เห็นถึงการใช้กุศโลบายเพื่อบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ คือจะบอกเส้นทางจากถิ่นหรือเมืองนั้นๆ ไปจนถึงเมืองแก่งเมืองล่อผ่านบทสวดในพิธีศพ เพื่อให้ลืมเส้นทางเมื่อต้องการกลับถิ่นฐานเดิม

1.1.5 สื่อความหมายให้เห็นถึงบ้านเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งจะกล่าวพรรณนาไว้ในเมืองแก่งซึ่งมีลักษณะคล้ายกับศาสนาพุทธในยุคพระศรีอารียเมตตรัยที่ชาวพุทธศาสนาปรารถนา

1.1.6 สื่อความหมายให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหลายประเภทบางประเภทจะต้องมีอามิสสินจ้างจึงจะให้ความสะดวก แต่บางประเภทก็ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

1.1.7 สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีต โดยนำเส้นทางจากถิ่นที่อยู่ปัจจุบันโยงไปหาถิ่นฐานเดิมเมื่อไปถึงก็ให้ไปชมเมืองเก่าให้ไปไรราก่อนที่จะขึ้นเมืองฟ้า นี่แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกของบรรพบุรุษที่โหยหาอดีตที่ถูกกวาดต้อนมาโดยที่ไม่ได้สมัครใจ ยกเว้นแต่บางกลุ่มที่อพยพมาด้วยตนเองเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้อต่อการทำมาหากินและจากสภาวะสงคราม

1.1.8 สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก เพราะเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มักจะมีหมากเข้าไปเกี่ยวข้องจากบทสวดนี้จะไม่ได้กล่าวถึงการสูบบุหรี่ แต่ปรากฏวัฒนธรรมการกินหมากหรือเคี้ยวหมาก

1.1.9 สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนามีการใช้เงินซื้อหรือใช้สอยเป็นค่าต่างๆ

1.1.10 สื่อสารให้ทราบว่าผีและคนอยู่ร่วมกันไม่ได้เพราะอยู่คนละภพคนละสถานภาพ เมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไปได้

1.2 การสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว จากการศึกษาพบการสื่อความหมายในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1 สื่อความหมายให้เห็นถึงการยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย เมื่อคนตายไปแล้วในการประกอบพิธีจะต้องพูดถึงคุณความดีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตายซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไททั่วไปจะไม่กล่าวถึงพฤติกรรมในด้านลบสิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่เคยกระทำไว้ เป็นการให้อโหสิกรรมต่อกันให้เลิกแล้วต่อกันในสิ่งที่เคยกระทำอันล่วงเกินต่อกันสิ่งที่คับข้องหมองใจกันก็ให้เลิกแล้วต่อกัน

1.2.2 สื่อความหมายให้เห็นถึงความกตัญญูคุณ และความอาลัยอาวรณ์

โดยเฉพาะผู้ที่ตายเป็นพ่อแม่ชาวไทยจะจัดงานศพให้ได้อย่างเต็มความสามารถสิ่งที่นำมาทำเป็นอาหารให้วิญญาณผู้ตายกินจะต้องเป็นวัวหรือควายจะไม่เอาสัตว์เล็กสิ่งที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู

1.2.3 สื่อความหมายให้เห็นถึงความเชื่อ การสื่อความหมายด้านความเชื่อของชาติ

พันธุ์ไทดำผ่านบทสวดมีหลายประเด็น ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์และสัตว์ต่างๆ ผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไม่เช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่องลางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทยดำเรียกว่า “เข็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเข็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเป็นลางบอกเหตุต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไป

1.2.4 สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวผู้ชาย

จะเป็นผู้นำเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนทำกับข้าวกับปลาดูแลการงานในบ้านในเรือนเป็นสำคัญ ส่วนฝ่ายชายจะต้องทำงานนอกบ้าน ทำไร่ทำนาหรือทำงานที่หนักต้องใช้กำลังมาก

1.2.5 สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษา

โดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี

1.2.6 สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่อยู่ป่าหัวที่ทำเฮี้ยวให้บันดินดำทำแท่นบันดินแน่นดินแก่นทำเรือนน่าจะเป็นขวัญปลาย ส่วนขวัญกลางจะเข็ญไปไว้เป็นด้าให้ปักปักรักษาลูกหลานจะเข็ญไปไว้ที่กะหลอห้องส่วนขวัญกจะให้กลายไปบนท้องฟ้าไปที่เมืองถน

1.2.7 สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก เพราะเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ มักจะมี

หมากเข้าไปเกี่ยวข้องจากบทสวดนี้จะไม่ได้อ้างถึงการสูบบุหรี่ แต่ปรากฏวัฒนธรรมการกินหมากหรือเคี้ยวหมาก จากบทสวดข้อต้นกล่าวว่า “นั่นก็จุดพักที่หนึ่งเสื่อเปียกชื้นอย่าตากหมากคำเดียวให้เคี้ยวแล้วกลายไป” นี่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมการกินหมากทั้งชายและหญิงเป็นสำคัญ

1.2.8 สื่อความหมายให้เห็นถึงการบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ

เป็นการโหยหาอดีตคือจะบอกเส้นทางจากถิ่นหรือเมืองนั้นๆ ไปจนถึงเมืองถนเมืองล่อ ดังนั้นในพิธีศพซึ่งเป็นพิธีที่ประเพณีของชาวไทยดำในชุมชนหมู่บ้านทุกคนต้องมาช่วยงานกันห้ามทำงานส่วนตัวจะต้องพักไว้ก่อนไม่เช่นนั้นก็จะผิดจารีตประเพณี การนำบันทึกเส้นทางมาใส่ในบทสวดจึงเป็นกุศโลบายให้ลูกหลานได้รู้เส้นทางกลับภูมิลำเนาเดิมในสมัยก่อนนั้นบรรพบุรุษชาวไทยดำบางส่วนที่คิดที่จะกลับถิ่นฐานเดิม (สำหรับกลุ่มที่ถูกบังคับกวาดต้อนมา) แต่เมื่อมาถึงรุ่นหลังสืบต่อมาก็ได้

ปรับตัวหรือเคยชินกับถิ่นฐานใหม่ก็ไม่คิดจะย้ายไปไหนการบอกทางจึงเป็นเพียงประวัติศาสตร์ทำให้รู้จักตนเองว่ามีรากเหง้ามาจากที่ใด

1.2.9 สื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งจะกล่าวพรรณนาไว้ในเมืองแกนซึ่งมีลักษณะคล้ายกับศาสนาพุทธในยุคพระศรีอาริยเมตตรัยที่ชาวพุทธศาสนาปรารถนา

1.2.10 สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ซึ่งได้แก่แกนซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ ทุกอย่างที่เป็นของแกนถือว่าเป็นของสูงจะต้องให้ความเคารพ

1.2.11 สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนามีการใช้เงินซื้อหรือใช้สอยเป็นค่าต่างๆ

1.2.12 สื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล เช่นการนับถือดำในสิ่งเดียวกันแล้วเมื่อตายไปถามหาญาติพี่น้องสิ่งเดียวกันและก็นำพานข้าวไปฝาก

2. การเปรียบเทียบ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายของบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน จากการศึกษาค้นคว้าพบบทสวดหลักเป็นเนื้อความเดียวกันในทุกประเทศดังนั้นการสื่อความหมายจึงมีลักษณะร่วมหรือคล้ายกัน แต่ก็มีบางส่วนที่มีความแตกต่างเนื่องจากเนื้อความในบทสวดมีความแตกต่างผิดเพี้ยนไปบ้างเล็กน้อย ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบจึงจะดูในสามส่วนได้แก่

2.1 เนื้อความในบทสวด

2.2 ขนาดความยาวของบทสวด

2.3 การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนั้นเนื่องจากบทสวดหลักเป็นเนื้อความเดียวกันจึงสื่อความหมายร่วมหรือคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ได้ ดังนั้นการสื่อความหมายจึงแบ่งได้ 2 ลักษณะได้แก่

2.3.1 สื่อความหมายร่วมกัน เนื่องจากบทขับในพิธีศพเนื้อความหลักจะตรงกัน ดังนั้นการสื่อความหมายร่วมกันจึงเป็นส่วนใหญ่ ความหมายที่สื่อออกมานั้นได้แก่ ความกตัญญู รู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายด้านความเชื่อต่างๆ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แกนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ แกนเป็นผู้ให้ชีวิตสัตว์ต่างๆ และรูปลักษณะของสัตว์ฟ้าเป็นผู้นำหนด ความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไมเช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มี

ความเชื่อที่ว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่องลางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เซ็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของลางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งทีตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเซ็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเหมือนเป็นลางบอกเหตุ ต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วย สื่อความหมายเรื่องบทบาทของหญิงชายในการทำหน้าที่ในครอบครัวผู้ชายจะเป็นผู้นำเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนทำกับข้าวกับปลาดูแลการงานในบ้านในเรื่องนี้เป็นสำคัญ สื่อความหมายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรและทางไสยศาสตร์โดยมีหมอเป็นผู้ประกอบพิธี สื่อความหมายถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับขวัญว่าแบ่งขวัญออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่อยู่ป่าเหวที่ทำเอียวให้ป็นดินดำทำแท่นป็นดินแน่นดินแค้นทำเรือนน่าจะเป็นขวัญปลาย ส่วนขวัญกลางจะเซ็ญไปไว้เป็นด้าให้ปกปักรักษาลูกหลานจะเซ็ญไปไว้ที่กะหลอห้องส่วนขวัญกกจะให้กลายไปบนท้องฟ้าไปที่เมืองแถน สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินหมาก สื่อความหมายให้เห็นถึงการโหยหาอดีตโดยพยายามบันทึกเส้นทางกลับสู่ถิ่นเดิมของบรรพบุรุษ สื่อความหมายให้เห็นถึงเมืองในอุดมคติของชาติพันธุ์ไทดำ สื่อความหมายให้เห็นถึงการให้ความสำคัญเคารพความเกรงขามเทพผู้คุ้มครองผู้เป็นใหญ่ สื่อความหมายให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่หลังความตายว่าเสมือนกับวิถีชีวิตปกติทั่วไปต้องมีข้าวของเครื่องใช้มีการสร้างบ้านเรือนทำไร่ทำนามีการใช้เงินซื้อหรือใช้สอยเป็นค่าต่างๆ สื่อความหมายให้เห็นถึงความรักความผูกพันความเคารพที่มีต่อกันในวงศ์ตระกูล

2.3.2 สื่อความหมายต่าง เป็นการสื่อความหมายที่ต่างออกไปจากประเทศอื่น อาจจะมีความเป็นลักษณะเฉพาะในประเทศนั้น ได้แก่

2.3.2.1 การสื่อความหมายเฉพาะในประเทศไทยที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่นได้แก่ การสื่อความหมายให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหลายประเภทบางประเภทจะต้องมีอาภรณ์จึงจะให้ความสะดวก ซึ่งจะปรากฏเด่นชัดและกล่าวถึงหลายครั้งแสดงให้เห็นถึงความคิดของคนไทดำเมื่ออยู่ในรัฐที่คนในสังคมมีความคิดปฏิบัติกันเช่นไรก็จะปรับตัวตามเมื่อเข้าเมืองตาหลัวต้องหลัวตาตามนั่นเอง

2.3.2.2 การสื่อความหมายเฉพาะใน สปป. ลาว ที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่นได้แก่ การยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย เมื่อคนตายไปแล้วในการประกอบ

พิธีจะต้องพูดถึงคุณความดีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะกล่าว ย้ำหลายครั้งโดยบอกให้ผู้ตายเอาอาหารไปฝากแก่ดำให้ไปบอกไปแจ้งโดยมีของฝากไปด้วยซึ่ง ต่างจากประเทศไทยที่ไม่ได้กล่าวถึงหรือเน้นย้ำในด้านนี้แต่จะกล่าวเน้นย้ำเรื่องการใช้เงิน สำหรับไปจ่ายผ่านด้านต่างๆ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดวิถีชีวิตจิตใจระบบการปกครองของคนใน ราชธานีนั้นๆ

อภิปรายผล

จากการศึกษาบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมาย พบว่าเนื้อความในบทสวดส่วนใหญ่จะมีแก่นเนื้อความเดียวกัน เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่มีเพียงส่วนน้อยที่เกิดการผิดเพี้ยนแตกต่างกันไป การที่เนื้อความในบท สวดเปลี่ยนไปนั้นอาจเปลี่ยนไปเพราะเจตนาที่จะเปลี่ยนหรืออาจจะเปลี่ยนไปเนื่องจากจดจำ เนื้อความผิดเพี้ยนกันไปดังตัวอย่าง

บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำ ใน สปป. ลาว

สำนวนที่ 1 “ออมไหง้ลงท่า ปู่ย่าลมเมื่อบ้านเมื่อเมืองเฮาลอ” หมายถึง ปู่ย่าชวน ลูกหลานกลับบ้านเมืองซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมเหมือนกับการกลิ้งไหลงทำน้ำ ซึ่งเป็นข้อความต่อจาก ส่วนบอกทางจนไปถึงเมืองแกงเมืองลอก่อนที่ขอยจะส่งทางขึ้นเมืองฟ้า (ไมซอน เลื่องคำมา, 2558 : สัมภาษณ์)

สำนวนที่ 2 “หนักทำแลงหนึ่ง เสือฮ้าเจ้าอย่าตะ มะคำเดียวเจ้าเคี้ยว เคี้ยวแล้วเจ้า กายเมื่อ” หนักที่พักคั้นหนึ่งเสือเปียกชั้นเจ้าอย่าตากหมากคำเดียวเจ้าเคี้ยว เคี้ยวแล้วให้ เดินทางต่อไป (ไมซอน เลื่องคำมา, 2558 : สัมภาษณ์)

สำหรับบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย

สำนวนที่ 1 “เมื่อนั้นแล้วโลมเมื่อต้า ปู่ย่าโลมเมือง” ความหมายน่าจะหมายถึงปู่ย่า คุยเรื่องบ้านเมือง เพราะ “โลม” หมายถึงการพูดคุย ดังนั้นโลมเมือง น่าจะเป็นการพูดคุยเรื่อง บ้านเมือง (ชาลิตร อารยศิริธรรม, 2559 : สัมภาษณ์)

และอีกสำนวนหนึ่งใช้ว่า “ฮอดติอมไหล้มเมื่อตำ ปูย่าลัมเมือง” จากสำนวนนี้ถ้าดูตามเนื้อความแล้วปูย่าลัมเมือง จะมีความหมายว่าปูย่าทำลายเมืองไปอย่างนั้น

สำนวนที่ 2 “หันกือตำแลงหนึ่ง เจ้าเหน้อยเจ้าฟังพัก เจ้าหนักเจ้าฟังแ้ง ปานจิ้นเจ้าเล่ามา ปานปาเจ้าเล่าเต้าเข้ากับหมะเจ้า กินแล้ว กุบเส่ายหัวเจ้ากว่า ชันปาดปาเจ้ากาย เมื่อ) (ชวลิตร อารยุดิธรรม, 2559 : สัมภาษณ์)

ส่วนอีกสำนวนหนึ่ง ของพอบุญยงค์ มีสวัสดิ์ (2559 : สัมภาษณ์) “หันกือตำแลงหนึ่ง เสือฮ่าเจ้าตะ มะกำหนึ่งเจ้าแก้ว” ความหมายเสือเปียกขึ้นให้ตากหมากคำเดียวให้เคี้ยว เนื้อความจะขัดแย้งกับสำนวนของ สปป. ลาว ซึ่งจะไม่ให้ตาก

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำที่มีความแตกต่างกันออกไปแต่ยังคงมีถ้อยคำหลักเป็นอันเดียวกัน เมื่อเนื้อความต่างกันก็ย่อมส่งผลต่อการสื่อความหมายทำให้เกิดความเข้าใจแตกต่างกันไปด้วย

ขนาดความยาวของบทสวดนั้นมีความแตกต่างกันอาจจะเป็นเพราะบริบทของแต่ละสังคมแตกต่างกันออกไป ซึ่งแน่นอนส่วนของเนื้อความในบทสวดนั้นเป็นเนื้อความเดียวกันแต่เมื่อบริบทของสังคมแตกต่างกันย่อมมีการปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องเหมาะสมเช่น บทสวดชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจะสั้นเพราะสภาพปัจจุบันชาวไทยดำส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธประกอบกับปฏิบัติตามจารีตของชาวไทยดำไปพร้อมกัน เมื่อจัดพิธีศพก็จะจัดที่วัดโดยมีพระสวดอภิธรรมในเวลาเย็น แต่พอจะเผาก็ทำพิธีแบบพระก่อนแล้วตามมาด้วยการประกอบพิธีตามลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของตนเมื่อมีหลายพิธีจึงต้องลดขั้นตอนบางอย่างลงเพื่อจะได้ใช้เวลาน้อยลง บทสวดของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยที่ลดลงได้แก่ส่วนต้นซึ่งถ้าเป็นบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำใน สปป. ลาว นำด้วยความโตเมืองแบบยอกกล่าวถึงการล้างโลกและสร้างโลกใหม่สืบทอดกันมาจนถึงยุคของผู้ตาย แล้วกล่าวว่าผู้ตายก็ได้เกิดมาได้พัฒนาบ้านเมืองมาพอสมควรแล้วจึง ได้เคราะห์เชษฐาเกิดการเจ็บป่วยถึงตาย หลังจากนั้นจึงเข้าสู่พิธีศพ แต่บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจะตัดส่วนนี้ทิ้งไปอาจจะเป็นเพราะต้องการให้เวลาสั้นลง แต่บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยจะมีความยาวในส่วนของการบอกทางของเชื้อยต้องเริ่มต้นที่บ้านเกิดแล้วเดินย้อนกลับไปเมืองน่านน้อยอ้อยหนูซึ่งเป็นระยะทางไกลจึงอาจต้องลดบางส่วนลง และส่วนการบอกทางที่เมืองฟ้าบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทยก็จะตัดออกเพราะต้องใช้เวลามากแต่บทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำ

ใน ส.ปป. ลาวจะกล่าวอย่างละเอียด เป็นต้น ส่วนบทสวดในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำในประเทศเวียดนามจากการสัมภาษณ์คุณตาชาวลีตร อารยดิษฐ์ธรรม (2559 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ก่อนข้างจะยาวมีความโตเมืองตอนต้นก่อนข้างละเอียดกล่าวถึงการสร้างเมืองของชาติพันธุ์ไทดำก่อนข้างละเอียดมีครบทุกส่วนแต่ส่วนการบอกทางจะสั้นเพราะเริ่มในพื้นที่เมืองล่อแล้วไปถึงด้าดอยงอยฟ้าซึ่งเป็นจุดที่ด้าขึ้นสู่เมืองฟ้าได้อย่างรวดเร็ว

สื่อความหมายร่วมกัน เนื่องจากบทขับในพิธีศพสื่อความหลักจะตรงกันดังนั้นการสื่อความหมายร่วมกันจึงเป็นส่วนใหญ่ ความหมายที่สื่อออกมานั้นได้แก่ ความกตัญญูรู้คุณ และความอาลัยอาวรณ์ สื่อความหมายด้านความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต้องถูกต้องตามประเพณีหากทำไม่ถูกต้องแล้วจะเกิดเหตุร้ายขึ้น แถนเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ แถนเป็นผู้ให้ชีวิตสัตว์ต่าง ๆ และรูปลักษณะของสัตว์ฟ้าเป็นผู้กำหนด ความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างผีและคนเมื่อตายแล้วจะต้องไม่ทำอะไรร่วมกันไม่เช่นนั้นจะทำให้เจ็บป่วยหรือตายตามกันไป มีความเชื่อว่าเมื่อคนตายแล้วจะต้องบอกให้ผู้ตายรู้ว่าได้ตายแล้วผู้ตายจึงจะรับรู้ เชื่อเรื่องนางสังหรณ์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายซึ่งชาวไทดำเรียกว่า “เซ็ญ” ซึ่งเป็นลักษณะของนางบอกเหตุร้าย ถ้าเกิดสิ่งเหล่านี้สิ่งที่ตามมาจะเป็นเหตุร้ายซึ่งเรียกว่าเซ็ญ เชื่อว่าการที่คนเจ็บป่วยนั้นเกิดจากขวัญออกจากร่างกายไปที่อื่นแล้วไม่กลับเข้าสู่ร่างกาย เชื่อว่าการฝันร้ายจะเกิดเหตุร้ายเหมือนเป็นนางบอกเหตุ ต้องมอบให้แก่ผู้ตายให้นำไปด้วยเป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับ สุมิตร ปิติพัฒน์ (2545) ได้ศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างระบบความเชื่อและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำไว้ในงานศึกษาวิจัยเรื่อง **ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไทยสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม** โดยจัดแบ่งโครงสร้างระบบความเชื่อและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับจักรวาลของชาวไทดำออกเป็นสองขั้วในลักษณะตรงข้ามกัน (binary Opposition) อย่างชัดเจน ตำแหน่งเมืองฟ้าที่อยู่ของผีฟ้าและผีอื่น ๆ ตั้งอยู่ตอนบนของโครงสร้าง ส่วนเมืองลุ่มหรือโลกของมนุษย์ตั้งอยู่ตอนล่างใต้เมืองฟ้าผีฟ้าและผีต่าง ๆ ส่วนที่อยู่บนฟ้าล้วนมีอำนาจอิทธิฤทธิ์ ตรงข้ามกับมนุษย์ที่อยู่เมืองลุ่ม ซึ่งไม่มีอำนาจพิเศษใด ๆ (ยกเว้นอำนาจที่ชนชั้นปกครองอ้างว่าได้รับมอบผ่านผีฟ้าอีกทอดหนึ่ง) ผีต่าง ๆ แม้จะไม่มีร่างมองเห็นได้ แต่ก็ถือว่ามีตัวตนและอำนาจ จึงเป็นตัวแทนสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (Supernatural) ส่วนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนั้น สามารถมองเห็นรูปพรรณสัณฐานด้วยตาเปล่าและจับต้องได้ด้วยระบบประสาทสัมผัสอื่น ๆ คือธรรมชาติ (nature) ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติในลักษณะที่ต้องรองรับความประสงค์ของผีต่าง ๆ อย่างสิ้นเชิง (subordinate) แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์

จึงอยู่ภายใต้การตีความของสัญลักษณ์ที่ส่งมาจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังนั้นกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนของสังคมจึงผูกติดอยู่กับความเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งหากผู้คนยึดถือปฏิบัติได้ผลดี เชื่อกันว่าแบบแผนเหล่านั้น ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของผี (ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งเหนือธรรมชาติ) หากสิ่งใดที่เป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และความเป็นไปของธรรมชาติแล้วก็มักเชื่อกันว่าเกิดการละเมิดผี หรืออีกนัยหนึ่งเกิดความไม่สมดุลขึ้นในโครงสร้างระหว่างชั่วของคนกับชั่วของผี เมื่อผีถูกละเมิดจึงส่งสัญญาณบอกเหตุมาเตือนหรือลงโทษ เพื่อให้มนุษย์รับรู้และหาทางแก้ไขปัญหานั้น มนุษย์จึงต้องมีเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผีซึ่งก็คือการประกอบพิธีกรรมโดยบุคคลที่มีความสามารถพิเศษในการสื่อสารกับผีได้ (มดและหมอ) บุคคลที่สามารถติดต่อกับผีได้ย่อมถูกเลือกโดยตรงจากผีในกรณีของมด หรือถูกเลือกโดยการแต่งตั้งของเจ้าเมืองที่รับอำนาจการปกครองผ่านผีฟ้า ในกรณีของหมอ ทั้งมดและหมอต้องเรียนรู้วิธีการติดต่อกับผีจากผู้อาวุโสที่เป็นมดและหมอที่สืบทอดหน้าที่พิเศษนี้มาแต่โบราณ มดและหมอ ในแต่ละชุมชนมีจำนวนไม่มากนัก นอกจากนี้ สุมิตรยังได้อธิบายถึงมโนทัศน์เรื่องขวัญว่ามีความสำคัญมากในระบบความเชื่อของชาวไทยดำ ขวัญเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่เคลื่อนไหวได้ เมื่อคนมีชีวิตตามปกติขวัญจะอยู่ในร่างกายคนตามอวัยวะต่าง ๆ อย่างครบถ้วน แต่ถ้าขวัญออกจากร่างกายไปบางส่วนเมื่อคนตกใจ หรือร่างกายอ่อนแอจนเจ็บไข้

ส่วนสื่อความหมายต่าง อาจจะมีความเป็นลักษณะเฉพาะในประเทศนั้น ได้แก่ การสื่อความหมายเฉพาะในประเทศไทยที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่นได้แก่ การสื่อความหมายให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหลายประเภทบางประเภทจะต้องมีอาภัสสรจึงจะให้ความสะดวก แต่ไม่ปรากฏเด่นชัดใน สปป. ลาว แสดงให้เห็นว่าชาติไทยมีการทុจริตในการปฏิบัติงานในส่วนราชการมากกว่าใน สปป. ลาว ส่วนใน สปป. ลาว ที่มีความเด่นชัดมากกว่าชาติอื่นได้แก่ การยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้ตาย เมื่อคนตายไปแล้วในการประกอบพิธีจะต้องพูดถึงคุณความดีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนความเป็นญาติมิตรมากกว่าความเป็นเมืองที่ต่างคนต่างเห็นแก่ตัวมีการแก่งแย่งทุจริตคอร์รัปชัน

ข้อเสนอแนะ

1. นอกจากการศึกษาการสื่อความหมายผ่านบทสวดในพิธีศพซึ่งเป็นงานอวมงคลแล้ว ควรจะศึกษาบทสวดในงานที่เป็นมงคลเช่นบทสวดในพิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่เพื่อให้เห็นมุมมองโลกทัศน์ในการสื่อความหมายว่ามีความต่างอย่างไร

2. ควรจะศึกษาการสื่อความหมายผ่านคำขับซึ่งเป็นการแสดงออกในขณะที่มีความสุขว่า จะมีมุมมองหรือโลกทัศน์ต่างไปอย่างไร

บรรณานุกรม

- กัญญา ลีลาลัย. ประวัติศาสตร์ชนชาติไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์เอนด์พับลิชซิ่ง, 2544.
- กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
เอ็ดิสันเพรสโปรดักส์, 2549.
- เกียม จ่อง แปลโดย พรเพ็ญ อันตระกูล. “คนไทยดำและคนไทยขาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ของเวียดนาม : ชื่อนั้นสำคัญไฉน”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร.
11(1) : 144-171; มิถุนายน – พฤศจิกายน, 2533.
- แกรนด์ อีแวนส์. ประวัติศาสตร์สังเขปประเทศลาว. แปลโดย ดุษฎี เฮย์มอนด์.
เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม, 2549.
- คำเผย ลอคำดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทร วรหาร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่เมืองซอน แขวง
หัวพัน ส.ป.ป. ลาว เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2553.
- งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร :
กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- จุฑาพรรธ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. วัฒนธรรมการสื่อสารและอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ชวลิต อารยดิตรม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทร วรหาร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านดอนนทขมิน ต.
ดอนตูม อ. บางเลน จ. นครปฐม เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2558.
- ณัฐกฤต จิรัฐิรุพ. “การสื่อสารวัฒนธรรม : การแลกเปลี่ยนความหมายบนพื้นฐานของความ
เสมอภาค”, วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช. 18(1) : 51-58 ; มกราคม-มิถุนายน,
2548.
- ดวงไซ หลวงพะสี. คู่มือพงศาวดารลาว คนลาวแผ่นดินของลาว. เวียงจันทน์ :
ประธานคณะกรรมการเพื่อสันติภาพโลก, 2538.
- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์,
2548.
- เต็ม วิชาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์ลาว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ธิดา สารยา. กว่าจะเป็นคนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สยาม, 2547.
- _____. อารยธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2552.
- แนก่าปัน แก้วอุดร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทร วรหาร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่เมืองซอน แขวง
หัวพัน ส.ป.ป. ลาว เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2557.

- บุญยงค์ มีสวัสดิ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทร วรหาร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ อ. เขาย้อย จ. เพชรบุรี เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2558.
- ประมวล รุจนเสรี. ภูมิวัตวัฒนธรรม. นนทบุรี : พรรคประชาชาติ, 2551.
- ปาจารย์ วัฒนบุญ. การสื่อสารวัฒนธรรมผ่านสื่อหนังสือตะลุงคณะจิ๋วธรรมโฆษณ์. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550.
- ปราณี วงษ์เทศ. การละเล่นและพิธีกรรมในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- พรเพ็ญ อันตระกูล. “คนไทยดำและคนไทยขาวในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามวารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 11(1) : 144-171 ; มิถุนายน – พฤศจิกายน 2533.
- เพชรตะบอง ไพศุณย์. การปรับตัวทางวัฒนธรรมของไทดำในกระแสการเปลี่ยนแปลง : กรณีศึกษาเปรียบเทียบไทดำในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ดุษฎี นิพนธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2553.
- ภักทียา ยิมเรวัต. ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2544.
- ม. ศรีบุษรา (นามแฝง). ไทดำรำพัน. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2522.
- มนู อุดมเดช. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “ประวัติศาสตร์ไทยทรงดำในประเทศไทย”. เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2548 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ไมซอน เลื่องคำมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทร วรหาร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่เมืองซอน แขวงหัวพัน ส.ป.ป. ลาว เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557.
- ยุกตนันท์ จำปาเทศ. “เอกสารรายงานท้องถิ่นของเรา “เพชรบุรี”. สารคดี. (ธันวาคม 2547).
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, 2542.
- วิกิพีเดีย. ไทดำ (กลุ่มชาติพันธุ์) . <<http://th.wikipedia.org/wiki/>> May 20, 2010.
- วิเชียร และ อินทียิทธิลัด ผู้ให้สัมภาษณ์, นายสุนทร วรหาร ผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านซอนเต้อ (ใต้) แขวงหัวพัน ส.ป.ป. ลาว เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2553.
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ และคณะ. คนไทยในเวียดนาม : ภาษาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2545.
- วีระ อินพันทัง และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องโลกของชาวไทดำ : ความสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของชาวบ้านไทยกับในเวียดนาม. กรุงเทพฯ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม และ สุจิตต์ วงศ์เทศ. ไทยน้อยไทยใหญ่ไทยสยาม. กรุงเทพฯ : พิมพ์ศพรินทร์ดิงเซ็นเตอร์, 2534.

ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำเขาย้อย. ประเพณีและพิธีกรรมชนเผ่าไทดำ. <<http://www.khao-yoi-minicip.go.th/>> May 21, 2010.

สินไช มณีวง และคณะ. บรรดาชนเผ่าใน ส.ป.ป. ลาว. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์
มณฑลอุดร, 2551.

สิลา วีระวงส์. “กำเนิดชาตินลาว,” ใน ประวัติศาสตร์ลาว. มหาคำ จำปาแก้วมณี
บรรณาธิการ. แปลโดย สุวิทย์ ชีรสาคัด. ขอนแก่น : ภาควิชาประวัติศาสตร์และ
โบราณคดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2529.

เสมอชัย พูลสุวรรณ. ลาวโซ่งกับคริสต์ศาสนา. รายงานการวิจัยโครงการวิจัยได้รับอุดหนุน
จากสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

สุมิตร ปิติพัฒน์. ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไทย สาธารณรัฐสังคมนิยม
เวียดนาม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2545.

โสฬส ศิริไสย์. “แกนฟ้าแกนหลวง ร่องรอยวัฒนธรรมดึกดำบรรพ์ของชนชาติไท-ไต”
ภาษาและวัฒนธรรม. 7(1) : 32-41 ; มกราคม-มิถุนายน, 2531.

เหรียญเพชร ตาลวันนา. “ปึกแผ่นประเพณีโซ่ง,” ใน ประวัติ-ลัทธิของผู้ไทซ่งดำ. 2519.
93-245.

อภิวัฒน์ โพธิ์สาน. สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง. มหาสารคาม : สาขา
ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2552.

อุณเป้ง เลื่องบุญตา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทร วรหาร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่เมืองซ็อน แขวง
หัวพัน ส.ป.ป. ลาว เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2558.

อุณแพง เลื่องคำมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุนทร วรหาร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่เมืองซ็อน แขวง
หัวพัน ส.ป.ป. ลาว เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2558.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ

นายสุนทร วรหาร

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี 34000

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2555 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. 2540 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. 2531 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกภาษาไทย
วิทยาลัยครูสกลนคร

ประสบการณ์ ผลงานทางวิชาการ

- (1) สุนทร วรหาร. (2554). วรรณกรรมคำขับไทดำใน สปป. ลาว : การสร้างสรรค์
วรรณศิลป์การสื่อสารทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- (2) สุนทร วรหาร. (2553). การใช้ภาษาในหนังสือราชการของหน่วยงาน อบต. ในจังหวัด
อุบลราชธานี. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. งานวิจัยนี้ได้รับทุน
สนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณแผ่นดิน 2553.
- (3) สุนทร วรหาร. (2552). บทความวิจัยเรื่อง คำมาลาในภาษาถิ่นอุบลราชธานี. รายงาน
วิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณแผ่นดิน 2552.
- (4) สุนทร วรหาร. (2540). ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Output ที่ได้จากโครงการ

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (ดูคำจำกัดความ และตัวอย่างด้านหลังแบบฟอร์ม)

☐ ด้านนโยบาย โดยใคร (กรุณาให้ข้อมูลเจาะจง).....

มีการนำไปใช้อย่างไร

.....

☐ ด้านสาธารณะ โดยใคร (กรุณาให้ข้อมูลเจาะจง)

มีการนำไปใช้อย่างไร

.....

☐ ด้านชุมชนและพื้นที่ โดยใคร (กรุณาให้ข้อมูลเจาะจง)

มีการนำไปใช้อย่างไร

.....

☐ ด้านพาณิชย์ โดยใคร (กรุณาให้ข้อมูลเจาะจง)

มีการนำไปใช้อย่างไร

.....

☐ / ด้านวิชาการ โดยใคร (กรุณาให้ข้อมูลเจาะจง)

มีการนำไปใช้อย่างไร (กรุณาให้ข้อมูลเจาะจง)

จากการศึกษาวิจัยโครงการในอาเซียน : ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการสื่อความหมายทำให้ได้เอกสารชุด บทสวด
ในพิธีศพของชาติพันธุ์ไทดำ ซึ่งใช้ประกอบการศึกษาในรายวิชาภาษาไทยถิ่น รายวิชาภาษากับวัฒนธรรม และรายวิชาภาษา
ศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยเฉพาะเรื่องการสืบสร้างคำในภาษาถิ่นตระกูลไท บทสวดยังใช้ประโยชน์ในด้าน
การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

☐ ยังไม่มีการนำไปใช้ (โปรดกรอกในกรอบถัดไป)

(กรณีที่ยังไม่มีการใช้ประโยชน์) ผลงานวิจัยมีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์

☐ ด้านนโยบาย ☐ ด้านสาธารณะ ☐ ด้านชุมชนและพื้นที่ ☐ ด้านพาณิชย์ ☐ ด้านวิชาการ

ข้อเสนอแนะเพื่อให้ผลงานถูกนำไปใช้ประโยชน์

.....

การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ (กรุณาให้รายละเอียด พร้อมแนบหลักฐาน)

1. สิ่งพิมพ์ หรือสื่อทั่วไป

☐ หนังสือพิมพ์ ☐ วารสาร ☐ โทรทัศน์ ☐ วิทยุ ☐ เว็บไซต์ ☐ คู่มือ/แผ่นพับ ☐ จัดประชุม/อบรม ☐ อื่น ๆ

2. สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ (วารสาร, การประชุม ให้ระบุรายละเอียดแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง เพื่อการค้นหาซึ่งควรประกอบด้วย
ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง แหล่งพิมพ์ ปี พ.ศ. (ค.ศ.) ฉบับที่ หน้า)

-ยังรอการตอบรับการตีพิมพ์